

НУБ 'Св. Климент Охридски'

PC

III 8/1941

93/94

12010000163

COBISS

СКОПЈЕ

1-10

МАКЕДОНСКИ
СКОПЈЕ

ПОДАРОК ОД
Народна библиотека
"Св. Кирил и Методиј"
Скопје

11-1-103

БИБЛИОТЕКА
СКОПЈЕ

D 2025
1995

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, x

НАР. БУДУЌА БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

Новъ стилъ	Ст. стилъ	Исторически календаръ за м. Януарий	Година на събитието
1	19	Козма Пречистански заема архипастирското мѣсто въ Дебърската епархия	1897
2	20	Убитъ бѣше войводата Лазо Димитровъ Родевчето	1904
3	21	Пелагонийската епархия се сдобива съ архиерей — Григорий	1897
4	22	Афера въ с. Ново-село (Щипъ): арестувани 21, убити 3, осждени 14 души	1899
5	23	Турски войски запалиха с. Куклешъ (Струмишка): изгориха 64 кжши убиха 38 селяни, обраха селото	1905
6	24	В. Левски основа първия революционенъ комитетъ въ Ловечъ	1870
7	25		1910
8	26	Дим. Миладиновъ започва въ Охридъ борба съ грѣцкия владика	1859
9	27	Следъ 3 днев. процесъ въ Скопие осждени бѣха 89 д. по дѣлото на скоп. студенти	1922
10	28	Въ Какринското ханче (Ловечко) бѣ заловенъ великиятъ апостолъ на българската свобода Левски	1872
11	29		
12	30	Депутация отъ български дейци въ Цариградъ подаде молба до В. Порта за неприкосновеността на султ. ферманъ	1872
13	31	Свешен. Христо съ 18 чет. с/у 100 души сражава се 6 ч. при с. Койнско (Охридско)	1913
14	1		
15	2		
16	3	Преговоритѣ за миръ между съюз. и турци презъ балкан. война бѣха прекжснати	1903
17	4	При с. Голѣмо Илино (Д. Хисар.—Битол.) в. Юрд. Пиперка води сражение	1903
18	5	Цариград. българи силомъ принудиха Иралионъ Микариополски и другитѣ владии да служатъ на Водици	1870
19	6	Теодоси бѣ ржкопол. за архиерей на Скоп. епархия, която зае презъ 1890 г.	1885
20	7	Българ. войски завзели неприятелскитѣ окопи при село Яребичина (Дойранско)	1918
21	8	Боби Стойчевъ води сражен. при с. Радибушъ (Палан.)	1907
22	9	При с. Избища (Ресенско) войв. Пенчо съ 33 чет. с/у 300 д. вск. води сражение	1903
23	10		
24	11		
25	12		
26	13	Четвърта армия разбива турскитѣ войски при Булаиръ	1913
27	14	Разбиване на руския корпусъ при Шаркѡй	1913
28	15	Почина Неофитъ Рилски, патриархъ на българскитѣ педагози	1881
29	16	Започва прилагането на финанс. реформи въ Македония	1905
"	"	Вомбенъ атентатъ въ Радовишъ: 10 души убити	1912
30	17		
31	18	Роденъ е тоя день Н. В. Царъ Борисъ III въ София	1894
"	"	Сражението на селянитѣ отъ село Велгощи (Охридско) съ аскеръ	1903

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИНВЕНТАРЕНЪ

№ 13990

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

РЕДАКЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ ул. „ПИРОТЪ“ № 5. ТЕЛЕФОНЪ № 2-19-32

Годишенъ абонаментъ е за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.
35 ФЕВ 1941 ЧЕКОВА СМѢТКА 5221. РС III 8/1941

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. ноември 1933 година.

ILLUSTRATION „ILINDEN“. Rédaction et administration: rue „Pirot“ 5. — Sofia, Bulgarie

ОТЧЕТЪ

ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
СОФИЯ

на Ржководното тѣло на Илинденската организация предъ г. г. делегатитѣ
на XIII редовенъ конгресъ за 1940 год. 163/010

Господа делегати,

За 1939 г. отчетътъ бѣ напечатенъ въ кн. 1 (111) на илюстрация Илинденъ, а за 1940 въ кн. 1 (121) на сжщото списание.

Презъ 1940 год. организацията се управляваше отъ сжщото Р. т. както презъ 1939 г. въ составъ: Л. Томовъ, А. Кецкаровъ, Хр. Танушевъ, Лука Групчевъ, Д. Лазаровъ, Т. Кърчовъ и Л. Гошевъ. Контролната комисија остана сжщата — г. г. Ив. Лъомчевъ, Аристидъ Дамяновъ и Тр. Коновъ отъ Плѣвенъ.

Въ началото на 1940 год. Ржководното тѣло почна да работи при сжщото разпредѣление на длъжноститѣ както презъ 1939 г.: председателъ: Л. Томовъ; подпредседателъ: Хр. Танушевъ; секретаръ: Лука Групчевъ; касиеръ: А. Кецкаровъ; библиотекаръ: Т. Кърчовъ; съветници: Д. Лазаровъ и Л. Гошевъ.

Касиерътъ г. А. Кецкаровъ съ заявление отъ 16. II. 1940 год. си подаде оставката по здравословни причини. Ржк. тѣло въ заседанието си отъ 15. II. с. г. прот. № 3/35 възложи на г. Д. Диневъ, като подгласникъ, касиерската длъжностъ, обаче той по домашни причини отказа да замѣсти г. Кецкаровъ. Ржк. тѣло отново се занима съ въпроса и съ прот. 4/36 помоли г. Кецкаровъ да изпълнява касиерската длъжностъ до свикването на конгреса.

Г-нъ Лука Групчевъ сжщо си подаде оставката по домашни уважителни причини. Ржк. тѣло покани подгласника В. Трифоновъ, който прие и изпълнява длъжността секретаръ до края на 1940 г.

Въ този составъ Р. тѣло презъ изтеклате год. ржководи нашата мила и скъпа организация, въ чиито редове се числят останалитѣ живи борци Преживѣли героични времена, придружени съ голѣми страдания и тежки изпитания, тѣ и сега живѣятъ при голѣма оскъдица, но съ пълна вѣра и надежда за по-свѣтли дни за родъ и родина.

Презъ отчетната година Ржк. тѣло работи при много трудни условия, но то изпълняваше своя дългъ всѣкога на време и съ пълненъ идеализъмъ съ една единствена мисълъ — какъ да подкрепи своитѣ изнемогващи другари, какъ да помогне и

засили постижението на нашия идеалъ — свободата на родината.

Презъ годината Ржк. тѣло е имало всичко 52 редовни заседания и всички въпроси сж разрешавани при пълно разбирателство и съгласие.

Общи събрания на Софийското дружество не станаха по независящи отъ Ржков. тѣло причини сжщо и въ провинцията нашитѣ дружества сж развили твърде скромна дейностъ. Всички по-важни решения Ржк. тѣло редовно съобщаваше на дружествата съ писма и окръжни. Издадени сж 10 окръжни.

Канцеларията

и презъ 1940 год. се помѣщаваше въ Македонския домъ, ул. „Пиротъ“ 5. Разполага съ три малки стаи и единъ салонъ за събрания. Въ него се помѣщава библиотеката и коститѣ на Г. Дѣлчевъ. Наемътъ 1000 лв. месечно, е уговоренъ още при отпускане заема на Мак. наученъ институтъ. Помѣщението е годно. Салонътъ ни дава приемъ на братства и на други наши организации. Канцеларията ни се обслужваше отъ четирилица — архиваръ-дѣловодителъ съ 700 лв.; пом. касиеръ съ 700 лв., машинописъ експедиторъ — съ 1000 лв и чистачка съ 350 лв. месечно възнаграждение.

Другата работа на организацията се извършваше отъ Ржк. тѣло безплатно.

Презъ годината постѣпили сж 495 писма, а сж изпратени 1125 писма. Експедирани сж 12,600 пратки, главно отъ Илюстрация „Илинденъ“, Илинденски листъ, брошури, „Освоб. борби на Македония“ отъ Хр. Силяновъ и др. дарени книги.

Организацията ни се обслужваше отъ двама инкасатори — единъ за София, другъ за провинцията.

Дружества и членове

И тази година не можемъ да дадемъ точни и изчерпателни сведения за дейността на дружествата и за движението на членоветѣ, защото малко отъ тѣхъ се съобразиха съ нарежданията на чл. чл. 21 и 22 отъ устава ни. Най-редовно се отчетоха

Варненското, Софийското, Плѣвенското и Старо-загорското два. Проявиха дейност само Софийското д-во, брояще 210 членове, Варненското съ 86, Пловдивското съ 73, Кюстендилското, Старо Загорското, Г.-Джумайското, Симитлийското — съ по 15 членове, Русенското, Плѣвенското и Сливенското съ по 12 членове, Видинското и Бургаското съ по 10 члена. Останалитѣ д-ва по понятни причини още не сж се реорганизирали и за голѣмо съжаление още не проявяват животѣ.

Отдѣлни лица почти въ всички по-голѣми селища бѣха на услугитѣ на организацията, като разпродаваха Илинденски листѣ. Календара и др.

И презъ отчетната година много илинденци се отзоваха на окржжитѣ ни и изпращаха сведения, спомени, портрети изъ революц. борби. Макарь и често пѣти писани полуграмотно, споменитѣ понеже сж преживѣни, сж твърде ценни. Преработени, тѣ намиратѣ мѣсто въ страницитѣ на илюстр. „Илинденъ“, и представляват ценен материалъ за историята на илинденската епопея.

Организационната дейност

на Ржк. тѣло презъ отчетната година се изаѣршваше при много трудни условия. Въ началото и презъ цѣлата година съ редѣ окржжни Ржк. тѣло подкани д-вата да проявят по-усилена дейност и да прибератъ всички илинденци въ редоветѣ на организацията.

Както е известно нашата организация е културно просвѣтна, родолюбива и благотворителна и като такава тя се стреми съ легални срѣдства да постигне своята целъ — да бѣде полезна на родината ни, за нейното преуспѣване.

За подобрене на тежкото материално положение на илинденци Ржк. тѣло приготви обширно изложение до всички фактори, отъ които зависи разрешението на този въпросъ. (Изложения под № 818, 819, 821 отъ 13. VI. с. г.)

Освенъ писмено делегация отъ 3-ма души се яви предъ министри и народни представители, изложи тежкото положение на останалитѣ живи ветерани отъ Илинденската епопея, и действува да бждатъ признати за поборници — опѣлченци и илинденци.

Отговори ни се — № 7221 отъ 4. XII. 940 — че още не е дошло време да се разреши този въпросъ.

Направиха се постѣпки, да се направятъ облекчения на Илинденци и на бѣжанцитѣ по задълженията имъ къмъ държавата. Отъ всѣкѣде се дадоха обещания, че ще се направи потрѣбното.

Ржков. тѣло бѣ винаги на услугитѣ на Илинденци и др. емигранти за настаняването имъ на рабата и повече отъ 40—50 души бидоха удовлетворени.

Винаги готово да подкрепи бедни и болни наши другари, да бждатъ прегледани безплатно отъ лѣкари или настанени въ болници, на мнозина нуждаещи се услуги. (Прот. № 50 отъ 1. XI. 940 год.)

Въ редѣ заседания Ржк. тѣло размѣни мисли по освобождението на родината ни. То възприе опредѣлено становище и упълномощи председателя Л. Томовъ да взима участие въ общи събрания съ председателитѣ — на съюза на братствата,

на макед. наученъ институтъ, на Макед.-одринското опѣлчение и на съюза на макед. женски д-ва, за-дружно да обмисловатъ всички мѣроприятия относно главния въпросъ — благо на родината ни. За тая целъ се приготвиха изложения до всички фактори тукъ и въ чужбина за освѣтление на макед. въпросъ.

Организацията е била въ контактъ и съ всички родолюбиви организации въ страната; взимала е участие съ свои представители въ общи заседания, за да се обмислятъ и предприематъ мѣрки въ защита на български неразрешени още общонародни въпроси.

Презъ отчетната година не се обиколиха дружествата, поради материални срѣдства и др. понятни причини.

Останалата организационна дейност на Ржк. тѣло се състои въ обикновената му текуща работа, грижи за събиране суми отъ разни длѣжници, даване редовно писмени и усни нареждания до д-вата, отговори на запитвания и заявления.

Културно просвѣтната дейност

на Р. т. презъ изтеклата година бѣ ограничена — въ рамкитѣ на възможното при съвременнитѣ условия. Продължи се издаването на сп. Илюстрация „Илинденъ“. Издадоха се 10 книжки отъ книга 1 (111) до книга 10 (120) съ две отдѣлни брошури „А. Е. Кецкаровъ“ и „Отецъ Т. Николовъ“. Списанието запази този сжщия духъ — архивъ на македонскитѣ освободителни борби. Редакционниятъ комитетъ (чл. 50 отъ устава) се състоеше отъ Л. Томовъ, Хр. Танушевъ и В. Трифоновъ.

Редакторъ на списанието и за изтеклата година остана г. Кирилъ Христовъ, въпрѣки постоянното му желание да бѣде вече освободенъ отъ тоя му дългъ: работи се при твърде неблагоприятни условия — много трудъ, голѣми мъчнотии и още по-голѣми неприятности.

Грижитѣ ни за подобрене на списанието и по-голѣмото му разпространение сж били винаги голѣми и постоянни.

Въ редѣ заседания за тая целъ взеха се следнитѣ решения:

1. Както миналата година така и презъ 1940 г. съ писма и устно се помолиха видни наши общественици, писатели и журналисти да сътрудничатъ въ списанието ни. Мнозина се отзоваха и даваха статии. Винаги сме разполагали съ спомени отъ епичнитѣ борби на македонскитѣ българи.

2. Съ писма и малки позиви се обѣрнахме къмъ наши емигранти да станатъ абонати на списанието. За голѣма скръбъ на тѣзи ни покани малцина се отзоваха. Илинденъ се печати въ 1500 екземпляри отъ които се изпращатъ 1217 екз. гратисъ 40 екз. оставатъ въ организацията 243 екз.

3. И тази година взехме участие въ изложбата на българската книга съ нашитѣ издания.

Отъ тѣзи данни ясно личи, че успѣхътъ по плаширането на „Илинденъ“ не е за похвала. Ние сами не сме доволни отъ него. За съжаление голѣма частъ отъ емиграцията ни се отнася апатично на нашитѣ позиви. „Илинденъ“ макарь и архивъ на миналото, дава хубави изгледи изъ нашата родина, сведения изъ миналото, за учебното дѣло, съвременни сведения и статии, статия по

положението и пр. при все че имахме насърдения и одобрения отъ страни, ние не мислимъ, че сме постигнали пълно съвършенство. Като се взематъ предъ видъ, обаче, времената, ограниченията, апатията въ емиграцията и т. н. списанието ни все пакъ постига своята голѣма целъ — да служи за факелъ на емиграцията ни и на нашитѣ поробени братя въ сѣдбоноснитѣ времена, въ които живѣемъ.

Календаръ Илинденъ т. г. изнесе ликоветѣ на щаба на Илинденското въстание — това съ толкова голѣмо историческо значение за времето събитие. Календарътъ се приготви въ 10000 екземпляра, отъ които изпратиха се въ провинцията всичко 7500. Въ София се пласираха 1500 екземп. останали на складъ 850 екз. Подариха се на „Отецъ Паисий“ за чужбина 50 екз. и на разни лица — 40 екз. всичко — 90. Постѣпили до сега 21000 лв., съ което вече се покриха разноснитѣ по отпечатването му. Има добри изгледи да остане и печалба отъ него.

По случай патронния празникъ на организацията ни тази година се издаде „Илинденски листъ“ въ 6000 екз. Изразходвани сж за листа 8290 лв., а сж постѣпили 11,208 лв. Илинденски листъ, намѣри добъръ приемъ въ нашитѣ срѣди. Въ издаването му взеха участие много общественици, писатели и журналисти, за което изказваме имъ тукъ явна благодарностъ.

Т. II. отъ „Освободителнитѣ борби на Макед.“ вече цѣла година е готовъ за печатъ. Известниятъ и непрежалимъ нашъ другаръ Христо Силянотъ въ написването му вложи всичката жаръ на своята отзивчива душа. Това бѣ неговата лебедова пѣсенъ, изпѣ я, пролѣ всичкитѣ си сълзи, изтопи съ перото си всичката кръвъ на своето сърдце и остави за поколѣннията неизблемитѣ завети на македоно-българския революционеръ, който бѣше обгърналъ всичко що бѣ родено въ хубавата, въ красивата македонска земя и . . . загина и . . . духътъ му отлетѣ тамъ — въ македонскитѣ усои — дето той самъ на младини ходи да пролѣе кръвта си за нейната свобода.

Колко е необходимо да се отпечати тази книга днесъ! № . . . но все не ни се разрешава!

Патронниятъ ни празникъ Илинденъ се отпразднува съ панахида и молебенъ въ църквата Св. Недѣля. Държа речъ свещ. Стефанъ Кючуковъ Съ пламенни слова той похвали дѣлото на Илинденъ и изпълни съ възторгъ сърдцата на всички присѣтствуващи, и изказа вѣра въ по-свѣтло бждеще за родината ни. Поднесе се вѣнецъ на гробоветѣ на починали илинденци. Църквата бѣ препълнена съ народъ. На председателя на илинд. организация поднесоха поздрав и почитания председателятъ на Нар. събрание г. Логофетовъ, представители почти на всички родолюбиви организации и отдѣлни лица. Следъ отпуската на черква много илинденци посетиха канцеларията на организацията и се поклониха предъ останкитѣ на Г. Дѣлчевъ.

На 6 май, годишнината отъ смъртта на Гоце Дѣлчевъ, пожелахме, но не ни се разреши, да устроимъ утро. Само роднинитѣ на Гоце дойдоха да се поклонятъ предъ саркофага съ коститѣ му.

Презъ изтеклата година Ржк. тѣло неможа да устрои утра и вечеринки и пр. по понятни при-

чини. Само въ провинциалнитѣ градове сж устроени твърде малко излети и вечеринки.

Отношенията ни къмъ другитѣ родолюбиви организации сж били коректни и близки. Нашитѣ представители г. г. Л. Томовъ и А. Кецаковъ въ „Отецъ Паисий“ редовно посещаваха общитѣ имъ събрания и взимаха участие въ решенията имъ. Г-нъ Хр. Танушевъ бѣ нашъ представителъ въ мак. наученъ институтъ. Въ комитетата за въздигане паметника на бележития воинъ полковникъ Б. Дранговъ нашъ представителъ е председ. г. П. Томовъ.

Ржк. тѣло и презъ изтеклата година даде въ даръ на читалището и изпрати въ чужбина книги и календари направо или чрезъ „Отецъ Паиси.“

Покойници.

Презъ изтеклата година изгубихме видии илинденци — дейци за свободата на родината ни. Ржк. тѣло не е пропуснало никога да вземе участие въ погребението на наши хора и да издаде некролози

Поминаха се:

Петъръ П. Арсовъ, виденъ общественикъ, просвѣтителъ деецъ, революционеръ, роденъ въ с. Богомила (Велешко), починалъ на 1. I. 1941 г. Димитъръ А. Зографовъ, о. з. полковникъ, роденъ въ гр. Велесъ, починалъ на 27. II. 1940 г. Взелъ участие въ революц. борби и въ македоно-одринското опълчение. Миле П. Раховъ, роденъ въ гр. Банско, починалъ на 17 май 1940 год. Свещено-икономъ Констант. П. Апостоловъ, отъ гр. Паланка, починалъ на 2. VII. Баба Стойна Томова, родена въ с. Сеполе (Тетовско), починала на 30. IX. 1940 г. Петъръ Наумовъ Василевъ, учителъ, отъ гр. Охридъ, почина на 30. X. 1940 год.

Иванъ Констант. Камбуровъ, роденъ въ Едига починалъ на 2. IV. 1940 год.

Свещеникъ Симеонъ Мисовъ, роденъ въ гр. Тетово, починалъ на 29. XII. 1940 г.

Да почетемъ паметта на починалитѣ другари илинденци съ ставане на крака. Богъ да ги прости, вѣчна имъ паметъ.

Финансовата дейность

на Р. тѣло презъ изтеклата година се прояви главно въ това да се грижи да увеличи приходитѣ и да прави икономии до колкото е възможно, безъ да се накърни дейността на организацията. Положението на приходитѣ и разходитѣ на организацията най-добре се вижда отъ приложениитѣ таблици на края на отчета.

Въ главни черти то е следното;

По бюджета предвиденъ приходъ	270,000 лева
Постѣпили за 1940 г.	198,381 лева
Изразходвани	208,910 лева

При извънредно тежкитѣ времена, които преживяваме, постѣпленията сж задоволителни.

Презъ 1940 год. сж изплатени 33975 лв. за смѣтка на 1941 год. (главно за помощи и календара).

По пера финансовото положение на организацията се изразява така:

1. Благотвор. посм. каса салдо	1939 г.	711,801 лв.
„ „ „ „	1940 г.	— 723,933 лв.
2. Благотворителенъ фондъ	1939 г.	— 80,073 лв.
„ „ „ „	1940 г.	— 121,906 лв.

3. Фондъ братска могила	1939 г. — 35,078 лв.
" " " " "	1940 г. — 38,268 лв.
4. Мак.наученъ институтъ заемъ	1939 г. — 547,034 лв.
" " " " "	1940 г. — 554,135 лв.
5. Макед. кооперативна банка	
сѫ дѣлове.	1940 г. — 175,368 лв.
6. Македонска народна банка	1940 г. — 5,680 лв.
7. Пощенска спест. книжка	1940 г. — 34,283 лв.
8. " " чекова с/ка	1940 г. — 5,309 лв.
9. Покъщнина	1940 г. — 54,323 лв.
10. Складъ	1940 г. — 173,254 лв.
11. Наличность	1940 г. — 214 лв.
12. Длъжници	г. — 54,758 лв.

Благотворителната посмъртна каса въ края на 1940 год. имаше 148 членове. Поминаха са трима: Миле Раховъ, баба Стойна Томова, и Ив. К. Камбуровъ — всички отъ Софийското д-во. Изразходвани сж за посмъртни помощи 17248 лв, Сега касата има 723,933 лв.
Отъ лихви презъ 1940 г. постъпиха 35,190 лв.
и отъ 10 левови вноски 5,380 лв.

И тази година ни се предписа отъ държавния надзоръ върху осигурителнитѣ дружества да нагодимъ правилника съгласно исканията на закона. Ржк. тѣло вписа този въпросъ въ дневния редъ на конгреса и Ви предлага да се занимаете съ него— да се вземе окончателно решение.

Благотворителния фондъ

въ края на 1939 г. бѣ 80,073 лв., а сега въ края на 1940 г. — 121,906 лв.

Явенъ е стремѣжа ни да увеличимъ фонда и отъ лихвитѣ му да подпомагаме беднитѣ илинденци.

Постъпили суми въ фонда:

Отъ Македонска народна банка	15,000 лв.
Македонска кооперативна банка	5,000 лв.
Авр. Евст. Чалъовски.	70 лв.
А. Диамандиевъ	30 лв.
Архим. М. Достоевск.	200 лв.
Отъ д-вото въ Св. Врачъ	8,783 лв.
Н. Нѣдѣлковъ — София	1,000 лв.
Якимъ Цвѣтановъ	200 лв.
Д. Диневъ	300 лв.
П. Мартулковъ	200 лв.
в. „Зора.“	1,000 лв.
Икономъ Тома Николовъ	1,300 лв.
Спасъ Темелковъ	400 лв.
Пизанти	100 лв.
К. Шошевъ	250 лв.

Всичко: 33,833 лв.

На дарителитѣ конгресътъ изказва сърдечна благодарностъ и похвала. Дано примѣрътъ имъ бжде последванъ и отъ други.

Благотворителностъ

По бюджета бѣха предвидени 10,000 лв. а сж изразходвани 52,672 лв.

Въ тази сума влизатъ и изразходванитѣ за служащитѣ 27,600 лв. Раздадени сж на бедни илинденци 25,072 лв. Мизерно е положението на нашитѣ другари Илинденци, затова употребихме

голѣми усилия, да облекчимъ, що годе страданията имъ.

И презъ тази година Р. Тѣло реши и подари книги отъ своитѣ издания и др. на читалища, библиотеки, организации и частни лица както, следва:
На Макед. братство въ Пловдивъ отъ Илюстрация Илинденъ и Илинд. листъ. 8 екз.
На наши студенти въ чужбина. 12 екз.
На гимназията въ Бѣла Слатина 8 екз.
На читалищата въ Добруджа разни книги чрезъ управата на Периодичния печатъ 80 екз.
На наши студенти въ чужбина (II пжтъ) 35 екз.
На организацията на девойкитѣ 20 екз.
На макед. младежка организ. въ Ямболъ 37 екз.
На читалище „П. К. Яворовъ“ при Софийското П. Т. Т. д-во 34 екз.
Чрезъ Р. Васевъ за чужбина. 25 екз.
На частни лица за услуги на организацията и за препращане въ чужбина 24 екз.
На военния музей въ София. 17 екз.

Библиотека

Библиотеката се подреди, обаче книгитѣ трѣбва да се подвѣржатъ.

Въ края на 1939 год. по библиотечната книга ими 1418 екз. съ 516 названия.

Презъ 1940 год. — 546 названия съ 1,550 екз.

Увеличение—30 екз. разни книги. Читатели има.

Книгитѣ се раздаватъ на познати срещу разписка.

За библиотеката се получаватъ списанията Славянски гласъ, Илюстрация Илинденъ, От. Паиси, Сждба, Ловець, Макед. прегледъ, Славянски известия, Народна отбрана, Доброволець, Природа и Родина, „Бразда“ — всички въ замѣна.

Най-голѣмъ интересъ се проявява къмъ книгитѣ по Македонския въпросъ, главно „Освоб. борби на Македония“ отъ Хр. Силяновъ. 3

На складъ отъ тѣхъ има 3,6 0 екз. Приходъ отъ продажба на книги 2508 лв.

Господа делегати,

Вие изслушахте отчета на Р. тѣло за 1940 г. При много тежки условия и времена това можаме да направимъ. Ваше е правото да се произнесете всмчки и да дадете справедлива и обективна преценка на всичко, което сме извършили. Моля Ви направете своята безпристрастна критика и посочете и начертайте пжтя на бждащата дейностъ въ полза на организацията и родината ни.

Председателъ: Л. Томовъ

Подпредседателъ: Хр. Танушевъ

Секретаръ: В. Трифоновъ

Касиеръ: А. Кецкаровъ

Членове: { Т. Кърчовъ
Д. Лазаровъ
Л. Гошевъ

Контролна комисија: { Ив. Лѣомчевъ
Ар. Дамяновъ
Тр. Коновъ

ПОЛОЖЕНИЕТО

на сметките на Илинденската организация
отъ 1. I. 1940 год. до 1. I. 1941 год.

ДА ДАВА

ДА ЗЕМА

№ по редъ	ТЕКСТЪ	Остатъкъ отъ м. 1939 г.			Само презъ 1940 г.			Всичко	№ по редъ	ТЕКСТЪ	Остатъкъ отъ м. 1939 г.			Само презъ 1940 год.			Всичко	Остатъци	
		лева	касови	не касови	лева	касови	не касови				лева	касови	не касови	лева	касови	не касови		Активъ	Пасивъ
I	Общи разходи:								I	Общи приходи:									
	1. Благотворителност	—	—	—	52.672	—	—	—		1. Членски вносъ — Соф. д-во	—	7.467	—	—	—	—	—	—	
	2. Насмъ	—	—	—	12.000	—	—	—		2. " " отъ пров. Д-ва	—	2.654	—	—	—	—	—	—	
	3. Канцеларски, поща.	—	—	—	9.520	—	—	—		Всичко	—	10.121	—	—	—	—	—	—	
	4. Илинденски листъ	—	—	—	8.290	—	—	—		3. отъ имени дни	—	10.242	—	—	—	—	—	—	
	5. Календари за 1941 год	—	—	—	25.156	—	—	—		4. отъ календари 1940.	—	17.788	—	—	—	—	—	—	
	6. Отопление, чистота, осветление	—	—	—	6.941	—	—	—		5. " " 1941.	—	14.894	—	—	—	—	—	—	
	7. Библиотека	—	—	—	690	—	—	—		6. отъ Илинденски листъ	—	11.208	—	—	—	—	—	—	
	8. Праздненства, афиши, некрол.	—	—	—	2.243	—	—	—		Всичко	—	64.253	—	—	—	—	—	—	
	9. Непредвидени, разни	—	—	—	3.513	—	—	—		Списанието	4.354	86.937	—	—	—	—	—	—	
	10. Членство	—	—	—	120	—	—	—		Благотвор. посм. помощи	711.801	10.047	19.333	—	—	—	—	—	
II	Списанието	—	—	—	121.345	—	—	—	II	Фондъ благотворителенъ	80.073	33.833	8.000	—	—	—	—	—	
III	Благотвор. посмърт. помощъ	—	—	—	68.129	45	—	—	III	Братска могила	35.078	—	—	3.190	—	—	—	—	
IV	Фондъ благотворител.	—	—	—	17.248	—	—	—	IV	Кредитори	2.469	—	—	—	—	—	—	—	
V	Братска могила	—	—	—	—	—	—	—	V	Длъжници	—	671	—	—	—	—	—	—	
VI	Кредитори	—	—	—	—	—	—	—	VI	Складъ	—	2.508	—	—	—	—	—	—	
VII	Длъжници	—	—	—	1.800	—	—	—	VII	Поквшнина	—	—	—	—	—	—	—	—	
VIII	Складъ	—	—	—	—	—	—	—	VIII	Макед. наученъ институтъ	—	—	—	—	—	—	—	—	
IX	Поквшнина	—	—	—	—	—	—	—	IX	Макад. кооперативна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
X	Македонска Науч. Инст.	—	—	—	—	—	—	—	X	Макед. Народна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
XI	Македонска кооп Банка	—	—	—	—	—	—	—	XI	Пошенска спест. книжка	—	—	—	—	—	—	—	—	
XII	Македонска народна Банка	—	—	—	—	—	—	—	XII	Пошенска чекова с/ка	—	—	—	—	—	—	—	—	
XIII	Пошенски спест. книжки.	—	—	—	—	—	—	—	XIII	Капиталъ	237.354	—	—	—	—	—	—	—	
XIV	Пошенска чек. с/ка.	—	—	—	—	—	—	—	XIV	Каса	—	—	—	—	—	—	—	—	
XV	Капиталъ	—	—	—	—	—	—	—	XV	Всичко	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Списанието	4.354	86.937	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Благотвор. посм. помощи	711.801	10.047	19.333	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Фондъ благотворителенъ	80.073	33.833	8.000	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Братска могила	35.078	—	—	3.190	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Кредитори	2.469	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Длъжници	—	671	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Складъ	—	2.508	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Поквшнина	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макед. наученъ институтъ	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макад. кооперативна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макед. Народна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Пошенска спест. книжка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Пошенска чекова с/ка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Капиталъ	237.354	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Всичко	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Списанието	4.354	86.937	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Благотвор. посм. помощи	711.801	10.047	19.333	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Фондъ благотворителенъ	80.073	33.833	8.000	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Братска могила	35.078	—	—	3.190	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Кредитори	2.469	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Длъжници	—	671	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Складъ	—	2.508	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Поквшнина	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макед. наученъ институтъ	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макад. кооперативна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макед. Народна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Пошенска спест. книжка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Пошенска чекова с/ка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Капиталъ	237.354	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Всичко	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Списанието	4.354	86.937	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Благотвор. посм. помощи	711.801	10.047	19.333	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Фондъ благотворителенъ	80.073	33.833	8.000	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Братска могила	35.078	—	—	3.190	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Кредитори	2.469	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Длъжници	—	671	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Складъ	—	2.508	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Поквшнина	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макед. наученъ институтъ	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макад. кооперативна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Макед. Народна банка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Пошенска спест. книжка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Пошенска чекова с/ка	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Капиталъ	237.354	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Всичко	—	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Списанието	4.354	86.937	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Благотвор. посм. помощи	711.801	10.047	19.333	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Фондъ благотворителенъ	80.073	33.833	8.000	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Братска могила	35.078	—	—	3.190	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Кредитори	2.469	—	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Длъжници	—	671	—	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	—	—	—		Складъ	—	2.508	—	—	—	—	—	—	

ПРОТОКОЛЪ

1941

Господа,

Съгласно чл. 35 отъ устава на Илинденската организация, контролната комисия при Ръководното тѣло на Организацията въ съставъ: Иванъ Лъомчевъ, Аристидъ Дамяновъ и Траянъ Коновъ провѣрихме презъ отчетната 1940 година приходитѣ и разходнитѣ пера по счетоводнитѣ книги и намѣрихме, че всичко е записано правилно. Срещу приходитѣ сж издавани редовни квитанции, а извършенитѣ разходи сж скрепени съ надлежитѣ оправдателни документи.

На това основание, молимъ конгреса да приеме отчета на Организацията за 1940 г. за редовенъ и освободи Ръководното тѣло, както и Контролната комисия отъ всѣкаква отговорностъ.

Председателъ: **Иванъ Лъомчевъ**Членове: **Аристидъ Дамяновъ**
Траянъ Коновъ

ПО СЛУЧАЙ НОВАТА ГОДИНА
ЖЕЛАЯ: НАШАТА РОДИНА
ДА БЪДЕ ВОЛНА КАТЪ ПРЕДИ
ПРИ СТАРОСЛАВНИТЪ ДЪДИ!

КРИЛАТА СИ СВѢТКАВНИ, СМЕЛИ
ДАЛЕЧЪ ДО РОДНИТЪ ПРЕДЪЛИ,
ДА ШИРНЕ СЪ ХИМНИ И „УРА“
СЛЕДЪ ИЗГРѢВАЩАТА ЗОРА!

И НА МОМЧИЛА ХРАБЪРЪ НЕКА
ПОЕМЕ СВѢТЛАТА ПЪТЕКА
КЪМЪ БЪЛОМОРСКИ КРАЙ СВЕЩЕНЪ
СЪ ПОБЕДНО-ВИХРЕНЪ ДУХЪ ВЗАРЕНЪ!

НА КЛИМЕНТА СВЕТЕЦА РОДЕНЪ
ДА ВИДИ ХРАМА МУ СВОБОДЕНЪ,
И СРѢДЪ ВЪКОВНИЯ БАЛКАНЪ —
БОРИСА СЪ ЛАВРИ УВѢНЧАНЪ!

Любомиръ Бобевски

Петъръ попъ Арсовъ

На 1 януарий, първия денъ на Новата 1941 г. почина Петъръ п. Арсовъ, дългогодишенъ учител инспекторъ, общественикъ и революционеръ. Той бѣ роденъ презъ 1872 год. въ с. Богомила (Велешко-Азотъ), въ политѣ на Бабуна величава. Въ

родното си село се научи на четмо и писмо, завършва основното си образование, а прогимназиялното въ гр. Велесъ. Макаръ още малъкъ, срѣдата въ Велесъ му указва своето влияние за бждещето му развитие. Въ него се поражда желание да продължи образованието си и потсжпва въ Солун-

ската мъжка гимназия, дето се среща съ другари отъ всички краища на Македония, които ярко помежду си обсъждатъ непоносимото тежко положение на народа ни подъ турско робство. Жадни за високо образование, група другари отиватъ да продължатъ наукитѣ си въ Българския университетъ. Тамъ не могли да се задържатъ за по-дълго време, поради тежкитѣ условия, затова всички напускатъ и доаждатъ въ София. Петъръ п. Арсовъ постсжпва да следва въ Софийското Висше училище по литература. Още на студентската скамейка група другари постоянно размишляватъ и търсятъ начинъ, за да бждатъ полезни на братята отататкъ Рила и Родопитѣ въ Турция. Образуватъ студентска лига (дружба), която си поставя за целъ да издава списание „Лоза“, което да ратува за просвѣтата и свободата на Македония. Съ издаването на списанието се нагърбили П. п. Арсовъ, Г. Бѣлевъ, Г. Баласчевъ, Кл. Карагюлевъ и Евтимъ Спространовъ.

По това време заедно съ Даме и Гоце тѣ разсжждаватъ за начинитѣ, които трѣбва да възприематъ за освобождението на Македония.

Следъ като свършилъ университета, попъ Арсовъ заминава за Македония и учителствува въ Щипъ, Прилепъ, Солунъ и др. Навсѣкжде той е билъ учител не само на младитѣ въ училището, но и на по-старитѣ.

Дамянъ Груевъ, Дръ Христо Татарчевъ, Петъръ попъ Арсовъ, Иванъ хаджи Николовъ, Антонъ Димитровъ и Христо Батанджиевъ презъ 1893 год. образуваха въ Солунъ първия централенъ комитетъ, съ целъ да се борятъ за свободата на Македония. Тѣ развиха похвална, самоотвержена дейностъ и създадоха борчески духъ у българина въ Македония. Бждещиятъ историкъ ще се удивлява отъ храбростта и многобройнитѣ знайни и незнайни жертви на самоотвержени борци за свободата на родината.

Презъ 1898 год. П. попъ Арсовъ попада въ затвора и цѣли осемъ години бѣ влаченъ и изтеза-

ванъ отъ турските жандарми и правосъдие. Следъ голѣми страдания П. п. Арсовъ съ скръбъ въ душата си бѣ заставенъ да напусне родната земя. Презъ 1905 год. въ общия конгресъ на В. М. Р. Организация въ Рилската обителъ П. попъ Арсовъ, Д. Стефановъ и Гьорче Петровъ бѣха избрани за задгранични представители на В. М. О. Р. О. и продължаватъ да ръководятъ съ всичкото си усърдие сѣдбинитѣ на изтерзаната родна земя и да представяватъ революционната организация предъ външния свѣтъ.

Следъ Балканската война доста разочарованъ отъ голѣмитѣ беди, които сполетѣха нашия измъченъ народъ, П. попъ Арсовъ се оттегля и става учителъ въ прогимназията въ с. Костенецъ, дете преживѣ осамотенъ редъ години.

Покойниятъ се прояви като просвѣтенъ деецъ — учителъ и инспекторъ, като общественикъ — безкористенъ и идеалистъ до гроба, като революционеръ-борецъ срещу тиранията на султанитѣ —

— спокоенъ и безстрашенъ бунтаръ.

На първия денъ отъ новата 1941 година следъ мжчителни душевни страдания Петъръ попъ Арсовъ почина скоропостижно въ ржцетѣ и подъ грижитѣ на своята съпруга Хрисанта Настева, дългогодишна учителка въ девическата гимназия въ Солунъ и другаде и негова съчувственица и съратница.

Опѣлото се извърши въ черквата „Св. Седмочисленици“ при стечение на много негови приятели, познати и почитатели. Тукъ председателътъ на Илинденската организация съ прочувствени слова обрисова и възхвали дѣлото на покойния. Той си отиде, както плеада други си отидоха и всѣки денъ заминаватъ, обаче неговитѣ дѣла още дълго ще живѣятъ и ще въодушевяватъ поколѣнията.

Вѣчна паметъ на Петъръ попъ Арсовъ.

Л. Томовъ

Стамо Янковъ

На 1 декември 1940 г. следъ кратко боледуване почина дългогодишниятъ юристъ-консултъ при Министерството на Войната, Стамо Янковъ.

Роденъ на 20 юлий 1882 год. въ гр. М. Търново, той произхожда отъ известното въ Странджа Чорбадживълково семейство, чийто родоначалникъ, Дѣдо Стамо, до преди 170 — 180 . е билъ Патриархътъ въ този край.

Подъ голѣмия сайвантъ до неговото кафене съ голѣма магация, намираща се въ центъра на М. Търново, до прочутата чешма „Голѣмия врисъ“, — Дѣдо Стамо приемалъ оплаквания и раздавалъ правосъдие, като разрешавалъ всички обществени

и частни въпроси отъ каквото естество и да сѣ били тѣ.

Следниятъ анекдотъ характеризира неговата дейностъ:

Било гладна година. Юруци-турци дошли ржжъ и пшеница скжпо да продаватъ. Населението се оплаква на своя попечителъ дѣдо Стамо, който заплашва съ линчуване юруцитѣ, та ги заставя да продадатъ храната си на сносна цена.

По този поводъ има пѣсень:

Юруци дошли (2), при дѣдо Стама (2), при чучурието. Та ржжъ продаватъ, ржжъ и пшеница и бѣла кутровица ¹⁾.

Единствениятъ синъ на дѣдо Стамо — Василь — билъ ученолюбивъ човѣкъ и къмъ 1820—825 г. учителствува въ с. Айвали — М. Азия. На 60 год. възраст едва той научилъ славянско четмо, за да може на славянски да пѣе въ църквата. Неговиятъ най-голѣмъ синъ — Стамо — билъ нѣщо като В. Търновския Х. Минчо — закупчикъ на беглика. Убитъ е презъ 1854 г. при с. Скефъ, Бургаско, отъ тѣлохранителя си, подкупенъ отъ Анхилския Ахмедъ бей, като неговъ съперникъ по беглика. Погребанъ е въ М. Търново въ двора на църквата „Успѣние Богородично“. Поставенъ му е голѣмъ мраморенъ кръстъ съ надлеженъ надпись.

Нѣколко пѣсни го възпѣватъ:

„Стамо си конь седлае.
Седлае, та го играе
Въ х. Домнинемъ дворове
Три пжти коня седлае
Три пжти го коня хвърля.

Другитѣ си синове — Георги, Ефтимъ, Станню и Янко — дѣдо Василь изпраца на училище, — първия въ Атина, гдето следва по медицина, а другитѣ въ Одринската гръцка гимназия.

Завърналъ се отъ Атина, Георги се назначава драгоманъ въ Одринското Руско Консулство, кждето го сварва Руско-турската война. Тукъ той

¹⁾ Най-чистата пшеница.

води жестока борба съ гърците около обсебването на черквите „Св. Богородица“ въ Балчикъ-пазаръ и тъй наречената „Руска черква“ въ квартала „Илдъръмъ“. — Той е единъ отъ инициаторитѣ на известния бунтъ противъ Одринския гръцки владика, който на времето е възбудилъ голѣмъ дипломатически въпросъ.

Евтимъ, третиятъ синъ на дѣдо Василь, поелъ търговията на баща си и е въ връзка съ черковниците въ Цариградъ, които на нѣколко пѣти е финансиралъ. На него се дължи посещението на дѣдо Славейковъ съ Панайотъ Хитовъ въ М. Търново и селата: Кости и Бродиново, дошли ужъ да проучватъ нестинарството.

Баба Зора, дѣдо Василевица, отъ забележителния родъ — Московски, упорита и безстрашна жена, озлобена отъ убийството на първородния ѝ синъ — Стамо, съ патерницата си е биела турците, които сж си позволявали безчинства върху беззащитнитѣ. Подъ нейно председателство къмъ 1875 г. се е основало женско дружество, което до денъ днешенъ е регистрирало много похвални дѣла.

Следъ освобождението на България Евтимъ се преселва въ Бургазъ. Най-малкиятъ му братъ, Янко, продължилъ търговията и води борбата противъ разнитѣ туркофили и гъркофили, за което има цѣла история.

Единъ отъ водителитѣ на Преображенското възстание презъ 1903 г., ротмистъръ Стамо Икономовъ, е внукъ на дѣдо Василь и баба Зора отъ дъщеря имъ Стана

Стамо Янковъ, правнукътъ на дѣдо Стамо, не можеше да изневѣри на своя родъ.

Завършилъ прогимназия въ родния си градъ, гимназия въ Одринъ и Солунъ, той става учителъ въ М. Търново, кждето презъ възстанието 1903 г. по чудо се спасилъ, благодарение закрилата на населението, а баща му попадналъ въ затвора. Брата му осждадат на смъртъ въ Одринъ, сестри разпръснати, имоти, търговия и домъ — разорени и опустошени. Ст. Янковъ става учителъ въ Бургаска околия, за да подържа братя, сестри и арестуваня си баща.

Презъ 1904 г. вследствие амнистия той се връща при изтерзани родители, братя и сестри. Потърсва служба отъ Св. Екзархия и е назначенъ чиновникъ въ Охридската Митрополия.

Тукъ той е въ връзка съ италианскитѣ реформатори и е въ услуга на покойния Антонъ Страшимировъ по анкетата му върху реформаторската акция въ Македония.

Подозренъ отъ властѣта, Ст. Я. въ продължение на цѣли 3 години е влаченъ и изтезаванъ изъ затворитѣ въ Битоля, Солунъ, Скопие и Одринъ, до като следъ хуриета е освободенъ и въ дворенъ на мѣстожителство въ родния му градъ.

Негово Блаженство Екзархътъ, виждайки въ лицето на покойния достоенъ народенъ служителъ, отпуска му степендия и завършва право въ Хукука въ Солунъ.

Балканската война го заварва учителъ въ Солунъ и е назначенъ за юристконсултъ при губернаторството въ Солунъ, а презъ общоевропейската война като войникъ е командированъ въ Нишкото губернаторство.

Отъ 1918 — 1933 г. той бързо се издига до чинъ юристконсултъ при Военното М-ство. За почитѣта, която си е извоювалъ между вишето начальство и неговитѣ равни свидетелствува следното му отправено писмо.

„Двадесетъ и петъ години въ полезна служба на държавата, Вие носите честно, вѣрно и предано своя дългъ къмъ Народъ, Царъ и Отечество.

Близо десетъ години като учителъ въ Охридъ, Малко Търново и Солунъ, Вие будите и подхранвате чрезъ просвѣта и пламенно родолюбиво чувство българския духъ.

Въ продължение на повече отъ петнадесетъ полезно прослужени години Вие давахте и продължавате да давате Вашето ценно, усърдно съдействие чрезъ вещо и добросъвестно изпълнение на заеманата отъ Васъ длъжностъ Юристконсултъ при Министерството на Войната.

Отъ името на службата изказвамъ Ви моята сърдечна благодарностъ и похвала и Ви пожелавамъ здраве и бодростъ, за да продължавате да изпълнявате длъжността си все така полезно и добросъвестно. Нека съзнанието за отлично изпълненъ дългъ вдъхновява и бждещата Ви просвѣтна преданна дейностъ за Царъ и Родина.

№ 156; 4 февруарий 1933 г., ст. София.

(подп.) *Кисьовъ*

Генералъ-Лейтенантъ, Министъръ на Войната

Като учителъ въ Солунъ Ст. Я. съ покойния Емануилъ Ляпчевъ съставятъ пълненъ турско-български речникъ, но балканската война осуети това имъ дѣло.

Билъ е преподавателъ по турски езикъ въ Военната ни академия и е основателъ на касата за взаимно подпомагане на служителитѣ при Военното Министерство.

Преживѣнитѣ нравствени страдания по участѣта на домашнитѣ му; тригопишното му влачене изъ затворитѣ; близо четиредесетгодишното му отлъчване отъ любимия му роденъ градъ и родно огнище, не можеха да се не отразятъ зле върху здравето на Стамо и да не създадатъ благоприятни условия за загнѣздване на страшната неизцѣрима болестъ и за ранното и преждевременно напущане на земния животъ.

Стамо Янковъ бѣ милъ другаръ и приятенъ събеседникъ. Всички приятели и познати дълго ще си спомнятъ за него, за неговия благъ характеръ и добра душа. Скромненъ и честенъ просвѣтенъ дѣецъ, държавенъ служителъ и безукоризненъ общественикъ, дѣлото на Стамо Янковъ нѣма да угасне. То ще живѣе и поучава. Богъ да го прости, вѣчна му паметъ!

Л. Т.

Свещеникъ Лазаръ Замфировъ

Роденъ презъ 1864 год. въ с. Преводъ, Щипско а презъ 1895 година рѣкополеженъ свещеникъ въ родното си село, презъ 1896 година, като посветенъ въ революционното движение, бѣхъ извиканъ отъ Мише Развигоровъ въ гр. Щипъ, въ училището „св. Арахангелъ Михаилъ“ да подведа подъ клетва редъ революционери. Тоя случай стана достояние на турскитѣ власти. Развигоровъ бѣше заловенъ ведно съ архивата си. Малко следъ това бѣхъ заловенъ и азъ и откаранъ въ гр. Св. Николе предъ Дервишъ Ефенди, който подири отъ менъ 60 пушки и 20 револвери по указания и сведения, дадени му отъ кираджията Пане, учителя Василь Брадата и Филипъ, които сж ги пренесли отъ Св. Николе и ги предали на мене въ с. Преводъ. Отговорътъ ми бѣше, че азъ не знамъ и не съмъ посвѣтенъ въ тая работа. Следъ дълги увещания, заплашвания, тормозъ, понеже отричахъ да знамъ каквото и да било, бѣхъ освободенъ. Следъ време властитѣ откриха и заловиха оржжието, което бѣше заровено въ нивата на Дафко Малевски отъ с. Малино.

Предъ угрозата да бжда заловенъ, азъ забѣгнахъ презъ България въ Румжния, а следъ 10 месеца, поради дадена амнистия, завърнахъ се въ родното си село.

Презъ 1902 година въ селото ни полякъ бѣше турчинътъ Кязимъ. Той пожела да потурчи и вземе за жена красивата българка Вела, отъ с. Сопотъ. Тоя турчинъ подозираше, че въ това му решение ще попречатъ само четитѣ. За това той ги дебнѣше и издаваше на властитѣ. Единъ день четата на войводата Гено Димитровъ отъ Врачанскитѣ села, служилъ въ артилерията, влѣзе въ селото ни, залови Кязима и го погуби, поради което по-вече отъ съселанитѣ ми и азъ бѣхме откарани въ гр. Св. Николе. Тамъ бѣхме изтезавани и следъ дълги разпитвания мнозина освободиха, а менъ и 11 други откараха въ Щипския затворъ. Турскитѣ власти влѣзли въ диритѣ на четата на Гено Димитровъ и около селото Карбинци, близо до Щипъ, завързало се е сражение, въ което четницитѣ и войводата бѣха избити. Следъ това менъ откараха въ Скопския затворъ, дето прекарахъ година и половина. Тукъ ме завари илинденското възстание.

Следъ разглеждане на дѣлото азъ бѣхъ освободенъ отъ затвора. Отъ всички ни осждиха на смъртъ само нѣкой си Миланъ отъ с. Сопотъ-селото на Вела.

Следъ възстанието четата на Борисъ Сарфовъ съ 90 четници мина и преспа въ дома ми въ с. Преводъ. Четата на Славчо Арсовъ Кикиридата отъ гр. Щипъ мина презъ селото ни и спре въ с. Строименци. Предадена отъ свещеника Иванъ и синъ му, сжщо свещеникъ, сърбомани, отъ с. Кокошине, четата бѣ открита и избита въ самото с. Строименци. Подушилъ за това предателство, Мише Развигоровъ мина презъ селото ни и съ

менъ и нѣколко още четници се отправихме за с. Строименци да подпомогнемъ четата на Кикиридата, но бѣше вече късно — тя бѣше всичката избита. Тогава отидохме въ с. Кокошине, заловихме свещеникъ Иванъ стария (синътъ му бѣше забѣгналъ въ Куманово), заедно съ десетина други негови сподвижници, като предатели, бѣха изклани и натрупани на купъ. Върху тоя купъ войводата Развигоровъ остави писмо съ революционенъ печатъ, че убийството е извършено отъ четници, за да не се преследватъ селянитѣ отъ турскитѣ власти.

Презъ 1907 година въ манастира Гюрище, който се намира на единъ километръ отъ селото ни, се състоя конгресъ на окръжния революционенъ съветъ, подъ председателството на Тодоръ Александровъ. Присѣтсвувахме: Ефремъ Чучковъ, Василь Дервишовъ, Кръстю Лазаровъ, Даме Мартиновъ, Евтимъ Д. Миндизовъ отъ с. Долени, азъ и много други.

Въ тоя конгресъ се взе решение никой да не предава оржжието си, а ония, които мислятъ, че не ще могатъ да го укрятъ, да го предадатъ на войводитѣ си. Тия решения бѣха издадени на турскитѣ власти отъ Стойчо отъ с. Живене, Стоилъ отъ Жидимирици и др. и потери почнаха да дирятъ и да заловятъ оржжие и участници въ конгреса. Заловиха 10 — 15 кримкови

пушки. Заловиха и менъ и Данаилъ отъ с. Тръстеникъ. Откараха ни въ Скопския затворъ. Искаше ни се смъртно наказание.

Благодарение на адвоката Халилъ Ефенди, отъ Солунъ, водителъ на младотурцитѣ, който ни взе 210 наполеона ние бѣхме освободени отъ затвора, следъ като лежахме година и половина.

Следъ хуриета презъ 1908 година Султанъ Мехмедъ възприе едно пжтуване до Косово-поле, за да се поклони предъ гроба на Султанъ Мурадъ.

Войводата Стойко съ 12 души четници реши да извърши атентатъ срещу Султанъ Мехмеда, чрезъ повреждане ж. п. линия Велесъ-Скопие и мостовѣтъ по нея при селата Новачене, Брѣзица, Ветренския манастиръ Св. Иванъ и др.

Но атентатътъ бѣ издаденъ и турски аскеръ почна да обикаля селата и да залавя лицата, участващи въ заговара.

Осведоменъ за това, азъ напуснахъ дома си, обявихъ се за нелегаленъ и се явихъ въ редовѣтъ на четата на войводата Иванъ Бърльо, съ когото три месеца обхождахме Щипска, Кратовска, Кочанска, и Кумановсва околии. Презъ това време турскитѣ власти издали и залепили на дома ми обява заповѣдъ, съ която се обявяха за нелегаленъ, та гдето бжда заловенъ, да бжда убитъ. Следъ 3 месечна обиколка се отправихъ за България.

Днесъ живѣя въ с. Гулянци, Никополско, при единствения си синъ свещеникъ Ангелъ п. Лазаровъ и се радвамъ на здраве и бодростъ.

(Изъ споменитѣ на свещ. Лазаръ Замфировъ)

Вестала Тимчева

Бъдни вечерь

Отг светло-сивото небе пухкавият снѣгъ пада на едри парцали. По схлупенитѣ покриви на малкитѣ кирпичени кѣщички пушекътъ отъ коминитѣ бързо излиза на гѣсти черни кълба, проточва се нагоре въ тънка синкава ивица и се изгубва въ заснѣженото небе.

Тѣй е тихо въ малкото селце, сгушено между двата хълма на Шарь-планина . . . — сѣкашъ всички християни съ притаенъ дѣхъ и препълнени сърдца съ р. достъ и надежда . . . чакатъ да се роди *спасителтъ*, който ще донесе миръ, правда и свобода на угнетенитѣ и заробенитѣ. Въ одаята старата Димковица дълго се моли предъ иконата на Светата майка. Набразденото ѝ лице, като въ ореолъ е освѣтено отъ мжждѣшето кандилце. Тя прави дълбоки поклони, кръсти се и поглежда молитвено нагоре.

— *Господи!* Ще видя ли още единъ пѣтъ свидното си чедо? . . . Тоде, Тоде, златенъ на майка! . . .

Следъ малко стана, направи кръстъ отъ слама върху постлания на земята тъкнѣнъ софралъкъ, нарѣси кръста съ грозде, жито, царевица и благослови за берекетъ на лозята, нивитѣ и добитѣка — сложи върху сламениия кръстъ голѣмата празнична софра и занарежда бакренитѣ сахани съ кубелии капаци, надписани съ името и деня на раждането на всички синове, снахи и внуци. Но щомъ сложи сахана на сина си Тоде — изчезналъ преди три години срещу Бъдни Вечерь — предъ коледарчето Тодорче — заплака и ззреди:

— Тоде, Тоде, не бѣше ли и той отъ майка роденъ, шо те отсвои, отдвои. Па зачупи старчески рѣц: — Тоде, Тоде, по кои ли друя кости си оставилъ! Баремъ гробницата ти да знаехме, чедо! На сънь ми се яви, — простена тя — и заплака, та разкъса сърдцата на веички.

Коледарчето Тодорче и внуцитѣ ѝ наобиколиха баба си, сгушиха главички въ нея и заплакаха. Единъ отъ синоветѣ и снахитѣ ѝ едва преглъщатъ сълзи. Други скри-тсмъ ги бършатъ. Най-голѣмиятъ ѝ синъ Лазо бърши очи и я моли. „Майко, стига плака!“

— Ако можехме съ сълзи да върнеме Тодета, да плачеме всички — обади се отъ миндера стариятъ и прегърбенъ преждевременно отъ скръбъ Димко. Замисли се той и набразденото му лице озари нѣкаква радостъ и, като на себе си, проговори: — Ако е забѣгналъ съ четата и падналъ въ бой за свобода, достоенъ синъ е на Димка. Но, ако турци сж го отвлѣкли и погубили! . . оброни глава и сѣкашъ още повече се прегърби.

На о. ницето котлето съ царевицата весело къкри. Многобройната Димкова челядь бѣше насѣдала около наредената софра. Приятна миризма на току-шо опеченъ зелникъ, болгурени сарми и ошафъ се разнасяше. Димковица подкади съ таманъ накрѣстъ софрата, окачи кандилницата предъ иконостаса и седна до Тодорчо. Старииятъ Димко се прекръсти и почна да чете молитвата. Благоуханниятъ пушекъ на темяна като благословия се стелѣше надъ смирено наведенитѣ глави — Аминъ, Господъ здраве, животъ и радостъ да дава вѣжши, — благослови стариятъ Димко, прекръсти се, прекръстиха се всички. Димко взе отъ софрата питката съ парата.

— Хайде, хадета да си направимъ, — обрѣа се за-смѣнъ къмъ децата. — Ха, да видиме, на кого ще се падне парата и кой е късметлията тази година? — От-кърши първото парче и рече: „За Господа—второто за кѣщата, третото — за домакина, за домакинята“ — и тѣй всички подъ редъ — отъ най-голѣмия синъ, до най-малкия внукъ и Тодорче.

Всѣки търси парата въ коматчето си, а децата съ любопитство бърже го начупватъ на малки кѣсчета и се запитватъ — На тебъ ли се падна? у тебъ ли е? Всички недо олни отговарятъ: Не е у менъ, и у менъ не е, — надули устни, готови да се разплачатъ. — Дѣдо Димко, и тази година парата не се падна на мене, и въ мене я нѣма — негодуватъ еано следъ друго всички, — нѣма я и у насъ, обадиха се възрастнитѣ.

— У кого ли се е паднала, — запита съ любопитство старецътъ.

— Ето я парата, — нѣкакъ си срамежливо и едвамъ чуто продума Тодорчо.

— Е, е, е, Тодорче, Тодорче, та ти ли си билъ късметлията тази година — обадиха се едновременно всички. Децата изненадани и зарадвани, наскочаха отъ мѣстата, обиколиха Тодорче и го замѣлиха да видятъ парата.

— Да, сѣщата стара сребърна пара, дето лани се падна на менъ, — рече усмихната Вѣрето, най-малката внучка на Димко и поведе Тодорча къмъ дѣда си. — Целуни сега рѣка на дѣдо, той ще ти пустне бѣла меджидия въ рѣката. Хайде, целувай де, не се срамувай.

Тодорче огледа очудено всички, пое плахо треперящата рѣка на стареца, сложи дълга топла целувка и се заоглежда ту въ Димка, ту въ бѣлата меджидия!

Та той никога не бѣ виждалъ такава голѣма и лѣскава пара. Па пое още единъ пѣтъ рѣката, дълго я цѣлуна и съ влажни очи запита:

— Дѣдо, може ли съ тази пара да си купя нахутлия симидъ, халва и небетъ шекеръ!

— Можешъ да си напълнишъ всичкитѣ джебчета на либадето и на потуритѣ си и да ти останатъ много грошчета, — потупа го по рамото дѣдо Димко, — хайде, иди си седни на мѣстото, да вечеряме и после ще играемъ всички на ораджи съ*!

Димковица прегърна Тодорче и сладко се унесе, милвайки главата му. . . Преди години тя милваше така ѝ нейния Тоде. И по гърдитѣ ѝ се разлѣ мѣка: — Чедо! Чедо! — мълвѣше си тя все тѣй сладко унесена.

Тодорче се сгуши къмъ старицата и си мисли: — Ахъ, колко е хубаво да те галятъ! Така хубаво трѣбва да е само при майка!

За първи пѣтъ Тодорчо бѣ почувствувалъ милувка и топла грѣдь. — О, колко хубаво било да си имашъ майка, татко, баба, дѣдо, братчета, сестричета и топла стая съ наредена софра съ какво ли не. . .

Тодорче не помни майка, татко — домъ. Сѣкашъ Господъ го бѣ пустналъ отъ небето — босичко, съ кърпени потури и сѣксана торбичка презъ рамо и го бѣ оставилъ въ малката колиба, захвърлена на края на селото, а утре — щомъ се съмне, пакъ ще го прегърне мразовитата прегръдка на студа. — Боже, Боженце, защо не продѣлжи Бъдния вечерь до края на зимата? Боженце, искамъ много години, много години да бжде Бъдни вечерь! — потрѣпна и се сгуши още по силно въ добрата баба, сѣкашъ искаше да се скрие отъ студа.

— Студено ли ти е? — запита го Димковица, милвайки главата му.

Нѣжната милувка на топлитѣ прѣсти го повърна въ действителността.

— Хапни си, Тодорче, — подканятъ го всички.

*) Игра на орѣхи.

— Ситъ съмъ, — отговаря то и погледна съ благодарност на около.

Малкото Върче, което не се отделяше от скута на баба си по обядъ и вечеря, приближи се къмъ Тодорче и сладко му заговори:

— Колко е добра нашата баба! отъ тъмни зори става, приготвя ни топла попара, после разравя мангала и ни понудва съ печени круши, а щомъ бръкне въ дълбокия си джобъ, ние я наобикаляме и чакаме да ни даде рошкови, леблебии, шекеръ. — Тодорче неволно олиза устниѣ си

— Но най-хубавото е вечеръ, — продължи Върето. Търкулнемъ се всички единъ до другъ на одъра, покрие ни съ дебелия ямбулъ и седне край постелката, а до нея се сгуши маца и запрече, — хъръ, мъръ. . . хъръ мъръ. . . преде и баба ни заразправя хубави приказки!

Очитъ на Тодорче свѣтятъ отъ щастие. Съ отворени уста той поглъща всѣка дума на Върето и си мисли, — още колко радости имало въ тази къща?!

Въ този мигъ кучето излая силно и продължително. Следъ малко по стълбитъ се чуа тихи и предпазливи стъпки. Димковица бърже премѣсти Тодорче въ страни, отвори вратата на мусандрата съ тайната вратичка, що водеше къмъ кошницата и уплашено се обърна къмъ синоветъ си: — Скрийте се, скрийте се! . . По-бързо, по-бързо! . . Пакъ турци идатъ да обискиратъ; може да ви арестуватъ и въ зандана кости да оставите. По-бързо, по-бързо! . . Ето, чувамъ стъпки на чардака

Петимата и синозе грабнаха окачениѣ ножове и пищови отъ мусандрата и изревахъ;

— Отъ три години тия песове и въ най-свѣтли дни не ни оставятъ на мира! — и се впуснаха къмъ вратата,

Димковица въ мигъ се изпрѣчи съ разтворени ржце предъ вратата.

— Не, не ви пускамъ, не ви пускамъ въ огъня. . . оставете ме азъ да се разправя съ тѣхъ. Че още не мога да прежая Тодета.

— Или ме убийте, па минете презъ трупа ми, да не гледамъ, да не страдамъ. . . — молѣше отчаяно тя, напомняйки разпятието съ разперенитъ си ржце.

— Майко, не се търпи вече това черно робство, — извика синътъ и Христо, дръпна я силомъ въ страни, отвори вратата и съ голъ ножъ въ ржка, като стрела се спузна къмъ чардака и съ всички сила се навърли върху изпрѣчилиа се насрещу му човѣкъ.

— Брату!

— Христо изпусна ножа отъ ржката си. Вужасенъ, изненаданъ и обзетъ отъ велика радостъ, той прихвана презъ кръста Тодета и двамата навлѣзоха въ одаята. Всички гледатъ изумени Тодета. Майка му полетѣ къмъ него, прегърна го и отмалѣла въ ржцетъ му мълвѣше:

— Синко! Синко! Синко, златенъ Тодет!

Стариятъ Димко цѣлува го по челото.

— Тате, ако не бѣше се дръпналъ въ страни, щѣхъ да го убия:

— Да убиешь брата си, брата си, за когото си жалилъ три години, и си мислилъ день и ноцъ, какъ да отместишь за него! . . . Да убиешь брата си, своя роденъ братъ! — поатарѣше есе още вужасенъ Христо.

Останалитъ брата, снахи, внуци притискатъ се къмъ него, цѣлуватъ ржцетъ, дрехитъ му, и задавени отъ радостъ, викатъ:

Тодет, братко, чичко! . . .

— Синко Тодет, три години день и ноцъ моля Бога да ми се явишь на сънь, да те видя само за минутка, — мълви майка му, па го притисна до изстрадалитъ си гърди и пакъ го изгледа, сякашъ не върва на очитъ си.

Само Тодорче коледарчето стои отъ страни очудено, съ широко отворени очи.

Тодет се заг-еда въ чуждото дете и запита:

— Кое е това момче?

— Синко, то е отъ съседното село. Коледува ни привечеръ. Виждамъ го окжсано, измръзнало, гладно, домилъ ми за него — помислихъ си — и, то е отъ майка родено, па го облѣкохъ, нахранихъ го, постопли се, напълнихъ му торбичката, цѣлува ми ржка и рече: — Благодаримъ, бабо! — и си трѣгна, па го запитахъ: какъ се казвашъ!

— Тодорче — ми рече.

— Тодорче! . . . Тодет, Тодет — повтарямъ, взехъ го въ скута и сърдцето ми се изпълни съ радостъ — не мога да му се нарадвамъ! Па го оставихъ да прекара Бъдни вечеръ при насъ. У него се падна парата, съ късмета си дойде, и радостъ ни донесе въ къщи — занарежда и заплака отъ умиление Димковица. Заглежда се тя въ Тодета — Синко, Тодет, говори ми, кажи ми де нѣщо — сакамъ да те слушамъ!

— Майко, — продума нѣкакъ си глухо Тодет, съ устременъ погледъ въ малкото прозорче, що гледаше къмъ Балкана, па се откърти отъ прегрѣдкитъ на майка си и каза:

— Тази ноцъ минавахме съ четата презъ селото, та дойдохъ да ви видя. . . Кой знае, може би за последенъ пжтъ. Дружината ме чака, и още тази вечеръ трѣбва да преминемъ Шаръ. Хвана треперящитъ и почти изстинали ржце на майка си, цѣлуна ги и. . . Сбогомъ, майко.

Димковица вкопчи ржцетъ си силно въ неговитъ и въ отчаяние земоли: — Не, не те пускамъ, синко, не те пускамъ, Тодет.

— Зная, майко, не можешъ ме отъ сърдце откъсна, но зоцо ме майко още отъ люлката закърми съ хайдушка пѣсенъ, за Балкана, за върна дружина, и за Свобода. . . — рече той, откопча ржцетъ си отъ нейнитъ, поведе Тодорче къмъ нея и развълнуванъ добави: — Майко, отъ сега нататъкъ Тодорче е вашъ синъ, а азъ съмъ синъ на своята родина! Па метна гуната си, сбoguва се съ всички и се спузна бързо къмъ стълбитъ, та се загуби въ тъмнината.

Димковица притисна нѣжно Тодорче къмъ гърдитъ си и прохълца: — Синко!

На чардака стариятъ Димко прострѣ дѣсницата си къмъ Шаръ и гордо извика — Да те благослови Богъ, синко.

Нейде далечъ коледари пѣха:

— Богъ се роди, Коледо
Налей, бабо, котлитъ,
да окжемъ Коледа,
Колко звезди на небо,
Толко радостъ въ тазъ земя. . .

Снѣгътъ падаше бързо, на едри парцали, сѣкашъ искаше да укрие нѣчни следи. . .

Народни обичаи въ Боймия

Въ Боймия сж запазени много битови обичаи които се извършват въ опредѣлени дни и съ опредѣлена цель. Най-характеренъ отъ тѣхъ, който е подържалъ борческия и свободолюбивъ духъ на населението въ Боймия, е русалийскитѣ игри.

Русалии.

Русалийскитѣ игри се извършватъ отъ възрастни хора, които при специално облѣкло и въоръжение обикалятъ селата въ Боймия съ цель да събератъ срѣдства въ натура и пари за обществени нужди: направа на училище, черква, манастирче и пр. Русалийскитѣ игри се почватъ на първия или най-късно на втория день на Коледа

с. Негорци, Гевгелийско

и траятъ до Богоявление, презъ тѣй нареченитѣ „Погани дни“, когато женитѣ нито ператъ, нито кжпятъ децата си. Обичая Русалии, се извършва по българскитѣ села между Енидже Вардаръ и Кукушъ.

* * *

Русалийскитѣ дружини се състоятъ отъ 25—40 души. Църковнитѣ настоятели опредѣлятъ ржководителитѣ на дружината или дружинитѣ, ако сж повече и района имъ, който ще обходять. Всѣка дружина има двама ржководители: „протъ“ и „балтаджия“ и единъ водачъ — „главатаръ“, съ двама помощници „кеседжии“. Протъгъ стареятъ“ и балтаджията само съпровождатъ дружината и събиратъ подаръцитѣ отъ населението. Главатарьтѣ е най-личниятъ човѣкъ въ дружината: нему сж подчинени всички русалии. Двамата кеседжии сж помощници на главатаря,—единиятъ застава до него, а другиятъ въ срѣдата на редицата и наблюдаватъ да се спазва безупречна стжпка и редъ. Всѣка русалийска дружина избира по двама „калаузи“ (патраулъ), и води съ себе си двама гайдарджии или доуладжии.

Русалиитѣ се обличатъ съ нови долни дрехи, нови цързули и навои, съ бѣла и кжса до колѣни плисирана фустанела отъ памучно платно, минтанъ, червенъ поясъ, а надъ него отъ раменетѣ до подмишницитѣ си завързватъ кръстообразно две червени кърпи, подъ които се закачатъ разни сребърни украшения; на главата пѣкъ носятъ фесъ, обвитъ съ пѣстра или червена кърпа.

Въоръжението на русалията се състои само отъ една сабя или ятаганъ, който при играта се дигатъ въ дѣсната ржка. Балтаджията е въоръженъ съ сѣкира, съ която чрезъ дигане на горе дава знакъ на дружината да почне или да свърши играта. Протъгъ носи тояга, върху която дарителитѣ поставятъ дрехи, кърпи, чорапи и др. подобни нѣща. Огнестрелни оржжия по обичая на русалиитѣ е забранено да носятъ. Така облѣчена и въоръжена. русалийската дружина е внушителна и всѣва респектъ и възхищение у зрителитѣ.

Всѣки русалия се прощава съ роднинитѣ и близкитѣ си приятели, като че трѣгва на война, отъ гдето не се знае дали ще се върне живъ. Дружината отива въ селския мегданъ за първа игра и заминава за опредѣленото близко село, изпратена отъ цѣлия народъ съ огледъ да стигне въ набеязаното село преди залѣзъ слънце.

Дружината спира край селото, а протъгъ и балтаджията отиватъ да запитатъ селскитѣ старейци, дали ще приематъ дружината имъ, и следъ утвърдителенъ отговоръ последната се отправя къмъ селския мегданъ, гдето вече се е насъбралъ народъ. Тукъ тѣ играятъ известно време и се разотиватъ. Русалиитѣ се преследвали отъ самовили, та всѣкога трѣбвало да бждатъ най-малко двама, да се пазятъ, махайки въ въздуха съ гола сабя. Сутриньта рано, при първото удряне на тжпанитѣ, всички русалии сж готови и, следъ като добре закусятъ, при второ удряне на тжпанитѣ се събиратъ въ кжщата, гдето сж протъгъ и балтаджията

Игра на русалии въ гр. Гевгели

и отъ гдето почватъ да играятъ по една игра въ всѣка селска кжща. При даденъ знакъ отъ балтаджията дружината е въ пѣленъ редъ: главатарьтѣ застава начело, до него отъ лѣво е първиятъ кеседжия, а въ срѣдата на редицата — вториятъ. При вторъ подаденъ знакъ отъ балтаджията

свирцитѣ засвирватъ, а дигне ли сѣкирата високо, дружината съ саби въ рѣце почва играта, вървейки следъ своя главатаръ подъ тактъ и правейки всички движения, които главатарътъ ѝ прави: подскачане на единъ кракъ, завъртане на лѣво и на дѣсно, подклѣкване: а кеседжиитѣ, спирайки се сегизъ-тогизъ съ насочени саби къмъ играещитѣ

Игра на русалий въ гр. Гевгели

отъ съответната половина, наблюдаватъ и напомнятъ да пазятъ образцовъ редъ и дисциплина. Когато играта трѣбва да се прекрати, балтаджията дава знакъ, и всички единодушно и високо извикватъ: „ѣее!“ и се отправятъ къмъ вратата на кѣщата, на която по редъ всѣки прави кръстообразенъ знакъ; а ако има болни, такъвъ знакъ правятъ върху всѣки болникъ, за да оздравѣе. Следъ получения подаръкъ дружината прескача плета и навлиза въ двора на сѣседната кѣща, и така по редъ изрежда всички селски кѣщи, пропускайки само тѣзи, въ които има родилки.

Презъ време на играта никому не се позволява да мине предъ или презъ редицата на дружината. Ако предъ дружината би си позволила да мине друга русалийска дружина, ставало сбиване съ сопи. Русалийскитѣ дружини сж избѣгвали среща и когато пѣтуватъ отъ едно село въ друго заради това всѣка дружина имала по двама „калаузи“, които вървѣли предъ дружината, и когато забелѣзвали, че насреща имъ идва друга русалийска дружина, съобщавали нв главатаритѣ едната да се отбие отъ пѣтя и да трѣгне въ друга

Владимръ А. Карамановъ
(бившъ Кукушки окр. управителъ)

За примѣръ и похвала

Въ първитѣ дни на междусъзническата война презъ лѣтото на 1913 година, по голѣмата частъ отъ българското население отъ околицитѣ на Южна Македония — Кукушка, Лѣгадинска, Дойранска, Демир-Хисарска — подъ напора на озвѣрената грѣцка войска побѣгна отъ своитѣ родни отъ вѣкове градове и села и се отправи на северъ къмъ старитѣ предѣли на България, за да намѣри сигурно убежище и братска помощъ.

На 23, 24, 25 и 26 юни не по малко отъ 5000 души нещастни бѣжанци, повечето отъ Кукушко,

посока. При неразбирателство настѣпвали сбивания, при които сж били давани и жертви. Убититѣ се заравяли на мѣстото, гдето е станало сбиването, безъ да бждатъ опѣти отъ свещеникъ, а върху гробоветѣ имъ сж натрупвани грамадни камъне. Гробища „русалийски“ има между селата Кониково и Кошиново, между Срѣдно и долно Куфалово, между Мустачево и Еледжиево, до с. Постолъ, между Бугариево и Каваклиево.

На „неядка“ — деня преди богоявление — следъ обща игра на селския мегданъ дружината отива въ черква, влизайки презъ женската врата и нареждайки се предъ северната олтарна врата. Свещеникътъ чете молитва по отдѣлно на всѣки русалия, и отъ владишкия тронъ порѣсва всички и тѣ целуватъ по редъ всички икони на иконостаса и излизатъ презъ южнитѣ врата на притвора, дето оставятъ оржжието си, и гололави повторно влизатъ въ черквата, запалватъ по нѣколко свѣщи, правятъ три метания и излизатъ отъ черква като чисти християни. Сега тѣ вече могатъ да си отидатъ въ кѣщи, събличатъ всичкитѣ си дрехи, горни и

Споменъ отъ Негорскитѣ Русалий

долни, които трѣбва да се изператъ вънъ отъ селото. На Богоявление старейтѣ даватъ гостба на всички русалии, събранитѣ пари преброяватъ, даренията сортируватъ и продаватъ чрезъ наддаване. Въ Боймия русалийскитѣ дружини се формироваха до 90-тѣ години на миналия вѣкъ. Апостолъ Петковъ, като войвода, се обличаше въ русалийско облѣкло.

Хр. Шалдевъ

се намираха въ гр. Петричъ и селата отъ източната половина на околията му, въ близостъ до р. Струма и пѣтя за Горна Ддумая.

Понеже всички тия бѣжанци бѣха напуснали съвсемъ набързо роднитѣ си огнища, безъ да могатъ да взематъ достатъчно хранителни припаси, яви се гладъ, който заплашваше мнозина съ моръ. Повечето отъ тѣхъ бѣха и безъ всѣкакви парични срѣдства за задоволяване на нуждитѣ имъ. Следваше да имъ се помогне, а храни въ излишѣкъ не се намираха въ Петричко. Да се доставятъ та

кива от старитѣ предѣли на България, поради отстѣпленieto на нашата войска, бѣ невъзможно. Оставаше само единъ начинъ за подпомагане, — да се моли висшето войсково началство, да се отпусне брашно отъ военнитѣ складове. Кукушкиятъ окр. управителъ, който по заповѣдъ на Македонския геералъ Губернаторъ се бѣ установилъ въ гр. Петричъ, и управляваше освенъ незаетитѣ отъ окрѣга му мѣста, още и околитѣ отъ Сърския окрѣгъ: Демиръ-Хисарска, Петричка, Мелнишка и Горно-Джумайска, се отнесе къмъ командуващия II-ра армия, генералъ Н. Ивановъ, който бѣ се установилъ съ щаба си отъ нѣколко дни въ гр. Петричъ и лично видѣлъ въ какво плачевно положение се намиратъ хилядитѣ бѣжанци, всички добри и родолюбиви българи, заповѣда да се отпусне на Кукушкия окр. управителъ 10,000 кгр. брашно, което да се раздаде на натрупалитѣ се край магазина гладни семейства на бѣжанцитѣ.

За да се помогне на сѣщитѣ семейства и съ по-малко парични срѣдства, за задоволяване най-насѣщнитѣ имъ нужди, Кукушкиятъ окр. управителъ, нѣмайки на разположение каквито и да било държавни суми, настоя предъ кмета на Петричката градска община да отпусне такива срѣдства. Кметътъ свика Общинския съветъ и последниятъ гла сува една помощъ отъ 1200 лв. златни, която чрезъ нарочно назначени комисии се раздаде на най-беднитѣ бѣжански семейства.

Тукъ му е мѣстото да се отбѣлежи за честь на тогавашния Петрички градско общински съветъ, който не разполагайки съ налични суми въ касата, взе похвалното решение — да се склучи заемъ отъ по 15 напалеона отъ четирмата отъ по-заможнитѣ общински съветници, въ това число и самия общински кметъ Алекси Тасевъ. Решено бѣ да се раздава по 30 стотинки на членъ отъ семейство, достатѣчни за това време, защото можеше да се купи по единъ килограмъ хлѣбъ, който струваше не повече отъ 20 стотринки, а съ останалитѣ 10 ст. да се задоволятъ и други нѣкои най-насѣщни нужди.

Държаниятъ по случая протоколъ ми направи най-добро, впечатлениe за което похвалихъ родолюбието и готовността на четирмата общински съветници, които въ това време на война и изпитание, когато населението отъ града и селата му се криеше и приготвяваше да бѣга и да остави на произволъ домоветѣ и имотитѣ си, доброволно жервуваха налични свои срѣдства, отъ които самитѣ тѣ биха имали най-голѣма нужда, въ случай че биха били заставени да станатъ бѣжанци.

Този протоколъ заслужава да се направи най-широкодостояние, и да служи за назидание на наши обществени учреждения и личности, като имената на четирмата общински съветници остане да се помнятъ не само отъ тѣхнитѣ съграждани и отъ бѣжанцитѣ, но и отъ цѣлия български народъ: съ подобни родолюбиви граждани единъ градъ и единъ народъ може само да се гордѣе.

Днесъ може би, въ архивата на Петричката градска община да не се пази тоя протоколъ. Неговото съдържание, обаче, още на времето съмъ си снелъ и запазилъ въ архивата си.

Протоколъ № 30

на Петричкия общ. съветъ, извънредна сесия,
6 заседание, 25 юни 1913 год.

„Петричкия гр. общ. съветъ въ днешното си извънредно заседание, подъ председателството на кмета Ал. Тасевъ и въ присѣдствието на вр. помошникъ кметъ Георги Манчевъ и членоветѣ: Никола Евтимовъ, Михо К. Поповъ, Василь Костенаровъ, Алекси Димитровъ, Георги Анастасовъ, Хали бей и Мемушъ Халиловъ и въ отсъствието на съветницитѣ Ив. М. Дюлгеровъ, Георги Ризовъ, Никола К. Вардевъ, Ян. Стойчевъ и Зия бей, които редовно поканени, не се явиха по уважителни причини, подложи на разаскване докладвания отъ кмета въпросъ, а имено:

Поста̀новление I-во

Общинскиятъ кметъ Ал. Тасевъ докладва предъ съвета по вземане мѣрки за прехраната на пришълцитѣ-бѣжанци, които не сж въ състояние сами да се подържатъ. Съветътъ като изслуша доклада на кмета, и взе предъ видъ, че по-голѣмата часть отъ бѣжанцитѣ се нуждаятъ отъ чувствителна подкрепа, вникна въ тѣхното положение и

Постанови:

По настоящемъ общината, като не разполага съ нуждното количество пари, и за да удовлетвори що годе волиющитѣ нужди на дошлитѣ и пристигащи бѣжанци въ града ни, отъ страна на кмета Ал. Тасевъ и съветницитѣ Никола Евтимовъ, Михо К. Поповъ и Василь Костенаровъ, да се отпусне въ заемъ—авансъ отъ (60) шестдесетъ напалеона, по 15 отъ всѣки отъ тѣхъ, отъ които за прехрана на бѣднитѣ бѣжанци, ще се дава по 30 ст. на членъ дневно.

Извлечение отъ настоящия протоколъ да се изпрати по принадлежностъ“.

(п. п., гр. Общ. кметъ *Ал. Тасевъ* и пр.

Протоколътъ представенъ на одобрение на Кукушкия окр. Управителъ, чрезъ Петричката Окол. Началникъ, веднага бива одобренъ и сумата започва да се раздава.

Нека този протоколъ да служи за примѣръ на изпълненъ дългъ въ най-трудни времена и да отдадемъ нуждната похвала на тогавашнитѣ четири души родолюбиви и чловѣколюбиви общински съветници, а имено: кмета *Алекси Тасевъ* и членоветѣ *Никола Евтимовъ*, *Михо К. Поповъ* и *Василь Костенаровъ*. На ония отъ тѣхъ, които сж живи и днесъ, нека имъ пожелаемъ здраве, дългъ и щастливъ животъ, а на ония, които сж починали, нека пребже паметъта имъ.

Бѣдникътъ

БѣДНИКЪТЪ ВЪ ОГНИЩЕТО ГОРИ
ОТСЪЧЕНЪ ОТЪ ДЖБОВИ ГОРИ
НА ШАРА ВЪСКЛОНОВЕ ВЪЗПЪТИ —
ОБИЧАЙ, ВЪ СЪРЦА НИ ТОЙ СВѢТИ!

БѣДНИКЪТЪ СЪ СПРЕГОРЪ ИЗВЕСТЯВА:
БОГЪ СИНЪ РОДИ СЕ, МИРЪ НАСТАВА
СЪ РАДОСТЪ ПЪЛНЯТЪ СЕ ДУШИТЪ
ИДВАТЪ НА СВОБОДАТА ДНИТЪ!

БѣДНИКЪТЪ БУЕНЪ ПРЕГОРЯВА
ВЕРИГА РОБСКА РАЗТОПЯВА!
СЪЛЗИ ГОРЧИВИ ПРЕСУШАВА
НАДЕЖДА БЛАГА НИ ОГРЪВА!

Ружа Фиданоска Мелетиева

Общъ изгледъ на гр. Петричъ

ПОЛОЖЕНИЕТО

Съ приближаването на пролѣтата приближаватъ и часовѣтъ, когато ще бждатъ предприети нови, решителни военни действия отъ страна на сухопѣтни сили нѣкъде, въ нѣкои области край Срѣдиземно море, дето може да се предполага, че би могла да стане срѣща между германски и италиански войски съ войски на Великобритания или на самата английска територия.

Въ полза на това предположение говорятъ следнитѣ факти и обстоятелства:

1. — Днешниятъ голѣмъ англо-германо-италиански двубой не може да се разреши нито по водитѣ, нито въ въздуха. Той трѣбва и единствено е възможно да намѣри крайното си разрешение въ сломяване на съпротивата по сухо, защото — при всички случаи — сушата, земната територия си остава основата, на която се крепятъ и отъ която черпятъ мощъ всички материални и морални сили на дадена страна, действащи по разни посоки и въ разни области.

2. — Силата на една съвременна войска до голѣма степен лежи въ нейната бронираностъ и въ механизираниѣ ѝ бойни срдѣства. Разбира се, първо условие е съ бойнитѣ срдѣства да си служатъ интелигентни и решителни войници, но — като оставимъ настрана тая предпоставка, по която е излишно да се разсждава, — военнитѣ действия въ Полша, въ Холандия, въ Белгия, въ Норвегия и особено въ Франция презъ тази война показаха недвусмислено, че бронираниѣ дивизии, танковетѣ и други защитени съ броня орждия, допринесоха извънредно много за успѣхитѣ на германското срдѣжие. А тия бронирани бойни срдѣства, особено танковетѣ сж тврде тежки и не може съ тѣхъ да се действува добре нито по снѣгѣ, нито по размекнали отъ влагата полета. Като се има предвидъ това, може да се разбере, че едно главно ко-

мандуване ще гледа да прави плановѣтъ си за действия разчитайки и на благоприятността на почвенитѣ условия, а пролѣтното слннце, колкото и да е слабо, все поизсушава пѣтищата и ги открива за тежкитѣ туловища на най-страшнитѣ въ сегашната война смъртоноси машини. . .

3. — Самъ Хитлеръ, въ последната си рсчъ по случай годишната отъ завземането на властѣта въ Германия отъ националсоциалиститѣ, още еднажъ подчерта, че 1941 год. ще донесе края на войната. Разбира се тази негова увѣреностъ не иде отъ нѣкакво мистично прозрение, а — отъ онова, което той знае за задачитѣ, които е вѣроятно вече опредѣлилъ и възложилъ за изпълнение отъ милионнитѣ му войски, отдавна поставени на бойна нога. И, понеже Германия държи въ тая война нападателната инициатива и още понеже, по редъ причини, Германия има по-вече смѣтка по скоро да свърши войната, доста вѣроятно е при настѣпването на хубавото време — а то, по Срѣдиземноморскитѣ европейски брѣгове настѣпва още съ първитѣ дни на пролѣтата — Германия да предприеме въ голѣмъ мащабъ нападателни действия въ Югоизтока, дето може да се срѣсне съ британски сили.

4. — Това можа да се очаква съ още по-голѣмо основание и поради това, че Италия претърпѣ неуспѣхи въ Албания и продължава да търпи неуспехи по разни фронтове въ северна и въ източна Африка. Както е известно, италианцитѣ е трѣбвало не само да ангажиратъ и да задържатъ въ Срѣдиземно море голѣма частъ отъ бойната флота на Англия, но и да уязвятъ, чрезъ нападателни действия и ако е възможно да разклатятъ и съборятъ нѣкои отъ главнитѣ стълпове на британската морска и изобщо колониална сила по брѣговетѣ на това море — въ пунктоветѣ при Суецъ, при Александрия и Каиро, въ Малта и въ Гибралтаръ.

Тия неуспѣхи на съюзницата на Германия, които, въ края на краищата, могат да се окажат не от решаващо значение за общия и краен изход на войната. Англия пожела да ги използува и да ги засили до степен на едно основно поражение, което би докарало отпадъка на Италия като воюваща сила и оставяне на Германия сама да се бори срещу Англия въ Европа. Една такава възможност наистина твърде би затруднила задачата на Германия и би компрометирала осъществяването на военните и на градивните цѣли на силите от Остъта. Ето защо, Германия изпрати въздухоплатателен корпус от своите сили въ южна Италия, дето тоя корпус установи свои въздухоплатателни бази за действие срещу общия неприятел — срещу флотата му и срещу военните му и транспортни бази по бреговете на Сръдиземно море. Германските летци, установени въ Италия, вече отбелязаха, редомъ съ своите бойни другари италианците нѣколко значителни успѣхи при набѣги, извършени срещу английски кораби и морски бази. Това е първото проявление на активно и непосредствено действие от страна на германците въ областта на Сръдиземно море. И то не е епизодично явление, а — по всичко личи — е начало на една акция въ широки размѣри, която от сега нататък ще има да се извършва от съюзените германски и италиански въоръжени сили за сломяване на английската мощ въ Сръдиземно море. Едно установяване на въздухоплатателни и морски бази по бреговете на Бѣло море, които се владѣят днес от Гърция, би дало възможност на италианските морски сили и на итало-германските въздушни сили ефикасно да действуват срещу английската флота въ източно Сръдиземно море и не само да отслабят тамъ нейната сила, но да и нанасят поражения, които биха били фатални за предприетите от Англия въ Северна Африка военни действия и изобщо за владичеството ѝ въ тия области. Въ такъв случай и Турция може би ще ги помисли дали ще има смисълъ за нея да се полага, чрезъ активно присъединяване къмъ Америка, на ударите на германско-италианските военни сили. Така, вижда ни се, че въ близко време предстоятъ да се развиятъ, по посока къмъ Гърция, откъмъ вътрешността на Балканите, известни действия от страна на силите на Остъта.

5. — Въ полза на това предположение иде и обстоятелството, че въ Франция тия дни става едно брожение, което има въ основата си неразрешения и напосвѣдъкъ назрѣлъ за бързо разрешаване въпросъ за едно пълно и окончателно изясняване на френското правителство на Петенъ къмъ нуждите на силите на Остъта и поспециално на Германия да има на свое разположение френския Сръдиземноморски брѣгъ, френската военна флота и нѣкои френски пристанища по африканския брѣгъ.

Френското правителство на Петенъ, безъ да влиза въ откритъ и рѣзъкъ конфликтъ съ Германия по тия въпроси, намира начини да отбѣгва и да заобикаля разрешаването имъ явно смѣтайки тия германски искания за противни на франските интереси. Отъ германска страна се изтъква, че истинските интереси на Франция сж въ Европа и въ разбирателството и съ Германия, следвателно

Франция, ако възприеме това, ще трѣбва да направи отъ своя страна всичко за по-скорашното осъществяване на новия европейски редъ, както той е замисленъ и както се желае да бжде прокаранъ отъ Германия. Изглежда че маршалъ Петенъ и правителството му, заедно съ известна, а въ сжщностъ неизвесна по количеството си, частъ отъ френския народъ не възприема напълно това, което се желае или се иска отъ Берлинъ, ето защо тия дни ония френци, които възприематъ германското схващане и внушение за възможно кай-тѣсно френско-германско сътрудничество, подъ водителството на Германия, за окончателно изпжждане на английското влияние отъ Европа и за установяване въ тоя материкъ на принципи и редъ, начертани въ Берлинъ, сж започнали въ Парижъ, подъ водителството на г. Лавалъ, едно движение противъ разбиранята и поведението на правителството на маршалъ Петенъ. Но понеже въ незаветата частъ на Франция не ше да сж само министрите на Петенъ, който сж подържали тая политика на лоялност къмъ Германия, но и на известна по-голяма самостоятелностъ, що се отнася до установяването на окончателни социално политически форми на животъ въ Европа и до решаването дали да се отстъпватъ морски бази и единици отъ френската бойна флота на Германия, може да се дпусне, че конфликтътъ, който ще се породи между прогерманското правителство въ Парижъ и правителството на Петенъ въ Виши, може да се изостри до такава степенъ, че да стане нужна Германия да се намѣси по нѣкакъвъ начинъ и да подкрепи онова движение, което застъпва гледища, съвпадащи по добре на нейните интереси. Може да се дойде дори и до военно завземане и на сега незаветата френска територия. И то, главно съ огледъ на спечелване на повече и по добри позиции по бреговете на Сръдиземно море, дето отъ Остъта трѣбва въ най-скоро време да бжде направенъ решителенъ опитъ за слсмяване на Англия.

Като последно, въ редицата на нашите изброявания тукъ, обстоятелство, което депринася за една бърза, въ най-близко време военна акция отъ страна на Германия и на Италия е помощта, която Съединените Щати сж решени да дадатъ на Англия. По всичко се вижда, че Рузвелстъ ще получи въ предстоящите нѣколко дена пълномощия и права отъ цѣлия народъ за даване съ пълни шепа на помощи отъ всѣкакъвъ родъ на Англия. Вече и безъ това съ свѣтквична бързина въ Съединените Щати желѣзната и автомобилната индустрия се приспособява къмъ военните нужди и става военна индустрия. Нови корабостроителници се строятъ, старите се разширяватъ и навсѣкжде кипи усилената работа за производство на кораби на оржжия, на танкове, на аероплани, на всичко, което е нужно за въоръжаване до зжби на армийте на демокрациите.

Естествено, силите на Остъта, нѣматъ смѣтка да пропускатъ ценно време и да рискуватъ по-късно да срещнатъ по-многобройни и по-добре обучени и въоръжени противници. Затова върсятността е голѣма, че тѣ ше побързатъ да действуватъ докато въ повечето нѣща иматъ надмощие надъ противника си.

Съобщение

Ръководното тѣло на Илинденската организация

умолява всички друнества и лица, които иматъ да дълнатъ суми срещу абонаменти на Илюстрация „Илинденъ“ срещу календари, Илинденски листъ и др. да се отчетатъ предъ организацията.

Нундитѣ сѣ твърде голѣми.

Наши другари страдатъ. Нѣма съ какво да имъ се помогне.

Умоляватъ се всички илинденски друнества, македонски благотворителни братства и женски друнби да се погринатъ за записване абонати на илюстрация „Илинденъ“, единственото македонско списание — архивъ на епичнитѣ македонски борби за свободата на родината ни.

Януарската книга на 1941 г. отъ илюстр. „Илинденъ“ изпращаме на всички друнества и лица, които смѣтаме за наши съчувственици и които молимъ да станатъ абонати на списанието.

Отъ Ръководното тѣло.

Към г. г. абонатитѣ

Илюстрация „Илинденъ“ вече навърши своя 12 годишенъ животъ и настѣпва въ XIII си годишнина. Излѣзлитѣ до сега 120 книги говорятъ достатъчно добре за извършеното отъ списанието ни дѣло. Подвизитѣ на знайни и незнайни герои, готовността на цѣлия народъ-мжченикъ, безъ изключение, да жертвува всичко що бѣ създалъ чрезъ кървавъ потъ презъ вѣковетѣ, — живота и имота на старо и младо, на мжско и женско за своето освобождение — всичко това сви вѣнеца на великата епопея, която дири своето с всестранно освѣтление въ страницитѣ на списанието ни.

Предъ насъ е най-тревожната за човѣчеството 1941 год. Марсъ е развихрилъ всичката своя мощъ и се стреми да запали цѣлия свѣтъ. Година пълна съ неизвестности, които навяватъ колебания най-разнородни.

Отъ възстаннето до днесъ изминаха 39 год. За участницитѣ въ него отдавна сж похлопали 60-тѣ и всички сж къмъ края на своя животъ

Отъ день на день тѣ редѣятъ и напускатъ тоя грѣшенъ свѣтъ съ отворени очи по недостигнати идеали, но винаги съ неугасваща надежда, че борбата ни, свещена и беззаветна, все ще бжде увѣнчана съ успѣхъ и че въ скжпата ни родна земя ще зацари свободата и правдата, безсмъртната, вѣчната правда.

На това мѣсто илинденци не веднажъ сж се подканвали да не занасятъ съ себе си своитѣ спомени, своитѣ преживелици — тѣ сж тѣй ценни за дѣлото и за страната, която ги е вдъхновявала къмъ себепризнание, и нека тукъ заявимъ, че мнозина се отзоваха на нашата покана: не е достатъчно да се извърши подвига, той трѣбва да се изясни, да се освѣтли и да остане за назидание на поколѣнията — борбата не е още свършена. Тя има да се довършва, а времето забулва всичко, толкова повече че тъмни сили употрѣбаватъ неимовѣрни старания да покриятъ въ заб-

вение свѣрхчовѣшкитѣ напѣни на разорения ни въ борбата за своето освобождение народъ.

Днесъ ний подновяваме своята молба. Знаемъ, твърде малцина сж тия, които сж добре подготвени да сложатъ върху хартия преживелицитѣ си, които въ труднитѣ времена въ които живѣятъ, ги въодушевяватъ, ги възгордяватъ. Но достатъчно е за грамотния само да се заеме, да се зарови въ своето минало и топейки перото си въ крѣвта на своето сърдце да ни даде описание, което качествено надминва всичко съчинено, измислено. Другото е лесно: ще се преработи материалътъ, ще му се даде съответната форма и ще изпѣстри страницитѣ на списанието ни съ трудове ценни, съ скжпи спомени, които нѣкога ще послужатъ за всестранното освѣтление на нашата люта и кървава борба, която на времето си будѣше възторга на наши и чужди, на цѣлия свѣтъ.

Времената сж трудни. Списанието ни не се радва на нѣкакъвъ материаленъ успѣхъ. Но въ съзнанието на свѣтата задача, която извършва, „Илинденъ“ ще продължи своето съществувание съ надежда, че ще бжде подкрепенъ морално и материално.

Не сж единици тѣзи, които неведнѣжъ устно или писмено сж изразявали доволството си отъ начина по който се списва списанието ни. Това, разбира се, не ни успива върху нѣкакви лаври, които сж нито желани, нито заслужени. Стремлението ни винаги е било всѣка нова книга да превъзхожда предния брой по съдържание, по начинъ, на изпълнение, по освѣтяване на събитията, които наложиха разрешението на нашия националенъ въпросъ.

Въ това ни желание, съ тѣзи ни стремления, ний се надѣваме, че не ще бжде далечъ деньтъ, въ който илинденци ще се поздравятъ съ свободата, която ще озари цѣлокупната българска земя.

Редакцията

БЪЛГАРСКА ЗЕМЕДЪЛСКА И КООПЕРАТИВНА БАНКА
НАРОДНО УЧРЕЖДЕНИЕ
за обслужване съ кредитъ българското
стопанство и кооперации.

Основано въ 1864 год.

Капиталътъ е неограниченъ

ОБСЛУЖВА СЪ КРЕДИТЪ :

Земедѣлскитѣ стопанства, земедѣлскитѣ кредитни и кооперативни потребителни сдружения, тѣхнитѣ съюзи и воднитѣ синдикати; занаятчикитѣ и занаятчийскитѣ кооперации; популярнитѣ банки и тѣхнитѣ съюзи.

Д о с т а в я :

Земедѣлски орждия и машини, подобрани семена за посѣвъ на зърнени храни и фуражъ, меденъ сулфатъ (синъ камъкъ) за прѣскане и предпазване лозята и овощнитѣ градини отъ болести и за защита отъ паразити; **купува** бакъръ, дървенъ материалъ, смазочни и горивни материали; занаятчийски материали и пр.

П о с р ѣ д н и ч и :

За продажба и износъ за чужбина на земедѣлски произведения, събирани отъ кооперативнитѣ сдружения: тютюнъ, пашкули, розово масло, прѣсни, сухи и консервирани плодове, зърнени храни и фуражъ, мешини, сахтиянь, килими и др.

И з в ъ р ш в а :

Всички банкови операции, приема спестовни влогове, срочни и безсрочни, при най-износени условия.

Седалище и управление въ София

123 клона и 50 агенции въ всички производителни, земедѣлски градове и села. 250 популярни банки въ цѣлата страна, които извършватъ влогово-акредитивна служба.

ИЛЮСТРАЦИЯ И ЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

РЕДАКЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ ул. „ПИРОТЪ“ № 5. ТЕЛЕФОНЪ № 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.
ЧЕКОВА СМЪТКА 5221.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. ноември 1933 година.

ILLUSTRATION „LINDEN“. Rédaction et administration: rue „Piro“ 5. — Sofia, Bulgarie

Професоръ Добри Христовъ

ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
КИРИЛЪ МЕТОДИЙ
СОФИЯ

Нѣма българинъ, който да не е чулъ името му, който да не е разбралъ кой бѣ той.

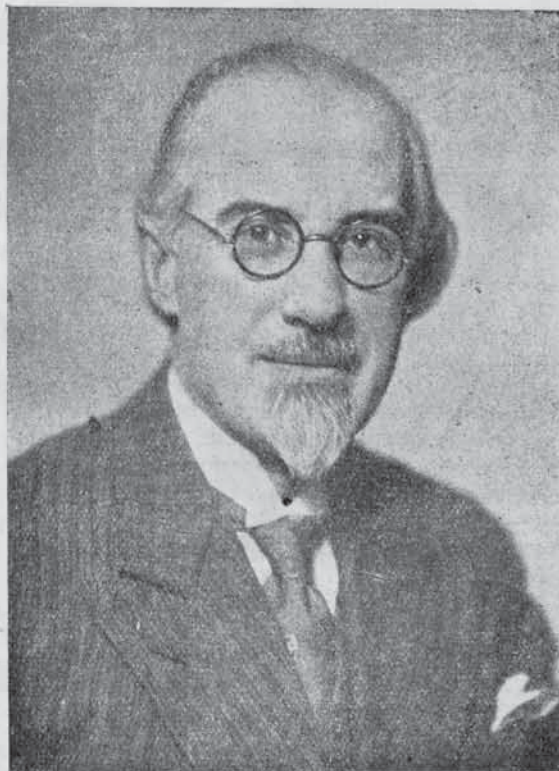
Нѣма българско сърдце, което да не се е разчувствувало, да не се е затрогвало отъ благозвучието на неговата българска пѣсень.

Творецъ, изпратенъ ни въ даръ отъ Твореца, цѣлото негово сжщество, цѣлиятъ му животъ бѣха нагодени така, щото той да може да изпълни своето предназначение — да възпѣе величието на българския духъ, да остави на ученицитѣ си примѣръ—какъ да работятъ непрерывно, системно, съ всичката си любовъ и преданостъ, за да извлѣкатъ изъ народнитѣ слоеве всичко що е създакъ българинътъ въ пѣсенната област и да го запазятъ за поколѣнията: пѣсенята е най-ценния даръ оставенъ ни отъ нашитѣ дѣди.

Рѣстъ срѣденъ, тѣгосложение нѣжно, правилно развито, съ леко издигната глава, лице хубаво и винаги засмѣно, обноски—на роденъ аристократъ, походка — плава, равномерна, чел-изпъкнало, силно развито—нарочно устроено така, за да може да се нагоди въ него грамадната му слухова лаборатория — съ всичкитѣ ѝ поддѣления — съ струни най-сладкозвучни и мембрани най-чувствителни, съ листове, върху които бѣ се отпечатила народнага ни пѣсень — съ всичкото си величие, съ цѣлата нѣга що отлжчва тя отъ себе си, съ текстове, съ тонове и стѣпки — отъ най-игривото до най-тжжното, отъ най-бързото до най-бавното — съ всичкитѣ ѝ видове и нюанси, съ разнороднитѣ ѝ отражения по разнитѣ краища на обширната българска земя.

Щастливецъ, може би единъ единственъ всрѣдъ българския народъ, неговиятъ животъ бѣ непрерывна върволица отъ моменти изживѣни въ общуване съ божества и музи, всрѣдъ нѣкакъвъ неземенъ миръ обкржженъ отъ феи и самодиви, които му пѣятъ и пригласятъ на струни и кимвали мелодии най-разнородни, така, както се срѣщатъ тѣ всрѣдъ народа, въ най-нѣжната, въ най-сладкопойната имъ форма, пѣсни и мелодии, които при непрекъснатото имъ изпълнение и повторение той ги е проучвалъ — лабораторно, ако може така да се каже — съ пълненъ анализъ, съ разлагането имъ на съставнитѣ имъ части, за да ги проумѣе въ най-голѣмитѣ имъ потѣнкости и ги облѣче въ съот-

ветната музикална форма, — да ги потира, да ги аранжира, така щото да могатъ да се изпълняватъ тѣ така както народътъ ги пѣе и свири, съ най-тънцитѣ отенѣци и извиви. Музиколсгъ отъ I-ва величина, Добри Христовъ бѣ надаренъ свише съ способността да асимилира всичко, да го изживѣе, да го преработи въ своя слуховъ

Проф. Добри Христовъ

апаратъ и съ своята находчивостъ да сътвори нова мелодия сходна съ народното ѝ изпълнение и така приятна, тѣй привлекателна, както е привлекателна и приятна самата народна пѣсень, да я сложи на хартия по начинъ да бжде тя усвоена и изпълнена еднолично — солово и хорово, вокално и инструментално.

Нека споменемъ само пѣснитѣ „Дафино вино цървено!“ и „Ой девойко-войко, цървена яболоко!“ Македонецътъ ги пѣе тежко, бавно, провлачено, безъ опредѣленъ тактъ и стѣпка — различно — всѣки споредъ случая, споредъ своя темпераментъ, а Добри Христовъ ги облѣче въ форма, сложи ги въ тактъ въ бѣлгарина, запазвайки народната имъ мелодия и духъ, направи ги по-игриви, по-подвижни и създаде отъ тѣхъ великолепни въ народенъ духъ хорови пѣсни.

Неговитѣ високохудожествени увертюри, подпури, балади, оди, китки и маршове, все въ сжщия народенъ характеръ, съ своята звучность и мощь будятъ въ бѣлгарина чувство на национална гордость. Отдѣлнитѣ му пѣсни, които пълнятъ издаденитѣ вече отъ него сборници, представляватъ образъ и подобие на народнитѣ ни пѣсни. Израсълъ край черноморския брѣгъ, подъ влиянието на монотонния ромонъ и шумния трѣсъкъ на морскитѣ вълни, той създаде мелодии тихи и спокойни, буйни и вихрени.

Ведно съ старанието му да събере пѣсеннитѣ бисери изъ всички краища на бѣлгарската земя като неподражаемъ диригентъ на църковни хорове, вниквайки въ мистиката на православната ни религия Добри Христовъ отдѣли голѣма частъ отъ своето време, за да създаде въ духа на старобѣлгарскитѣ църковни напѣви специални хорови творения, които намѣриха отличенъ приемъ всрѣдъ духовнитѣ музикални срѣди. Неговата служба за всенощно бдение, Св. Иоанъ Златоустовата му литургия молитвено настройватъ богомолцитѣ и възбуждатъ истинно религиозно чувство.

Неговата всестранна дейность въ пѣсенната областъ на цѣлокупния бѣлгарски народъ, трудоветѣ му по-проучване особеноститѣ на бѣлгарската пѣсенъ, съ които той обогати нашата книжевность, бѣха достойно оценени отъ висшитѣ научни срѣди у насъ и, както малцина отъ неговитѣ колеги музиколози, Добри Христовъ бѣ удостоенъ съ твърде високо внимание — избранъ бѣ за членъ на Бѣлгарската академия на наукитѣ.

Както никой другъ, може би, Добри Христовъ бѣше просто влюбенъ въ македонската бѣлгарска пѣсенъ, и въ самата Македония. „Македония е сирещето на бѣлгарската народность“, „Македония е люлката, ядката на бѣлгарската пѣсенъ и култура“ — се изразяваше той при разни случаи. На приветствията, изпратени му отъ илинденци по случай юбилея му, той отговори:

„Благодаря за хубавия ви привѣтъ, който по случай юбилейния ми день отправихте отъ името на останалитѣ живи борци „Илинденци“ за свободата на Македония.

Дай Боже многото ценни жертви дадени за най-великия човѣшки бѣтнъ — *Свободата* — да крепятъ въ съзнанието на живитѣ поколѣния вѣрвата за несломимия националенъ духъ за *щастливи, свѣтли дни*, хоризонтитѣ за които се очертаватъ съ идващитѣ велики близки часове!

Вамъ всецѣло преданъ:
Проф. Добри Христовъ

София, 14. I. 1941 г.

И никой не възпроизведе толкова македонски пѣсни, както Добри Христовъ. На 26. XII. м. г. на юбилейния му концертъ, хоръ „Гусла“ изпълни отъ

край до край негови изключително македонски пѣсни.

И нѣщо странно: роденъ въ най-източния кѣтъ на бѣлгарската земя, въ Варна, неговиятъ духъ прехвъркна освободената частъ на отечеството ни и заби своето смукало въ македонската душа, та извлече изъ душата ѝ най-нѣжнитѣ тонове, най-игривитѣ мелодии, най-съдържателнитѣ мотиви на творчеството, което създаде бѣлгаринътъ въ най-красивата, най-будната, но най-нешастната бѣлгарска страна.

Освенъ „66 народни пѣсни на македонскитѣ бѣлгари събрани и разработени съ съпроводъ на пиано“ разкошно издадени отъ Македонския наученъ институтъ и другитѣ аранжирани за хорово и солово изпълнение тоже македонски пѣсни, въ неговитѣ книжа стоятъ още стотици събрани отъ него отъ сжщия родъ пѣсни, които очакватъ да бждатъ изнесени предъ бѣлгарския свѣтъ. Заради любовта му къмъ Македония въобще и специално къмъ пѣсенята на македонскитѣ бѣлгари, която той превплоти, и изнесе на показъ нейната особеность и прелестъ, Македонскитѣ наученъ институтъ го избра за свой действителенъ членъ и това му бѣ съобщено съ специаленъ адресъ въ деня на юбилея му. 45 годишната музикална дейность на Проф. Добри Христовъ се указа съвсемъ недостатъчна да преработи всичко, що бѣше събралъ, да създаде граматни тонове отъ отлично подредени пѣсни.

Работата на Добри Христовъ бѣше напълно взискателна. Естетъ — музикологъ отъ I рангъ, върху всѣка пѣсенъ той влагаше старанията и грижитѣ на нѣжна майка при отглеждане на първородния ѝ отрокъ. И заради това той създаде изрядни творения, и заради това той неможа да сложи подъ печатъ всичко що бѣ събралъ, всичко що бѣ научилъ отъ народа и всичко що самъ бѣ създалъ.

45 годишна дейность — много слабо изразява неговия трудъ, трудъ денонощенъ, трудъ безъ почивка, трудъ безъ отдихъ и миръ. Седите, беседвайте съ него — а той бѣ такъвъ приятенъ събеседникъ! — па се занесе нѣкъде въ своя миръ. Заудря съ прѣстъ на масата въ тактъ и засвири леко — Добри не пѣеше — подсвиркваше съ уста — и виждате — той твори нѣщо ново. Иска ви се да проникнете въ неговата душа, па се сепне, извинява ви се, засмѣе се и продължава разговора. Думитѣ му като изъ медени уста се лѣятъ — толкова сладкодуменъ бѣше той, колкова находчивъ и толкова простъ въ отношенията си! Никаква гордость, никакво възвеличение, при все че всички го величаеха

Добри Христовъ — добъръ човѣкъ — самъ Богъ бѣ посочилъ неговото име, отразяваше душевнитѣ му качества. И бѣ го надарилъ съ всички добрини. Домашната му обстановка — най-обикновена — бюро, спретнато наредено съ фотни и бѣли листове. Въ дѣсно — пианото му, а надъ него гусла — емблема и кавалъ, нѣколко портрета на свѣтовни музикални величини, адреси, поднесени му при разни случаи, библиотеката му. Въ лѣво — фотъой, канапе ужъ да си почива следъ умора, но той бѣ неуморимъ — не веднажъ е прекарвалъ надъ бюрото си по цѣли ноци — отъ мръкване до съмване. И тукъ, надъ бюрото, довършвайки оркестрацията на Работническия маршъ, го свари последната несрета.

Въ стаята край него безшумно чете или нѣщо работи неговата съпруга, винаги готова на услугитѣ му. Произходяща отъ видния родъ Георгови отъ Велесъ — братята ѝ: †Георги — виденъ търговецъ въ София, Илиа — единъ отъ първитѣ творци на радикалното политическо движение у насъ, †Михаилъ — предприемачъ строителъ на крупни държавни предприятия, †Д-ръ Иванъ Георговъ — възглавяващъ катедрата по философия въ Соф. университетъ, Йорданъ — строителенъ инженеръ въ Манджурия — Харбинъ — сега въ неизвестностъ, †Д-ръ Петъръ Георговъ — лѣкаръ — самата тя, Виктория, не даде на суетата, която напоследъкъ се шири всрѣдъ всички слоеве на нашето общество, да свие гнѣздо въ нейния домъ. Вѣрна до гробъ другарка, тя не се отдѣли отъ него презъ цѣлия му животъ. Виждайки въ своя съпругъ предания народенъ труженикъ, пѣвецъ на народнитѣ ни възделения и идеали, тя посвети всичкото си време, всичкото си внимание и сили, за да го закрепи, да го запази за България и за себе си. Ангелъ-хранителъ — въ пълната смисълъ на думата — само благодарение на нейнитѣ грижи, при нѣжното му здраве, той прекара своя животъ почти безъ да бѣ отъ нѣщо страдалъ.

Дъщеря му, свѣтвно известна пианистка, зетъ му, знаменитъ пѣвецъ, разнасятъ величието на музиката изъ цѣлъ свѣтъ и съ неземна радостъ изпълваха неговата душа. Синъ, добъръ като него, внуци — всичко необходимо за единъ сравнително щастливъ животъ.

Щастливецъ — всички го ценѣха, всички го уважаваха! И пожелаха да дадатъ реаленъ изразъ на своята привързаностъ къмъ него, на своята ра-

достъ, че той, човѣкътъ изъ тѣхната срѣда, възпѣ и издигна по такъвъ блѣстящъ начинъ българския родъ. И го възвеличиха, и го прегърнаха въ своитѣ обятия така силно, тѣй горещо, че го удушиха, умъртвиха. Нѣжното му сърдце, толкова много чувствително, неможа да изтрае на изказанитѣ му похвали. Не веднажъ пророни сълзи отъ умиление. Вълнението му достигна до край въ края на чувстването му. И той не можа, не намѣри сили, спокойно да отговори, да изрази великата радостъ, която го . . . сломи.

И юбилеятъ му само започна. Скорошната му кончина не даде възможностъ на всички, които искаха да го видятъ между себе си, да му засвидетелствуватъ своята почитъ!

Боже! Какъ осиротѣ българската музика! Колко жестоко пострада македонската пѣсенъ, като ѝ отне нейния най-вдѣхновенъ обожателъ и възсътвитель! Не бѣ изминалъ нито месецъ отъ най-славния за него день и Ти го прибра при Себе Си! И ангелитѣ ли иматъ нужда отъ искусенъ диригентъ като него, та го повика при тѣхъ и ни го отне? Не бѣше ли Ти достатъченъ, Господи, възпѣва, който всѣки празниченъ день той Ти възнасяше чрезъ създадения отъ него въ „Св. Александъръ Невски“ хоръ!

Богъ да прости добрия Добри.

Св. Иоанъ Златоустъ, когото той възпѣ съ специална Ив. Златоустова литургия, ще да го е представилъ предъ Великия тронъ и Богъ му е отредилъ вече мѣсто въ селенията на праведнитѣ, а тукъ, на земята, неговата паметъ ще вѣкува, до като въ свѣта българскиятъ народъ живѣе.

К. Хр.

Последнитѣ дни на възстанието въ Охридско презъ 1903 год.

(Продължение отъ кн 71, 72, 73—74, 75 и 82)

На 29 и 30 августъ едната половина отъ горското началство, което действуваше въ Горна Дебърца, се намираше на планината „Славей“, надъ селата Лактине и Годивѣе. То проникваше съ патрули къмъ селата Пѣсочанъ (арнаугско село) и наблюдаваше разположението на турския гарнизонъ и турскитѣ застави до с. Издеглавѣе.

На 31. VIII. сутринъта чухме далечни топовни и маузерови гърмежи. Изкачихме се на единъ хълмъ надъ селото Годивѣе и открихме, че тѣзи гърмежи сж отъ къмъ с. Опейнца и с. Куратица. Казахме си — обикновени случки, почти всѣки денъ това става. Щомъ инициативата не е наша, четитѣ ще се отдръпнатъ съгласно наставленията отъ щаба — да пазимъ силитѣ си. При всичко това предписахме на селскитѣ чети въ Гор. Дебърца, сжщо на Смилета и Тасета, да потеглятъ къмъ Брѣжанско и Куратичко, но съ голѣма предпазливостъ, за да не бждатъ усетени отъ аскера. Само то Горско началство съ една малка чета потегли презъ с. с. Върбяни, Турѣе, Мраморецъ, презъ мѣстността Мирчезъ—Кутелъ, по билото на планината Бигла къмъ „Илинска църква“. Отъ билото на тая планина виждахме Охридъ, забуленъ въ синкава мъгла, кацналъ, като призракъ надъ

езерото; виждахме цѣлата Горна и Долна Дебърца, Орта-колъ, Кичевско и частъ отъ Демирхисарско; виждахме и движението на наши чети къмъ Брѣжанско — къмъ „Илинска църква“; виждахме и бѣгащо население и чети къмъ Демирхисарско.

Пукотѣтъ на топове и пушки все намаляваше, докато съвършено прекъсна. Срѣщнахме въ Брѣжанско бѣгащо население, между което имаше и селски четници. Тѣ ни разправиха ужаса отъ ненадейното нападение на аскера върху мирното население въ Куратичко. Казаха ни, че сражението се свърши, аскерътъ се оттегли къмъ с. Опейнца, с. Коселъ, като взе съ себе си селени, жени и деца. На запитванието ни за участъта на Хр. Узуновъ, Цвѣтиновъ, Златаревъ, отговориха ни, че Хр. Узуновъ и Деянъ бѣха въ Лешанско. Отъ началницитѣ въ сражението сж участвували Наумъ Анастасовъ Цвѣтиновъ и Наумъ Златаревъ; сега кжде сж и какъ сж, не знаемъ. Даде се нареждане Горно-Дебърскитѣ части да се върнатъ около селата си, а началницитѣ А. Кецаковъ, Лазаръ Димитровъ и Алекс. Г. Чакъровъ, съ малка чета потеглиха къмъ Куратичко презъ нощъта на 31. VIII, за да проучатъ положението въ Куратичко. Въ горитѣ между Брѣжанско и Куратичко въ плани-

ната „Мазаторъ“ срѣщнаха група селяни-четници на пѣть за Горна Дебърца. Тѣ съобщиха, че въ Куратичко не може наши чети да стоятъ, понеже има турски застави. Започнаха да пристигатъ и други четници и не въоръжено население. Съ тѣхъ заедно необходимо бѣ да се върнатъ началниците на Слатинскитѣ гори, за да наредятъ прехрана на пристигащето население и четници.

На 1. IX. началническата чета бѣше въ мѣстността „Мирчевъ-Кутелъ“. Наредваше да се строятъ въ Бѣличката гора прикрити колиби и фурни, сѣщо изпращаше команди въ Кичевско, за да мелятъ брашно.

На 2. IX. началнишката чета застава въ „Магерникъ“, за да държи връзка съ кичевскитѣ чети и съ нашитѣ команди, изпратени да доставятъ брашно и разни потрѣбни нѣща отъ Кичевско и Рѣканско. Стражата отъ Жрбинско, чрезъ куриери по установенъ редъ, извести, че аскеръ отъ Издеглавие е на пѣть за с. Слиново. При наблюденията открихме, че аскеръ се движи по пѣтя на прохода „Магерникъ“ къмъ Кичевско; и, безъ да предприема нахлуване въ горитѣ, замина за Кичевско. Началнишката чета се изкачи на върха „Голо-бърдо“ надъ с. Върбяни. Тамъ прекара нощта съ върбишката чета. Презъ нощта пристигнаха куриери отъ Жрбиново. Казаха ни, че отъ Издеглавие аскерътъ изпратилъ по селата писма, съ които се подканяло населението да предаде оръжието и началниците си. — Амнистирва се всичкото възрастнало население, съ условие а се прибере въ селата си, да предаде оръжието и началниците си.

На 3. IX. вечерята надъ Върбяни дойдоха при началството представители отъ с. с. Лактине, Годивие, Слиново, Жрбиново, Слатино, Турйе, Мраморецъ и Върбяни, за да се посъветватъ, що да правятъ следъ тѣзи известия. Дадоха имъ се следнитѣ наставления: 1) ще продължимъ позициитѣ за борба по старата тактика 2) населението да се прибере въ селата, като закрие оръжието си, 3) само хората, които сж много подозрени, да сж въ връзка съ войводитѣ и да се прикриватъ въ горитѣ, 4) болнитѣ и раненитѣ да се изпращатъ въ града (Охридъ). Друго разпореждане не се даде, защото връзката съ щаба бѣ изгубена—не знаехме де е щабътъ. При това цѣлото охридско горско началство не бѣ въ пълния си съставъ — Хр. Узуновъ, Наумъ Цвѣтиновъ и Наумъ Златаревъ, следъ куратичкото сражение не бѣха се прибрали въ Горна Дебърца. Следъ тѣзи и други наставления селянитѣ потеглиха всѣки за селото си. Съ разрешение четници отъ недостѣпнитѣ за насъ села заминаха за селата си съ наставления — всѣки да скрива оръжието си и да казва предъ турската власть, че началниците сж имъ взели оръжието. Всичката вина да хвърлятъ върху горското революционно началство.

Презъ нощта на 4. IX. началнишката чета потегли за „Мирчевъ Кутелъ“ съ цель нѣкой отъ тѣхъ да замине презъ Спространье за Демирхисарско — да се намѣрятъ съ Узуновъ, Цвѣтиновъ и Златаревъ. Срѣщнаха го пѣтя слатинската селска чета съ войводата Полъ Георги Кьосето и Гюрчинъ Петровъ. Тѣ ни казаха, че Узуновъ и Цвѣтиновъ съ Деяна и нѣколко четници проникнали скритомъ въ Брѣжанско и Куратичко, и по

всѣка вѣроятностъ ще дойдатъ въ Горна Дебърца, защото нашата работа въ Долна Дебърца и „Ортаколъ“ е разрушена. Трима четници въоръжени само съ револвери изпратихме въ Брѣжанско да потърсятъ Узунова и Цвѣтинова. Презъ деня на 5. IX. пристигнахме въ горитѣ надъ селото Слатино.

На 6. IX. Хр. Узуновъ и Н. Цвѣтиновъ съ 5 души четници дойдоха при насъ въ слатинскитѣ гори. Срещата ни съ Цвѣтиновъ и Узуновъ бѣ много трогателна.

„Не успѣхме—каза Узуновъ— да отбѣгнемъ Куритичкото сражение. Тамъ изгубихме всичко. Изгубихъ брата си Антона, другаря ни Наумчета Златаревъ, Аргира Мариновъ, Дулета Пармаковъ и много други наши четници и мирно население — стари мъже, жени и деца. Тамъ изгубихъ и „Клима съ 6 души на патриотичната задруга Поповици отъ с. Ложани. Страшно сражение, не очаквано предателство на Веляна отъ с. Рѣчица.

Тжгата при загубата за който-и-да-е четникъ въ тоя случай, не можѣ да се изкаже съ обикновения ни изразъ: „похарчи се, Богъ да го прости“ Инстинктивно, безъ команда всички заставахме прави въ пълно мълчание и следъ една минута, казахме: „вѣчна имъ паметъ, Богъ да ги прости“.

Узуновъ започна да разправя за сражението следното: „Още на 29. VIII. отидохъ съ Даяна въ „Лешанско по едни разправи — кражби между селянитѣ. На 31. VIII. въ тъмни зори чухме топвни гърмежи. Отзовахъ се заедно съ Деяна къмъ върха „Вишесловецъ“, защото стражата ни извѣсти, че отъ всички страни — отъ с. Плаке, отъ с. Опеница, отъ Струлския ридъ, нахлувалъ аскеръ съ артилерия къмъ „Давидовъ долъ“, къмъ „Маркови кули“, въ всички мѣстности, дето бѣше прибрано населението отъ селата Куратичка, Опейнца и Рѣчица. Тамъ бѣше началническата чета отъ Д. Дебърца съ езерската чета на Никола Елшанчето, четата на Аргиръ Мариновъ, опейнската чета и куратичката чета съ войводата Йове. Като видѣхъ аскера да идва отъ къмъ „Гърмешница“, изпратихъ Деяна да хване чуката „Св Илия“, а пкъвъ азъ съ нѣколко души четници хванахъ височинитѣ на „Мазатаръ“. Оттамъ азъ и Деяна открихме огънь въ тилъ на аскера. Сѣщо Петъръ Чановъ съ плзцката чета откри огънь въ тила на аскера. Една частъ отъ аскера се обърна срещу насъ съ викове и честа стрѣлба. Следъ силенъ напѣнъ на много аскеръ, ние отстѣпихме и опжтихме се къмъ Брѣжанско, къмъ Чемерски долъ, Илиенска църка за Демирхисарско“.

Наумъ Цвѣтиновъ Анастасовъ, който бѣше въ обрѣчка на самото сражение, ето какво каза: „на 30. VIII презъ нощта грамадна турска армия съ горска артилерия отъ къмъ гр. Охридъ и отъ разни посоки настѣпваше и свиваше обрѣчка къмъ мѣстността „Давидова ливада“ и „Марково долче“. Тамъ бѣше прибрано населението отъ околнитѣ села съ цѣлата си покъщнина. Аскерътъ настѣпва и стреля. Малкитѣ чети на Петъръ Чановъ и на Хр. Узуновъ бѣха извънъ обрѣчка, а азъ съ Наумъ Златаревъ, Аргиръ Мариновъ съ четитѣ ни на намѣрихме се заобиколени отъ аскера. Набързо разпоредихме за отбрана на населението.

„Сутринта на 31. VIII. недѣля, сражението бѣше въ самия разгаръ. Ние, които останахме въ

„обржча, държехме здраво позициитѣ и не до-
„пуснахме аскера да слиза въ дола. Аскерътъ за-
„почна да се показва отъ всички страни. Отстѣ-
„пихме къмъ височинитѣ, дето предполагахме да
„е Хр. Узуновъ, Деянъ и Петъръ Чановъ. Минахме
„покрай семействата, казахме имъ да не бѣгатъ,
„да дигатъ бѣли кърпи и колкото е възможно да
„отиватъ къмъ Брѣжанско. Събрахме се надъ входа
„на долината всичкитѣ четници. Решихме да вър-
„вимъ нагоре, да пробиемъ пътъ къмъ Брѣжанско.
„Скоро узнахме, че и отъ тамъ нахлува аскеръ.
„Върнахме се въ долината. Видѣхме какъ пани-
„чески бѣга мирното население и рика: „Бѣгайте,
„турцитѣ идатъ“. Четницитѣ бързо се прѣснаха и
„взеха позиции, кой-какъ можа, нѣкои попаднаха
„въ ржкопашень бой.

„Азъ съ четницитѣ ми се залостихме при
„Марково долче“ въ една добра позиция между
„камъняци, и отъ тамъ отвреме-на време стре-
„ляхме, като внимавахме всѣки патронъ да не отива
„напраздно. До края на сражението държахме
„тази позиция. Видѣхъ срещу мене подъ една
„канара заслонени 20—30 жени съ малки деца;
„видѣхъ плацкия свещеникъ, попъ Тирчо, безъ
„пушка, съ превързана ржка; видѣхъ какъ мже-
„ствено отъ височинитѣ нѣкои четници хвърляха
„камъни срещу аскера; видѣхъ какъ аскерътъ под-
„палваше гората. Горѣше гората. На върха „Ви-
„соко бърдо“ бѣше разположена артилерията и
„непрекжнато пускаше своитѣ „зърна“, а отъ
„турската пехота чуваше се ревъ на разярени
„гълпи и викове: „Аргиръ бе, оттука бе, оттамо
„бе“. Отдѣлни пушечни и топовни гърмежи не се
„усѣщаха, а просто единъ тънтнежъ, едно общо
„бучение отъ пушечни и топовни гърмежи отъ
„пожара, отъ викове, плачове — сѣщински адъ.
„Въобще неописуемъ бѣ ужасътъ при „Марково
„долче.

„По едно време тржбитѣ затржбиха за на-
„стѣпление. Женитѣ извикаха ми, че аскерътъ на-
„стѣпва къмъ дола. Азъ, казва Наумче, се изпра-
„вихъ и видѣхъ, че аскерътъ настѣпва масово въ
„долината. Азъ, както и другитѣ четници, залостени
„въ канаритѣ на тоя долъ, зачестихме стрелбата.
„Отъ навлизация аскеръ въ дола падатъ убити
„Турски тржби свирятъ отбой. Аскерътъ се връща
„назадъ. Следъ едно затишие отъ $\frac{1}{4}$ часъ, аске-
„рътъ настѣпва наново, артилерията гърми. Же-
„нитѣ отъ канаритѣ излизатъ, прѣснаха да бѣгатъ.
„Коя грабнала детето си на ржка, коя подъ миш-
„ница; кръвъ тече отъ тѣхъ — бѣха ранени; всички
„бѣгатъ на доле въ долината.

„Не се допусна аскерътъ да преследва и на-
„влиза въ тоя долъ, защото честия огънь отъ всички
„ни, които бѣхме залостени между стениѣ, про-
„изведе паника и въ аскера. Тази частъ отъ аскера
„дига убититѣ си, връща се назадъ. Тия семейства,
„които бѣха въ тоя долъ, повечето се спасиха; а
„семеиствата, които бѣха въ другитѣ долища, бѣха
„пленени и закарани въ с. Коселъ, въ чифлицитѣ
„на охридскитѣ бегове. Надвечеръ аскерътъ се от-
„дърпва и се прибира — едни къмъ развалинитѣ
„на с. Куратица, други къмъ с. Опейнца, къмъ с.
„Коселъ. Излѣзохме отъ позициитѣ си. Намѣрихме
„на позициитѣ избити нашитѣ другари: Аргиръ
„Мариновъ, Андонъ Узуновъ, Христо Пармаговъ,
„Доне Блажевъ отъ с. Опейнца, Климо Поповски

„отъ с. Ложани съ шесть души негови роднини,
„членове на задругата Поповци въ с. Ложани (струж-
„ско). Намѣрихме тукъ-тамъ убити четници, Стефанъ
„Котляръ, берберчето, Йонче Шипкаръ, Йонче Лят-
„ковъ, Стефанъ Шибакъ, жени, деца, старци. Разпоре-
„дихме убититѣ да се погребатъ Раненитѣ, между кои-
„то бѣше и Левъ Чиновъ, настанихме въ суха пещера,
„превѣрзахме ранитѣ имъ, оставихме имъ двама
„прислужници и наредихме да се изпратятъ въ
„града (Охридъ) за лѣкуване. Непоносимата ми
„тѣга отъ тая картина се усилва, като не виждамъ
„да се появи отъ нѣкоя позиция другарътъ ми
„Наумче Д. Златаревъ. Между убититѣ и раненитѣ
„нѣмаше го. Падналъ въ пленъ, убитъ или раненъ!
„По-късно разбрахме, че той билъ заловенъ раненъ,
„после убитъ по пътя за Битоля и безследно нѣ-
„къде заровенъ. Той, Андонъ Узуновъ, Дуле Пар-
„маковъ и други преди сражението бѣха при
„склада, приготовляваха патрони. Складътъ бѣше
„добре замаскиранъ — подземие. Ако тѣ не бѣха
„напуснали склада, нѣмаше да пострадатъ, — тамъ
„не мина аскеръ. Направи ми впечатление Блаже
„отъ с. Опейнца, който, като видѣ момчето си
„Доне убито, хладнокръвно извика: „ей! и моето
„дете уб то!“ Каза го така хладнокръвно, като че
„ли говори за нѣкое чуждо дете. Казахъ си —
„духътъ на времето! Презъ ношъта съ нѣколко
„четници потеглихъ къмъ с. Скребатно, взехъ съ
„себе си войводата Цвѣтко отъ с. Ябланица, тежко
„раненъ въ ржката. Зиско Гребенаровъ намѣри
„единъ конь, качихме Цвѣтко, а Хр. Ангеловъ,
„докторътъ, превѣрза ранитѣ му. Заминахме после
„къмъ Брѣжанско, въ Чемерския долъ. Тукъ пре-
„стояхме до 6. IX. Тамъ дойде и Хр. Узуновъ, съ
„когото заедно ето сме при васъ, въ Горна Де-
„бърца. Езерскиятъ районъ, Орта-²олъ, Долна Де-
„бърца сѣ вече недостъпни за насъ, има турски
„застави“.

Хр. Узуновъ започна да разправя какъ пре-
кара въ Демиръ-Хисарско, следъ отстѣпването
му отъ куратичкото срежение. Каза: „Щабътъ не
се знае де се намира. По всѣка вѣроятностъ се е
оттеглилъ въ Прилепско, Велешко, дето възстани-
ческото движение е слабо“.

„Съмнявамъ се за по-нататъшнитѣ обиколки
„въ селата ни, особено за единъ периодъ отъ 2—3
„месеца. Ахъ колко съмъ билъ наивенъ! Вѣрвахъ,
„не, бѣхъ преуверенъ, че отъ България чети ще
„нахлуватъ, че България най-малко поне ще на-
„направи една демонстрация въ полза на поро-
„беня си народъ!“

На 6. IX. вечеръта стражата ни извести, че по
върховетъ на „Мазаторъ“ къмъ с. Плаке има за-
палени огньове. Съ стражата дойде и единъ чет-
ничъ отъ плакската чета, донесе нѣколко писма.
Ни се слобшаваше, че плакската чета следъ сра-
жението въ Куратичко заминала въ Долно Демир-
хисарско — въ Слоещичкитѣ планини, че войво-
дата Петъръ Чановъ и Климо, селския войвода на
плакската чета, чакатъ упжтвания.

На 7. IX. писахме писма до Тасета, Деяна, до
П. Чановъ, Никола Елшанчето, до Смилета, дето и
да се намиратъ, съ наставления да обикалятъ се-
лата по старата ни тактика; да се легализира и
прибере въ селата невъоръженото население, като
имъ се припомниха и наставления за запазване
духа, живота и имота на населението. (Следа)

Д. Е. Кецаровъ

Първата ми среща съ Йорданъ Пиперката

Крушовската „Баба Тонка“ — Баба Пара Митева Гърданоска

(Изъ споменитѣ на † П. Ацевъ по дейността му въ Крушовско).

„ . . . Организацията не се създаде само съ благи и революционни приказки — за нея бѣха нуждни срѣдства, но такива нѣмаше и лесно не се намираха. Търсенето имъ по разни начини и пжтица донесе повече грижи отъ улеснения.

Презъ 1899 год. нѣкои комитети бѣха прибѣгнали до старитѣ нелегални сили, които, въоръжени на групи, се опитаха да подгонятъ турскитѣ деребеи, да задигнатъ отъ нѣкжде суми, за да ги дадатъ въ разположение на организацията. Опитътъ бѣ поставенъ на отживѣли начала, поради което и резултатитѣ бѣха нищожни, а нѣкжде бѣха и отрицателни.

Мирче Ацевъ

Въ края на сѣщата година секретарьтъ на Крушовския революционенъ комитетъ посети гр. Битоля-кждето, въ една среща съ Дамянъ Груевъ размѣни мисли по състоянието на организацията въ Крушовско и Демирхисарско.

Между другото Груевъ поиска да чуе мнението на секретаря за *Мирче Ацевъ* *), който билъ на пжтъ за Прилепско, на чело на чета отъ нѣколко души.

Секретарьтъ, който познаваше Мирча много добре, отговори:

„Нѣма съмнение, че четата ще бжде отъ полза, но тая чета не ще бжде въ състояние да задо-

воли зеющитѣ нужди на Организацията, както частно въ Прилепско, така и въ цѣлия окржгъ“. Тукъ секретарьтъ изложи своето становище по създаване нелегалния институтъ въ окржга. А за това бѣха необходими интеллигентни сили, които да завеждатъ работитѣ на нарастналитѣ селски комитети, както и да водятъ агитацията въ организираниитѣ села за затвърдяване революционната мисль, а въ неорганизиранитѣ — за създаване организации.

Мирче Ацевъ, като дѣлови човѣкъ, можеше да бжде използванъ само като груба сила. Но за агитация и ржководене — не можеше, защото не бѣ подготвенъ за това. Бѣше и полуграмотенъ човѣкъ, макаръ и природно развитъ и надаренъ съ рѣдки качества.

За окржга бѣше необходимо да има вече не само една чета, която да се занмава само съ преследване на деребеитѣ турци и да дебне търговци, за да задига суми за издръжка на организацията, а бѣха нуждни нелегални групи за всѣка околия. Въ състава на тѣзи групи да има по една интеллигентна сила, която да бжде стожера на организацията въ селата и срѣдство за провеждане революционнитѣ замисли и насаждане на нуждната дисциплина. Отъ своя страна дисциплината щѣше да даде всичко, включително и срѣдствата, защото народецьтъ, макаръ и беденъ, все можеше да спести по малко, за да си издръжа едно свое и така близко до сърдцето дѣло. Най после, нуждата отъ четитѣ оѣше наложителна и за това — да се създаде приютъ за водачитѣ на дѣлото, които, дебнени отъ турската полиция, започнаха да се замислюватъ какво може да стане съ тѣхъ въ всѣки моментъ, при всѣко разкритие и при всѣка проява на слабохарактерни работници и подли граждани, които можеха да посочватъ ржководителитѣ на властѣта.

Дамянъ Груевъ, който умѣеше да изслушва всѣкиго и всѣкога, когато се отнасяше за дѣлото, и сега изслуша изложението на Крушовския секретаръ и, вмѣсто да заговори на сжщата тема, по единъ много ловѣкъ начинъ пренесе разговора на друга тема. Обаче, ясно бѣше, че той бѣ заинтригуванъ отъ току-що провзнесеното мнение.

Въ онази епоха на организацията нѣмаше лични прояви, които да спиратъ вниманието на маситѣ. Всичко бѣше въ движение. А това движение се направляваше отъ голѣмото мѣсто което бѣше „всѣкжде и никжде“. „Така е наредилъ централниятъ комитетъ“ — се носѣше отъ уста на уста или писмено до околииитѣ, а отъ тамъ устно до всички работници, за които не бѣше нужно нищо друго, за да ги подгони на работа, безъ да държатъ смѣтка за личнитѣ си интереси и за живота си. „Централниятъ комитетъ е заповѣдалъ“ — това значеше: „Родината иска морални и материални жертви отъ всѣкиго отъ насъ“. Всички бѣхме се клели, че ще изпълняваме безусловно и безпрекословно нарежданията на тая воля. Като воденъ камѣкъ тежеше на всички, които биваха въз-

*) Братъ на Петъръ Ацевъ.

препятствувани да изпълнят желанието на тая воля — тя се бѣше слѣла съ волята, която движеше въ посочвания пѣтъ идеала за жадуваната отъ вѣкове свобода — това бѣ общата воля на робитѣ, които като че ли издѣнъ земята се бѣха издигнали и създали като народъ, на който било отредено мѣсто подъ Божието слънце. И ето че той съ всичкитѣ си сили се заемаше да се устрои въ собствения си домъ, въ собствената си земя. А въ такива минути какво значение може да има личността?

Даме най-добре бѣше прочелъ това въ народната душа и най-добре умѣеше да създава причини за дѣлова работа.

Схема — Крушово и близката му пколностъ

Презъ лѣтото на 1900 г. *Мирче Ацевъ* съ 10 до 12 души сполучи да преброди цѣла Срѣдна Македония и презъ Кожухъ и Нидже се отзова въ Прилепската околия. Една група отъ четири човѣка отъ неговата чета трѣбваше да остане въ Демиръ Хисарско и Кичевско, както и въ Крушовско и Порѣчко.

На чело на тая група бѣ застаналъ *Йорданъ Пиперката*. Другаритѣ му бѣха: *Гюрчинъ Наумовъ* отъ с. Добрушево — Битолско.

Съ отдѣлянето си отъ четата на Мирче Ацевъ тѣзи четирима започватъ да се разпадатъ като цѣло. Прѣвъ избѣгалъ Стойче който се върналъ и отишелъ въ Прилепско, безъ да се обади на другаритѣ си. Втори напусналъ дѣдо Андрея, който, хранѣлъ амбиция за първенство, — не могълъ да се помири, че ще трѣбва да се подчинява на много по-младия отъ него Йорданъ, който, буенъ и избухливъ, съ нищо не бѣ въздействувалъ на амбициозния си другаръ.

Останалъ съ вѣчно сговорливия и безъ всѣкакви претенции *Гюрчинъ*, Пиперката запиталъ дали Мирче е още въ Прилепско. Получилъ известие — заминалъ е вече. На пѣтъ по дирята на Мирче, тѣ — Гюрчинъ и Пиперката — се застояватъ въ Крушовско въ с. Горно Дивяци. Уведомени за намѣрението имъ, ние поискахме среща. Тя стана въ края на 1900 г. въ Арилевското землище, между с. Долно Дивяци и Г. Дивяци, на лѣвия скатъ на Кокошинъ долъ при арилевско гумно. Нощъ безлунна, облачно — тъмно като въ рогъ. По мръкнало, вѣоржжени, съ Никола Шапър-

дановъ, добъръ работникъ отъ Крушово, се измъкнахме отъ града и презъ Миячката кория, презъ преслопа Слива стигнахме гумного и полузакрити въ сламата тихо приказвахме, за да не заспимъ.

На известно разстояние отъ къмъ Кокошинъ долъ се разнесе тихо почукване съ два камѣка. Отговорихме. Последва и паролата. (Не си спомнямъ каква бѣше тая първа парола между легални и нелегални въ Крушовската револ. околия). Прѣвъ дойде *Гюрчинъ Войвода*. Прегърнахме се и се разцелувахме братски. Следъ него дойде и *Пиперката*, придруженъ отъ първитѣ хора на с. Г. Дивяци. Тъмнината не позволяваше да видимъ хората, съ които така радушно се срѣзнахме на това мѣсто. Слушахме шепнещитѣ имъ отговори на нашитѣ тихо задавани въпроси. Безъ да гледаме лицата имъ, чувствувахме се тѣхното вълнение, но и тѣ чувствуваха нашето. Вълнението ни идваше отъ инстинктивно налагащата се мисль — тази среща е историческа, първата стѣпка на дѣлото, което следъ непълни три години раздруса устоитѣ на една империя. Сърдцата ни немирно туптѣха. Не чувствувахме и нощния полѣхващъ вѣтрецъ, който въ другъ случай би смразилъ душата на човѣка на това мѣсто.

Гюрчинъ, който бѣше пушачъ, не можа повече да се въздържи и пожела да си запали цигара. Предложихме нашитѣ табакери. Той зави цигара и драсна да я запали. Тази мигновена свѣтина озари гърдитѣ на Пиперката. Лъснаха златожълтитѣ нагантови патрони, наредени джообразно на единъ специаленъ патрондашъ, който до семата смъртъ украсяваше юначнитѣ гърди на левента.

Туряне основа на четническия институтъ въ Крушовско

Йорданъ Пиперката и Гюрчинъ съ удоволствие посрещнаха нашето предложение — да останатъ презъ зимата между насъ, съ цель да създадемъ една чета по нашитѣ разбирания и желаня. Заявихме имъ, че тѣ не ще се грижатъ отъ сега нататѣкъ за облѣкло, храна и изобщо за издрѣжката си. Ние поемахме тази грижа, а тѣ трѣбваше, колкото имъ е възможно презъ зимата, да съдействуватъ за подържане връзка съ революционнитѣ ни групи изъ селата. Ако ли не сж сигурни въ положението си въ селата, предлагаме имъ да дойдатъ въ града, кждето спокойно можеха да прекаратъ зимнитѣ дни и ноци

Следъ като свършихме сериозния разговоръ и уговорихме всичко, Шапърдановъ, самъ добъръ терекия, напомни за шишетата конякъ, които носѣхме и, докато Гюрчинъ се сети, Пиперката бѣше вдигналъ едното шише. Гюрчинъ грабна шишето отъ ржцетѣ му:

— То не е донесено само за тебе — смърра го той по башински. — Гюрчинъ имаше два пѣти годинитѣ на Пиперката.

Горната бележка Гюрчинъ направи не отъ желание да запази конякъ за другитѣ, а съ цель да предпази Паперката отъ една негова слабостъ. Но бѣше вече късно. Пиперката скоро млъкна. Само хълцаше. Познавайки характера му, Гюрчинъ седна близо до него и започна внимателно да следи движенията му, подхвърляйки подигравателно:

Войводата Гюрчинъ

— Лесно се вдига, тежко се носи. Само да нѣма лисици да се дератъ.

Действително, само следъ нѣколко минути Йорданъ трѣбваше да се освобождава отъ погълнатия конякъ. Засрами се като млада булка. Почувствува студъ. Нѣмаше повече какво да се приказва, нѣмаше и защо повече да се бавимъ на това мѣсто. Сбогувахме се и потеглихме — тѣ за Г. Дивяци, ние — за Крушово.

Не бѣхме изминали нито сто крачки, съ целъ да пропжди чувството на срамъ, което бѣше го налегнало следъ непредпазливата му стѣпка, Йорданъ изгърмѣ. Моятъ другаръ, разчувствувалъ се сѣщо, вдигна мартината си и пусна веднажъ къмъ върха Бѣла вода. Дѣдо Гюрчинъ се провикна: — А, бре! Ха-а-а! както овчаръ вика, когато они вълка, нападнелъ кошарата.

Зацари ношната тишина, нарушавана отъ далечния лай на арилевскитѣ кучета. Бързахме къмъ Слива, а отъ тукъ къмъ Веземково и Миячка кория. Подъ краката ни почна да прѣщи заледената калъ. Вѣтрецътъ бѣ разгснилъ облацитѣ. Стана студено. Наклонихме за града. На затулено мѣсто позастанахме да видимъ колко е часа. Рано бѣше. Деврието обикаляше кѣщитѣ. Шапърдановъ забеляза — трѣбва да се почака. Изморенъ отъ пѣтя и преживѣното презъ ношъта, подпрѣлъ се на пушката си, задрѣмалъ съмъ. Когато се събудихъ, силна кашлица разтърси цѣлото ми измръзнало тѣло — бѣхъ се изпотилъ при движението. Почувствувахъ се зле, та трѣбваше да се приберемъ. Предпазливо се добрахме до крайнитѣ кѣщи и прескочихме оградата надъ Гърдановскитѣ кѣщи.

Почукахме на прозореца. Будната баба Пара отговори съ подкашлюване: клетата, тя не бѣше мигнала цѣлата ношъ.

Съобщава: Калитанъ Георги П. Ацевъ

Св. Дебърския Митрополитъ Козма Пречистански

По случай 25 годишнината отъ неговата кончина

На 29 януарий т. г. по инициативата на брат свата — Дебърско, Кечевско и Гостиварско — Рѣканско — въ черквата „Св Недѣля“ при стечение на безчетъ богомолци се извърши панихида по случай 25 годишнината отъ смъртта на Дебърския митрополитъ Козма Пречистански. Панихидата бѣ оповестена резъ вестници и твър е съдържателенъ некрологъ. Издадена бѣ и специална брошура, въ която сж изнесени твърде важни моменти изъ дейността и живота на о Бозѣ починалия митрополитъ

Кой бѣ дѣдо Козма Пречистански? Знае го всичко живо изъ най-западния край на българското отечество — българи, арнаути, турци. Толкова той бѣше популяренъ, така бѣше той обичанъ и уважаванъ отъ всички — отъ наши и чужди — отъ иновѣрци и инородци. Познаваха го много добре и ренегатитѣ отъ чуждата пропаганда, но тѣ не го тачеха, тѣ го ненавиждаха, бояха се отъ него, защото той бѣ твърдата скала, о която се разби- ваха тѣхнитѣ надежди — да завладѣятъ епархията му, да го направятъ невъзможенъ въ нея и да го прогонятъ. Тѣзи имъ намѣрения, обаче, не се сбждваха: всѣки новъ день неговото положение се затвърдяваше, защото всичко бѣше съ него —

Митрополитъ Козма Пречистански

и българи и албанци, и народъ и властъ.

Роденъ въ кичевското село Орланци, изра сълъ и възпитанъ въ манастира „Пречиста“ край Кичево, душата и сърдцето на дѣдо Козма бѣха се пропили всецѣло отъ възделенияти и идеалитѣ на мѣстнитѣ българи, които и въ най-тежкитѣ времена за народа ни не бѣха престанали да се учатъ и да се молятъ Богу на българския свещенъ езикъ

Здрави българи, съ здраво българско народ-свстно съзнание, Дебрани и Кичевци създадоха изъ своята срѣда най-яркия защитникъ, най-здравия представителъ на българското църковно-училищно възрожденско дѣло. Безъ дълбока ерудиция, но съ дълбоко съзнание на важноста и значението на сана, който бѣ прегърналъ — съ всичката си любовъ, съ всичкото си сърдце и душа — Преосвещениятъ Козма Пречистански бѣ гордостта и радостта на цѣла Западна Македония!

Убеденъ, че народниятъ вождь, представителъ и носителъ на просвѣтнитѣ възделения на своя народъ, преди всичко самъ трѣбва да бжде просвѣтенъ — едно свѣтило какъ ще може да стопля и освѣтлява, ако въ самото него буенъ огънь не гори! — ученюлюбивиятъ дѣдо Козма разгъна всичкия свой талантъ, цѣлото свое ученюлюбие, и, природно надаренъ съ силна паметъ и съ разсудителни способности, той усвои до съвършенство турския и албанския езици устно, устно и писмено френски езикъ. И нѣщо стран о — въ тоя дивъ край, дебърския, единственъ дѣдо Козма притежаваше разкошно подвързана библиотека съ съчиненията на най-виднитѣ представители на френската поезия и литература, история и философия.

Съ цѣлата своя всеотдайностъ той служи на църковно училищното ни дѣло и нищо не го отклони отъ неговото предназначение — да бжде стражъ, бранителъ на народнитѣ ни идеали. Нито изгнанието му отъ роденъ край, нито заточението му въ Света Гора, никакви страдания не го отклониха отъ неговия дългъ.

И презъ 1913 год. прогоненъ отъ епархията му отъ настанилитѣ се по измннически начинъ наши „сюзници“, неговитѣ непреривни молитви къмъ Всевишния бѣха да бжде удостоенъ съ вели-

ката милость да се завърне въ отечеството си и тамъ да предаде своя духъ. „Дето косми, тамъ и кости“ бѣше неговото най-любимо желание — въ манастира „Пречиста“ бѣ подстриганъ, въ сжщия манастиръ да бжде погребанъ. И чу Богъ молбата му. Само година и половина следъ изгонването му отъ седалищния му градъ нашитѣ витязи изринаха заробителя. И, обхванатъ отъ нѣкакво необятно желание да се върне часъ по скоро въ епархията си, нѣкаква необяснима носталгия вдигна нашия блаженъ старецъ и като хала го отвлече за Кичево. Безъ да гледа на труднитѣ условия за пжтуване, посрѣдъ зима, той тръгна. Страхъ го бѣше, каточели, да не би сърдцето му да се прѣсне отъ радостъ, отъ чрезмѣрна горестъ по освободенъ вече роденъ край и въпрѣки съветитѣ на лѣкари и приятели, безъ да дочака успокояване на страната, той тръгна съ файтонъ посрѣдъ бури и снѣгове и стигна въ Кичево преди Коледа и само една единствена литургия можа да отслужи — на първия денъ на Рождество Христово — 25. XII. 1915 год. Посрещнатъ най-радушно, най-тържественно отъ цѣло Кичево и отъ селата изъ пжтя му, както никой коронованъ глава не е билъ посрещанъ, вълненията, които е изпиталъ, прибавени къмъ несгодитѣ, които е понесълъ изъ трудния дългъ пжть, го повалиха на легло. И вече не стана: на 16. I. 1916 год. най-достойниятъ между достойнитѣ български архиереи предаде Богу духъ и цѣлата Дебърска епархия горешо оплака своя духовенъ началникъ. Цѣла Македония съ тжга на сърдце научи за горчивата участъ, която бѣ постигнала нейния избраникъ и вождь.

Днесъ манастирътъ „Пречиста“ съхранява тленнитѣ останки на своя най-заслужилъ ктиторъ и създателъ. Тѣ напомнятъ на млади и стари величието на неговия духъ и охраняватъ надеждата, че не ще бжде далечъ денътъ, въ който всички, които го боготворѣха, ще му издигнатъ паметникъ напомнящъ светостта на своя духовенъ водителъ, представляващъ силата и здравината на тоя отъ вѣкове упоритъ български елементъ.

Да бжде вѣчна славата на блаженопочившия дѣдо Козма Пречистански.

К. Хр.

Македоно-одринското опълчение

(По случай годишнината отъ Шаркѳойската епопея)

19. IX. 1912. Камбани проехтѣха въ утринното зарево. Глашатай обяви часа за отколе ожданата отплата. Пое се борба за обединение на българскиятъ земи. Стихия обхвана цѣлия ни родъ. Запаляха се сърдцата на всички останали далечъ отъ знамето, което вече победно плющи, и разнася славата на храброто ни оржие. На ята почватъ да се стичатъ българи отъ всички краища на свѣта.

Оттаткъ океана отлично организирани предприятия на 2 на 3 ликвидиратъ, или просто спускатъ кепенци. Параходи пренасятъ герои — 1250 — готови да изкупятъ съ кръвта си свободата, която съ лжчитѣ си озарява вече родна земя. Пори корабътъ синитѣ води, а на палубата му лудо хоро — ржченица безспиръ се люлѣе. „На смъртъ отиватъ, а радостъ безкрайна бушува въ сърдцата имъ“.

— забелязватъ капитанъ и богати американци. Всичко се стреми да изгради величието на българския народъ. Младежи, 16—19 г., до 60 год. старци заедно копнѣятъ — да полетятъ оттаткъ границата: изъ тракийскитѣ полета врагътъ препуска и се прибира тамъ, откъдето преди 5½ вѣка предприе своето нашествие, за да облѣе въ мракъ и тьма югоизтока на Европа.

Но на младата държава оржие ѳ липсва и неможе да задоволи копнежа на хиляди доброволци. „Безъ пушка ще тръгнемъ! Та малко ли оржие е посѣяно изъ пжтя на разгромената паплачь?“ — заявяватъ жаднитѣ за мѣстъ — боятъ се — войната скоро привършва и военно крѣщение не ще могатъ да приематъ.

Надъ 30,000 западени глави главоболятъ на

военни коменданства. Ощастливени сж съ войнишко прозвище едва 16,855 души — 2512 отъ свободна България, — 500 юноши отъ юнашкия легионъ, — 1215 тракийци, разни — 680, отъ които 260 арменци, ведно съ легендарния Антраникъ и ротния командиръ Нжждехъ — останалитъ все българи отъ Македония — 12, по-късно 15 дружини, 3 бригади македоно-одринско опълчение. Опълченци нали съ гърдитъ си браниха Шипка? Сливница не бѣ ли защитена тоже отъ опълченци? Конница 2000 опълченци — комити и войводи отъ Македония, начело съ майоръ Паница не удариха ли въ тилъ Милана Обреновича, та го принудиха самъ да бѣга, миръ да проси?

Къмъ срѣдата на октомврий опълчението лети къмъ границата. Пъстра мозайка отъ възрасти, занятия, положение и носии — до опинцитъ, лачени обуца, до обикновената капа — скжпо бомбе, шапка, до жакетъ и пардесо — обикновена долама. Най-пъстроноси сж добрани — съ потури и капета, съ куче и кебета. Българи отъ всички краища на българската земя, обзети отъ единъ духъ, вдъхновени отъ едно въжделение, яростно се хвърлятъ въ борбата и проявяватъ безпримѣрни чудеса отъ храбростъ — Македония се освобождава! Да сложимъ живота си предъ нейния олтаръ — заявяватъ. Обсаденъ, Яверъ паша сълзи пророня отъ срамъ — неподготвенъ врагъ го заробва.

Балканъ — Тореси, Кешанъ, Малгара, Мраморно море — Шаркьой — всичко се прекланя предъ духа на опълчението.

Битъ по всѣка линия, врагътъ последенъ опитъ предприема — едно-единствено сражение да спечели — честь отомнска да спаси! Тридесетъ хиляди аскеръ, избранъ, отлично екипиранъ, модерно въоръженъ, прави десантъ и мѣри сили съ необучени, неекипирани, недостатъчно въоръжени опълченци. Тукъ е Енверъ паша, вдъхновителтъ на младотурцитъ. Тукъ взима участие и принцъ отъ султански родъ.

Спотаиватъ се опълченци и даватъ възможность на нашественицитъ да напуснатъ параходитъ. Флотска артилерия прикрива десанта. И стихия неотбана обхваща отбраняващитъ изкулената вече народна свобода. И като лъвове единъ до другъ се нахвърлятъ върху нашественицитъ. Никой никого не може да спре. Самолична команда вдъхновява всички до единъ и внушава пълно себепризнание. Оржие и екипировка, мнозинство и разкошъ отстжпиха предъ духа и мощта на бранителитъ. Победата е пълна, погромътъ окончателенъ. Които неуспѣха да се спасятъ на параходитъ, въ морето се хвърлиха и тукъ Аллаха срещнаха. Срамътъ е недостигнатъ. Всѣка надежда изчерпана.

17 май. Лондонъ. Мирътъ подписанъ.

Открива се нова страница, страница на падение, страница на безчестие. Договори съ сложени върху тѣхъ подписи на държавни глави се разкъсватъ безъ стидъ, безъ срамъ предъ цѣлия цивилизованъ свѣтъ, предъ история и поколѣния.

До като очистимъ смѣтки съ общия врагъ, „съюзници“ скроили вѣроломство. И както презъ 1885 витязи се прехвърлятъ отъ изтокъ къмъ западъ.

Кочани — Султанъ тепе се повѣрва на готвящитъ се да се завърнатъ въ отечеството си вече

освободено, македоно-одринци. Озлоблението срещу измѣнението е сатанинско, жаждата за мъсть — исполинска, борбата — гигантска.

Господи, Боже! Какво по-очевидно доказателство за българска народностна принадлежност на изтерзания до немощъ македонецъ? Цѣль вѣкъ вече той се бори, потъ и кръвъ лѣе, ржце и плещи чупи, изплака си сълзитъ отъ копнежъ по милъ свой рожденъ братъ, съ когото единъ и сжщъ езикъ, еднаква кръвъ, едни и сжщи идеали, едно минало, едно и сжщо желание за нараздѣлно бждеще свързва, свързва го точно така, както поетъ възпѣва:

Момитъ кръшни пѣсни пѣятъ на български езикъ
И въ Македония, дето живѣй народъ великъ —
Едничккъ гласъ се тамъ разнася едничккъ чуй
се вѣкъ,

Ний българи сме, честь и слава,
днесъ кичимъ нашата държава.

1300 гроба. 3000 ранени, — пострадали, 20% отъ цѣлия съставъ — останалитъ живи готови до единъ да сложатъ кости, зачипчиха нокти за родна граница и не отстжпиха нито сантиметъ отъ нея. Всички опити за пробивъ рекушираха и разбиха опозорени измѣннически чела.

Македоноодринци и цѣлиятъ ни родъ остана съ славата и съ несломимата вѣра за величието на българския народъ, което вече виждаме, което иде, приближава.

Да бжде вѣчна паметта на принеслитъ живота си въ даръ предъ величието на българската държава! Вѣчна слава на македоно-одринци, които бѣха готови чрезъ кръвта си да вложатъ сѣйни рубини въ българската държавна корона!

На 9. II. н. г. бѣ отпразднувана по тържественъ начинъ годишнината на шаркьойската епопея. Въ препълнения отъ почитатели храмъ „Св. Недѣля“ се отслужи панихида за падналитъ и молебень за славнитъ македоноодринци, които съ подвизитъ си записаха свѣтли страници въ новейшата история на българския народъ. Почетния председател на Съюза на македоноодринскитъ опълченски дружества, полковникътъ отъ генералния щабъ о. з. г-нъ Петъръ Дървинговъ, произнесе високо патриотична речъ.

Съ военна музика начело празнуващитъ се отправиха за казармитъ на 1-й полкъ, дето предъ паметнитъ плочи на падналитъ за обединението на българския народъ поднесоха вѣнецъ. Председателтъ на Соф. македоноодр. опълч. д-ство Андрей Лулчевъ произнесе прочувствено слово, посрещнато съ ура отъ построената тукъ войскова часть.

На 16. II. въ обширния салонъ на кино „Балканъ“ въ присѣтствието на представител на военното м-ство, на Св. Синодъ и на патриотични организации, председателтъ на съюза г. Миланъ Дамяновъ съ нѣколко встжпителни думи откри тържеството, следъ което г. П. Дървинговъ подробно изложи славната дейность на македоноодринци отъ мобилизирането имъ до злополучния край на междусъюзнишката война.

Г-нъ Дървинговъ, плодовитъ воененъ писателъ, членъ на академията на наукитъ, личенъ свидетел въ качеството си н-къ на щаба на опълчението, направи силно впечатление съ своето вдъхновено подробно и ясно изложение, както въ

речта му въ черквата така и въ кино „Балканъ“. На г. Дървингова едно му липсваше. Липсваше му радио, за да разнесе пламенната му речъ изъ всичкитѣ краища на българската земя, изъ цѣлъ свѣтъ, за да чуятъ, да разбератъ наши и всички други какъвъ е македонецътъ и тракиецътъ и какви жертви сж готови да принесатъ тѣ, когато дойде въпросътъ да изтъкнатъ националната си принадлежностъ, какви подвизи извършиха тѣ, колко жертви дадоха, какви мъжки и страдания изпитаха, за да извоюватъ свободата на страната, която ги е родила, свободата на народа, който ги е създалъ.

Хореографната група на г-ца Руска Колева изнесе народни хора, които бѣха изпълнени така живо, тъй ритмично, правилно и красиво, че предизвикаха сълзи отъ умиление и национална гордостъ. Интересно — музика свири, хоро — лудо хоро се играе, а зрителитѣ сълзи ронятъ!

„Тѣ победиха“, единъ отъ най сполучливитѣ български филми, щастливо съчета и приключо отличо наредената програма на тържеството.

Поздравляваме най-сърдечно македоноодринци съ празника имъ съ пожелание за скорошно реализиране на националнитѣ ни въжделения и идеали.

К. Хр.

Допълнителни дани по откриване шифъра на Атинския гръцки Върховенъ Революционенъ комитетъ отъ Костурскитѣ районни войводи Пандо Кляшевъ и Атанасъ Кършаковъ

Въ два последователни броя — № № 119 и 120 — на „Илюстрация Илинденъ“ Атанасъ Палчевъ писа за намѣрената кожена чанта съдържаща гръцка комитетска архива, която той заедно съ стария учителъ, сега покойникъ, Никола Калановски, дешифрирали.

Кузо п. Диневъ Блацки

По този въпросъ презъ 1924 год. бѣхъ държалъ рефератъ, — „Защо се отдалечихме отъ нашитѣ идеали“, въ който подробно изнесохъ това, което сега прочетохъ така увлекателно написано отъ Палчевъ.

Увѣрени сме, че авторътъ съ благодарностъ ще използва и прибави следнитѣ *официални дани*, които безъ да измѣнятъ същността на събитията, допълватъ нѣкои празноти и неточности, които винаги се явяватъ, когато се пише по паметъ.

Ето съдържанието на заловенитѣ андартски писма:

„Капитанъ Кендрось (отъ Леринъ) пише безъ дата и отговаря на полученото „преди нѣколко дни писмо“ (отъ виденъ „капитанъ“ или началникъ, както това личи отъ съдържанието), когото осведомява въ ху работитѣ около Леринъ, (и се обръща съ „любезний приятелю“). Възползуванъ отъ времето за изпититѣ (Кендрось очевидно е билъ училищенъ инспекторъ или учителъ) отидохъ до Псодери и Жельово и се разговаряхъ съ Наумъ, Андрея и Трайко Манджако, както и съ ханджията Андрико и заедно съ тѣхъ решихме, че е необходимо нужно да се очисти преди всичко Псодери отъ тримата-четворица фанатици румѣни, за да можемъ следъ това да намираме закрила и прибежище въ него“.

„Ония, които стоятъ на чело въ селото — Попъ Ставре, хаджи Кочо и Михалъ Ясовъ — много желаятъ това“. За подробно споразумение по този въпросъ, моля те покани Попъ Ставре на среща“.

Второто писмо има следното съдържание:

„Поздравлявамъ Ви съ идеята за общо пречистиване на селата и моля да я изпълните“. Паритѣ изпратихме преди време и вѣрвамъ, че си ги получили. По работата на Буфъ ето какво наредихме: Заповѣдахме на Фуфа да дойде въ Арменско при Вячо и да се постараетъ да залови нѣкои буфчани, да убие нѣкои отъ тѣхъ, а другитѣ да вземе въ планината. Отъ сведенията, които имаме можемъ да разчитаме, че буфчани ще се изплашатъ, че ще бждатъ убити и останалитѣ и така ще ги принудимъ да падне цѣлия Буфъ-коль. Въ Билища изпращамъ редовно 16^{1/2} лири месечно съ списъкъ, за да не ни се дава поводъ да допушаме, че става злоупотрѣбление. Изпратихме възнаграждението и на капитанъ Лаки, за убийството на четирмата върбничени...“

Споредъ сведенията ни, офицерътъ шефъ на гарнизона въ Псодери, е на около 60 години. Приятелъ ни е и ще вземе каквото благоволимъ да дадемъ“.

(Тѣзи писма сж изпратени отъ търговския ни агентъ Живко Добревъ въ Министерството на Външнитѣ работи съ докладъ № 724 отъ 26. IX. 1906 год.).

Писмото пъкъ на капитанъ Кендрось отъ Леринъ трѣбва да е отъ юний, понеже въ него се говори *за време на изпити*.

Ето и съдържанието на дешифрираното писмо, изпратено до попъ Ставре и преведено отъ гръцки на български:

„Благоговейний попъ Ставре,

Идеята Ви за общо претърсване на неприятелскитѣ на Елинизма села се туря въ изпълнение. За тая целъ по заповѣдъ на началника дойдохъ отъ Деволъ презъ Яновени и стигнахъ въ Смърдешъ, дето малко остана да се хванемъ съ една българска чета. Вървамъ да сте извѣстни отъ Билища за приближаването ни. Заповѣдано ми е да не се срѣщамъ съ никого, преди да се срѣщна съ В: съ и да поразмислимъ за нападението на Псодери отъ четири страни, както пише за това Костасъ Кендру отъ Леринъ. Какво правимъ съ нашитѣ? Освенъ то а ние сме натоварени да отворимъ Буфския пѣтъ, като изколимъ нѣколцина, следъ като ги отвлечемъ въ планината и съ това надѣвамъ се, ще се предаде Буфъ, центъръ на Буфъ-Колъ. Имаме сведения, че много се боятъ. Въпросътъ е какъ да се извърши горната акция, колкото е възможно по-скоро, за което се умолявате щомъ получите настоящето, да дойдете на среща, понеже ми е заповѣдано само отъ Васъ да взема улжвения. Внимавайте добре да напуснете селото незабелѣзано отъ войската. За вечеря да пригответе дваесе оки хлѣбъ и ястия. Сега донесете ни две оки локумъ, една ока ракия и три оки тютюнъ, които ще заплатимъ.

До добро виждане; целувамъ Ви дѣсницата.

27. Августъ 1906 г.

Капитанъ **Бельосъ**.

Гръцкиятъ капитанъ **Бельосъ** въ лицето на българския войвода Кузо попъ Диневъ-Блацки се яви преоблеченъ съ дрехитѣ на капитанъ „Мики Зеза“ (Павлосъ Меласъ) и извърши много сполучливо наказанието на попъ Ставре.

Ето и доклада за това на нашия представителъ въ Битоля:

„На 27 августъ чета а на Пандо Кляшевъ и Атанасъ Кършакосъ заловили куриера на една гръцка чета, който носѣлъ петъ писма до попъ Ставре. Нѣколко момчета-четници преоблечени като андарты извикали попъ Ставре, който се явилъ съ първитѣ комитетски хора: Доре и хаджи Коце, придруженъ отъ Хасанъ Чаушъ (отъ мѣстния постъ) на мѣстото назначено за среща отъ „гръцкия войвода“. Пристигналитѣ тамъ били убити.

С. Стоевъ № 653 отъ 29. августъ 1906 г.“

Между документитѣ се намираше и следния раздавателенъ списъкъ на гръцкитѣ агенти, на които се е плащало месечно, както това се вижда:

Смѣтката на заплатитѣ.

Въ с. Псодери.

Серафимъ Михаилу	лири 1 ¹ / ₂ (влахъ куриеръ)
Спиросъ Влахосъ	„ 1.— ?
Александросъ Пуфасъ	„ 1 ¹ / ₂ (укривателъ).
Петросъ Анастасиу	„ 2.— (полицай въ Билища)
Хасанъ Чаушъ	„ 2.— (отъ Псодерския воененъ постъ)

Въ с. Смърдешъ.

К. Илиясъ	лири 1 ¹ / ₂ (Динето Джадаята виденъ комит. работникъ)
Г. Константину	„ 1 ¹ / ₂ ?
Т. Панду	„ 1 ¹ / ₂ (Тодо Пандовъ Рачовъ)
Ант. Василиу	„ 1 ¹ / ₂ ?
Трима безименни	„ 3.— ?

Въ с. Косинецъ.

Антонссъ Лазару	лири 1 ¹ / ₂ (Доно Лазо Терзийски)
-----------------	--

Въ с. Вѣмбелъ.

Знакъ)

лири 1.—

Изпращатъ се редовно тия пари чрезъ Корча.

За отмъщение на вжглищаря, по който четата бѣ изпратила писмото до попъ Ставре, една гръцка чета е обезглавила шесть души вжглищари отъ с. Ракитово (гръкоманско село въ Битолско) като ги е взела за схизматици и екзархисти.

Гъркоманитѣ отъ Битоля отказаха да припишатъ тази акция на българскитѣ чети.

С. Стоевъ № 21 отъ 25. септември 1936 г.“

Куриозното е да се знае какъ бѣ откритъ шифъра. Благодарение намѣрения раздавателенъ списъкъ на гръцкитѣ агенти, вниманието на Палчевъ и Калановски попадна надъ заглавието „Косинецъ“ преброени буквитѣ отговаряха на това наименование, бидейки и двамата родомъ отъ това село, лесно подозрѣха кой тѣхенъ съселанинъ може да бжде гръцкия агентъ. Указало се е

Участници въ „гръцката чета“, която извърши залавянето и наказанието на шпионитѣ отъ с. Недани и с. Псодери подъ началството на Кузо Блацки (като „капитанъ Бельосъ“

Правитѣ — отъ лѣво на дѣсно:

1. † Илия Ставревъ отъ с. Вѣмбелъ — загиналъ съ Димитъръ Влаховъ въ с. Жупаница презъ 1907 год.

2. † Кано Тодоровъ отъ с. Брѣзница — загиналъ геройски въ сѣщото село въ сражение съ турския аскеръ Самоубилъ се съ последния оставенъ отъ него куршумъ — 1907 година;

3. Лазаръ Палчевъ отъ с. Врѣбникъ, убитъ съ Петъръ Кляневъ при с. Дрѣновени презъ 1907 год. въ сражение съ турския аскеръ.

Седналитѣ — отъ дѣсно на лѣво:

4. Наумъ Марковски отъ с. Косинецъ самоубилъ съ 4 другари въ сражение съ турцитѣ презъ 1907 г. въ сѣщото село

5. Атанасъ Пировски, единствениятъ още живъ — сега въ Варна.

отдавна подозирания Доно Терзийски, чиито, букви по гръцката азбука отговаряха на името му.

Открити само нѣколко букви отъ шифъра, скоро можа да се състави цѣлия ключъ отъ него, но, за да се дешифриратъ петъ писма, потребни бѣха свѣрхчовѣшки усилия и трудъ.

Лазо Т. Киселинчевъ

Легенда за свещения огънь.

Когато въ хилядо деветстотинъ двадесетъ и седмо лѣто Господне свободниятъ българинъ, сепвайки се ненадейно отъ дълбокото си униние, потърси въ каменнитъ основи на дворцитъ на великитъ български царе отъ Бога скритата искра на животворния български свещенъ огънь — тамъ при стародревнитъ столици Плиска и Преславъ — този свещенъ огънь отдавна и безспирно горѣше въ поробената родина на свѣтитъ братя Кирилъ и Методий. Той денонощно сияеше предъ миросанитъ мощи на Св. Климента и Наума, край двата срещуположни брѣга на небесно-синьото Охридско езеро, въ чиито кристални води се оглеждатъ дебелитъ стени и високитъ крѣгли кули на Самуиловитъ царствени крепости. Тъмна робска нощъ бѣше тамъ, но той блѣщукаше въ душитъ, топлѣше сърдцата съ вѣра и сочеше пѣтя. И, когато задъ границитъ на нощта свѣтна свещенитъ лжчъ на величественото българско минало, поробенитъ потомци на Самуила си казаха: „Слава Богу, отъ северъ вече свѣтна, както нѣвга! Тамъ сж разровили вече старитъ свещени огнища и сж изтрѣгнали отъ твърдия камъкъ на основитъ имъ първата искра! Кой ли отъ насъ ще отиде да види отъ близо, какъ се разгаря тя на свободна почва?!

— По невидимъ начинъ трѣбва да се отиде, и незабелѣзано отъ врага трѣбва да си пренесемъ лжчъ отъ тамъ, та по-вече да ни свѣтне! — казаха едни.

— Азъ най-леко ще сторя това! — каза бѣловласъ старецъ — Ще се скрия задъ старостята си!

— Не! Азъ имамъ пѣтя на невинността! — каза изгорѣла въ скърби бабичка, държейки за ржка малкото си внуче — сираче. — Чрезъ тази невинна ржка ще сторя това. Богъ обича невиннитъ и ще имъ помогне! — продължи тя, сочейки крѣхката детска ржка.

— По пѣтя на случайноститъ вървите! — обади се неочаквано бодъръ гласъ, и всички обърнаха глави по посока къмъ него. Тѣ видѣха изпеченъ въ походи мжжъ съ пушка въ ржка, а до него стоеше левентъ момъкъ — неговъ синъ — издигналъ горда глава надъ здрави плещи. Последниятъ мълчеше, но всички видѣха, че въ погледа му личи вѣра въ бащинитъ думи — Единъ е сигурниятъ пжтъ — старъ, изпитанъ . . . продължи първиятъ и стисна здраво пушката си. Всички разбраха, какво иска да каже той, но мнозина въздѣхнаха:

— Трудно е . . . страшно е . . .

И, понеже нѣмаше единомушие, кой пжтъ да се избере като най-сигуренъ за свещения огънь, всѣкой отъ тримата предложители — старецътъ, бабичката съ детенцето и боецътъ съ своя синъ — трѣгна по своя пжтъ . . . и всички благополучно се озоваха на свободна българска земя.

А презъ това време душата на свободния българинъ — толкова унила до тогава — се вълнуваше отъ необикновено чувство, чувство на възвръщаща се стара вѣра въ себе си — за първи пжтъ следъ голѣмата национална катастрофа. Навсѣкжде, кждето минаваше свещенитъ огънь, на пжтъ отъ най-старата къмъ най-новата столица на България, народътъ ликуваше окриленъ — за по-

чуда на всички, па и на самия себе си. София кипѣше. Всичко живо бѣ на кракъ да посрещне свещения огънь . . . А той се носѣше отъ градъ на градъ и се озова предъ столицата въ видъ на буйни факли, носенъ отъ стотици ржце, подеманъ отъ хиляди. Пламнаха кандилата на величествения храмъ-паметникъ на българското освобождение, въ огромния площадъ около него хиляди ржце се протѣгаха къмъ свещенитъ пламъчета и, като на Великденъ следъ Възкресение, съ запалени свещи тѣ пренасяха свещения огънь въ всѣкой домъ, въ всѣка хижа съ възклика: „Вѣчна слава на Симеона Великий!“.

А това видѣха дошлитъ отъ къмъ Вардаръ, Охридъ и Солунъ, и се зарадваха сърдцата имъ.

— Да си взема отъ този свещенъ огънь каза старецътъ — и да го пренеса при моитъ! Отъ свободна българска земя е той, ще засили пламъка на мъждукащето ни кандило предъ иконата на Св. Св. Кирила и Методий.

Да си взема и азъ едно свещено пламъче отъ свободна българска земя! — каза изгорѣлата отъ скърби бабичка, водейки за ржка внучето си. — Тази невинна ржка ще го отнесе на бащинъ юнашки гробъ — да свѣтне на покойнитъ, да стане по-видело и на живитъ.

— Да си вземемъ отъ този свещенъ огънь! — каза стариятъ боецъ на своя племененъ синъ. — Този огънь е отъ Бога, защото не угасва. Той може да загасва при лошо време, но не угасва никога! Той може да се скрие и въ камъка, и пожелаешъ ли да ти свѣтне, скритата му искра веднага ще излѣзе отъ камъка. Да отнесемъ отъ него въ нашинско, чрезъ него още повече ще свѣтне свещеното кандило на Св. Климента, въ него два свещени огньовете заедно ще пламнатъ, както нѣвга, и по-леко ще са видятъ следитъ отъ стѣпкитъ на Самуила!

И трѣгнаха всички назадъ — всѣкой по своя избранъ пжтъ.

* * *

Въ сжщото време похителитъ на Самуиловата родина съ ехидна усмивка наблюдаваха необикновенитъ събития въ България.

— Тамъ отново се пали опасенъ огънь! — казаха си тѣ. — Да бдимъ да не премине нѣкоя искра отъ него къмъ земята, що лежи подъ краката ни, защото стига ни и тоя огънь, дето тлѣе въ нея . . .

Казаха и отвориха широко зеници на бухали на стража срещу свѣтлината. . .

* * *

Тежко изпѣшка огромниятъ локомотивъ, минавайки българската граница, и помъкна влака къмъ вражеската земя, зафуча, изпищѣ и не следъ много време спрѣ съ дълбока въздишка. Съ свито сърдце въ жгъла на единъ вагонъ седѣше бѣловласиятъ старецъ и пушеше цигара следъ цигара, поемайки съ сладостъ горещия димъ. Първата цигара той бѣ запалилъ отъ кандилото съ пренесения отъ черквата свещенъ огънь. Това той направи току при трѣгването и вече не даваше да угасне на устата му. Щомъ влакътъ спрѣ, той запали нова цигара, за да издържи по-дълго време, дока-

то врагът прегледа всъкоя кѣтъ и претърси всѣка дреха. . . Ето ги вече байонетитѣ подѣ прозореца, пиле не може да прехвъркне. Съ шумъ навлизатѣ полицаитѣ, очитѣ имъ играятѣ дяволски. Тѣ търсятѣ нѣщо, взираатѣ се въ всичко. Старецѣтъ се развълнува, стисна цигарата още по-силно, за да не трепери рѣжката му. . . Ето ги вече предѣ него. . . Той пое димъ отѣ цигарата, за да не загасне тя. Свѣтна живо свещениятъ огънь и образува ново, едричко, червено жарче. Една рѣжка мигомъ изтрѣгна цигарата отѣ устата му, нѣколко погледи се спрѣха на нея, примижиха зли очи, и единъ лъснатъ ботушѣ я смачка на пода. Двѣте язвителни очи го мѣрѣха и пронизваха.

— Пламъче отѣ тамъ!

Една рѣжка му подаде друга запалена цигара

— Вземи! Тазѣ по-добре гори!

Язвителнитѣ очи се усмигнаха и изчезнаха.

Старецѣтъ наведе глава и затовори очи. . .

* * *

— Дръжѣ здраво фенерчето! Прикрий го така. . . Да не го видятѣ ония тамъ, дето иматѣ голи ножове на пушкитѣ си! — каза бабичката на внучето си, щомъ приближиха граничната преграда и зърнаха рѣжкитѣ полянки и върхове на роднитѣ планини. — Тѣ не сѣ добри хора, но ти се не бой! Дръжѣ само здраво огъня.

Самата тя надвеси рѣжка надѣ тенекиената кутийка пълна съ покритата съ пепель жеравв, сѣкашѣ се грѣе. Бѣше ранно утро, и отѣ високитѣ родни планини долиташе студенъ лѣхъ, толкозѣ по студенъ на височината на стрѣмния пѣтъ, по който старицата и внучето ѣ вървѣха сгушени на обикновена каруца. Детето държеше фенерче увито грижливо като играчка, а вѣтре горѣше свещеното пламъче запалено съ свѣщъ направо отѣ факленосцитѣ. То го носѣше съ чистата си рѣжка и плахо поглеждаше къмъ приближаващитѣ се байнети. Въ кутийката тлѣеше запас отѣ сѣщия пламъкъ, а рѣжката на старицата треперѣше.

Враговетѣ вече бѣха около тѣхъ и взеха да тарашувѣтъ отѣ всички страни въ всѣко жгълче на колата, въ всѣка гѣнка на дрехитѣ, въ всѣка дупчица. . .

— Огънь! извика единъ. — Тукъ огънь носятѣ Байонетитѣ се сѣжстиха.

— Да, огънь! — простена бабичката — Студено е на тази височина и въ това време. Измръзнаха старческитѣ ми рѣце, топля по-малко вкочанявали прѣсти! . .

Зли очи свѣтнаха, нѣколко устни се изкривиха въ ехидна усмивка. Две рѣце поеха кутийката, надникнаха надѣ нея злитѣ очи.

— Тазѣ жерава ще угасне! Я дайте отѣ нашата, да е по топло на бабата! — изкомандува нѣчий гласъ. Враговетѣ изтърсиха жеравата въ водата, и огънятѣ угасна съ шумящѣ сърдитѣ вопълъ. Кутийката бѣ попълнена съ нова жерава и любезно подадена. Друга пое фенерчето.

— Тукъ пакъ огънь!

— Ахъ, детска играчка! По тъмно трѣгнахме, тѣй си останало запелено. . . фенерчето. . . детето му се радваше. . . изохка старицата въ отчаяние. Вражескитѣ прѣсти отвориша вратичката на малкото фенерче. Буйна вълна отѣ вѣтърѣ нахлу и угаси пламъчето.

— Угасна! Слабо гориво имало! — Ние щѣ му намѣримъ по-силно, и то ще гори по силно, а детето ще му се радва пакъ!

И демоничната рѣжка понесе свой огънь.

Детето уплашено се сви, бабичката наведе глава да скрие бликналитѣ сълзи, които родниятѣ лѣхъ побърза да изсуши.

* * *

Тъмна нощѣ покриваше планинскитѣ гористи вериги, върху които голи пояси съ телени мрежи и вълчи ями раздѣляха свободна отѣ поробена българска земя. Загълхнало бѣ всичко. Пустота на гробища сѣкашѣ бѣ налегнала поля, гори и планини. Само студенъ, свежѣ вѣтърѣ фучеше по урвитѣ, шумѣше въ хрусталацитѣ, шепотѣше съ всѣка тревичка.

Отѣ тъмнината се откъснаха две сѣнки, човѣшки сѣнки, сѣкашѣ никнѣха изѣ невидѣлица. Фучението на вѣтѣра сподавяше плахия шумъ на предпазливитѣ имъ стѣпки, и тѣ приличаха на злокобни привидения. Вървѣха една следѣ друга, сливайки се съ гѣстия мракъ и пакъ изплвяха изѣ него. Ненадейно тѣ спрѣха. Тихъ шепотъ на отсѣченъ гласъ се отдѣли отѣ шума на тревитѣ.

— Дойдохме!

— Границата? — прошепна другѣ, сѣкашѣ отѣ подѣ земята.

— Да! Да бдимъ стократно повече! Дръжѣ здраво пушката си! — отвѣрна съ бащина загриженостѣ първиятъ гласъ.

Баща и синъ се загледаха въ едва съзиращата се тъмна и губеща се въ нощѣта линия на граничната преграда. Окото не различаваше нищо друго, само въображението виждаше плетъ задѣ който се ширѣха теленитѣ мрежи, успоредни редове, ями съ колове, а задѣ тѣхъ — врагѣтъ, вѣчно буденъ, неуморно бдящѣ въ засада. Вѣтърѣтъ брулѣше лицата и пѣеше край ушитѣ болно монотонна, сѣкашѣ плачевна пѣсенъ. Въ неговия лѣхъ имаше нѣщо потайно, заплашително, сурово, злокобно като смъртенъ дѣхъ излизашѣ изѣ неопредѣлената тъма обвиваща родната земя, кѣдето или всичко спи или е на пусия. . .

— Нощѣта е най-черна сега, вѣтърѣтъ най-силно фучи край ушитѣ. . . Ние ще бждемъ най-невидими и най-безшумни сега. Отѣ къмъ нашинско идва този вѣтѣрѣ — не ще ни усѣтятъ ни дивитѣ копои, другари на-врага. Дръжѣ фенера добре закритѣ, докато прескоча отвѣждѣ! Свещениятъ огънь да стигне у нази невредимъ! Готви се, моментѣтъ най-свещенъ настана вече! Да вървимъ отвѣждѣ! — нѣколкократно отсѣче бащата — боецѣ, подавайки грижливо закрития огънь.

— Идвамъ следѣ тебе, тате! Дръжѣ огъня, пѣкъ и рѣжка подай безшумно да се метна. . .

Задѣ плета до теленитѣ мрежи намѣриха се тѣ за мигъ. Тукъ сигурната рѣжка отрѣза тельта, тамъ веща стѣпка намѣри здрава почва между вълчитѣ ями, и редѣ следѣ редѣ останаха назадѣ смъртоноснитѣ мѣста. Поробената родна земя лежеше подѣ краката имъ, на нея поеха вече дѣхъ две вѣрни души стиснали здраво пушкитѣ си, съ бликнала радостъ въ гърдитѣ, защото свещениятъ сгънь вече мина отвѣждѣ. . . И трѣгнаха пакъ синѣтъ следѣ бащата, напредѣ, докато нощѣта е все тѣй вѣренъ спѣтникъ. . .

Но спътникът упорит и неканен — бедата върви със успеха неразделно.

Ей спъна се ненадейно кракът на бащата-боецът, и протна се той мигом на земята, но държейки все пак здраво скрития огън. Силната синовна ржка повдигна го зачасъв невредимъ. Но плъзналъ се бѣ вече за мигъ презъ нѣкаква пролука лжчѣт на за малко изтървания пламъкъ и е пронизалъ катранения мракъ. . . И само мигъ следъ туй куршумъ изсвири ненадейно, последва го и вторъ. . . Враговетъ бѣха тукъ! Като бухали — изчадия на всѣка черна нощъ — тѣ трепнаха съ кръвясали очи предъ страшния лжчѣ. И вдигнаха се пълчища. нощта възврѣ отъ тънежъ и вой.

Ей втори пжтъ проблѣсна светлиятъ лжчѣ и падна въ гжстия мракъ. . .

— Гърдитѣ ми куршумъ удари, синко! Ржката ми може да изпусне вече огъня! . . . А тѣ идватъ! . . . Поемай, синко, и вижъ пакъ, гори ли добре! . . .

— Не бой се, татко, той гори силно!

Но кръвта шуртѣше отъ раненитѣ гърди, въ ушитѣ бучеше сигналът на смъртта и боецѣт не разбираше отговора, продължавайки да шепне; „Гори ли?“ — Тогава нечовѣшки викъ разтърси въздуха:

— Не бой се, татко, той гори силно!

И мощна ржка, презираща смъртта, махна прикритието на пламъка и го издигна свѣтълъ, лжчезаренъ високо надъ себе си. Видѣха това бащинитѣ очи, и за последенъ пжтъ сърдцето му затуптя отъ радостъ.

— Пази го неугасващъ! Съ сетни сили азъ ще лежа тукъ и ще спирамъ врага, докато кръвта ми изтече! Остави край мене лжчѣ отъ него и бързай, скрий се съ огъня въ познатитѣ ти пжтища.

Синовната ржка запали кжсъ борина и язаби въ земята въ страни, за да покриватъ гжсти горски сѣнки кървавото бащино тѣло. Следъ това цѣлуна бащиното чело и съ крилати сили понесе огъня къмъ тъмнината. . .

Ликуващъ се втурна отъ вси страни врагѣт срещу пламтящата факла, но куршумъ ги поздрави, па вторъ. . . третъ. . . Неравенъ, кратъкъ бой започна, въ който угасна последниятъ лжчѣ на факела, а съ него бѣ изпусната и последната въздишка на бащата. . .

Изпълненъ съ тържество врагѣт съ облекчение гледаше, какъ нощта отново сгжсти чернината си, и пакъ за ари покой. Блуждающиятъ му погледъ бдѣше надъ тъмнината — мигъ. . . два. . . три. . . И трепна изуменъ! Въ низината блѣсна новъ лжчѣ! . . . Опитниятъ погледъ позна мѣстото, и събралата се орда ярастно се втурна натамъ. . . Но на свѣтналото мѣсто тя намѣри само боровъ

клонъ да гори въ живи пламъци, запаленъ отъ невидима ржка.

— Това е сжщиятъ огънъ! — изреваха всички и го стжпкаха подъ краката си.

Но въ далечината свѣтна другъ, по-далечъ и третъ го поздрави. . . И ордата заджхана се втурна нататъкъ. Тя гасѣше неуморно съ яростъ, съ бѣсъ. . . а предъ очитѣ ѝ проблѣсваха все нови свѣтлини — надъ горитѣ и полята, въ планинскитѣ колиби, или въ селскитѣ хижи, предъ кандилата на светцитѣ. . . Къмъ тѣхъ се протѣгаше вражеската ржка и ги гасѣше съ проклятие, не спирайки се светотатно ни предъ черковния ни олтаръ, нито предъ лика на Бога, съ псувня къмъ Божията майка и нейния Синъ. . . А огньоветѣ засяха, увеличаваха се, преминаваха Вардаръ, отразиха се въ небесно синитѣ води на Охридъ, и надъ Климентовитѣ мощи се срещнаха съ друга вѣковна свѣтлина и, слѣти отново, се понесоха отъ върната синовна ржка къмъ Св. Наумъ, къмъ Струга и Прѣспа, къмъ Бигоръ и Трѣскавецъ, къмъ Кукушъ и Солунъ и се огледаха въ топлото Бѣло-море. . .

А туй видѣха бѣловласиятъ старецъ и изгорялата въ скърби бабичка съ внучето си-сираче поради вражеска воля — и вдигнаха за благословия ржка:

— Благословенъ да си ти, що тоя пжтъ избра! За нашитѣ души страхѣт и немощта го бѣха скрили! Невѣрата и страхѣт ни бѣха съпжтници! Благословенъ да си, защото самъ Христосъ чрезъ него на кръста свѣтлина дари на всички хора! И трижди по благословена да е синовната ржка, що пали днесъ тозъ лжчѣ на двойния огънъ, защото съ вѣра Богъ ни надари сърдцата.

Казаха и трикратно благословиа. . .

* * *

И днесъ, българино, кждето и да си въ свѣта, случи ли ти се мжглитѣ на днешнитѣ дни да забулятъ за очитѣ ти лжчитѣ на стародревния български огънъ, надникни тамъ, кждето той премина и се слѣ въ двоенъ пламъкъ. Нощта тамъ все още е черна, но затуй по-свѣтълъ е той. Ще видишъ ти тогазъ, какъ врагѣт заклетъ безъ одихъ газы подъ краката си тоя пламъ и свидно ще ти е за неговата сждба и милъ ще ти е той, по-милъ, щомъ зърнешъ, какъ той пакъ свѣтва неугасващъ. Велико знамение е туй! знамение, че Богъ се е намѣстил тамъ съ своето проклятие надъ светотата. Намѣсилъ се е Богъ и е проклѣлъ врага: докато грѣшниятъ му кракъ тѣпче светата земя, покой и миръ да не намѣри; съ погледъ подивѣлъ, задъханъ да тича като лудъ безъ спиръ въ нощта въ борба съ свѣтлината, докато най-подиръ зората пакъ изгрѣе и съ първия си лжчѣ примрѣлъ го порази.

К. Църношановъ

ПОЛОЖЕНИЕТО

Три сж въ последното време важнитѣ събития, които могат да имат голѣмо значение за развитието на работитѣ въ свѣта и главно на сегашната война;

1. — Засилване на германо италианската бойба срещу английската търговска флота;

2. — Гласуването на американския законопроектъ за даване на бърза и ефикасна помощ на Англия и на други страни, които, както се изразяватъ въ Вашингтонъ, се борятъ за спасяване на демокрацията и

3. — Влизането на България въ системата на тристранния — Германо-итало-японски пактъ и преминаването на германски войски презъ България.

Тѣй като главната надежда на Англия е по моретата и особено въ поддържането на търговското корабоплаване по Атлантическия океанъ, собствено не вече на търговското, а на продоволственото корабоплаване, Германия изглежда е решила напоследъкъ да постави всички свои сръдства въ действие, за да спѣва и ограничава свободата на това корабоплаване. Аероплани съ възможности за далечно летене, подводници, бързи торпедни кораби и дори военни кораби, действувачи скритомъ по далечнитѣ морета и по океанитѣ — всички изглежда сж се запретнали да потопяватъ или ако не поне да повреждатъ корабитѣ, които носятъ отъ разни краища на свѣта военни материали и продоволствени стоки въ Англия и по тоя начинъ — да намалатъ съпротивителната английска сила. И наистина, презъ последнитѣ седмици смѣли германски летци и моряци у пѣха да нанесатъ доста тежки загуби въ това отношение на английската търговска флота. Въ това време ята отъ германски бомбардировачи непрекъснато нападатъ ту Лондонъ и пристанищнитѣ му съоръжения, ту други голѣми английски пристанища и индустриални центрове.

Ако се сжди по издаванитѣ официални комюникета, тия аероплани нападения надъ Англия, колкото и да сж тежки, изглежда вече не носятъ нищо ново къмъ онова, което свѣтътъ знае вече откато започнаха тия нападения надъ Англия, въ смисълъ че английскиятъ народъ ги посреща съ голѣма твърдостъ и че поне за сега не се виждатъ признаци, че той е започналъ вследствие на тия нападения да се разколебава въ решимостта си да продължава борбата.

Новото при тия нападения е това, че съ всѣко ново нападение се нанасятъ все повече щети на извѣстни инсталации и производствени центрове въ Англия, свързани съ военнитѣ нужди на страната.

Колкото и да стои английскиятъ народъ твърдъ въ решението си да понася всички тежести на войната и да води борбата до край, неговото решение може да има смисълъ само потолкова, доколкото Англия ще може да задоволява съ храни населението си и особено съ военни материали нуждитѣ на войскитѣ си не само въ метрополията (самата Англия), но и въ многото други мѣста, дето тя е поставила позицитѣ си — въ Сръдиземно море, въ Северна и въ Източна Африка, въ Палестина, по брѣговетѣ на Индийския океанъ, въ Сингапуръ и другеде. За това гражданско и военно продоволствие сж нуждни милиони тонове търговска флота и още много други тонове военна флота, която да служи за охрана на търговскитѣ кораби, плуващи подъ английско знаме по многобройнитѣ и далечни морски пѣтища. Наистина, Англия, която понася голѣми загуби въ търговски, а понѣкога и въ военни

кораби, сега строи нови, но по всичко се вижда, че и въ най-добрия за нея случай тоя строежъ не може да надотѣмки загубитѣ, които напоследъкъ започнаха да ставатъ все по голѣми.

Ето защо Англия съ голѣмо напрежение очакваше да види какъ ще се развиятъ твърде оживенитѣ разисквания, които цѣли 17 дена стааха въ столицата на Съединенитѣ щати, въ сената въ Вашингтонъ по твърде важния въпросъ за даване на помощи на Англия. За нейно задоволство разискванията завършиха съ гласуване на законопроекта, което значи, че отъ 9 мартъ тая година председателътъ Рузвелтъ ще има развързани ръце да подписва разни наредби за бързо изпращане на всѣкакъвъ видъ помощи, съ изключение, на първо време, на изпращане на американски войски въ Европа, на Англия.

Съ превръщането на законопроекта „за заемане и за даване подъ наемъ“ въ законъ трѣбва да се очаква, че правителството на Съединенитѣ щати ще положи всички усилия за приспособление на американската индустрия къмъ нуждитѣ на военното производство и за засилване на това производство съ огледъ да се задоволятъ нуждитѣ на американската отбрана и редомъ съ тѣхъ нуждитѣ на Англия. Това приспособяване на американската индустрия ще стане не толкова скоро, както въкои може би предполагатъ, но когато стане то ще даде възможностъ за изработване на сръжия, бойни материали, аероплани и други предмети за войската въ голѣми количества.

Това, разбира се, може само да насърчи и сигурно е вече насърчило Англия и тя следъ тоя важенъ актъ на правителството на Съединенитѣ Щати ще бжде повече отпреди твърда въ решението да продължи борбата.

Остава, прочее откритъ въпросътъ какъ ще я продължи и по кои фронтове.

Следъ като на европейския континентъ не остана държава, съ изключение на Гърция, която да върви рамо до рамо съ нея въ бойни действия, Англия изглежда не разчита на сухоземеиъ двубой на европейска територия, особено гледъ като България се присъедини къмъ Тристранния пактъ и следъ като германски войски вече сж на бѣлгарска територия на малко километри разстояние отъ Бѣломорскитѣ брѣгове.

Тукъ, въ югоизточна Европа, собствено въ Близкия илтокъ, по източнитѣ и южнитѣ брѣгове на Сръдиземно море Англия има доста много свои бази и не малко войски, които независимо отъ успѣхитѣ въ Либия заематъ отбранителни позиции. Тѣ пезятъ морскитѣ пѣтища въ тая частъ на Сръдиземно море и особено Суезския каналъ.

Неотдавна английсиятъ министрътъ на външнитѣ работи г. Идънъ, заедно съ началника на щаба на английскитѣ имперски войски генералъ Дилъ обиколиха почти всички по важни пунктове на системата на английската отбрана въ Близкия изтокъ и имаха редица срещи и съвещания съ първитѣ хора отъ управлението въ Турция и въ Гърция.

Това означава, че Англия смѣта, че тѣкмо по тия мѣста, въ и край източно Сръдиземно море предстоятъ да се развиятъ важни военни действия, които ще отбележатъ нова и може би най-решителната фаза отъ тая грандиозна война.

Кой ще вземе починъ за тия действия и какъ ще се развиятъ тѣ — остава да видимъ въ най-близко бждеще.

МАКЕДОНСКА КООПЕРАТИВНА БАНКА — СОФИЯ

ул. Пиротъ № 5 — Телефони 2-52-26, 2-52-27

Членове	4,200
Капиталъ и резерви	26,500,000
Влогове и спестявания	57,000,000
Разполагаеми сръдства собствени кредити	33,000,000

БАНКАТА ОБСЛУЖВА СВОИТЪ ЧЛЕНОВЕ СЪ КРЕДИТИ ВЪ ФОРМА НА ЗАЕМИ, СКОНТО, ТЕКУЩИ СМЪТКИ СРЕЩУ ПОРЪЧИТЕЛСТВО НА 2 ЛИЦА, ТЕКУЩИ СМЪТКИ СРЕЩУ ЗАЛОГЪ НА ОБЛИГАЦИИ ОТЪ Д. З. 1923 ГОДИНА (БЪЖАНСКИ), ИЗДАВА ГАРАНЦИОННИ УДОСТОВЪРЕНИЯ ЗА УЧАСТИЕ ВЪ ТЪРГОВЕ, ИНКАСИРВА ПОЛИЦИ И ИЗВЪРШВА ПРЕВОДИ НА СУМИ НА ВСЪКЪЖДЕ ИЗЪ ЦАРСТВОТО.

БАНКАТА ПРИЕМА ВЛОГОВЕ — СРОЧНИ, БЕЗСРОЧНИ И ДРУГИ И СПЕСТЯВАНИЯ СЪ ДЕТСКИ КАСИЧКИ И СЪ ВЛОГОВИ КНИЖКИ ЧРЕЗЪ СЕДМИЧНИ СПЕСТОВНИ МАРКИ ПРИ НАЙ-ИЗНОСНИ УСЛОВИЯ И ЛИХВИ.

Без. Акц. Д-во „СЪЕДИНЕНИТЪ ТЮТЮНЕВИ ФАБРИКИ“

Придворни доставчици

Най-голѣмото българско предприятие
за производство на папирози и тютюнъ

5 фабрики въ:

ПЛОВДИВЪ, РУСЕ, ВАРНА, ШУМЕНЪ и БУРГАСЪ

Употрѣбява винаги най-отбрани отле-
нали и ароматични тютюни.

ХАРМАНИ ВИНАГИ ЕДНАКВИ.

„БЪЛГАРИЯ“ 1-во Българско Застрахователно Дружество — София

най-старото застрахователно предприятие въ страната

ЗАСТРАХОВА И ПРЕЗАСТРАХОВА

при най-износни условия, превъзходни комбинации и низки премии

ЖИВОТЪ, ЗЛОПОЛУКА, МЯТЕЖИ, ВИТРИНИ,
ПОЖАРЪ, КРАЖБА, ЕКСПЛОЗИЯ, СПОРТНИ РИСКОВЕ,
ТРАНСПОРТЪ, АВТОМОБИЛИ, ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТЪ, ЗЕМЕТРЕСЕНИЯ и др.

„БЪЛГАРИЯ“ — плаща!

„БЪЛГАРИЯ“ — обезпечавя!

„БЪЛГАРИЯ“ — възстановява!

повече от 5,300,000,000 лева (пет милиарда и триста милиона)

е заплатила на своите застраховани.

„БЪЛГАРИЯ“

1-во Българско Застрахователно Дружество

София, ул. „Графъ Игнатиев“ № 10.

Телефони : { 2-70-23
2-70-24
2-34-21

Употрѣблявайте ненадминатата по качество кислородна паста за зѣби

„ИДЕАЛЪ“

Заводи НИКОЛА ЧИЛОВЪ А. Д.

Дамми!

За Вашата елегантностъ най-подходящи чорапи сж
коприненитѣ **отъ естествена коприна** съ марка

Б Л А Г О

КОИТО ПО ЕЛЕГАНТНОСТЪ И ТРАЙНОСТЪ
НАДМИНАВАТЪ ВСИЧКИ ДРУГИ.

Търсете навсѣкжде ПЛЪТНИ КОПРИНЕНИ № 51 и ПРОЗРАЧНИ
ТРАЙНИ № 81. Само единъ опитъ е нуженъ, за да се увѣритѣ въ
ТРАЙНОСТЪТА ИМЪ.

Копринени чорапи само съ марка „БЛАГО“

Печатница Ал. Стоичковъ — Дондуковъ 10. Тел. 2-24-31

62 София,
Българска Земледѣлска и
Кооперативна Банка

Година XIII.

София, мартъ 1941 г.

Книга 3 (123)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЈА

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

РЕДАКЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ ул. „ПИРОГЪ“ № 5. ТЕЛЕФОНЪ № 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.
ЧЕКОВА СМЪТКА 5221.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. ноември 1933 година.

ILLUSTRATION „ILINDEN“. Rédaction et administration: rue „Pirog“ 5. — Sofia, Bulgarie

Молитва на Илнденеца

Господи! Ти, Който запази живота ми до днесъ, за да дочакамъ възкресението на Българската Правда, която не умрѣ, защото Ти Си сътворилъ всѣка Правда вѣчна, безсмъртна, колѣнопреклонно Те моля: Удостой ме съ благоволенieto Си да доживѣя освобождението на моята родина, да видя земния рай при Воденъ и край Охрида синь — днесъ тѣ сж забранени за менъ, при все че безчетъ мои вѣрни другари сложиха кости за тѣхната свобода,— да прегърна моитѣ братя и сестри, които еднакво копнѣятъ за свободата на най-чаровната, но уви! най-нещастната страна на свѣта.

Да изпитамъ, Боже, неземната радостъ, на тогава — воля Ти — вземи ми душата и нека прахътъ ми почива въ родния ми край свещенъ! — Аминъ! К. Хр.

† Димитъръ Ляповъ Гуринъ

Кой македонски ратникъ отъ най-големитѣ до най-малкитѣ и кой български общественикъ не познаваше този едѣръ планинецъ съ гордата осанка на юначното Костурско? Кой не е срещналъ орлова погледъ на синитѣ му като небесната ведрина очи и не е останалъ удивенъ и поласканъ, топло поласканъ отъ милитѣ приветствия на тия сладки, винаги усмихнати и сочни уста? Кой събеседникъ „по вопросотъ“ съ него е устоявалъ предъ непоклатния оптимизъмъ на неговия духъ, предъ силата на неговата логика и предъ съкрушителната аргументация на неговото македонско вѣру, закалено отъ изпитанията и твърдо като платината? Всички познаваха този македонски деецъ, който обаче никога не сочеше себе си въ обществени събрания и въ политически вестници и списания: Ляповъ никога не се изтъкна въ официална поза — нито съ речи въ конгреси на легалната македонска организация въ Царството, нито въ тѣхнитѣ книжовни органи, и все пакъ до последнитѣ часове на своя самотенъ, почти скритъ и скромненъ животъ, той стѣрчеше като голѣмъ трибунъ, като

най-големъ народенъ, бихъ казалъ, трибунъ, който всжде, при всѣка среща — на улицата, въ салони, градини — гърмѣше съ своето убедително и красноречиво слово, и все на една голѣма тема въ всичката ѣ сложностъ и въ всичкитѣ ѣ отношения и подробности. Поради тая сила на духа му, мисля, че не е нескромно, ако представя образа на тоя трибунъ въ следната мисль — мждѣръ като Сократа и красноречивъ като Демостена. Наистина, Ляповъ познаваше съ прозрението на тѣнъкъ психологъ сѣрдцата и душитѣ на всички македонски дейци и на много видни български общественици и имаше къмъ всѣкиго едно открито, искрено и честно отношение на признание или на отрицание; защото душата на Ляпова бѣше чужда на компромиса и на сѣрдното мнение.

На тия качества, рѣдки за днешната действителностъ, се дължи изключителната известностъ и голѣмата популярностъ на Димитрия Ляповъ: царственото погребение, което македонската емиграция и българското общество му устройиха не съ блѣсъка на вѣншни ефекти, а съ братското, топлото

и спонтанното участие, е най-убедителният факт за тѣхнитѣ симпатии и почитания, на които скромният покойникъ се радваше и въ живота си.

Димитрий Ляповъ Гуриновъ се е родилъ къмъ 1870 год. въ с. Бобища, Костурско, което съ своя здравъ български духъ и день-днешенъ пази ревниво една отъ рѣдкитѣ отлики на старобългарския вокализъмъ — ринезма на така нареченитѣ *носни* гласни звукове: *ж* и *л*: мъндро, чендо. Планинската природа на родното му мѣсто е закалила здравитѣ физически и хубавитѣ душевни заложби отъ родителитѣ му. При други, благоприятни условия, тия заложби можеха да се развиятъ въ единъ богатъ душевенъ миръ и да създадатъ отъ Ляпова голѣмъ ученъ или виденъ общественикъ. За жалостъ, Ляповъ остана съ срѣдно образование, което получи въ Солунската гимназия и което завърши тамъ презъ 1889-90 уч. година. Тамъ азъ се срещнахъ съ Ляпова като съкласникъ отъ V-ия класъ; отъ ония години азъ съмъ запазилъ една фотография на класа, дадена вече въ др. брой на илюстрация „Илиндень“. Тукъ даваме отдѣлно два пжти увеличенъ образа му отъ тази фотография. Въ класа ние бѣхме 22 ученика; отъ фотографията липсва само образа на Дамянъ Груевъ, — не си спомнямъ, по коя причина Даме тогава не се е явилъ. Азъ и сега много живо виждамъ Ляпова отъ ония ученически години: едно младо, хубаво, русо момче, съ буйна коса, съ сини свѣтли очи, съ широко открито чело, съ плътни, винаги усмихнати устни, жизнерадо и игриво; мило другарче, скромно, чисто, съ душевна бистрота и съ способности, които го поставяха наредъ съ изтъкнатитѣ — способнитѣ — ученици въ класа: безсмъртния Даме Груевъ, Георги Палашевъ, Конст. Стояновъ, Ив. Васковъ и др.

За силата на образователното и възпитателно въздействие, което Солунската гимназия указваше върху ученицитѣ, може да се сѣди отъ директоритѣ и учителитѣ въ този просвѣтенъ институтъ, издигнатъ отъ възродения духъ на българитѣ въ Македония: отъ първия ѝ директоръ — Б. Райновъ до М. К. Сарафовъ Солунската българска гимназия бѣ щастлива да бѣде управлявана отъ редъ просвѣтени мже — Г. Кандиларовъ, Н. А. Начевъ и др.; въ нея сж учителствували Гр. Пърличевъ, Дим. Матовъ, по-късно професоръ Г. Поповъ — сжщо по-късно професоръ, Г. Шахановъ, Сплигекъ, Кулевъ, Ант. Петровъ, Ив. х. Николовъ, Бл. Димитровъ, Кабакчиевъ, В. Кънчовъ, по-късно м-ръ на просвѣтата, Ан. Тошевъ, по-късно дипломатъ и м-ръ председателъ, К. Величковъ — поетъ и м-ръ и др. Повечето отъ тия директори и учители бѣха преподаватели и на Ляпова; той възприемаше съ еднаква леснина всички теоритични познания и всички практически сръчности и бѣше винаги примѣрно изпълнителенъ; съ силната си юношеска паметъ и съ бързо развиващото се у него разсѣдъчно отношение той жадно поглъщаше голѣмитѣ събития отъ общочовѣшката и българската история; така у него и у всички възпитаници на Солунската гимназия се затвърди тоя здравъ и съзнателенъ народенъ духъ, който въ края на 1893 година се изрази въ основитѣ на македонското освободително движение, зидаритѣ на което се указаха сжщитѣ тия възпитаници отъ гимназията на светитѣ Кирила и Методия.

Димитъръ Ляповъ Гуриновъ
като ученикъ

Отъ есенъта на 1890 год., изхвъркналъ отъ пансионския кафезъ, Ляповъ се озовава като волна птичка въ Цариградъ: тукъ той работи като учителъ и чиновникъ при Св. Б. Екзархия до 1906 г., когато не по влѣчение на сърдцето си се озова въ София. Въ Цариградъ Ляповъ прекара четири години на младостъ и волностъ; ала чарътъ на екзотичния Босфоръ и съблагнитѣ на този мозаиченъ народностно градъ на султанитѣ, наследилъ всичкия вѣншенъ разкошъ и вжтрешенъ развратъ на Византия, не успѣха да удавятъ въ мжтнитѣ си вълни младия, но коравъ духъ на българина Ляповъ. Тѣкмо презъ тѣзи четири години Димитъръ чрезъ самообразование разшири научнитѣ си познания и овладѣ французкия езикъ, който му откри ценноститѣ на европейската култура.

Презъ лѣтната училищна ваканция на 1894 г. духътъ на Ляповъ биде освѣтенъ отъ зародилата се въ Солунъ идея за освобожденне на Македония; първитѣ носители на тази голѣма идея — Даме Груевъ, Д-ръ Татарчевъ, Гоце Дѣлчевъ, Ив. х. Николовъ — възпламенила този духъ, и той ѝ се отдаде съ всичкитѣ си сили. На тая идея Ляповъ служи вѣрно и всеотдайно, все въ тишина, въ тайна, закритъ отъ очитѣ на свои и чужди, на приятели и врагове на дѣлото. Дейността на Ляповъ въ Цариградъ като връзка съ Ц. К. въ Св. Гора (Солунъ) и съ представителитѣ му въ София, както и съ водителитѣ на Арменското революционно движение въ Цариградъ, е изпълнена съ ентузиазма, който Ляповъ притежаваше; съ разумъ

и стоицизъм, които не го изоставиха и следъ 19 май 1934 г. Историята на македонското освободително движение ще отбележи тази огромна работа на Ляпова въ нейнитѣ подробности като върна и честна негова служба и заслуга къмъ *Дѣлото*.

Къмъ Ц. К. въ Св. Гора (Солунъ) Ляповъ хранѣше довѣрие, каквото само религиозната светиня вдъхва у човѣка; устоитѣ на организационния уставъ и директивитѣ на Ц. К. ръководѣха отношенията му съ представителитѣ на последния въ София; Ляповъ бѣше убеденъ централистъ и такъвъ си остана докрай; Ляповъ бѣше скромень, много скромень, за да допустне въ себе си подбуди за лично издигане; поради това той хранѣше пълно довѣрие само къмъ тия дейци, които Дѣлото и дѣлата имъ издигаха по върховетѣ на В. М. Р. организация като истински, чисти и честни народни водачи; къмъ тия, които сами се изтъкваха, или моментно и случайно заемаха челни мѣста и пози, той имаше едно леко хуманно отношение и отрицание; най-сетне къмъ дрѣзкитѣ врагове на Дѣлото, той бѣше ядовитъ, саркастиченъ и грубо жигосваше нечиститѣ имъ съвести — Ляповъ бѣше тази македонска обществена съвестъ, която държеше подъ висшъ контролъ и неумолима преценка всички — голѣми и малки — общественици, македонски и тукашни.

Ето защо за Ляпова може да се каже всичко — най-лошото и най-доброто у него: най-лошото у него бѣ тоза, че той забрави себе си; Ляповъ не помисли за личното свое сществуване, защото великото и светото дѣло — сждбата на Родината — погълна всичкитѣ му духовни и морални сили; Ляповъ *изостави* себе си, отрече личното си *азъ* и въ това отношение той стана своего рода самотникъ, общественъ аскетъ, който се запази, като малцина македонски дейци, съ ореола на голѣмъ идеалистъ, на голѣмъ оптимистъ въ осъществимостъта на македонската освободителна идея, знамето на която той носи съ върна на фанатикъ, съ героизъмъ на юнакъ — Ляповъ взе живо участие въ една отъ четитѣ, които първи нахлуха въ Македония презъ Балканската освободителна война и бѣ награденъ съ кръстъ за храбростъ, — и съ всеотдайна служба.

На 17 февруарий, тая година, историята на Македонското освободително движение записа още едно голѣмо, едно свѣтло, едно честно, едно борческо име на тоя свиденъ синъ на нашата изтерзана отъ близки и далечни душмани Родина — името на Димитрия Ляповъ Гуринь. Вѣчно ще пребжде това име и славата, която той никога не пожелъ.

София, 28. II. 1911 год.

Велко Думевъ

Крушовската „Баба Тонка“ — Баба Пара Матева Гърдановска.

(Изъ споменитѣ на † Петъръ Ацевъ)

Тая баба отъ Крушово едничка се кичеше съ прозвището „*Майка на комититѣ*“. И тя бѣ въ пълната смисълъ на думата майка на всички, които вършеха опаснитѣ работи — тя треперѣше не толкова надъ своитѣ родни внученца, колкото надъ революционеритѣ — легални и нелегални. Години подъ редъ нейната кжца бѣше свѣрталище на опасни комити и революционери. Въ нейната кжца за първи пжтъ стжпиха нелегални хора, въ нея най-напредъ въ Крушово се установи чета и денува дни подъ редъ. Отъ нейната кжца цѣли групи терористи излизаха и влизаха да се преправягъ, да смѣкватъ маски и облѣкло, да се снабдяватъ съ оружје или да се освобождаватъ отъ него. Не трепна окоото ѝ, не потрепера старческата ѝ ржка, когато нуждата налагаше да скрива въ пазвата си революционна архива, револвери и др. оружја. Не ѝ омръзна да пере и готви на всички, на цѣлата тази денонощно движеща се върволица, безъ нѣкой да помисли да я възнагради за денонощния ѝ трудъ, за рисковетѣ, които ежеминутно застрашаваха нейното сществуване, бждецето на нейнитѣ близки. И никога никой не чу отъ устата на баба Пара каквото и да е оплакване отъ немотия, отъ умора или уплаха. Половината Крушово се кле въ нейната кжца, обаче двама за третия не чуха отъ устата ѝ за извършено свещено действие подъ нейния покривъ. Баба Пара като че ли бѣше родена да слуша и изпълнява безусловно, безпрекословно и безмълвно нарежданията на синоветѣ си революционери. Тя не знаеше, тя не питаше и не искаше да знае имената на върволицата отъ млади и стари деятели: учители, свещенници, селяни и граждани. Тя поспрѣщаше и изпращаше съ майчинска усмивка

всѣкиго. Никога не питаше кой какво търси: като че ли това не ѝ бѣше нужно. Безъ всѣко предудреждение за сериознитѣ моменти, тя сама нареждаше децата да не стоятъ въ кжци презъ известни дни. Старческитѣ ѝ сили като че ли се увеличаваха съ всѣки новъ день. Пълзейки изъ стълбитѣ, ревитата като обржчъ, съ чудна енергия, тя креташе и приготвяше всѣкому необходимото. Вѣчно весела, вѣчно усмихната, тя галеше революционеритѣ съ майчиния си погледъ нѣжно, мълчаливо. Заприказваше ли се нѣкой дърдорко, баба Пара съ мила усмивка го оставяше — ужъ бърза да нагледа ястието или нѣщо друго изъ кжци — и отнимаше му възможността да бърбори ни врѣли ни кипѣли. Нейниятъ законникъ гласѣше: „Опаснитѣ дѣла се вършатъ посполучливо съ малко приказки!“ Не правѣше никому бележка, но всѣки оставаше засраменъ, когато се осмеляваше да заприказва за нѣкакви тайни работи.

Баба Пара не приказваше за своитѣ подвизи на младини. А тя имаше такива при отдѣлянето на българската отъ гръцката община въ Крушово. Произхождаше отъ Малковския родъ. Майка ѝ и баща ѝ били бърсяци („бугари“, както ги наричатъ власитѣ), родомъ отъ сѣседнитѣ на Крушово села. Родътъ имъ бѣше голѣмъ и богатъ. Баба Пара бѣше леля на братя *Нешкови-Малковци*, известни търговци и българи-първенци въ Крушово. Разправяше че прадѣло ѝ билъ принуденъ да избѣга отъ селото си: помаци отъ сѣседнитѣ села се наели да потурчатъ нейна една леля — най-красивата мома въ тоя северо западенъ край на Пелагонийското поле. Баща ѝ, голѣмъ имотникъ, съ крини било мѣрно среброто

и златото му. Помацитѣ, които не били още забравили връзките си съ християнството, преследвали целта: грабвайки най-хубавата мома да усвоят златото и обширнитѣ имоти на чорбаджи Малко.

Дигналъ се Малко и се заселилъ въ село Крушово, кждето скоро дошли мияци отъ Дебърско и власи отъ Москополе. Всички тѣ образували днешния градъ Крушово.

Хубава била Пара—бѣла, румена, стройна. Между бързитскитѣ момци нѣмало нейна прилика. Единъ само младъ гидия подходдалъ за другаръ на Малковската мома, племенната преграла. обаче, стояла

Парашкева Ташкова Гърдановска,

снаха на бабз Пара, съ която е живѣла и действувала и сподѣляла всички рискове на революц. имъ дейность.

между двамината — Мате Гърдановски билъ миякъ. А за голѣмъ грѣхъ се считало съединението съ другоплеменница. Любовта, обаче, въ всички времена не търпи граници и вериги. Прѣвъ Мате стѣпалъ тѣзи отживѣли обичаи и единъ недѣленъ день, за ужасъ на старитѣ миячки, повелъ бѣлорумената си булка — Пара Малкоска—той, облеченъ въ красива бѣла миячка долама, а тя—въ пѣстра бързитска носия. Вирналь глава, Мате крачи 10—15 крачки напредъ, и изглежда гордо наседалигъ по портитѣ старухи миячки, а следъ него крета зачервената до уши и потънала въ булчински свѣнъ невѣста. Отминатъ нѣколко крачки, па подвикватъ старухитѣ миячки:

— Еда, Гърдооо! Каква гърделия си повелъ по тебе?

Пара се омѣжила, когато се строила черквата

Св. Богородица съ срѣдства и трудъ на българското население въ срѣдата на българската часть на града. Всичко било готово. Черквата била освежена и народнитѣ радѣтели турили ключоветѣ въ свои рѣце. Започнали да си служатъ съ български богослужебни книги и пѣли на български езикъ. Гръцкитѣ духовни представители се ухитрили и съ измама отнели ключоветѣ отъ българскитѣ епитропи. Затворили черквата, като заявили, че не ще я отворятъ, докато гражданитѣ не се обявятъ за гърци и признаатъ патриаршията.

На събранието, свикано отъ енорияшитѣ българи, буйнитѣ младежи препорѣчвали да насилятъ и строятъ вратитѣ, а легалнитѣ и умни старци не се съгласили на такава лудория, която можела да донесе излишни неприятности. На помощъ дошли майсторитѣ, които строили черквата. **Дьдо Атанасъ** (бащата на **Ивана**, който по-късно даде на Организацията своитѣ синове, известни подъ името **Ивановчињята**) въ едно съ своя синъ Иванъ се наема да отвори черквата. Имало само едно мѣсто, презъ което могло да се проникне въ черквата. Презъ голѣмото кубе, съ рискъ на живота си, младиятъ Иванъ се промъкналъ и слѣзълъ въ женското отдѣление, а отъ тамъ долу. Изкаралъ железнитѣ лостове на лѣвата пола отъ главнитѣ врата и отворилъ черквата. Женитѣ, млади и стари, изъ съседнитѣ кѣщи, нахлуватъ и заематъ черквата, съ клетва да не я напускатъ, докато не се предадатъ ключоветѣ, до като тя не се признае за българска.

Пара има не си вече дете-кърмаче. Но черква се взема. Всички сѣ тамъ. Тукъ сѣ Пара и Иваница, сѣщо младъ булка съ сукалче на гърди, **Коле**. Проклети гъркомани отнасятъ въпроса предъ турскитѣ власти — искатъ очистване на черквата отъ българитѣ. Изпратена е отъ Битоля войска да усмири разбунтувалитѣ се българи. Надзърнали въ черквата. Вмѣсто бунтовници, турцитѣ виждатъ невинни жени, а рицарската доблестъ не позволява мѣжъ да вдигне рѣка срещу жена. Увѣдавани доброволно да напуснатъ черквата, женитѣ заявяватъ:

— Камъни и греди сме влачили на рѣце, прѣстенитѣ и обичитѣ сме си продавали! Построихме черква за себе си, а не за грѣцкия владика. Сакаме наша църква и наши владици и попове!

Поставени били постове около черквата. Чрезъ гладъ и ограничения почнали да засгавягъ женитѣ сами да излѣзатъ. Обаче, и това не помогнало; фанатичнитѣ жени наистина били решени да умратъ „за народотъ и за вратата“. Спомняйки си за онѣзи дни, баба Пара разправяше съ мила усмивка: — “Не бѣше мѣка да се гладува. Траехме и за вода. Но мѣка видѣхме, когато ни спрѣха децата: ние, младитѣ булки, които имахме деца, носѣха ни ги първитѣ дни ужъ да ги нахранимъ, а покрай тѣхъ доставяха и намъ тайно храна и вода. Получени отъ подлитѣ гъркомани, обаче, турцитѣ забраниха да ни подаватъ децата. Когато млѣкото въ гърдитѣ ни налѣя, понасяхме нетърпими болки. По едно време турцитѣ започнаха да ни изтезаватъ. Накараха хората да се нареждатъ предъ черквата съ децата ни на рѣце. Ние отъ вжтре се превивахме отъ болки и млѣкото ни напралдно течеше, а вѣнъ децата ни пицѣха за майчина гръдъ. Но това не продължи много. **Дьдо Атанасъ** и **Цуце** занесоха тайно писмо до Битоля, кждето наши пѣрвенци, подкрепени отъ битолчани, поднесли протести предъ ва-

лията, като му изяснили, че черквата е строена на българско мѣсто, съ български сръдства и за нуждитѣ на бъл аритѣ, че последнитѣ се били обособили въ отдѣлна група съ специално черковно настоятелство, избрано отъ махаленцитѣ.

„Най-после, дойде заповѣдъ да се предадатъ ключоветѣ на черковнитѣ настоятели. Освободихме се отъ мжкитѣ, но спечелихме черквата, която си имаме и сега“. Баба Пара свърши разказа си и се понадигна да покаже прозорчето на черквата, презъ което дѣдо Иванъ, като младъ левентъ, се промъкналь, влѣзълъ и отворилъ вратитѣ.

Баба Пара бѣше въплочение на воля и издръжливостъ. Нейниятъ съпружески животъ не е билъ дълъгъ. Още презъ първитѣ години отъ сватбата останала вдовица. Нейниятъ Мате се изгубилъ нѣкъде изъ гръцкитѣ острови следъ злополучно предприятие изъ градоветѣ на Маришката долина. Отъ този ѝ бракъ остана едно момче, едничка утеха. Тя не се е омжила повторно. Работила е чуждо, прислужвала на учители, живуци въ нейната кѣща.

Отгледала детето си. Оженила го, за да бѣде още по нещастна. Следъ като се сдобилъ съ две момченца — Сотиръ и Матей — нейниятъ синъ заминаль въ чужбина да търси поминъкъ, обаче, заболѣль и дълги години преживѣль въ страдания. далече отъ свои и близки, които на свой редъ се борили съ мизерията. Баба Пара никога не се оплакваше и отъ това си положение:

— Това било писано да се преживѣе! — казваше тя и молѣше Бога да я пощади и да не ѝ създаде „по-лошъ поминъкъ“.

Баба Пара умрѣ, следъ като видѣ Крушовската илинденска република. Презъ онѣзи дни на народно тържество, много отъ възстанниците въ едно съ мнозина отъ войводитѣ сж ходили да видятъ „*Майката на комититѣ*“, както сами бѣха я кръстили. Баба пожелава на всички щастие и съ мили благословии изпраща всѣкого въ борбата, която, ясно било за нея, само започнала.

Съобщава: Капитанъ Г. П. Ацевъ

Презъ Илинденското възстание

Обсадата на Псодорската кула (воененъ постъ). Генералното 14 часово сражение при „Езерцата“ въ пл. Бигла.

На шосето Леринъ—Костуръ—Преспа—Корча, къмъ 8 клм. надъ гр. Леринъ, въ най-високия реслабъ на план. Бигла недалечъ отъ с. Псодери бѣше издигнатъ масивенъ джандармерийски постъ — *Псодорската кула* — солидно защитена каменна сграда, въ която квартируваха заптиета за охраняване тѣснинитѣ на вододѣла между леринско, костурско и преспанско. Презъ четническото освободително движение въ сѣщата кула квартируваше една рота аскеръ отъ леринския гарнизонъ.

Поради особеното си стратигическо мѣстонахождение, съ охранителни „мазгали“ отъ вжтре и разни „метиризи“ около нея, тоя воененъ постъ бѣше мжно уязвимъ денемъ. Предъ него „Езерцата“, чиято спилеста периферия съ оформено каменисто дѣно дава ясно очертание и видъ на безводно корито на пресъхнали нѣкогашни планински сѣседни езерца, поради което мѣстното българско население е запазило наименованието на мѣстността. Околовръстъ сж и планинскитѣ възвишения: „*Власа-Орница*“, „*Младъ-Рундзеръ*“, „*Киркова Целина*“, „*Старъ-Рундзеръ*“, „*Влашки колиби*“, „*Копанката*“, „*Георгова глава*“, „*Буфеката и Псодерската гори*“, взаимно охраняващи се стратигични позиции.

Отъ този вододѣлъ почватъ склоноветѣ на планинитѣ, които образуватъ сегашната Албано Гръцка-Югославска граници. Тамъ е и единствениятъ проходъ отъ и за Леринъ, който съставлява грѣбнакъ на планинскитѣ възвишения — естествени позиции на главнитѣ погранични укрепления на гърцитѣ.

При провъзгласяването на Илинденското възстание (20. VII. 1903 г.) нашитѣ сведения бѣха, че въ Псодерската кула има 250 души аскеръ и петъ заптиета, прѣдоволставувани отъ власитѣ гъркомани въ с. Псодери. За овладяването на кулата наложи се съвместна акция съ възстанническитѣ отряди на

Костурско и Преспанско. Съ горското окол-началство на Костурския районъ се уговори обсадата да стане на 4 августъ преди зазоряване. Своевременно биде уведомено и Преспанското началство, което се задѣлжи да съсрѣдоточи сили отъ Долнопреспанския и Рулския участъци, за осигуряване изхода на прохода.

Митре Влаха

Съгласно уговорення планъ, ние съ Георги п. Христовъ, като членове на Леринското горско началство, наедно съ селскитѣ възстаннически чети въ този участъкъ, подъ воеводството на *Христо Апостоловъ* (Търсянчето) отъ с. Търсейе, *Илия Видиковъ* отъ с. Неволяни, *Кольо Димитровъ* отъ с. Котори, *Кочо Цонката* отъ с. Нередъ, *Фоти и Атанасъ Фермана* отъ с. Буфъ, всичко около 125 души, на 3 срещу 4 августъ завзехме

височинитѣ подѣ мѣстността „Езерцата“ отѣ къмѣ с. Търсийе: „Власа-орница“, „Младѣ-Рундзерѣ“, „Киркова-целина“ и „Старѣ-Рундзерѣ“. Бурфската чета подѣ воеводството на Атанасѣ Ферманазавзе отсрещнитѣ височини на Буфската гора, съ задача само при нужда да бие въ флангѣ, за да не даде възможность при отстъпление аскерѣтъ да се закрепи тамѣ.

Сжщата нощѣ бѣха пристигнали и костурскитѣ отряди, начело съ окол. горски началници *Василѣ Чекаларовѣ* и *Пандо Кляшевѣ* съ 8 селски чети, около 230 души. Една часть отѣ тѣхѣ завзеха височинитѣ при „Влашки колиби“ и др. — въ лѣво отѣ нашитѣ позиции. Другитѣ оставаше да се разпредѣлятъ така, че и подготвенитѣ тѣхни чети да улеснятъ задачата съ поставяне на взривни вещества и съ шурмуване изхода съ бомби. Отѣ Преспанския районѣ не се обадиха. Набелязанитѣ за тѣхѣ позиции трѣбваше да се завзематъ обязательно отѣ костурчани.

Едно коварно предателство отѣ село Псодери, обаче, осуети нашия планѣ. Въ замѣна на това, ние бѣхме принудени да приемемѣ едно непредвидено генерално сражение, което почна въ зори и свърши вечерѣта съ пристигналия презѣ нощѣта аскерѣ отѣ Леринѣ.

Всичко това сега е ясно въ паметѣта ми, ще разкажа, за да съпоставя и споменитѣ си отѣ едно минало, препълнено съ възделени борчески усилия за саможертва на около 355 волни синове на поробената ни Родина.

Следѣ полунощѣ на 3. VIII. 1903 г. събрани при височинитѣ на Псодерската кула откъмѣ с. Търсийе, нашитѣ патрули изслушаха нарежданията и трѣгнаха да заематъ охранителнитѣ пунктове около нея. Тъмна нощѣ. Групата шурмоваци съ челния отрядѣ се готвѣше да отиде да заеме мѣстгата си около кулата. Изненада. Чува се гърмежи отѣ маузерови пушки. Последваха гърмежи и отѣ наши пушки. Свързката съобщи, че нашиятѣ патруль се е натъкналѣ на турски войници, които дебнешкомѣ сж се настанявали на сжщитѣ пунктове. Престрелката веднага се разрази въ нощно сражение. Всички чети заеха набелѣзанитѣ позиции въ очакване да се ориентиратъ по-добре за по-нататѣшно действие. При разсъмване положението се уясни: площѣта предѣ кулата бѣше почерняла отѣ аскерѣ, който продължаваше да се ниже по шосето откъмѣ Леринѣ. Едни отѣ тѣхѣ бѣха заели вече и нѣколко неуязвими позиции въ центѣра на „Езерцата“. Нашитѣ патрулни части се оттеглиха. Бѣхме изправени не срещу охраняващия кулата гарнизонѣ отѣ 250 души аскерѣ, а срещу два табура редовна турска войска. Тѣ първи рано сутринѣта почнаха сражението и първи го прекратиха вечерѣта при залѣзъ слънце, като се оттеглиха и се прибраха поразени обратно въ Леринѣ, съ неочакванѣ и отѣ насѣ резултатѣ въ наша полза.

Възползувани отѣ слабото ни орѣжие, отначало турскитѣ вѣйски сполучиха да се приближатъ на около 150 крачки предѣ нашитѣ позиции, като навлѣзоха и се окопаха между камѣнацитѣ въ центѣра на „Езерцата“. Тамѣ бѣха маскирани между храсталака две горски орѣдия, съ които обстрелваха всички наши позиции. Съобразно съ това ние приехме сражението, като си послужихме

съ една оригинална маневра, която въ сжщность — излѣзе гениална. Тази задача *В. Чекаларовѣ* възложи на изпитания въ всѣко отношение центрови войвода *Митре Влаха* отѣ с. Кономлади съ Дрѣновската селска чета отѣ 35 души подѣ воеводството на *Никола Филипovѣ Козинчевѣ* отѣ с. Дрѣновени. За целѣта взеха опитния трѣбачѣ-сигналистѣ *Григорѣ Василевѣ Котевѣ* отѣ с. Кономлади и знаменосеца на Косинската селска чета *Иванѣ Ямакиевѣ Каневѣ*. Въ този съставѣ тѣ заеха удобна флангова позиция въ лѣво отѣ главнитѣ позиции на Костурския отрядѣ и срещуположно отѣ нашитѣ съ Леринския отрядѣ, като се окопаха въ две редици на доминиращия връхѣ „*Георгова глава*“ въ изолираната височина на прохода. По тоя начинѣ се маскира и отсѣствието на Преспанския възстанически отрядѣ, който следваше да заеме сжщата височина. За подрѣжка на тази позиция, която бѣше най-уязвима, една отѣ костурскитѣ чети завзе въ дѣсно отѣ нея стратегичната височина „*Копанката*“. По този начинѣ се осигури положението на всички други наши позиции срещу атакитѣ отѣ многочисления аскерѣ. Нашиятѣ трѣбачѣ тукѣ бѣше незамѣнимѣ въ ролята си.

Трѣбачѣтъ на турския командирѣ даде първитѣ сигнални команди за „уджумѣ“ (общо настѣпление) и започна да се сипе градѣ отѣ куршуми надѣ насѣ. Бѣхме изненадани отѣ екота на топовни гърмежи съ падащи шрапнели въ позицията ни „*Младѣ Рундзерѣ*“, кждето бѣхѣ и азѣ. Мощно „ура“ последва отѣ всички наши позиции. Въ това време отѣ позицията на върха „*Георгова глава*“ се издигна и развѣ революционното знаме на Костурския отрядѣ. Околността отново прокѣнтѣ отѣ продължително и грѣмогласно „ура“ на четницитѣ отѣ всички позиции, което се подзе още по-мощно и отѣ прикритията на стеклитѣ се въ помощъ около 80 души милиционери отѣ близкитѣ села Търсийе, Турия, Станица и Арменско, дошли за резерва, понеже нѣмаше свободно орѣжие за тѣхѣ. Едновременно се отговори съ нѣколко залпа отѣ всички наши позиции. Така се прие генералното сражение отѣ наша страна. Топовнитѣ шрапнели прѣдѣлжаватъ да фучатъ единѣ следѣ другѣ подѣ насѣ и задѣ насѣ, а други се разбиваха въ скалиститѣ ни позиции, преди да се прѣснатѣ. Маузеровитѣ куршуми съскаха по сжщия начинѣ изобилно, посрещани още съ по-ентусиазирани възгласи и закани отѣ четницитѣ, които бѣха си развѣрзали езика по адресѣ на Султана, пашитѣ и др.

До като отначало турската войска бѣше съсрѣдоточила силитѣ си главно къмѣ позицитѣ ни при „*Младѣ-Рундзерѣ*“, „*Киркова целина*“ и „*Старѣ-Рундзерѣ*“, следѣ издигането на революционното знаме на отсрещната позиция при „*Георгова глава*“ тя схвана, че положението ѣ не е розово. Заблудихме ги: тамѣ ние бѣхме най-уязвими въ тилѣ и въ лѣвия флангѣ. Охотно настѣпващитѣ отначало войски въ колони къмѣ нашитѣ позиции, шомѣ бѣха засѣгнати и въ тилѣ отѣ нашия отрядѣ при „*Георгова глава*“, всички залегнаха и не мрѣднаха. Първата целѣ се постигна. Трѣбачѣтъ имѣ бѣше принуденѣ да свири продължително и да дава по нѣколко пѣти тревожни заповѣди, до като застави войницитѣ да продъл-

жатъ настѣплението. При всѣко придвижване, обаче, тѣ бѣха веднага респектирани отъ нашитѣ куршуми и отъ продължителното „ура“. Горскитѣ орждия напраздно сипѣха шрапнелитѣ си предъ насъ: повечето отъ тѣхъ падаха около насъ цѣли, безъ да се прѣскаатъ. Всѣки изстрелъ се посрѣщаше отъ всички съ „ура“ и духовити подигравки. Много отъ момчетата прибраха отъ непрѣснатитѣ шрапнелни гилзи, съ които сетне си служеха вмѣсто чаши за вода и ги подаряваха за споменъ на своитѣ близки.

възхитенъ отъ музикалнитѣ му дарования, често му повѣрjавалъ трѣбата си, и го насърдчавалъ да произвежда всички военни сигнали. Съ това Георги станалъ известенъ и между другаритѣ си съ преко̀ра „борузанчето“.

Завладяването на всѣка цена върха „*Георгова глава*“ бѣше отъ значение за турцитѣ, — съ това тѣ си осигуряваха тила при обкрѣжаването ни въ позицитѣ надъ „Езерцата“. Склоноветѣ, обаче откѣдето можеше да бѣде превзетъ върха „*Георгова глава*“, бѣха изложени на куршумитѣ отъ

В. Чекараровъ и Пандо Кляшевъ

членове на Костурското горско началство презъ Илинденското възстание съ свои бойни другари

Други две колони отъ новопристигналия аскеръ се хвърлиха въ атака къмъ позицията „*Георгова глава*“, кѣдето се развѣваше гордо възстаническото знаме. Мислейки, че тамъ е именно щабътъ на главнитѣ наши сили (а тъкмо това бѣше и целта ни), турцитѣ съсредоточиха цѣлия си резервъ и почнаха едно безогледно настѣпление за завладяване на този връхъ. Въ сжщностъ тамъ ние бѣхме слаби по численостъ, но съ сигурна флангова позиция, която изигра и една блѣскава маневра съ своя сигналистъ трѣбачъ **Георги В. Котевъ**, който бѣ усвоилъ всички боеви сигнали на турската армия. Въ родното му село Кономлади, като въ спахийски центъръ, квартируваше едно отдѣление аскеръ отъ Костурския гарнизонъ. Още малкѣ, съ любознанието си Георги бѣ обтърналъ вниманието на войсковия бурузанъ-трѣбачъ, който

всички други наши позиции. Шестъ последователни атаки, за овладяване този връхъ, пропаднаха. Турскиятъ бурузанъ напраздно надуваше трѣбата за „уджумъ“: при всѣки спитъ, нашитѣ куршуми ги засѣгаха въ тилъ и тѣ веднага залягаха, за да бѣждатъ отново заставяни за придвижване. Тукъ, именно, и нашиятъ трѣбачъ изпълни най-добре своята задача: следъ всѣки сигналъ отъ турския бурузанъ за настѣпление, на малки паузи нашиятъ трѣбачъ свирѣше отбой. Тѣзи сигнали отъ нашия трѣбачъ за дълго не можаха да се схванатъ отъ команднитѣ турски офицери, не само защото тѣ не допускаха, че комититѣ могатъ да иматъ бурузанъ и че така вѣрно могатъ да се произвеждатъ всички тѣхни бойни сигнали отъ чуждо на армията лице, — но главно способствуваше и мѣстността съ своето силно *ехо*, което

отгласяваше точно всъки звукъ. Ехото отнемаше възможността да се долови присъствието на втори сигнализатор от пръснатитъ въ верига войски. Това можеше да се знае само отъ шаба, кждето бѣше тѣхниятъ борузанъ. Въ случая помогна и обстоятелството, че нашиятъ тржбачъ бѣше се залостилъ отстрани на значително разстояние отъ позицията на другаритѣ си.

Едва къмъ обѣдъ турцитѣ схванаха измамата, но нашиятъ тржбачъ употрѣби другъ „мурафетъ“: когато турскиятъ борузанъ свирѣше и даваше заповѣдитѣ на командира, веднага започваше да свири продължително контра сигнали и нашиятъ тржбачъ. Ехото отъ дветѣ тржби се кръстосваше и турскитѣ войници не бѣха въ положение да схванатъ и разбератъ действителната команда. По тоя начинъ бѣха изпаднали въ истерична нервностъ и самитѣ турски забити и чауши, които напраздно викаха и се раздираха да даватъ командитѣ си и по единично.

Следъ обѣдъ сражението бѣ въ своя разгаръ. Съ по-голѣмо ожесточение, но планомерно, турската войска въ верига започна настѣпление по всички наши позиции. Непрекжнато залпови куршуми се сипѣха безогледно. Ала и ние не имъ прощавахме. Особено ги нервирахме съ нашето „ура“. Лѣтното слънце, обаче, съ палящитѣ си лъчи не ни даваше мира. Между напеклитѣ се скали на позицитѣ ние бѣхме залаяни отъ потъ и жаждата за вода ставаше мъчно преодолима. Единъ невъзможно доблестенъ жестъ на жени и деца отъ близкото село Търсие облекчи положението ни. Подъ градъ отъ съскащи куршуми, тѣзи жени и деца не се поколебаха да се низжатъ доброволно по свой починъ въ самитѣ наши позиции задъ насъ, за да ни донасятъ, кой съ каквото и както можеше, не само изобилно вода, но и храна. Тѣхниятъ жестъ ни трогна. Трогнаха се и всички четници въ позицитѣ. Това бѣше рѣдкѣкъ подвигъ на себеотрицание отъ жени и деца, които повдигаха още повече духа на биещитѣ се четници и създадоха въ всички по-голѣмъ ентузиазъмъ за отстояване упорито до край. И сега казвамъ: — Заслужаваше да се боримъ и да умремъ на поста си за свободата на тоя народъ. Примѣрѣтъ на женитѣ и децата отъ с. Търсие бѣше назидателенъ и не бѣше единственъ при освободителното ни движение.

При последната атака тоя день турскитѣ войски съ по-голѣми сили прострѣха този пѣтъ веригитѣ си околорѣстъ на цѣлия хълмъ и презъ най-стрѣмнитѣ урви астрашиха отъ лѣвия флангъ и въ тилъ позицията при върха „Георгова глава“. Поради невявяването нито на една чета отъ Долно-Преспанския районъ, отъ тамъ тази позиция остана незащитена, нито имаше възможностъ да имъ се даде друга помощъ. *Митре Влаха* бѣха наранили въ лѣвото рамо. Пушката му сжщо бѣха ударили, а едно отъ момчетата въ първата редица отъ позицията, *Търчо* отъ с. Поздивица, бѣха убили. Схващайки критичното положение, *Митре Влаха* и *Никола Филиповъ Кузинчевъ* взели решение да напуснатъ заеманитѣ позиции и да се оттеглятъ постепенно къмъ позицитѣ при „Влашки колиби“ и „Копанката“, кждето бѣха *В. Чекаларовъ* и *П. Кляшевъ*. Съобщаватъ решението на четницитѣ — да се изтеглятъ първо охотницитѣ отъ първата

редика подъ тѣхъ. При напускането на последнитѣ, обаче, въ престрелката отъ градъ куршуми бѣха убити четницитѣ *Алеко Христовъ Лековски* и *Митре Диневъ Карагуновъ* отъ с. Горно Дрѣновени. Отъ сжщата позиция бѣше се спасилъ по една случайностъ *Стоянъ Филипковъ Петревски*, братъ на войводата *Никола Филипковъ Кузинчевъ*. Отъ него научихме и подробности за загиналитѣ му другари.

Така, следъ 12 часово непрекжнато сражение турцитѣ завзеха само върха „Георгова глава“, кждето намѣриха труповетѣ на загиналитѣ 3 четници, срещу падналитѣ отъ тѣхъ 46 души. Усилията на другитѣ редици къмъ останалитѣ наши позиции не постигнаха целта си.

Смрачаваше се. Преди залъзъ слънце, турскиятъ борузанъ започна да свири за сборъ. Аскерѣтъ започна да се прибира къмъ Псодорската кула, а отъ тамъ се отправи по шосето за Леринъ. Оставиха всичко 63 души убити, отъ които 17 души подъ нашитѣ позиции при „Младъ-Рундзеръ“ и „Власа-Орница“. Колко бѣха раненитѣ всѣки може да направи заключението си. Лично съ бинокъла си видѣхъ обознитѣ имъ коли препълнени съ тежко ранени войници.

Освенъ загиналитѣ на поста си трима четници при „Георгова глава“ и ранения *Митре Влаха*, други никакви жертви отъ наша страна нѣмаше. Сжщата вечеръ убититѣ четници бѣха вдигнати отъ милиционеритѣ и погребани въ с. Станица. На полесражението останаха само убититѣ турски войници и единъ катѣръ отъ обоза на горскитѣ имъ орждия.

Когато по-голѣмата частъ отъ аскера бѣше се изтеглила по шосето за Леринъ, чуха се топовни гърмежи и залпове отъ пушки къмъ с. Арменско, което отстои на около 4 клм. отъ Леринъ, разположено въ долината подъ самото шосе. Съ момчетата отъ Арменската и Търсийенската селски чети заминахме въ гората на село Арменско. Виждахме свличащия се още отъ шосето аскеръ и нахлуването му въ селото. Но куршумитѣ ни, за съжаление, не стигаха до тамъ. Голѣми кълба димъ започнаха да се издигатъ отъ селото. Съ настѣпването на нощта цѣлата околностъ започна да се осветява все повече и повече. Хубавото и голѣмо българско село Арменско горѣше.

„Героитѣ“ отъ Псодерската кула при Бигла планина си отмѣщаваха. . .

Нека открия малка скоба, за да стане ясно, защо се осуети нашиятъ планъ за овладяване джандармерийската кула, съ едно резюме и за плана на Леринския гарнизонъ.

Имаше две версии за издайничеството на нашия планъ отъ с. Псодери, населено само отъ куцовласи. Последното се числѣше къмъ Рулския участѣкъ, който влизаше въ Долно-Преспанския революционенъ районъ. Споредъ едни, гърцитѣ първенци отъ с. Псодери сж узнали за нашия планъ отъ *Коте Христовъ* отъ с. Руля, който минаваше за самозванъ войвода (андартъ) на селата около Рулската рѣка, а споредъ други отъ бакалина куцовлахъ *Никола* въ с. Буфъ, родомъ отъ с. Псодери.

Псодерскитѣ чорбаджии отъ своя страна писмено уведомили гръцкия владика въ Леринъ, а последниятъ — каймакамина. Понеже всички телеграфни стълбове при обявяване Илинденското възста-

ние бѣха съборени и житиѣ унищожени, съобщенията съ Костуръ и другитѣ административни центровете бѣха прекъснати. Началникѣтъ на гарнизона въ Леринъ си е послужилъ съ сѣщия грѣцки владика, за да влѣзе въ връзка съ гарнизона въ Костуръ за обкржването ни сѣщата нощъ. По специаленъ довѣренъ човѣкъ владиката изпратилъ писмо въ Костуръ. Лицето, обаче, наедно съ писмото бѣше заловено отъ нашата милиция изъ пѣтя. Ако този владишки куриеръ бѣше сполучилъ да занесе писмото, нашето положение щѣше да бѣде доста критично: сѣщата нощъ съгласно плана изложенъ въ това писмо рискувахме да бѣдемъ обкржжени и ударени въ тилъ отъ войскитѣ на цѣлия гарнизонъ въ Костуръ. Въ това навѣрно, бѣше преувѣренъ и командирѣтъ на

Леринския гарнизонъ при започване още въ ранни зори нападението на всички наши позиции, въ очакване да се обади и войската отъ Костуръ. Нито той, нито владиката, можеха да научатъ участъта на тѣхния куриеръ и писмото. Затова вечерѣта командирѣтъ предпочете да се прибере съ аскера си обратно въ Леринъ.

Следъ възстанието се установило, че фактическия издѣйникъ на нашия планъ билъ цинцаринѣтъ Никола отъ с. Псодери, бакалинъ и крѣчмаринъ въ с. Буфѣ. Поради това, презъ 1905 год. той е билъ убитъ въ дюгена му отъ Иванъ п. Стефановъ-Буфчанчето.

Тамъ сега сѣ притиснати и новитѣ поробители-грѣцитѣ, но отъ Италия.

Хр. Настевъ

Последнитѣ дни на възстанието въ Охридско

(Продължение отъ кн. 2)

Между полученитѣ писма отъ Охридъ, имаше едно и отъ Иванъ Нелчиновъ. Намѣрихъ едно шифровано писмо отъ жена ми съ дата 25. VIII. 1903. Описваше ми мѣжното домашно материално положение. Заплата отъ учителството ми не е получила. За дѣщеря ми Марица (13 години), свѣршила III класъ, мисли да я изпрати въ София до родѣнини и приятели, да следва гимназия. Предварително щѣла да я изпрати въ Битоля, дето ще може да вземе пари отъ наемателя на кѣщата ми, дадена подъ наемъ подъ опекуството на Франсоа де Кокъ (драгоманъ въ австрийското консулство); децата ми Владимиръ (9 годишенъ) и Симеонъ (7 годишенъ) били много замислени, не се отдѣляли ни минута отъ нея, питали, — кога ще дойде тате. Малката ми дѣщеря Иванка (1 год.) колѣничала и се кръстѣла въ църква, дето жена ми всѣка сутринъ отивала, и се молѣла на Бога за мене и за всичкото население. За баща ми (75 годишенъ) писа ми, че още по силно треперѣли рѣцетѣ му, не се разбираше говора му и мѣчно ходѣлъ по чардака. За себе си ми казваше, че по-голѣмата частъ отъ времето си прекарвала въ болницата въ услуга на наши ранени и болни четници. Турската полиция направила два пѣти обискъ въ цѣлата ми кѣща — отъ избата до тавана. Всичката ми библиотека и разни записки въ 3 човала ги взела, но нищо революционно не успѣла да намѣри. Питали за мене. Казала имъ, че още преди 3 месеца съмъ заминалъ за Цариградъ и пр. и пр.

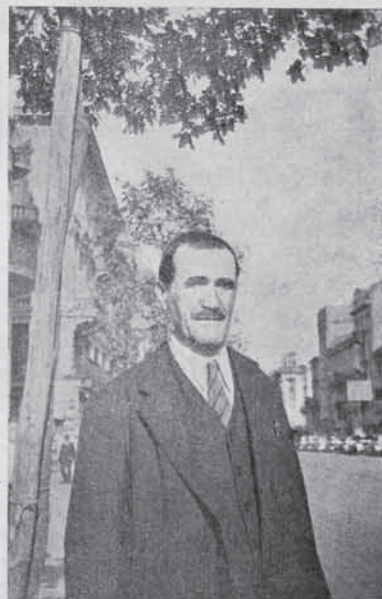
На 8. IX. сутринѣта Смиле съ нѣколко четници дойде при насъ въ „Мирчевъ Кутелъ“. Разправи ми, че аскерѣтъ отъ с. Издеглавиѣ всѣки день прави набѣги до селата Лактине, Годивѣе и др. Застрашава населението, да предава орѣжие и началници, ако иска да се прибере и живѣе въ селото си.

Въ Издеглавиѣе надошли нѣколко хиляди аскерѣз а застави по върховетѣ и по селата въ Горна Дебърца.

На 9. IX. бѣхме въ Мраморечко. Чухме пукувица отъ пушки и топове въ Кичевско, Сражението се водѣше между аскерѣ и кичевски чети. Врѣшничката селска чета подъ предводител-

ството на войводата Спиросъ Гавриловъ изпратихме на помощ. Напорѣтъ на аскера бѣ доста силенъ, та отстъпиха и се прикриха въ Бѣличкитѣ гѣсти гори.

Отъ началото на м. септемврий, следъ куратичкото сражение, настѣпиха непреодолими грижи

Левъ Василевъ Чиновъ
родомъ отъ гр. Охридъ

за подслонъ, за прехрана, за дрехи, за лѣкуване както за четитѣ, така и за самото население.

Всичкитѣ началници бѣха заети съ разпредѣлението на реквизиранитѣ храни, изпращаха се групи въ Кичевско, въ Рѣканско и въ Демирхисарско за купуване въ брой на потрѣбни нѣща.

Постепенно мѣстното население се прибираще въ селата. Малесийското население на групи изпращахме въ селата, а раненитѣ и болнитѣ изпращахме въ града (Охридъ).

На 10. IX. бѣхме въ мѣстността „Магерникъ“. Усѣтихме, че дохожда аскеръ отъ Кичевско. Минаватъ презъ прохода „Магернишко“. Отстѣпихме на върха „Голо-бърдо“ (Врѣбникъ). Презъ Сливово аскерътъ се прибра въ с. Издеглавие.

На 11. IX. уреждахме прехраната въ с. с. Върбяни, Годивье, Лактине и презъ с. Сливово и Слатино дойдохме въ „Мирчевъ Кутелъ“, за да се закрепимъ и прикриемъ въ Бѣличкитѣ гори, дето бѣхме приготвили закрити колиби и скривалища за останалигѣ въоръжени сили, съ цель известно

Хр. Пармаковъ
убитъ въ Куратичкото сражение

време да всадимъ едно затишие. Получихме писмо отъ Деяна, който се прикриваше въ Лешанско. Писваше ни, че положението е лошо — аскерътъ поставялъ застави въ селата Куратица, Свинище, Рѣчица, Плаке, а сѣщо и по върховетѣ на Мазатаръ, Вишесловецъ, и „Св. Илия“, вижда се, че ще нахлува въ Лешанско и Велмешко. Чака Деянъ разпореждане отъ началството, що да прави. Писа му се да дойде при насъ въ „Мирчевъ Кутелъ.“

На 12. IX. въ една мѣстность между с. Слатино и „Мирчевъ-Кутелъ“ началството има съвѣщание — постави се въпроса, що да се прави. Отъ Щаба нѣмаме никакви разпореждания, не знаемъ кжде е; наставленията му да пазимъ силитѣ си за нѣкаква акция съ обща инициатива оставатъ за сега неосъществими; участъта на Орта-Колъ и Долна Дебърца безъ никакво съмнение ще настѣпи и въ тоя последенъ възстанически жгълъ на Горна Дебърца; храната орѣдява, студътъ . . .

. . . Пукотъ отъ пушки чухме къмъ Лешанско — води се сражение — приготвихме се за походъ. Часовитѣ ни доложиха, че наши чети и селско население бѣгатъ къмъ Горна Дебърца, при насъ. Дадохме пжтъ на селското население, а въоръженитѣ сили потеглихме да спасяваме Деяна съ четата му. Преди да стигнемъ въ Велмешкитѣ гори, четата на Деяна отстѣпила къмъ Брѣжанско и Демир-Хисарско. Въ това сражение бѣ заловенъ и

обезглавенъ попъ Василь Ангеловъ отъ с. Лешани. Попъ Василь бѣше единъ отъ най-старитѣ и най-преданитѣ работници въ дѣлото. Той освети знамето въ началото на възстанието. Богъ да го прости, вѣчна му паметъ! Тоя аскеръ се оттегли къмъ с. Куратица, а ние съ около 150 души четници, уморени, гладни и капнали за сънъ, лежимъ въ горитѣ между Ст. Велмей и Слатино.

На 13. IX. въ тъмни зори пристигнахме въ „Мирчевъ-Кутелъ“. Тамъ се хранихме и почивахме прикрити въ гжститѣ гори на Бѣличката планина.

На 14. IX. известията ни отъ всѣкжде сж тревожни. Аскерътъ стѣга обрѣча си за Горна-Дебърца; никаква помощъ отъ никжде. Началническата чета съ 25 души обикаля Мраморечко, Турье, с. Върбяни, наблюдава и мисли какво да прави, за да не причини нещастие на населението. Да не се повтори Куратичката кървава баня.

На 15. IX. видѣхме разузнавателни турски войсковы части. Прикрихме се въ гориститѣ части на „Голо-бърдо“. Разпратихме по единично разузнавателни наши части да следятъ, кога и кжде ще се прибере турскиятъ аскеръ. На пладне въ тоя день бѣхме около селото **Сливово**.

На 16. IX. Горското началство се съвѣщава. Да се вземе решение за сражение, намираше се пакостно за самото дѣло и за самото население. Неминуемо настѣпваше преустановяването на възстанието. Да се каже тази дума, не бѣ негово право. Слухъ се носи, че щабътъ заминалъ за България, че Б. Сарафовъ, Д. Груевъ били убити, че четитѣ отъ другитѣ райони сж се предали на основание амнистията и пр. Въ този моментъ курьери доложиха, че новъ аскеръ дошълъ въ Долна Дебърца, въ Издеглавие и въ с. Пѣсочанъ, че този аскеръ е опредѣленъ да блокира и този последенъ възстанически жгълъ — с. с. Слатино, Жрбино, Мраморецъ, Сливово, Турье, Върбяни, Годивье и Лактинье. Жени, деца, старци,

болни и ранени четници пълнѣха всѣко доляче. Не бѣ възможно да отиде цѣлото малесийско население въ селата си, или въ града.

Милитѣ юнаци, уморени, почти гладни, съ полуразвалено орѣжие, лишени отъ всѣкаква помощъ, готови за саможертва, предвиждаха, че ще настѣпи страшна катастрофа за населението и за бждащата ни дейность, ако горското началство предприеме сражение. Предложи се горското началство съ въоръженитѣ си сили да се оттегли за нѣколко седмици въ

Хр. Ангеловъ
— доктора

другъ районъ, да се срещне съ щаба и размѣни мисли за по-нататъшната ни работа. Хр. Узуновъ настоява самъ да отиде въ Демирхисарско за сжщата цель. Реши се:

1. Хр. Узуновъ да замине за Демирхисарско, да се срещне съ щаба, да се върне възможно по-скоро, или пжкъ да ни извѣсти решението на щаба

2. Останалитѣ членове на горското началство да отстѣпватъ, да се прикриватъ въ гориститѣ мѣста въ Горна-Дебърца, и да действуватъ споредъ условията.

3. По никакъвъ начинъ да не завързватъ сражение, за да не стане клане на населението.

4. Въпрѣки че нѣмаме никакво разпореждане отъ щаба, но понеже това бѣ наложено отъ самото развитее на събитията, горското началство на своя отговорностъ разреши на всѣкиго да се легализира съгласно дадената вече амнистия, но да бжде привързанъ къмъ дѣлото и вѣренъ на клетвата си.

5. Никой да не предава оръжието си, да го скрие и да го държи въ исправностъ. Да се извинява предъ турскитѣ власти, че горското началство му взело оръжието. Всичката вина да се хвърля върху горското началство.

6. Всѣка въоръжена група да действува споредъ случая, да не причинява никаква пакостъ на населението, да се придържа строго къмъ тактиката ни до възстанието, даже при явна саможертва.

7. Да се създаде временно затишие презъ зимата, докато щабътъ нареди и предприеме общи мѣрки за живота и действията на срганизацията ни.

На 17. IX. следъ пладне Хр. Узуновъ съ 4-ма четници се сбoguва и потегли за Демирхисарско. Азъ и Анастасъ Каневчевъ изпратихме го до Мраморечко. На връщане срещнахме Рашка, ржководителъ за прехраната въ с. Слиново. Природно интеллигентенъ селянинъ (баща му е билъ единъ отъ съзаклятниците и пострадали въ пригответвеността на Охридското възстание още презъ 1880 година). Той ми каза: „по-добре ке направехте ако цѣлото Горско началство отидеше въ Демирхисарско; требитѣ сега тука еденъ-два месеца да утихнитѣ нашата работа. Тука вашето стоене ке стани себепъ за клане“.

Казахъ на Рашко — както виждашъ, всичкото ни внимание е да спасимъ населението. Взимаме мѣрки да се прикриваме отъ турско око, да не влизаме въ сражение; ще отстѣпваме, а ако дойде рѣдъ, ще отидемъ и въ Демирхисарско; при необходимостъ сме готови сами да се пожертвуваме, само и само да не причинимъ зло на населението. Рашко заедно съ помощниците бѣше приготвилъ вечеря — варено месо. Много неспокойна вечеръ. Началството пише шифровани писма до войводитѣ и селскитѣ началства по гореказанитѣ и други разпоредби и наставления, за да закрепимъ организационното положение, което имаме поче до възстанието.

На 18. IX. сртринята Горското началство съ четата си реши да се прибере въ Бѣличкитѣ гори между с. Бѣлица и с. Спространи, дето имаме закрили колиби и провизии. Да бждемъ по-близо до Демирхисарско, отдето по-лесно ще можемъ да се съобщаваме с другитѣ възстанали райони, съ щаба, съ Битоля. Щомъ потеглихме, слушахме пукотъ. Нашитѣ постове известиха че „Мирчевъ Кутель“ е заетъ отъ аскеръ съ много обозъ и застави по билото на планината. Пжтя за Бѣличкитѣ гори ни се пресича. Ние, Горското началство, съ 30 души четници захрихме се въ мѣстността Магерникъ и поставихме постове на върха „Голякъ“. Разбрахме, че и другъ аскеръ отъ къмъ с. Пѣсочанъ щѣлъ да дойде къмъ Лактине и Гадивйе. Цѣлия денъ бѣхме неспокойни, не можахме предварително

да опредѣлимъ маршрута си. Да навлѣземъ въ Кичевско, не се решавахме, защото виждахме отъ върха „Голякъ“, че около града има доста аскеръ, който е опредѣленъ за Кичевско. Привечеръ изкачвахме се по гористата частъ на „Голо-бърдо“

Наумъ Анастасовъ Цѣтиновъ
сега свещеникъ

(надъ с Върбяни) и наблюдавахме какъ аскерътъ слиза отъ Мраморечко и Турйе къмъ върха „Голякъ“ и Магерникъ. Вечерта прекарахме на върха „Голо-бърдо“, отъ дето виждахме запалени огньове — пламъци на върха „Голякъ“ и на други мѣста до „Мирчевъ Кутель“.

Ще дойдемъ ний!

ЩЕ ДОЙДЕМЪ ДА ОТВЪРЖЕМЪ РЖЦЕ ТИ СКОВАНИ
ДА СМЪКНЕМЪ ВЕРИГИ ТИ КОВАНИ,
ДА ПРЕВЪРЖЕМЪ ЛЮТИТѢ ТИ РАНИ
ЩО НАНЕСОХА ТИ КОВАРНИТѢ НИ ДУШМАНИ!

ЩЕ ДОЙДЕМЪ НИЙ ПРИ ТЕБЕ, ЦАРИЦЕ БЪЛОМОРСКА
ВЪМОЛИТВЕНИЦА СВѢТОГОРСКА
ОТЪ БАЛКАНА СЪКОЛЕСНИЦА ГОРСКА
ПЛУВНАЛА БЪЛГАРСКА ЛОДКА ПО ПЪНАТА МОРСКА!

ЩЕ ДОЙДЕМЪ НИЙ НА КОНЕТЪ СИ КРИЛАТИ
КАТО ПТИЦИ НЕБЕСНИ ХВЪРКАТИ
ВЪТВОЙТЕ СВЕТИ БИГОРНИ ПАЛАТИ,
ОТЪ ЗЕЛЕНИНА И ОТЪ ЧЕМШИРЪ ГОРИ ЗАЛЯТИ!

ЩЕ ДОЙДЕМЪ НИЙ ПРЕЗЪ ПРЕЗЪ ДИВНА ПРОЛЪТЪ И
ПРЕЗЪ МЕСЕЦЪ МАЙ,
НЕОБЯТНИЙ НИ БЪЛОМОРСКИ КРАЙ,
ТИ СРЕЩНИ НИ СЪКИТКА АФИОНИ
ВИЙ ГЛАВИ НИ СЪЛАВРИ ОТЪ МАСЛИНЕНИ КЛОНИ!

Ружа Мелети

Любомир Бобевски

ЮНАЦИ

Юнаци е родила земята не свещена,
Земята не велика, сь богатства надарена,
Юнаци е родила, що вь тежки години
Калиха мишци, мисль и златни младици.

Кръстосали горитѣ и хладнитѣ усои,
Вь очи ѣ си дивенъ блѣсъкъ, сь духъ храбрѣ на герои
Развѣли знамената на вихрата борба,
Тѣ сь огненъ мечъ козаха нродата сьдба.

Зарѣзали спокойство и кжци и печалби
И вьслушани дълбоко вь сирашки тежки жалки.
И вь майчини въздишки, вь сподавенъ бащинъ стонъ.
Литнаха вь планинитѣ да търсятъ тамъ подслонъ

Вробителъ бѣ вдигналъ бесилки и затвори,
И родна честь удави вь кръвь, сълзи и позори:
Надъ робитѣ снизени размахалъ остъръ мечъ,
Той яростно и диво се гѣтвѣше за сѣчь.

Юнацитѣ не горди се хвърляха вь борбитѣ,
И сь пѣсни гримовити изпълниха горитѣ
И срѣщаха тирана престѣпенъ и лукавъ
Сь гърдитѣ си открито, сь юмука си коравъ.

Юнакъ не бѣ ли Ботевъ, загиналъ на Балкана
Сь мечъ остъръ безпощаденъ? Огъ смъртоносна рана
Не падна ли вь сражение Хаджи Димитъръ смѣль,
Що сь Караджата бѣше момцитѣ вь бой пѣвелъ?

А Левски сь духъ немирентъ, що свърши на бесило,
И вдигна глѣсъ тревоженъ сь махъ срещу всичко гнило,
Продажно и измамно, обвито сь студъ и мракъ —
Тозъ великанъ апостолъ не бѣше ли юнакъ?

Бенковски какъ завърши живота си бунтовенъ
Срѣщу врага изедникъ — тиранина вѣковенъ? —
Предѣтель го погуби и вь сетния си мигъ
Предаде духъ — издѣхна, като юнакъ великъ!

Сь револверъ у ржцитѣ не прѣсна ли си лоба
Юнакътъ Ангелъ Кънчезъ и тихо слѣзе вь гроба,
Защото хвърлил бѣше достойно своя жребъ,
Та живъ се не предаде на турчина свирепъ?

А Гоце, Даме, Пере — все воеводи дивни,
Тигани горди, мощни и колоси масивни,
Не бѣха ли юнаци вь борби сь развихрентъ духъ,
Разгърсили издѣно простора тъченъ, глухъ?

Не паднаха ли храбро тѣзъ юначини славни
Подъ знамена развети на боеве неравни?
Тѣ сь своята смъртъ юнашка доказаха нагледъ,
Че свободата само най-сладка е вь този свѣтъ.

А пълководѣтъ Драгановъ, а Бунева Мария
Не бѣха ли юнаци отъ пламъкъ и стихия,
Не бѣха ли вулкани и яростно море,
Вь прегръдкитѣ му страшни, що всичко живо мре?

Какви предъ тѣхъ изглеждатъ митичнитѣ витязи —
Измислици красиви отъ поетични фрази?
Та Херкулесъ какъвъ бѣ, какъвъ бѣ и Тезей
Предъ Марко Прилепчанецъ — фурия, хала, змей?

На Марко мечѣтъ остъръ едно сь сь боздугана
И сь коня Шарколия вь страхъ хвърлиха Ба ката
И вь ужасъ безграниченъ . . . Треперѣше злий врагъ
Отъ истинската сила на тозъ прочутъ юнакъ . . .

И колко още други герои и юнаци,
Живота си скончиха сьдѣ горскитѣ букѣци
И глухитѣ долини сь усмивка на уста,
Катъ бранѣха на роба живота и честѣта . . .

Приемници сме тѣхни. И тѣхнитѣ скрижали,
И тѣхнитѣ завети и родни идеали
Записахме сь кръвьта си, где легионерска кръвь
Юнацитѣ пролѣха сьдѣ вълча вража стрѣвь . . .

Не бѣха ли юначни и приказни дѣлата
И подвизитѣ славни, когато свободата
Повика ни да бранимъ сь духъ пламенъ, огнеокъ
Народа и странѣта отъ хилавъ врагъ жестокъ.

Геройска Шипка, Плѣзень и Сливница ючачна
Не сж ли епопеи и страница всезрачна
Огъ минало велико? И български юнакъ
Победи где не жѣна надъ кървавия врагъ?

Не бѣха ли юнаци страхотни, вратоломни
Бойцитѣ не стихийни — свѣткавици разгромни,
Вь сьюзната измѣна, когато бѣ снизентъ
Народѣтъ не сграбентъ, но не и победентъ?

Следъ Булаиръ и Одринъ занизаха се дѣти
И подвизи нестихни, юнаци вредъ познати
Сь дѣлата си легендни, сь вълшебна красота,
И сь пориви лжчисти, та . . . смяха свѣта.

Юначний духъ на Льва изпитаха вразитѣ
При Тутраканъ и Добричъ, когато възъ вълнитѣ
На Дунава потѣнаха . . . На северъ и на югъ
Юнака избразди не змѣитѣ сь огненъ плугъ.

И днеска тѣзъ юнаци, положили обети
За служба плодотворна предъ бащини завети,
На св я постъ сж твърдо сь взоръ пламенъ, искрѣнитѣ
И пркованъ надеждно вь грядущи день честитѣ.

Тѣ крепко сж сплотени, възторжни, неразлжчни,
И срещитѣ сь грѣдь открито вразитѣ зла и злѣчни,
Изкупни саможертви сж тѣ за своя Богъ,
Богъ истиненъ и вѣченъ, благъ, справедливъ и строгъ.

Юнацитѣ, Това сж борцитѣ смѣли, горди,
Вразитѣ на измама и на хайдушки орди,
Вразитѣ на лѣжата и живогински нравъ,
На подло тѣ и окови и тъменъ свѣтъ лукавъ!

Юнацитѣ сж символъ на свѣститѣ здрави,
На знамената свѣтли и пжтицата прави,
Тѣ идолъ и любовь сж и висша родна цель,
Отъ тѣхъ вь която всѣки сь молитва се е клель.

Юнацитѣ сж символъ на вѣрностъ и другарство,
На сила и на здраве, на българското царство
Сж каменна основа и сь будния народъ
Напредъ тѣ сь химни крачатъ къмъ слава и възходъ!

Бешикь гьоль

Като Кукушки окръжен управител през Балканската война имах възможност да обиколя почти всички околии и да се нарадвам на голъмитъ природни красоти въ много мѣстности отъ окръга. През м. декемврий 1912 год. обиколихъ Лжгадинската околия съ най-югоизточнитъ ѝ краища, разположени край брговетъ на доста голъмото и красиво езеро Бешилъ гьоль. Заедно съ езерото Ай Василъ, когото е известно и подъ името Лжгадинското езеро, то отдѣля южна Македония въ частъта ѝ между Солунския и Орфанския заливъ, отъ Халкидическия полуостровъ.

Намира се на около 20 километра югоизточно отъ гр. Лжгадина. Солунъ отстои западно отъ езерото на около 35 клм., а Орфанския заливъ на около 7—8 клм. източно.

Формата на Бешикь гьоль е продълговатитъ и доста неправилна. Дължината му (отъ западъ къмъ изтокъ) е около 30 клм., а широчината му отъ 3—7 клм. Най широко е въ източнитъ си край, а най-тъсно въ срѣдата.

Брговетъ отъ южната му страна сж врѣзани въ суцата. Севернитъ и югозападнитъ бргозе сж по-високи отъ южнитъ, а крайнитъ източни бргове на голъмо протежение сж блатливи. Блатливи сж и най-западнитъ краища на езерото. Тукъ се влива Лжгадинското езеро.

Бешикь гьоль прибира и водитъ на множество други рѣчки и потоци, имащи изворотъ си въ южнитъ склонове на Бешикь дагъ и севернитъ склонове на планинитъ отъ Халкидическия полуостровъ. Самото езеро се излива въ Орфанския заливъ чрезъ единъ късъ, но доста пълноводенъ каналъ, който турцитъ наричатъ Рендина богази, гърцитъ — Рахиосъ, а българитъ — Рендинска рѣка.

Дълбоината на езерото не е голъма. По-дълбоко е покрай севернитъ му бргове и затова тѣ сж по-рибодръжни. Отъ началото на м. ноемврий 1912 год. до втората половина на м. априль 1913 г. тѣ се пазѣха изключително отъ български войници, които имаха постове по дѣлото протежение на северното крайбрѣжие и до Орфанския заливъ — граничната линия на Санъ Стефанска България.

Голъми вълни въ това езеро не ставатъ — закрито е отъ всички страни съ планини и възвишения, които го бранятъ отъ студентитъ вѣтрове. Поради близостта му до топлитъ морета — Егейско и Срѣдиземно — въ околността му не ставатъ голъми студове и не се помни замръзването му.

Крайбрѣжията на Бешикь сж доста гъсто населени, особено отъ къмъ южната му страна. Помалко села има отъ къмъ северната му страна, понеже мѣстността, като планинска, е по-бедна и неплодородна. Населяваше се отъ гърци, турци и малко българи. Гърцитъ съставляваха мнозинство. Турци имаше само покрай северния брѣгъ въ селата Чалъ Махле, Бююкь Бешикь — чисто турско и Кючукъ Бешикь — смѣсено съ гърци. Като много рѣдко изключение на Балканския полуостровъ, освенъ въ делтата на р. Дунавъ, край източния край на езерото обитаваха нѣколко семейства руси-старобредци, които се занимаваха изключително съ риболовство. По разказитъ на то-старитъ, тѣ се били преселили отъ Русия презъ втората половина на XVIII в., презъ време на вѣрскитъ борби и преслед-

ванията имъ отъ властѣта и църквата. Нѣкогашнитъ български поселища край Бешикь и Орфанския заливъ, бѣха почти гърцизирани. Българскиятъ езикъ, обаче, бѣ още запазенъ между по-старитъ поколѣния и за много къщи бѣ и домашенъ езикъ, при мѣсенъ съ грѣцки думи.

Бешикь е прочутъ съ изобилната си риба отъ разни видове: шаранъ, сомъ, щука и тлѣста и вкусна егуля, която се слави на пазара въ Солунъ. Съ риболовъ се занимаваха мнозина отъ жителитъ на крайбрѣжнитъ му села, предимно гърци и турци, както и всички руски старообрядски семейства.

Презъ турския режимъ риболовтъ се е отдавалъ на закупчикъ, който е събиралъ рибно право. Уловната риба се донасята за мѣрене въ нарочно направено голъмо здание „Гюмрукана“ на северния брѣгъ на езерото до с. Голъмъ Бешикь — доста обширна двуетажна паянтова постройка, разположена само на нѣколко метра до северния брѣгъ на езерото.

Сжщото здание служеше и за приготвяне на рибата за пазаръ, въ прѣсно и осолено състояние. Въ това приготвяне имаха прехраната си, като работници — надничари много души отъ мѣстнитъ жители на Голъмъ Бешикь и отъ други близки села.

Въ горния етажъ на сжщото здание се помѣщаваше канцеларията и жилището на предприемача и неговитъ помощници.

Отъ самото здание се открива великолепенъ изгледъ — хубави пейзажи и много поселища изъ низината, долинитъ и покрай хълмоветъ на склоноветъ на планинитъ отъ срещния Халкидически полуостровъ.

До „Гюмруканата“ се намираше единъ бакалски дюкянъ и фурна, въ която се оличаваше хлѣба за войницитъ отъ постоветъ покрай езерото, както и за персочала по събиране приходитъ отъ езерото.

Характертъ на мѣстността, слабата култура и грубитъ нрави на населението, както и слабата корумтирана турска власт сж помагали да вирѣе въ тази мѣстность разбойничеството, което се е упражнявало върху търговцитъ на риба и на пѣтницитъ отъ източна Македония за Светогорскитъ манастири, чиито пѣтъ минава източно отъ езерото.

По северния брѣгъ на езерото се намира селото Кючукъ (малкъ) Бешикь, отстоице на около два часа пѣтъ отъ Бююкь (голъмъ) Бешикь и „Гюмруканата“. Макарь и да носѣше название Малкъ Бешикь, то броеше 60 къщи — с. Голъмъ Бешикь 40 — две трети грѣцки, останалитъ турски. Гърцитъ имаха своя черква и училище. Населението му се занимаваше съ рибарство, скотовѣдство и земледѣлие. Околността му е доста красива. Свързваше се съ селото Г.-Бешикь чрезъ една пѣтека за пешеходци и съ коне, която минаваше покрай северния брѣгъ на езерото, надъ който непосредствено се издигатъ склоноветъ на Бешикь дагъ, покрити съ гъста дива маслинова гора, пълна съ дивечъ, предимно диви свине.

Недалече отъ село М. Бешикь свършва източния край на езерото. Тукъ изтича Рендинската рѣка, върху която имаше дървенъ мостъ, а недалече отъ него личатъ останкитъ отъ дрезенъ камененъ мостъ, по който е минавалъ прочутия въ римско

време пътя „Via Egnatia“ свързващ Адриатическо море съ Солунъ и Византия (Цариградъ).

До моста на Рендинската рѣка имаше даляни, въ които се ловѣше ежедневно много риба. Дяланитѣ сж по течението на рѣката, съ набити колци, по които сж окачени рибарски мрежи, препречили рѣката отъ единия до другия брѣгъ. Въ пазвитѣ на тия мрежи влиза и се задържа много отъ движещата се риба отъ езерото за близкото море и обратно.

Южно отъ моста имаше здание — караулна за турски войници, пазещи спокойствието и сигурността на пѣтищата за Светогорскитѣ манастири отъ обирите отъ върлуващитѣ разбойници. Въ тая караулна презъ Балканската война се помѣщаваше единъ взводъ грѣцки войници, охраняващи околността и преминаването на езерото отъ северния за южния му брѣгъ. Срецу този грѣцки постъ, въ лѣво отъ рѣката и близо до моста, имаше и български постъ, който пазѣше границата на Нова България. Войницитѣ отъ този постъ се гордѣха, че сж на мѣстото, опредѣлено въ Санъ Стефано — 19. II. ст. ст. 1878 г. — за граница на създадената тогава Велика България, или Санъ Стефанска България.

Почти отъ самия мостъ на рѣката започва пролома (дефилето), по който минава тая рѣка, за да излѣзе следъ 3—4 клм. въ малката равнина на Орфанския заливъ, въ който тя се влива. Проломътъ е кжсъ и тѣсенъ. Отъ двѣтѣ му страни се издигатъ най-крайнитѣ и не много високи склонове на Бешикъ дагъ и Халкидическитѣ планини. Тия склонове сж обрасли съ маслинови гори и придаватъ на пролома доста живописенъ изгледъ. Близо

до брѣга на езерото, кждето се влива Рендинската рѣка, имаше дървенъ мостъ, по който минаваше втория пътя за пешеходци и съ коне за ближнитѣ Светогорски манастири.

Цвѣтътъ на водата на езерото е свѣтълъ и слабо-синъ, по-скоро жълтеникавъ. При слънце и тихо време, особено отъ по-високитѣ мѣста и отъ склоноветѣ на Бешикъ дагъ, водата на езерото има очарователенъ изгледъ, който, заедно съ хубавата околностъ, придава на цѣлата мѣстностъ особена красота и приятностъ. При другъ режимъ тя би привличали множество туристи и любители на природата, но презъ турския режимъ, когато по тия хубави гористи мѣста сж върлували разбойници, макаръ че голѣмиятъ градъ Солунъ да е билъ доста близо, туристи не сж смѣяли да я посещаватъ. При това, липсваха всѣкакви пѣтища удобни за кола и други превозни срдства. Всички пѣтища водещи къмъ езерото бѣха обикновени пѣтеки за пешеходци и съ коне, лишени отъ съоружения, а при дъждовно и лошо време бѣха неудобни и за пешеходци.

Следъ голѣмата европейска война — 1915—1918 год. — грѣцитѣ построиха желѣзенъ пътя, който свързва Солунъ съ гара „Ангиста“ на ж. п. линия „Солунъ—Сересъ—Дедеагачъ“. Тоя пътя има важно стратегическо значение. Сжщиятъ минава южно отъ езерото Бешикъ и покрай едновременния прочутъ пътя „Via Egnatia“. По тоя начинъ достъпътъ до сжщото езеро сега е по-лесенъ и сигуренъ и навърно околноститѣ му се посещаватъ отъ мнозина любители на природата, мѣстни и чужденци.

Владимиръ А. Караминовъ

ПОЛОЖЕНИЕТО

Конфликтътъ между Англия и останкитѣ отъ съюзницитѣ ѝ — отъ една страна и Германия и Италия — отъ друга, продължава да се развива безъ изгледи, за сега, за миролюбивото разрешаване на въпроситѣ, които хвърлиха тия страни въ кърваво стълкновение помежду имъ. Особеността на сегашната фаза въ развитието на тоя конфликтъ е, че враждебнитѣ действия този пътя дойдоха при самитѣ насъ, по нѣкитѣ мѣста. По всичко се вижда, че тукъ на Балканитѣ и изобщо въ по-широката областъ на Близкия изтокъ ще се разиграятъ военни събития, които сигурно ще окажатъ силно въздействие върху общото развитие на борбата и може би ще приближатъ доста много нейния край.

Задържането на италианцитѣ на албанския фронтъ и улѣхитѣ на англичанитѣ по бойнитѣ полета въ северна и източна Африка насърчиха Лондонъ да действува за образуване на Балкански фронтъ съ надежда да се разпрѣснатъ и разслабятъ германскитѣ сили или дори да се приближатъ действията имъ до чувствителни за Съветска Русия пунктове, кждето би могълъ — по очаквания на английското правителство — да избухне и нѣкакъвъ конфликтъ между Германия и Русия — една друга надежда, на която Англия, изглежда, много разчита.

Влизането на България въ системата на Тройния пактъ и дождането на германски войски по българскитѣ граници съ Гърция и Турция озадачи авантюристично настроенитѣ срдѣци въ балканскитѣ страни, които бѣха готови да играятъ играта на Англия и ние бѣхме, почти въ

надвечерието на едно здраво успокояване на Балканския полуостровъ подъ покровителството на германската сила. Стана това, което и най-свободнитѣ стъ предвзети идеи хора не биха могли да допуснатъ само единъ месецъ преди това; Югославия, крепостта на Англия и Франция на Балканитѣ отъ 1918 година насамъ, се съгласи да сложи подписа си подъ документа, съ който тя доброволно се присъединяваше къмъ силитѣ отъ Октя и минаваше въ тѣхния лагеръ, осуетявайки по тоя начинъ всѣка възможностъ за Англия да раздуха пожаръ на Балканитѣ и обезпечавайки, въ сжщото време, на Германия възможностъ за лесно и бързо отстраняване на Англия и на влиянието ѝ и отъ тая малка частъ на Европа, дѣто тя стоеше още чрезъ съюзницата си Гърция. Минаването на Югославия на страната на противницитѣ на Англия бѣ единъ голѣмъ успѣхъ за Германия, както въ военно, тъй и въ морално отношение. Не напраздно германскитѣ и италианскитѣ печатъ оприличаха тая голѣмо политическо събитие на погрома при Дюнкеркъ.

Но Балканитѣ нѣмаше да бждатъ достойни за от давна известното имъ въ политическия свѣтъ реноме на страна гдето могатъ винаги да се очакватъ най-невѣроятни изненади, ако всичко бѣ минало въ случая така, както се начерта съ присъединяването на Югославия къмъ Тристранния пактъ. Само единъ день следъ подписването на документа за това присъединяване въ Бѣлградъ вече не сжществуваха като отговорни политически фактори, нито министритѣ, подписали споразумението, нито остана-

литъ имъ колеги, нито регентитъ, начело съ князь Павелъ. Единъ превратъ веднага промѣни цѣлия обликъ на управлението на Югославия. Препреда, именно — преди сшда е станалъ пълнолѣтенъ — кралятъ на Югославия Петъръ втори взе кралската властъ въ ржцетъ си а политиче като ржководство на страната бѣ взето отъ военнитъ, ко то извършиха пр врата въ иметъ, както официално се заяви, на спасяването на националната честъ и на независимостта на Югославия.

Макаръ първитъ дуги на правителството на председателя му генералъ Симовичъ, следъ извършването на промѣната, да бѣха, че тя е станала за запазване на реда въ страната и на мира вънъ отъ нея и пръ все, че въ тази първа и пълна декларация нищо не се казаше за това, дали ногото югославско правителство ще изпълни поститъ отъ предш-твувашето го правителство задъ жения чрезъ присъединяването на Югославия къмъ системата на Тройния пактъ, за всички бѣ ясно — също, ако не и повече, — и на германцитъ, че главната, а може да се каже единствената побуда за извършването на държавния превратъ е било желанието Югославия да изпълни изпълнението на задълженията, по о стъ нея въ Виена съ присъединяването ѝ къмъ групата на сили Осъта — изобщо: да не ста а съюзица на тия сили, а да се запази въ на лошъ случай пълненъ неутралитетъ спрѣмо в юзациѣ.

Противогерманскиятъ духъ, който бѣ продукувалъ извършването на преврата пролича още пъргия денъ следъ промѣната: и роднитъ манифестации въ Бѣлградъ и въ нѣкои още други градове на Сърбия, станали въ честъ на младия Кралъ и за възхвала на дѣлото на извършителитъ на преврата, минаха при една атмосфера на крайно напрегнато националистическо въодушевление, изразъ на облекчение, задето бѣ стхвърленъ отъ потиснатата сръбска душа воденичния камъкъ на поетото предъ силитъ отъ Осъта задължение. Редицата пъкъ случай на изстжпления надъ германци, извършени следъ преврата въ Югославия дадоха и неровержими доказателства, че тоя превратъ е плодъ на единъ кипещъ въ Югославия, който има въ основата си омразата къмъ Осъта и чувство за проти востоеене насрѣщу имъ.

За силитъ отъ Осъта и по специално за Германия бѣ отъ особена важнстъ да се разбере къде стси новото управление на Югославия и какво е отношението му къмъ тристранния пактъ и къмъ движението на германската машина, която вече се бѣ задежила на юго-изтока да прогоня неприятели и отъ тоя край на Европа. Окажаше се декларация на правителството отъ Бѣлградъ по тоя въпросъ. Декларацията, обаче, се забави между друго и поради това, че дръ Мачекъ, видниятъ и за сега най-видния представителъ на Хърватско, не си бѣ далъ още съгласието си да участвува въ новото правителство, при все че името му личеше между имената на министритъ отъ кабинета на генералъ Симовичъ още при първото обявяване на състава на правителството, произлѣзло отъ сръдитъ, извършили преврата. Това обстоятелство, дори само то, бѣ достатъчно за Германия да я накара да почака, за да види въ каква посока ще е развиятъ стношенията между сърби и хървати — отношения, за които въ случая би било оправдателно да се предполага, че биха се изразили въ едно по голѣмо разногласие, по голѣма отдалеченостъ между сърби и хървати като се знае, че последнитъ не сж сподѣляли всички схващания на Бѣлградъ по важни за Югославия международни въпроси и че хърватитъ не сж пролущали въ миналото благопрчтни

случаи да си осигурятъ все по-широки свободи и по голѣма независимостъ — като национално културна сщностъ — отъ дразнещото ги сръбско господство. Още повече, като се знае че една частъ, отъ хърватитъ живѣятъ съ очакването единъ денъ да видятъ страната си напълно самостоятелна, отъ жната отъ останалата частъ на Югославия — като отдѣлна хърватска държава.

Въ ем нго замѣгленото отъ преврата полжение, обаче, все не можеше да се разясни Прегворитъ между Бѣлградъ и Загребъ продъ жаваха безъ да се даватъ възможностъ да се разбере на ка въ основа се водятъ, кога ще свършатъ и каквъ край ще иматъ. Въ това време Бѣ градъ непрекъснато изпращаше бѣзи и реждания за мобилизиране на тн го набори и за мобилизиране на увелич гашитъ се войски. Сжщо и Анкия, изтеглила и пренасящъ значителни войскови части отъ Северна Африка изолзувише този пауза за прехвърляне и настаняване на нови английски войски по гръцкитъ остроги въ Бѣло море и въ самата Гърция. А въ Югославия, макаръ и формално неохвърлила задълженията си, поети съ подписването на прѣтсколата прѣ присъединяване къмъ тр странния пактъ, противогерманскитъ настроения започнаха да се ширятъ още повече и да се нагорешаватъ до все по-високи градуси, въротно и поразди засилената въравъ еенъ тулно получаване на морална и особено на материална помощ отъ страна на Англия и на Америка. Тая въра ще дт е била по ржжана и засиленъ и новитъ управници и всрѣдъ сръбскитъ сръ и отъ присѣтствието и отъ сновнето по Гърция и Турция на английския министъръ на външнитъ работи г. Идънъ и на начаника на щаба на английскитъ войски отъ цѣлата английска империя генералъ Дилъ, за които се предолога съ голѣма върностъ че сж имали вече срѣщи съ новитъ сръбски управници.

Това, разбира се, не бѣ отъ естество да укрепил германското търпение. Берлинъ даде да се разбере, че това негово търпение има край и наистича като чели откъмъ Югославия дойде едно сбитие, което даде храна за още малко търпение: официално се оповести, че хърватско сръбскитъ отношения сж се вече изяснили съ приеменето на г. Мачекъ да участвува, като подпрѣседателъ на министерския съветъ въ правителството, председателствувано отъ генералъ Симовичъ и изразяващо крайно националистични тежнения,

Сега трѣбваше да се види, какво ще каже това правителство по присѣдиняването на Югославия къмъ Осъта. То нѣмаше вече опадания да отлага тъй примѣрно очакваната отъ всички негова декларация по тоя въпросъ — декларация, отъ която зависѣше дали да загърмятъ германскитя отъ яди по югославскитъ граници или да се отстрани по миренъ начинъ всѣко затруднение, което би могло да произлѣзе отъ страна на Югославия срещу германския общъ походъ на югъ и югоизтокъ.

Тази декларация, обаче, и следъ решението на г. Мачекъ да участвува въ новото югославско правителство не бѣ направена и това бѣ вече указание, редомъ съ други признаци, като противонѣмскитъ манифестации и общата югославска мобилизация, че Бѣлградъ само продълчава за зигзачи и да печели време за да се приготви по-добре за посрещане на германския ударъ.

Германия, която особено въ тая война позна голѣмото значение на вземането на почина въ свои ржце, не можеше да дава съ бездействието си спрѣмо Югославия козове въ играта на Бѣлградъ и взе последното решение,

ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Ръководното тѣло на Илинденската организация съ голѣма скръбъ съобщава, че преданиятъ, безпримѣрниятъ родолюбецъ и многозаслужилъ на родната ни кауза

ДИМИТЪРЪ ЛЯПОВЪ ГУРИНЪ

роденъ въ с. Бобище, Костурско въ своята 70 годишна възраст почина скоропостижно на 17 т. м. рано сутринта.

Оплаквайки неочакваната кончина на своя съратникъ, който бѣ насочилъ всичката си енергия и пламенна любовъ къмъ земята, която бѣ го родила и служи беззаветно презъ цѣлия свой животъ, организацията покани своитѣ членове да му дадатъ своята последна починь.

Опѣлото му се извърши на 19 т. м. въ 3. ч. следъ обѣдъ въ черквата „св. Недѣля“, кждето бѣха изложени останкитѣ му.

София, 18. II. 1941.

Отъ Ръководното тѣло на Илинденската организация

Културно-Просвѣтно Благотворително Дружество „ИЛИНДЕНЬ“ — Варна

Скръбна вестъ

Почина нашия родолюбивъ и редовенъ членъ на Илинденската организация

Георги Серафимовъ Димовъ

роденъ презъ май 1870 год. въ с. Маврово, (Гостиварско)

Тжжейки за кончината на дружествения ни съратникъ, който винаги бѣ отзивчивъ и съ своята благотворителность къмъ Родината си, поканихме нашитѣ членове да придружатъ тлѣнитѣ му останки до вѣчното жилище.

Опѣлото му се извърши на 6. III. — четвъртъкъ въ 2 часа сл. обѣдъ въ съборния храмъ „Успѣние Пр. Богородица“.

Богъ да упокои душата му.

Варна, 6. III. 1941 г.

Отъ Настоятелството на Д-во „Илинденъ“

СЪДЪРЖАНИЕ

SOMMAIRE

	Стр.		Стр.
1. Молитва на Илинденеца — отъ К. Хр.	1	1. La prière d'un Ilindénèn — par C. Ch.	1
2. † Димитъръ Ляповъ Гуринъ — отъ Велко Думевъ	1	2. Dimitre Liapoff-Gourin — par V. Doumeff	1
3. Крушовската „Баба Тонка“ — Баба Пара Матева Гърдановска — отъ Капитанъ Г. П. Ацевъ	3	3. La „Baba Tonka“ de Krouchovo — par P. Atzeff	3
4. Презъ Илинденското възстание — отъ Хр. Настевъ	5	4. Pendant l'insurrection d'Ilinden — par Chr. Nasteff	5
5. Последнитъ дни на възстанието въ Охридско — отъ А. Е. Кецкаровъ	9	5. Les derniers jour de l'insurrection dans les endroits de Ochrida — par A. E. Ketzkaroff	9
6. Ще дойдемъ ний! — отъ Ружа Мелети	11	6. Poésie — par Rouja Méléty	11
7. Юнаци — отъ Любомиръ Бобевски	12	7. Poésie — par L. Bobevsky	12
8. Бешикъ гьолъ — отъ Владимиръ А. Карминовъ	13	8. Le laque Béchik — par Vl. A. Karaminoff	13
9. Положението	14	9. La situation	14

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЗ ПЯТДЕСЕТЪ

Негово Величество Борисъ III, Царь на българитѣ

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.
1. Царьтъ на Българитѣ — отъ К. Хр.	1
2. Адолфъ Хитлеръ — отъ К. Хр. С.	2
3. На фюрера Адолфъ Хитлеръ — П. С. Шингарова	2
4. Проф. д-ръ Богданъ Филовъ отъ К.	3
5. Свободна Македония — отъ Любомиръ Бобевски	4
6. Декларацията — К. Хр.	4
7. Освободителното движение въ Македония и Одринско — К. Хр. С.	5
8. Великъ день отъ К. Хр. С.	6
9. Последнитѣ дни на възстанието въ Охридско — отъ Антонъ Е. Кецкаровъ	6
10. Въ горящето с. Арменско — Леринско — отъ Хр. Настевъ	9
11. Лазаръ Г. Топаловъ — отъ Владимиръ В. п. Томовъ	11
12. Иванъ Ст. Чековъ — отъ К. Хр.	13
13. Драма — отъ Л. Т.	14
14. Драмското поле — отъ Л. Т.	15
15. О-въ Тасосъ и Самотраки — Л. Т.	15
16. Положението	16

SOMMAIRE :

	Стр.
1. S. M. Le Tzar des Bulgares — par C. Chr.	1
2. Adolphe Hitler — par C. Chr. S.	2
3. Au furer Abolphe Hitler — poésie — par P. R. Chingarova	2
4. Le professeur D-re Bogdan Filov — par C.	3
5. La Macédoine libérée — poésie — par Lubomir Bobevsky	4
6. La déclaration — par C. Chr.	4
7. Le mouvement de libération en Macédoine et dans le vilayet d'Andrinople — par C. Chr. S.	5
8. Un jour historique — par C. Chr. Sovitch.	6
9. Les derniers jours de l'insurection dans le district de Ochrida — par Anton E. Ketskarov	6
10. Dans le village brûlé d'Armensko — pres de la ville de Florina — par Chr. Nastev	9
11. Lazar G. Topalov — par Vladimir V. p. Tomov	11
12. Ivan St. Tchécov — p r C. Chr.	12
13. La ville de Drama — par L. T.	14
14. La plaine de Drama — par L. T.	15
15. Les îles Thasos et Samotrace — pa. L. T.	15
16. La situation	16

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

РЕДАКЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ ул. „ПИРОТЪ“ № 5. ТЕЛЕФОНЪ № 2-19-32

Год. абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ бр. 12 лв. Чек. с/ка 5221

Списание е одобрено отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. ноември 1933 година.

ILLUSTRATION „ILINDEN“. Rédaction et administration: rue „Pirot“ 5. — Sofia, Bulgarie

ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛЪ И МЕТОДИЙ“
СОФИЯ

ЦАРЬТЪ НА БЪЛГАРИТЪ

Знаемъ го ние още отъ неговото раждане. Щотуку встѣпвахме въ нашето юношество, достигна вестъта — родилъ се царъ на България. И засияха лица, възрадваха се сърдца. Молитви горещи достигнаха небесата. Благословии, възжеления изтрѣгнаха се изъ сърдцата. По неведоми пѣтища стигнаха ни и снимки — Борисчо въ рѣцетъ на благочестивата си майка по-късно, детенце съ кръмки върху широко чело, още по-късно въ македонска — миячка носия и т. н. Радвахме му се всички. И той растна заедно съ засилването мощта на българския народъ.

Изнизаша се години. Полетя българскиятъ войникъ къмъ светилищата на светитѣ брата, къмъ чертозитѣ на царя Самуила. И съ очитѣ си видѣхме наследника на престола въ първитѣ редове да осиява съ присѣтствието си духоветѣ на борящитѣ се вѣтязи. Не едно премежлие се бѣ изпречило на пѣтя му, не единъ пѣтъ животътъ му е висѣлъ на котъмъ, но народътъ изпроси милостъта Божия и Богъ ни го съхрани¹⁾.

Настѣпи З. Х. 1918 г. Потъналъ въ трауръ, народътъ възложи своитѣ надежди върху мѣдрия, върху иегинския народенъ нашъ царъ Борисъ III, който съ царственото си сияние трѣгна изъ села и градове да успокоява, да вдъхновява вѣра въ свѣтлото бѣдаче на храбрия свой народъ. И всички възжелено го очакваха, всички му се радваха и го посрещаха както самиятъ Богъ се посреща.

Ураганътъ, миналъ и върху царствения му домъ, постепенно утихна. Настѣпило вече спокойствието въ страната, тя се отправи къмъ своя възходъ и отново просия благополучието на народа, впрегналъ последни свои усилия да омие позора, който Букурещъ и Ньой бѣха му наложили. И всички заговориха отново за „обетованата земя“. Гонимата отъ победителя цель да се опогроми окончателно българскиятъ духъ — неуспѣ, пропадна.

Поелъ здраво въ рѣцетѣ си всестранното управление на страната си, таящъ въ душата си вси-

¹⁾ Като 7-8 годишно дете престолонаследникътъ се разболѣ отъ скарлатина — доста злокачествена. Криза бѣше настѣпила. Специални молебени се отслужиха въ предѣлени отъ богомолци цѣркви.

чкитѣ възжеления на своя народъ, по Божие възхновение царътъ на Българитѣ бѣ налучилъ пѣтя за извѣждане на народния ни корабъ на спасителния брѣгъ. И свърза той сѣдбата на българина съ тази на жестоко обругания великъ Райхъ, великъ по духъ, великъ по мощъ, по жажда за отплата. Той му съюзъ бѣ благословенъ и отъ създателя на всеобщо обичаната наша царица, която дари българския престолъ съ възжелено очаквания нашъ престолонаследникъ Симеонъ князь Търновски.

И цѣлиятъ народъ единодушно, спонтанно прегърна съюзника си отъ 1915—18 г. и отвори обятията си, та го посрещна така, както онещастливена майка прегръща изгубения свой синъ, единствената своя надежда и утеха — осамотенъ бѣ останалъ българинътъ, заобиколенъ отъ стрѣвни за българска кръвъ съседи.

И настѣпи великата радостъ за всѣко българско сърдце. И то импулсира, до прѣсване то тупти! Всички българи подъ скиптъра на своя мѣдъръ царъ! Боже! Истина ли възкрѣсна българската правда? Велика България, възжелената, мечтаната отъ вѣкове пѣлокунна българска родина, възстанови ли се вече? Престанаха ли вече заплахитѣ на исконни врагове за посѣгане върху всичко свето, за заробване на всичко българско? Питатъ се всички — всички зашемедени отъ свѣткавичната бързина на развилитѣ се събития.

Щастливъ народъ съ Богопомозания свой Царь! Отъ години наредъ той, царътъ, все утеха и радостъ носи за своитѣ поданици-братя. Неговата блага усмивка пълни съ възторгъ и радостъ сърдцата на граждани и селяни. Съ посещенията си изъ всички краища на страната само крепкостъ и вѣра за добро щастие вдъхва. Спечели той сърдцата на всички, заради това и Богъ го благослови. И ето — почти удвоена България по пространство и народъ — безъ жертва, безъ капка кръвъ, безъ сътресения, безъ страдания — при общо ликуване, при несбѣднала се отъ вѣкове общобългарска радостъ.

Да пребѣде на вѣки славата на царътъ на българитѣ Борисъ III. Да утвърди Богъ царствената му корона, осияна вече съ безценнитѣ камъни Мизия, Тракия, Добруджа, Македония и Поморавия!

Да бѣде тя вѣчна, безконечна!

К. Хр.

АДОЛФЪ ХИТЛЕРЪ

Великъ народъ велики хора ражда. Велики дѣла отъ велики вождове се ръководятъ, създаватъ.

Въ коя страница на историята на човѣчеството се сочи събитие отъ калибѣра на великото дѣло, на което днесъ свѣтътъ е свидетелъ!

Настанала бѣ жестока неправда. Алчностъ за заграбване свѣтовнитѣ блага бѣ раздѣлила странитѣ на имащи право на всичко и на осждени на вѣчно страдание. Мирътъ между хората бѣ се зареялъ нѣкъде далече и бѣ се застѣпилъ напълно отъ злобата, отъ омразата, отъ преследването до девета рода, както, често се казва.

Ние българитѣ изпитахме най-жестоко върху гърба си човѣшката неправда. Цѣлъ вѣкъ вече се боримъ за своята свобода, но зли врагове ни отричаха даже и правото на съществуване. При дарованията, съ които е накичилъ Богъ земята ни, при търпимостта, съ която се отличава българинътъ въобще, и при превъзходнитѣ качества, които той притежава — трудолюбие, пестеливостъ, трезвеностъ, храбростъ, жажда за просвѣта и свобода, честностъ, милосърдие, гостоприемство — днесъ при Санъ-Стефанска България той, българинътъ, би блаженствувалъ. Заробването на едната половина отъ българското отечество ни коштува толкова много жертви, толкова страдания!

А само намъ ли се е пречило на развитието ни? Коя държава, кой народъ е могълъ да разгне всички капациететъ на своитѣ дарования спокойно? Извиши ли се нѣкоя глава надъ другитѣ, трѣбваше да се отрже. Единъ единственъ да остане Богоизбраниятъ, галениятъ отъ провидението, човѣкътъ отъ I-во к-во англичанинътъ богатиръ. Да нѣма той съперникъ.

Страшна напасть се бѣ изпречила на пътя на народитѣ — на едни отъ излишества се пукаха стомаситѣ, а други мизерията застрашаваше съ израждане, унищожение.

Трѣбваше да се тури край на това положение. И слѣзе на земята пратеникъ Божий, мжжъ праведенъ и честенъ, наслоилъ въ себе си всичкитѣ възделения на великия свой народъ, допль да промѣни до сега съществующия строй, да постави свѣта на нови начала — всѣки еднакво да се радва на

Божие то слънце, всѣки да се развива съгласно способноститѣ и благата дарени му отъ провидението.

Обаянието, което си спечели всредъ своитѣ синародници — всички му се подчиняватъ, всички го величатъ — и дигнаха го до степенята на кумиръ, на божество и всички му се кланятъ. Самата му решителностъ, самъ да премѣри силитѣ си съ странитѣ заробителки, изтъкна Адолфъ Хитлера като свѣрховѣкъ, като недостигнатъ до сега държавникъ.

Блаженъ народътъ, блажена майката, която създаде страшилището на облагодетелствуваниятъ, възродителя на потиснатитѣ.

Цѣлиятъ български народъ отдава слава на храбритѣ, на саамоотверженитѣ германски воини, които поразиха свѣта съ своитѣ нечувани до сега подвизи. Всички българии отправятъ молитви Богу да запази живота на нашия съюзникъ и покровителъ, чиято слава, вѣчна и беззаветна, се краси отъ свѣтителския ореолъ върху боговдѣхновеното му чело, чието име е записано вече съ златни букви не само въ историята на германския народъ, но и въ историята на българитѣ. Благодарение на качества, отличаващи ни предъ околнитѣ намъ страни, благодарение храбростта на българския воинъ и мждростта на своя царъ, българитѣ спечелиха съюза и покровителството на Великия Райхъ и видѣха своето освобождение — отъ днесъ нататкъ българскиятъ родъ ще се

Адолфъ Хитлеръ

радва цѣлъ цѣлокупенъ на пълна свобода.

Илинденци, които вложиха своитѣ младини въ борба съ вѣковния си врагъ, илинденци, грамадната частъ отъ които завършиха земния си животъ съ отворени очи по несбжднати идеали, съ свалени шапки се покланятъ предъ величието на спасителя на свещената имъ родна земя, Адолфъ Хитлеръ.

Македония, раздрала вече черни чумбери, цѣла залета отъ възторгъ и радостъ, благославя своя освободителъ, комуто вѣщае вѣчна признателностъ.

Да пребже презъ вѣковетѣ славата на знаменития Водачъ Адолфъ Хитлеръ. Ще се носи като легенда подвигътъ на храбрия германски народъ.

К. Хр. С.

На фюрера Адолфъ Хитлеръ

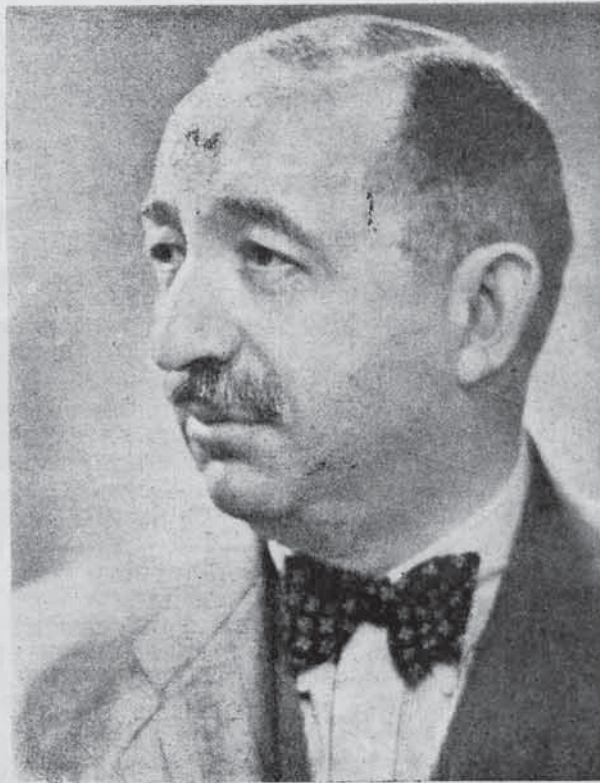
Днесъ се прекрояватъ старитѣ бразди отъ могъща сила самобитна — Тежки животъ честитъ да възроди, тя съсъ свѣтло знаме литна.

Днесъ великъ синъ на германския народъ своята родина вече извежда до всестранно нечуваний възходъ, до здравъ бръгъ, съ ширни простори нарежда.

Професоръ д-ръ Богданъ Филовъ

Най-щастливия отъ всички досегашни министри председатели на III то българско царство. Издигналъ се чрезъ своя благодатенъ трудъ до най-високото стъпало на нашата обществено просвѣтна иерархия — директоръ на българския археологически музей, професоръ, председател на българската академия на наукитѣ и изкуствата, ученъ, съ всевъвсѣтска известностъ, почетенъ докторъ на редъ академии и университети въ свѣта, министъръ на просвѣщеніею — г. Богданъ Филовъ бѣше като че ли Богопосочения за поста, който му се повѣри.

Уменъ, трезвенъ, тихъ, здравъ духъ (mens sana . . .) стоялъ далечъ отъ партизанскитѣ ежби, съ спокойна съвестъ, скроменъ труженикъ въ своята научна областъ, жрецъ въ отечествения храмъ — чрезъ труда си да издигне България на по-високо стъпало върѣдъ учения

Проф. д-ръ Филовъ

свѣтъ — предъ близки и далечни страни — съ най-правилни схващания по народностнитѣ ни въпроси, добити чрезъ науката, въ която се е врѣлъ презъ цѣлия свой животъ, и отъ кждето е извлѣкълъ тънкітѣ нюанси на дипломатията, днешниятъ нашъ министъръ председател изигра ролята си по начинъ, който му спечели сърдцето на цѣлия български народъ, обаянието, признателността на новитѣ граждани на Велика България.

Историкътъ Богданъ Филовъ собственорѣчно написа златна страница въ новейшата история на България.

Богданъ — отъ Бога да день намъ — Фило — въ — обичашъ, любящъ народа си — преданъ синъ на отечеството си — служи му най-достойно и Богъ увѣнча усилията му съ успѣхъ и записа името му въ кондиката на народнитѣ творци.

Вѣчна Слава.

К.

Селянки отъ с. Кривогащани, прилепско, посрещатъ първия български офицеръ и гости отъ София

Пита се свѣта въ почуда трепналъ цѣль,
отъ де се взе тази дивна сила?!
Какъ ли този духъ душитѣ завладѣлъ
стана мощъ стихии победила?!

Тукъ самъ Творецъ въ помощъ е дошелъ!
На земята правдата да свѣтне
е решилъ и сичъ германски е пѣчелъ
да спаси той правото заветно!

И народитѣ живѣли тежки дни
чакатъ съ вѣра правда пакъ жива,
чакатъ смѣлия борецъ за правдини,
да вцари тукъ ера справедлива.

П. Р. Шингаро за

Любомиръ Бобевски

СВОБОДНА МАКЕДОНИЯ

БЪЛГАРИО, ЛИКУВАЙ, ЧЕ ЗЛАТНИЯ ТИ БЛЪНЪ —
МЕЧТА НАРОДНА, СВЯТА, Е ВЕЧЕ ВЪПЛОТЕНЪ,
И СЪ ДУХЪ Е ЛЖЕЦАРЕНЪ ТОЙ ВЪ КРЕПКАТА ТИ ГРЪДЪ,
ПОЕЛЪ СЪ ПОБЕДНИ ХИМНИ ВЪЗТОРЖНО СВЪТЪЛЪ ПЪТЪ

НА КАИНА И ЮДА ПРОКОБНИЯ ИМЪ ПЛАНЪ
И АДСКИЯ ИМЪ УСТРЕМЪ — НА ГОРДИЯ БАЛКАНЪ
ДА БЪДАТЪ ГОСПОДАРИ, ВЪ ЕДИНЪ ПРОПАДНА МИГЪ,
ЧРЕЗЪ МОЩНАТА ДЪСНИЦА НА ХИТЛЕРА ВЕЛИКЪ!

ОТЪ СОЛУНЪ ТА ДО ПРЪСПА, ОТЪ ВАРДАРЪ ТА ДО ДРИНЪ
ОТЪ СКОПИЕ СТАРИННО ДО ОХРИДЪ ТИХЪ И СИНЪ,
ОТЪ ЩИПЪ И ПРИЛЕПЪ ГРАДА ДО ВЪЧНО БУДНИЙ ШАРЪ.
СЕ СЛАВАТА РАЗНАСЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ЦАРЪ!

НА КЛИМЕНТА, О ЗЕМЛЪО — ДО ВЧЕРА ЧЕРЕНЪ РОБЪ
ЗЕМЯ НА МЖЧЕНИЦИ, ИЗРИТА СЪ ГРОБЪ ДО ГРОБЪ,
ЗЕМЯ НА САМУИЛА СЪСЪ ПОДВИЗИ — ГРАНИТЪ,
УДАРИ И ЗА ТЕБЕ ВЪЗКРЕСЕНЪ ЧАСЪ ЧЕСТИТЬ!

ОКОВИ И ЗАТВОРИ, БЪСИЛА, МЪСТЪ И ГНЕТЪ
СЪЖ СРИНАТИ ИЗДЪНО И РОДНИЯ ЗАВЕТЪ
ПОСТИГНАТЪ Е ИЗЦЪЛО, ОМИТЪ Е И ОТЪ СРАМЪ,
И ОТЪ ПОЗОРЪ СЪ КРЪВЪ ВРАЖА НАРОДНИЯ НИ ХРАМЪ.

ЗЕМЯ СВЕЩЕНА, МИЛА, О СВИДЕНЪ БАЩИНЪ КРАЙ,
ЩО ОТЪ ВРАЗИ БЪ СВЪРНАТЪ НА АДЪ ОТЪ ЗЕМЕНЪ РАЙ,
СЛЕДЪ ТОЛКОЗЪ ПЪТЪ ИЗМИНАТЪ, НАМЪРИ СВОЯ БРОДЪ
КЪМЪ СВОБОДАТА СЛАДКА И ЗЛАТНИЯ ВЪЗХОДЪ!

Декларацията

Съвременната война, която 2 години вече друса свѣта по всичкитѣ му направления, за разлика отъ воденитѣ досега войни изнесе новитѣ принципи, за които се борятъ странитѣ отъ остѣта — да се създаде новъ строй въ свѣта . . . да се обединятъ народитѣ въ свои етнически държави, за да могатъ да се отдадатъ на своето мирно развитие . . . По всичко пролича — III фаза на войната приближава югоизтока на Европа. И раздвижи се българската съвестъ. Възникнаха надежди за настѣпващето разрешение на голѣмия български въпросъ. По кой пѣтъ да се трѣгне! Какво да се предприеме, за да не се пропусне тоя пѣтъ случая — загрижи се българското общество. Занизаха се взевъзможни мнения, повечето отъ които не държаха смѣтка за даннигѣ, които ни дава историята — за настроенята на маситѣ въ тази страна, за тѣхнитѣ въковни аспирации, написани съ кръвѣта на десетки български поколѣния.

Мнозина бѣха изпуснали изъ предвидъ кой създаде Св. Кирилъ и Методий и ролята, която чрезъ тѣхното вдѣхновение изигра българинѣтъ всрѣдъ славянството. Мнозина не бѣха си спомнили за българскитѣ просвѣтители Св. Климентъ и Св. Наумъ, нито за Царя Самуила, жертвата на Василия Българоубицеа и въ по-ново време за великия възродител на бѣлг. народъ Паисия и на неговитѣ първи последователи — Йоакимъ Кърчовски, Кирилъ Пейчиновичъ, Архимандридъ Теодосий Синаитски — създателя на I-ва бѣлг. печатница — за Райко Жинзифовъ, Конст. Йорд. Джинотъ, братя Миладинови, Неофитъ Рилски, Григоръ Пърличевъ

и плеада други тѣхни сподвижници, които велегласно бѣха заявили — бѣлгари сме и копнеемъ и се боримъ за събуждането на всебългарската съвестъ. Тоя зовъ, изнасянъ настойчиво безъ брой пѣти на всеуслишание отъ цѣлия ни народъ, се наложи на цѣлъ свѣтъ. И занизаха се събития: истилямѣтъ — референдумъ произведенъ съгласно фермана за учредяване на Бѣлг. Екзархия отъ 1870 г. цѣла Макед. гласува за бѣлг. епархии; посланишката конференция въ Цариградъ отъ 1876 г., която съгласно мненията на европейски учени — историци, географи и етнографи — опредѣли точно границитѣ на българското племе, граници, приблизително покрити 2 г. по-късно при с. Стефано; възстанята отъ 1878 и 1881 г. въ Разлогъ и Охридъ като протестъ на решенията въ Берлинския конгресъ; борбата за бѣлг. училища и църкви, които покриха цѣла Македония; революционното движение съ своя епиготъ Илинденъ, изнесено съ изключение на нѣколко единични случаи изключително отъ бѣлгаритѣ въ Македония; реформитѣ — Мюрцшегскитѣ, финансово-административни — и срещата въ Ревалъ — които възпиреха усмирието на бунтуващитѣ се бѣлгари; борбата следъ възстанието на макед. бѣлгари противъ турци, гърци, и сърби едновременно; признанията на свѣтовната наука — нека тука изброимъ сърбитѣ: патриархъ Василий Бъркичъ (1771 год.), Иованъ Раичъ (1794), Дим. Давидовичъ (1821), етнографската карта на професоръ Дежарденъ публикувана въ Бѣлградъ (1853), Вукъ Караджичъ (1872), Стефанъ Верковичъ. — всички единодушно призна-

ватъ — славянитѣ въ Македония сжъ българи; участието на България въ Балканската война съ своето македоноодринско опълчение; 2 год. покъсно българо-германския договоръ за освобождението на всички български земи и участието на България въ общеевропейската война съ своята XI македонска девизия; фаталния Ньои съ своята прословута конвенция за размѣна на населенията, която изхвърли изключително въ България стотици хиляди македонски българи; „вулгарофонитѣ въ северна Гърция“, върху които се налагаха кръстни страдания, за да се изкорени езика имъ; бугарската майка, която ежминутно се разпъваше на кръстъ въ „южна Сърбия“ и т. н. и т. н. факти, които сочатъ народностния обликъ на македонския българинъ, далъ всичко за величието на българския народъ.

При сждбоноснитѣ моменти, които Българинътъ изживѣваше, при тълкуванията на общонароднитѣ ни аспирации, които се правѣха отъ всѣко мислеще сжщество, наложително бѣ македонската емиграция да излѣзе съ едно становище, обединяващо мненията на всички българи.

Председателитѣ на македонобългарскитѣ легални организации въ България, задължени въ качеството имъ на тѣхни представители да бдятъ върху всички въпроси отнасящи се до освобождението на родната ни земя — частно — и за преуспѣването на общобългарското ни отечество — въобще — въ заседанието си отъ 15. VII. 1940 г. издадоха следната декларация:

ДЕКЛАРАЦИЯ

УПРАВИТЕЛНИТѢ СЪВЕТИ НА СЪЮЗА НА МАКЕДОНСКИТѢ КУЛТУРНО-ПРОСВѢТНИ И БЛАГОТВОРИТЕЛНИ БРАТСТВА ВЪ БЪЛГАРИЯ, НА МАКЕДОНСКИЯ НАУЧЕНЪ ИНСТИТУТЪ, НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ, НА МАКЕДНООДРИНСКОТО ОПЪЛЧЕНИЕ И НА МАКЕДОНСКИЯ ЖЕНСКИ СЪЮЗЪ, СЧИТАТЪ ЗА СВОЙ ДЪЛГЪ ДА НАПРАВЯТЪ СЛЕДНАТА ДЕКЛАРАЦИЯ:

СВОБОДНАТА ЧАСТЪ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЪ И БЪЛГАРИТѢ ОТЪ И ВЪ МАКЕДОНИЯ СЖ ДАЛИ БЕЗБРОЙ КЪРВАВИ ЖЕРТВИ ВЪ МНОГОБРОЙНИТѢ ВЪЗСТАНИЯ И ВЪ ВОЙНИТѢ ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА МАКЕДОНИЯ ОТЪ ТУРСКОТО, А ВЪ ПОСЛЕДСТВИЕ ОТЪ СРЪБСКОТО И ОТЪ ГРЪЦКОТО ИГО.

ЕТО ЗАЩО ДНЕСЪ, КОГАТО СЖДБИНИТѢ И ПОЛИТИЧЕСКИТѢ ГРАНИЦИ НА НАРОДИТѢ ВЪ ЕВРОПА

ЩЕ СЕ ОПРЕДѢЛЯТЪ ЗА СТОЛѢТИЯ, НИЕ СЧИТАМЕ, ЧЕ МАКЕДОНСКИЯТЪ ВЪПРОСЪ ТРѢБВА ДА СЕ ПОСТАВИ ЗА РАЗРЕШЕНИЕ ПРЕДЪ МЪРОДВНИТѢ ФАКТОРИ ВЪ БЪЛГАРИЯ И ВЪ ЧУЖБИНА ТАКА:

МАКЕДОНИЯ, ЦѢЛОКУПНА И НЕДѢЛИМА ВЪ НЕЙНИТѢ ГЕОГРАФСКИ ГРАНИЦИ, ДА СЕ ПРИБЕРЕ КЪМЪ МАЙКАТА ОТЕЧЕСТВО БЪЛГАРИЯ, КАТО НЕ СЕ ДОПУСТНЕ НИКАКЪВЪ ДѢЛЕЖЪ.

15 юлий 1940 год.

Председател на Макед. културно просв. и благотв. братства
(п) Коста Николовъ, генералъ о. з.

Председ. на македон. науч. институтъ: (п) проф. Н. Стояновъ

Председ. на илинденската организация: (п) Лазаръ Томовъ

Председ. на Съюза на македоно-одринскитѣ опълченски дружества
(п) Миланъ К. Дамяновъ

Председ. на македон. женски съюзъ: (п) Д-ръ Злата Сарафова

Тази боговдѣхновена, внушена отъ историческитѣ възделения на македонскитѣ българи декларация, се възприе отъ цѣлокупния български народъ съ най-голѣмо облекчение и въодушевление. Тя, простата бумага, но истински народенъ талисманъ, изигра спасителна роля за насочване къмъ единомислие на всички българи, всички до единъ еднакво любящи, еднакво предани синове на своето отечество, но, зашемедени отъ бързо настѣпващия часъ за разрешение на народнитѣ ни идеали, мислѣха, кроеха кои пжтища би трѣбвало да се поематъ за най-правилното разрешение на народностния ни въпросъ, та бѣ се достигнало до различни тълкувания, нѣкои отъ които много противоречиви по между си, тълкувания целящи всички до едно свободата на Македония.

Тази декларация изигра възродителна роля. Тя посочи начина за най-правилното разрешение на великобългарския въпросъ всрѣдъ българитѣ.

Нека ни бжде позволено да изразимъ възхищението си отъ промисъла възсиялъ съвеститѣ на създателитѣ ѝ. Нека тукъ изкажемъ благодарността си за цѣлата тѣхна по-нататъшна дейность, която имъ е коствувала много трудъ, много безсънни нощи.

К. Хр.

Освободителното движение въ Македония и Одринско

Освободена, България възсия отъ радостъ. Освобождението, така неочаквано и тъй бързо постигнато, хвърли българина огъ една въ друга крайность. Не бѣ достатъчно опознати отъ Духа святаго, което му донесе свободата. Освобождението скоро разхлаби прословутата своя стегнатостъ.

Жестоко наскърбенъ отъ Берлинската неправда, българинътъ отъ Македония и Одринско остана да понася жестокоститѣ на освирепелия до крайни предѣли свирепъ свой властникъ. Положението бѣше станало непоносимо. „Помогни си самъ, и Богъ ще ти помогне“, — лозунгътъ на Ботева и Лезски — бѣ възприетъ и отъ българина — робъ. Той лозунгъ възроди роба, то і въздигна дозчерания ратай до степенята на легендарния рицаръ — борецъ за свободата на отечеството си.

Всѣка схватка съ тирана, всѣка саможертва отекваше въ сърдцето на българина — свободенъ и поробенъ. Обилно проливанага за народа свобода

кръв издигна македонския въпросъ до общобългарски въпросъ и цѣлиягъ ни народъ съсредоточи всичкото си внимание къмъ неговото разрешение. Свободата на Македония и Одринско стана народенъ идеалъ и следъ казармата мнозина български войскари отидоха да платятъ своята кръвна данъ за свободата на неосвободената частъ отъ българското отечество.

Поети и писатели, учители и ученици, търговци и занаятчи, българи отъ най-разнородни занятия и положени зарѣзаха свободното си сжществуване и се наредиха рамо до рамо до разбунтувания се македоно-одрински българинъ. Рѣдко остана селище въ княжеството, което да не бѣ изпратило свой представител-борецъ при подетата борба. Рѣдки сж случаетѣ, въ които българинъ да не бѣ подпомогналъ съ лептата си освободителното движение.

Илинденъ развихри народния ни духъ. Подготви се българинътъ за подвизи, които смяха

свѣта. Презъ войнитѣ българинѣтъ даде лишни жертви отъ прекаленъ патриотизъмъ, жертви, които биха могли да се спестятъ, ако презрението къмъ врага не бѣ достигнало до пренебрѣжение къмъ живота, ако желанието да се умре за величието на българския народъ не бѣ най-сладкото опоение върѣдъ дигналата оржие армия.

Колко жертви даде българската войска, знаятъ се, изчислени сж. Не се знаятъ жертвитѣ на разбунтувалия се народъ преди самото възстание, презъ него и следъ него. Наложително е да се изчислятъ тѣзи жертви, да се запишатъ имената имъ въ жертвената кондика на българския олтаръ, да се откриятъ великомученицитѣ паднали за свободата ни въ борба съ общитѣ наши врагове, та да се види колко скъпо коштува отечествената ни свобода, за да се тачи тя и цени отъ посколѣнията, които ни следватъ.

ВЕЛИКЪ ДЕНЪ

Въ Ньои фарисеи осждиха и на кръсть разпнаха половинъ България. Оплюха я. Съ тръненъ вѣнецъ челото ѝ обкржжиха. И въ гробъ я положили. И сложили камъкъ надъ гроба ѝ. Запечатиха го и люта стража около него наредиха. Зачезнаха сърдца, сърдца покрити съ люти рани по родна свещена земя. Утѣха никаква не намѣрили, мѣсть и злоба отъ люти врази ни се показа. Унизенъ и омерзвленъ, но увѣренъ въ своята права правина светъ мѣченикъ — той никога не бѣ протягалъ рѣка за чуждото — българинѣтъ отпрати своитѣ упования къмъ Бога — Богъ е сътворилъ правдата безсмъртна... И повтори се възкръсното чудо на чудесата.

Нѣкъде на северъ отъ насъ великъ народъ, заедно съ насъ станалъ мѣченикъ, Богъ сподоби съ великъ свой синъ, комуто внуши да поеме кръста на разпнатия на кръсть синъ Божий, за да спаси отечеството си. Въ страданията на своя народъ той бѣ съзрѣлъ и страданията на малкия, но великъ по душа свой съюзникъ и ведно съ възкресението на Германската Правда пое възкръсването и на Българската Правда.

И Богъ благослови свещения му починъ: даде му сила и мощъ да срази стоглавата хидра, която отъ вѣкове разяжда челоуѣчеството. И видѣхме — стана чудо на свѣта. Земята се разтърси отъ мощта, отъ духовната и материална мощъ на Великия Райхъ и стражитѣ надъ гроба като димъ се разпилѣха, разкжсаха се веригитѣ, отхвъркна нѣкъде без-

Илинденци, вече твърде много оредѣли, омаломощени отъ чрезвичайната радостъ вследствие народната ни сполука, съ треперящи рѣце свиватъ своето бойно знаме, целуватъ го горещо и го предаватъ на съхранение при останалитѣ български свещени знамена, подъ чиито стягъ сж се наредили българитѣ отъ всички краища на нашето отечество, за да бранятъ свободата и величието на цѣлокупния български народъ.

Много сърдца сж се прѣснали вече отъ чрезмѣрна радостъ, мнозина илинденци не ще могатъ да стигнатъ до освободенитѣ имъ родни мѣста, но, тържествуващи, смирено, тѣ могатъ вече да заявятъ: „Сега вече мога да си въздѣхна спокойно, защото очитѣ ми видѣха спасението на моя народъ.“

К. Хр. С.

следно надгробниятъ камъкъ и Македония, ведно съ нейнитѣ поробени сестри цѣла въ сияние възкръсна.

И падна народѣтъ ѝ на колѣне и облѣ въ съзли своя възторгъ, и, възсиянъ цѣлъ отъ радостъ, възкликна — Небесни Сили, възпѣйте българското тържество съ ангелскитѣ си гласове — не се подава на описание, не намираме сили въ себе си, незнаемъ какъ да изразимъ величайшата наша радостъ. Бушува кръвта въ нашитѣ жили и помрачава нашата сваятъ. Съ очи премрежени, включени уста, плачемъ и нѣмѣемъ, ридаемъ и се смѣемъ, туптятъ сърдцата ни. Чувствуваме какъ тѣ се напѣватъ — ще се прѣснатъ!

Съ вѣкове възделени, ний виждаме най-последно идеалитѣ ни осществени. И чувствуваме какъ въ насъ възкръсватъ нашитѣ бащи и братя, какъ чрезъ насъ ликуватъ и тѣ, какъ у насъ изблква и тѣхнитѣ възторгъ. Мжно се изживѣва тържество, като това, което на Възкресение Христово възкръсна. Нека Богъ укрепи нашитѣ сърдца, да запази нашитѣ сили, за да ги вложимъ въ изграждането на пълното величие на цѣлокупната българска държава.

Вѣчна признателностъ къмъ бълг. Царъ и народъ, който на нѣколко пжти на карта сложи своето сжществуване заради свободата на поробенитѣ свои братя!

Вѣчна благодарностъ, благословенъ да бжде храбриятъ нашъ съюзникъ и великиятъ неговъ водачъ!

К. Хр. Савич

Последнитѣ дни на възстанието въ Охридско

(Продължение отъ бр. 3)

Отъ една мѣстностъ между Караорманъ и пл. Славей наблюдавахме запалени огньове-пламъци по върховетѣ на пл. Славей, Голо-бърдо, Голякъ, по разни мѣста по Бигла планина. На 20. IX. пристигнахме гладни въ едно закрито гористо мѣсто между пл. Славей и Караорманъ. Опитахме се да се върнемъ въ Горна-Дебърца, да пробиемъ пжтъ къмъ Кичевско, да се срещнемъ съ шаба, съ Хр. Узуновъ, да намѣримъ залькъ хлѣбъ, но не ни се удаде. Нѣмаше другъ изходъ, освенъ така грохнали да навлѣземъ въ гжститѣ гори на Караорманъ. Тукъ въ уединено мѣсто може да срещнемъ аскера, да намѣримъ гроба си, да станемъ изкупителна жертва за населението. Това искахме. Ние се бѣхме простили съ живота и се движехме безъ охрана. Тъмна нощъ ни забули,

На 21 IX сутринѣта треперящи отъ студъ и изнемощѣли отъ гладъ, подхвърляхме си единъ на другъ забавителни закачки. Анастасъ Каневчевъ каза: „Хей, слушайте, азъ съмъ ималъ въ раницата си едно парче хлѣбъ, ще си го подѣлимъ“. Подава единъ камъкъ съ цѣтъ на хлѣба. Войводата Марко Павловъ казва: „за васъ лъжа, за мене вистина, ето идитѣ еденъ селянинъ, ни носи полна торба со лепъ“. Действително, видѣхме селянинъ, върви на 200—300 крачки далечъ отъ насъ безъ оржие, съ празна торба. Отвреме — навреме, ето, че и други хора безъ оржие бързатъ, подтичватъ, вървятъ. Не ни усѣтиха, безполезно е да ги спремъ. Вдѣлбочаваме се въ гжститѣ гори. По инстинктъ за самосъхранение мълчимъ и вземаме позиции. Ще последва, казахме си, потеря,

Азъ лежа, мълча, мисля, не намирамъ изходъ отъ туй положение. Нашето присъствие въ района е опасно за самото население, когато то се амнистира. Подслонъ нѣма, а гладътъ, студътъ . . . животъ . . . но тукъ . . . да, аскеръ, хубаво . . . смър . . . Ето ме въ класната стая . . . ученици, дѣска, цифри . . . не, това сж ученици отъ недѣлното училище, писалки . . . не, . . . берданки. Ето, баща ми, жена ми децата ми . . . впускамъ се да ги прегърна . . . До мене виждамъ Анастасъ Ка-

Христо Д. Узуновъ

въ св. шенически дрехи, самоубитъ ведно съ четниците си въ с. Церъ — Демир-Хисарско

невчевъ, друска ме и ми говори. Не можахъ нѣколко минути да проговоря ни дума. Свестихъ се, въздържахъ се. Заспалъ съмъ 1—2 минути и на сънъ поразодихъ се въ Охридъ, Битоля, Солунъ, Одринъ, види се за последно сбогомъ.

Сега е пладне, слънцето едвамъ проникнува презъ листата на гжстата гора и отива къмъ албанскитѣ гори. Мина объдъ безъ объдъ, вечеръ безъ вечера. Настъпи ношъ. Четниците лежатъ тукъ—тамъ и тихо помежду си говорятъ. Горското началство слуша разговора имъ и намира, че е много жестоко да се държатъ и четниците въ сжщото безизходно полежение, — да се иска и тѣхната смъртъ отъ гладъ, отъ студъ, отъ потеря, когато тѣ могатъ да се амнистиратъ и да бждатъ полезни на семействата си и на дѣлото ни. Разреша се, кой какъ може да си отива дома, да се амнистира, разбира, се, да бжде въ редоветѣ на

Дѣлото ни. Нѣколко четници, между които бѣше и Цвѣтко Найденовъ (паничаръ) отъ с. Слатино и Крумъ Чипановъ отъ Охридъ, братски се сбогуваха и заминаха. Останахме въ Караорманъ 17 души, именно: 1) Александъръ Г. Чакъровъ (отъ Струга), 2) Лазаръ Димитровъ (отъ с. Дрѣнокъ, Дебърско), 3) Наумъ Анастасовъ Цвѣтиновъ (отъ Охридъ), 4) Антонъ Коцкаровъ (отъ Охридъ), 5) Лука Групчевъ (отъ Охридъ) 6) Христо Ангеловъ (отъ Охридъ), 7. Анастасъ Коневчевъ (отъ Охридъ), 8) Марко Павловъ (отъ с. Безово), 8) Пенделъ Поповски (отъ с. Ложани), 10) Трайче (отъ с. Клене), 11) Наумъ (отъ с. Глобочица), 12) Спасе Пелтекътъ (отъ с. Глобочица). 13) попъ Йорданъ и 14) братъ му попъ Христо (отъ с. Присовяни), 15) попъ Йоанъ (отъ с. Керези, 16) Гаврилъ (отъ с. Мадричъ) и 17) Козманъ отъ с. Збжже).

На 28 IX Алекс. Г. Чакъровъ, Лазаръ Димитровъ, Наумъ Анастасовъ Цвѣтиновъ, Лука Групчевъ Марко Павловъ и Кецкаровъ обсъждахме какво да правимъ, кжде да се денемъ. Ненамирахме изходъ на никакво предложение, освенъ поскоро да стъпимъ въ сражение съ аскера и да намѣримъ смъртта си, но не между населението; или, ако това не се случи, да се самоубиемъ и оставимъ коститѣ си въ Караорманъ Войводата Марко Павловъ каза: „щомъ дошла работата до самоубийство, предлагамъ: да отидемъ въ с. Луково (Дебърско), цѣлото село е осветено, то е запазено отъ погромъ. Тамъ ке се дигизираме, ке станемъ работници-майстори, ке отидемъ въ Дебърска Малесия, Матъ, въ Миридита за да грдимъ кули. Нали азъ по занаятъ съмъ майсторъ, вие ке ми станете калфи. Ке търсиме начини за да се прехвърлиме въ Черна гора. При първа опасностъ, револверитѣ си ги имаме, го единъ куршумъ. . . и свършваме. Живи нѣма да се предадемъ. И тѣй, и тѣй сме изгубени; може би едно на 1000-та, да се спасимъ“. Азъ зная, каза Марко-Арнаутски езикъ, вие ке се преструвате като прости хора, работници, нѣма да говорите. Почти всички намираме и тоя планъ не сигуренъ, много рискованъ, особено при днешнитѣ обстоятелства. Опасенъ, не за живота ни, но да не бждемъ заловени живи, преди да се самоубиемъ.

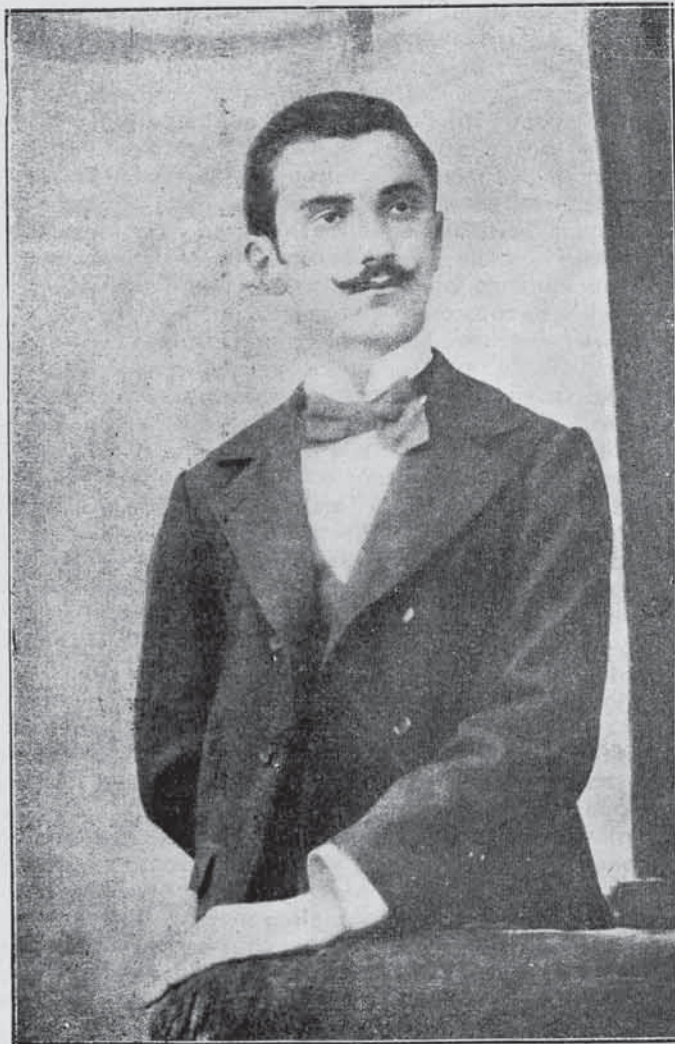
Надеждата ни крепѣше днесъ — утре да се дигне блокадата за Горна-Дебърца, да се върнемъ тамъ, да заминемъ къмъ Демирхисарско, да се срещнемъ съ Узуновъ, съ щаба. Тамъ ще решаваме какво да правимъ.

Алекс. Г. Чакъровъ вуйко на Хр. Узуновъ, каза, че Узуновъ по всѣка вѣроятностъ е въ Демирхисарско, ше се срещне съ познати, може би и съ Щаба. Тамъ ще решатъ, какво да правятъ. Той не е възможно да дойде тукъ при насъ. По-добре щѣше да бжде, ако всички заминехме за Демирхисарско. Оттамъ можехме да влѣземъ въ Битоля, но да не говоримъ за нестаналото. Да благодаримъ на Бога, че попъ Дуле се спаси, като замина за Демирхисарско. Той ше влѣзе въ Битоля. Битоля е цѣлъ лабиринтъ за нелегални хора. Намъ ни се падна участъта тукъ или въ Арнаутлука да сложимъ коститѣ си, за да не станемъ причина за понататъшни нещастия на населението съ нашето присъствие въ периода на амнистията. Нека умремъ съ пълна вѣра, че ше настъпи намѣса отъ Великитѣ сили, отъ България. Ше настъпи свобода. Не е възможно България да стои съ скръстени ржце, когато народътъ ѝ тукъ, въ Македония, страда.

На 22 IX преди залезъ слънце дойде при насъ попъ Йорданъ съ брата си попъ Христо и ни

казаха: „Бе господа, не може да се стои повече тукъ. Хайде да отидемъ въ селото ни Присвояни, макаръ да е пусто; тамъ женитѣ ни били прибрани съ децата въ една кошара, тамъ може да намѣримъ нѣщо храна, тукъ отъ гладъ ще измремъ“.

Гладътъ ни диктуваше да станемъ и да вървимъ, попъ Йорданъ вървѣше напредъ, — тази мѣстностъ му бѣше известна. Настѣпи ношъ. Бавно, тихо вървимъ. Показа ни се единъ крайчець отъ Охридското езеро. Това ни се виждаше — трѣбвас

Антонъ Д. Узуновъ

убитъ при с. Куратица — Охридско

да е било около Финъ, Радожда, Калища. Езерото лъщѣше като огледало. Струваше ни се, че сме близу надъ езерото. Колко мила приятна гледка! Колко трогателно бѣше, че не мога да стоя да се любувамъ на тази гледка! Ето подиръ малко ми нахне мѣстността Радомирово. Тукъ имаше стари развалини — било е българско селище въ старо време. По срѣдъ ношъ пристигнахме въ селото — около селото на попъ Йорданъ. Седнахме по край единъ зидъ. Жената на попъ Йорданъ ни даде по една варена круша и по единъ кочанъ варена царевица. Това за насъ бѣше царско ядене.

Жената ни каза: сте предадени — вчера тукъ мина аскеръ около сто души. Пита дали сж минали тукъ комити, заобиколиха селото и казаха ми да не приемаме комити, ако сакаме да сме живи и заминаха за Стружско. Потърсиха попа. Казахъ имъ, оти е во Струга и ке си дойди „Моля ви братя, не стойте тукъ. Заминете въ Дебърско Тамъ

е, речи, по тихо — нѣмаше въстание. Прикриите се тамъ въ нѣкои наши села, и то още тая вечеръ. защо аскеръ и тукъ, както въ Дебърско ке дойделъ“.

Отъ разговоритѣ ни съ жената разбрахме, че аскерътъ търселе революционни началници отъ Охридско, за които разбрали, че сж заминали за Малесия и Стружско. Не стояхме въ селото нито 1/2 часъ. Потеглихме за с. Луково. Следъ 2 часа пѣтуване пристигнахме на гребена на планината Руйница (Рудникъ). Започнахме да слизаеме и да е приближаваме до коритото на р. Дримъ. Слизахме по една стрѣмина отъ камъкъ по камъкъ, съ падане и ставане. Приближихме се до Луковския мостъ на р. Дримъ.

Пелтекътъ Спасе отъ с. Глобочица замина да види положението на моста — да не би да има поставено турски караулъ. Всичкитѣ други заехме позиции въ случай, че има караулъ и отвори огънь срещу Спасета.

Въ всѣки случай казахме на Спасета да се прикрива и да разбере има, или нѣма караулъ. Спасе следъ 1/4 часъ се върна и ни каза, че никой нѣма, може да се мине презъ моста.

Преминахме и пристигнахме въ тъмни зори въ с. Луково. Заставахме по край р. Дримъ надъ едно трънище. Войводата Марко отиде при свои познати въ селото, за да извести за насъ и за да се настанимъ на сагурно мѣсто. Марко се върна съ една жена и ни каза: „вървете подиръ насъ. Прескочихме единъ плетъ, преминахме една градина и влѣзохме въ една проста кѣща. Разбрахме, че въ селото нѣма аскеръ. Жената ни сложи ядене.

На 23, 24, 25 IX прекарахме въ тази кѣща. Писахме писмо до Стружкото началство и до Хр. Узуновъ, до Охридското началство; писахъ писмо и до жена ми. Селски куриеръ отъ с. Безово взе грижата за препращане на писмата. Писмото (шифровано) до Узуновъ бѣше съ следното съдържание: „Арсени (псевдонима на Хр. Узуновъ) сждбата ни доведе въ с. Луково. Да се връщаме въ Дебърца е немислимо, невъзможно. Предчувствуваме, че ти си вънъ отъ опасностъ — въ Демирхисарско или въ Битоля. Ако ли си близко нѣкъде до насъ, ще се мчимъ още нѣколко дни, ще те чакаме, за да дѣлимъ заедно участъта си. Планътъ ще ти кажемъ следъ като дойдешъ.

24. IX. 1903 г. За всички Ровоамъ (псевдонимъ на Кецкаровъ) Въ Струга и Охридъ писахме да се грижатъ и усилятъ дейността за прехрана на селското население, да прикриватъ архивитѣ. На насъ нѣма да разчитате — 99% счигайте ни за мъртви Прощавайте!

Ровоамъ

Писахъ сжщо прощално писмо до баща ми, жена ми и децата ми.

На 26, 27, 28, 29, 30 и 31 IX. прекарахме въ друга кѣща а презъ 1, 2, 3, 4 X. 1903 г. въ трета кѣща въ с. Луково. Презъ пребиваването ни въ с. Луково изпратихме куриери да провѣрятъ дали е възможно да преинемъ въ Дебърца, да се срещнемъ съ наши части, съ щаба и да правимъ това, което е полезно за Дѣлото ни — за народа ни.

Връщането ни въ Дебърца, стоенето ни въ Луково или въ кое-да-е село се указа невъзможно. Аскерътъ търси началство.

Решихме най-сетне да приемемъ предложението на войводата Марко Павловъ — одисеята ни презъ Албания

Антонъ Е. Кецкаровъ

Христо Настевъ

Изъ записките ми, като чл. въ горското началство презъ възстанието въ Леринско

Въ горящето с. Арменско — Леринско

При труповетъ на кървавия на оденъ жертвеникъ презъ Илинденското възстание.

(Продължение отъ кн. 3/123)

Арменско е китно българско село, което броеше около 230 кжци, разположено въ дъното на низинага, подъ водоудла на Бигла пл., между Буфската и Търсиенската гори, презъ което прогича и едноименната селска рѣка. Отстои на около 4 км. отъ Леринъ. Надъ селото, въ склона между Буфската гора, пресича единственото шосе отъ Леринъ презъ Бигла планина за Костуръ, Преспанско и Кориа. То бѣше добре организирано и поради географското си мѣстоположение съставляваше най-удобния пунктъ на револ. организация за преименуваното на четитѣ отъ полската частъ на Леринския районъ презъ ж. п. трасе на линията Битоля — Солунъ, за въ Преспанския и Костурския райони. Въ него и ние съ покойния Тома Давидовъ денувахме съ ревизионната ни чета въ обиколката преди Илинденското възстание. Отъ тукъ презъ Руля минахме въ Преспанско за Ресенския районъ.

Презъ възстанието Арменско даде 24 самоотвержени възстаници, вѣоржжени съ свои сръдства. Сравнително, то и най-много пострада. Цѣлото село бѣ хулигански оплячкосано и ограбено отъ редовната турска войска, следъ което немилостиво бѣ опожарено, а беззащитното население подложено на поголовно изтрѣбление. Бѣха се спасили само които успѣха да избѣгатъ. Отъ провѣрката и анкетата се установи, че сж избити немилостиво 164 невинни старци, жени и деца, 15 тежко ранени, а 23 жени и девойки изнасилени. Тази покъртителна сцена, поради безподобния си вандализъмъ и трагизъмъ мъчно се отдава на описание, а още по-малко отъ лице, като мене, на което не му е занаятъ. Единъ черенъ хулигански актъ, който по своето естество е и ярко изобразителенъ атестатъ за Султанъ Хамидовата армия.

Като свидетел на тази поразяеща трогателна картина, за която при всѣко спомняне за Арменско неволно съмъ се разчувствува въ просълзване, и въ тоя моментъ — следъ 38 години отъ тогава, буди въ менъ народната тжга за тѣзи народни жертви — мъченици на своето съзнание въ борбата ни. Като че ли и сега виждамъ окървавенитѣ трупове изъ дворищата и улицитѣ на горящето Арменско. А тѣ нѣма да се забравятъ никога и отъ никого, защото пакъ на страданията винаги води къмъ психологическа подготовка за целта на всѣки народъ.

Само поради това, колкото и слабо да дамъ ясна представа за виденото и почувствуваното отъ менъ въ тоя моментъ, за да не остане въ забвение този актъ за опожаряването и жертвитѣ въ с. Арменско, заслужава едно описание, като единъ тжженъ споменъ отъ възстанието.

Това бѣше на 4 августъ 1903 год. вечерта — при залъзъ слънце, когато турскитѣ табури отъ Леринския гарнизонъ, съ своитѣ военачалници — паши и молаазими, следъ като изгубиха сражението при „Езерцата“ на Бигла и напуснаха Псодерската кула, поеха гузно шосето, за да се прибератъ въ Леринъ. При завръщането имъ, като поражени отъ неуспѣха надъ шепата възстаници въ сражението, най-лесно имъ допадна да проявятъ своя

„героизъмъ“ съ вродената имъ скотщина надъ беззащитното българско население въ първото подъ пята имъ с. Арменско.

Съ първитѣ отправени фугасни гранати отъ посето къмъ селото, нѣколко кжци се запалватъ, сжцевременно аскерътъ въ верига, отправяйки градъ отъ куршуми, се слуска и навлиза въ селото. Населението бѣга въ насрѣдната селска гора и съседното с. Търсие да се спасява, кой какъ може. Не успѣлитъ да избѣгнатъ сж попаднаха въ ржцетѣ на аскера и немилостиво сж избити. Годния имъ добитѣкъ закарватъ въ Леринъ, покжщтината и ценноститѣ плячкосватъ, следъ което отъ всички страни запалватъ селото и се отправятъ къмъ Леринъ — доволни за „доблестно“ изпълненъ дългъ.

Едва преди да се зазори на 5 августъ, съ селската възстаническа чета на Христо Апостоловъ (Търсянчето), въ която се числѣха и всички момчета отъ селата Търсие и Арменско, ние стигнахме до последното, чийто пламъци освѣтяваха цѣлия хоризонтъ съ околнитѣ височини. Изъ шубацитѣ въ селската гора намѣрихме приютени спасилитѣ се съ бѣгство семейства, безъ да успѣятъ да взематъ и най-необходимитѣ си нѣща. Нашето явяване между тѣхъ бѣше цѣло събитие, изразено въвъ вѣрата имъ чрезъ страданията за утрешния день.

Зловеща ноцъ При прѣщенията на издигащитѣ се огнени езици, отъ горящето село се чуваха грознитѣ виения на останалитѣ тамъ кучета — вѣрнитѣ пазители на домоветѣ имъ и жалкитѣ оглушителни мучения на ранения прѣснало се рогатъ добитѣкъ изъ оградитѣ и около селото. Колкото повече доближавахме, ясно дочувахме и охканията съ стенанията на безпомощно агонизиращитѣ и борящи се още съ смъртта тежко ранени жители.

За да може да се спаси, което може, следъ като поставихме необходимитѣ охранителни застави къмъ изходнитѣ пунктове за Леринъ, при разсъвяване влѣзохме въ селото. Последва ни охотно и цѣлото избѣгало население, което обнадеждавано отъ присѣтствието ни, прѣсна се изъ селото, за да провѣри всѣки положението на имота си и да узнаятъ участъта на отсутствуващитѣ членове отъ семействата имъ.

Думитѣ сж слаби да дадатъ ясна представа на тази трогателна картина и изразъ на чувствата, които изпитахъ въ тоя моментъ. Изъ дворищата, градинкитѣ, покрай оградитѣ и улицитѣ бѣха простряни обезобразени кървави трупове на немощни старци, жени и деца, а други съ обгорѣли отъ огъня разголени тѣла и зѣещи рани — изнемогваха въ конвулсии и агония.

Въ една оцѣляла кжца съзряхме трупъ подъ окървавена черга. Когато единъ отъ четницитѣ вдигна чергата, всички отстѣпихме: млада жена съ разпоренъ коремъ, а до нея трупче на пълничко бебе. Стана ни ясно, че преди разпарянето е била осквернена. Въ развалинитѣ на друга недоизгорѣла кжца намѣрихме труповетѣ на жена съ дветѣ и деца, свързани единъ други за краката и така измушкани съ щикове.

Колкото повече обикаляхме изъ селото, тѣзи поразяещи по своята жестокост картини се низеха една следъ друга. Въ лицето на Леринския турски военачалникъ, подъ чието прѣко и лично ржководство се извърши това, азъ съзрѣхъ олицетворението по исторически данни, на тиранина Неронъ въ 68 година.

Между убититѣ, повечето отъ момчетата отъ възстаническата чета, познаха своитѣ майки, бащи и сестри, съпруга, снаха, братъ, внукъ, или нѣкой близкъ роднина, които въ вѣчния си покрусенъ сънь съ националенъ жаръ въ гърдитѣ си покриваха кървавитѣ локви отъ ранитѣ си. Тукъ именно, бѣше и най-трогателното, че тѣхнитѣ юначни синове, съпрузи, братя, зетьове, внуци и пр. не изпаднаха въ униние и разочарование, нито отслабиха своя борчески духъ даже и въ момента, когато видѣха участъта на най-близкитѣ си и константираха кошунството и разорението на домашното имъ състояние.

А най-характерното, което трѣбва да се подчертае, е, че тѣзи наши другари-борци и въ този моментъ не проявиха никаква слабостъ да се отдѣлятъ даже и временно отъ четата, а съ още по-голяма смѣлостъ и постоянство продължиха борбата неотклонно. Тѣ, впрочемъ, имаха пълното съзнание за дълга си и упованието въ борбата, понеже знаеха, че за жертвитѣ има кой да се грижи — милиционеритѣ и близкитѣ въ селото имъ. По тоя начинъ тирананята на потисницитѣ-турци, повече засили нашитѣ позиции и вѣрата за утрешния день въ борбата ни.

И нѣщо ме задавяше, а сърдцето ми туптѣше по-силно, когато виждахъ рѣдкия стоицизъмъ на тѣзи скромни селяни, на самоотвержни смѣлци, готови, въпрѣки всичко, за по упорита борба. Още по-затрогваще бѣше и обстоятелството, че въ тоя моментъ и останалото живо население, което за една нощъ изгуби материалното си благосъстояние, а труповетѣ на близкитѣ имъ съ зѣещи рани предизвикваха сълзи въ всѣкиго, не прояви никакво отчаяние. Напротивъ, тѣ и въ тоя моментъ положили повече грижи за насъ, отколкото за себе си.

Ободрени отъ нашето присѣствие, тѣ можах да спасяватъ изъ развалинитѣ онова, което бѣше останало и да ограничатъ пожара въ къщитѣ си. Благодарение на нашия медиц. фелдшеръ въ възстаническия отрядъ — **Ташко Христовъ** (Пуцето), родомъ отъ Битоля, който, като практикъ, бѣше се популязиралъ и минаваше за „докторъ“, спаси се и живота на много отъ раненитѣ, на които той даде навременна първа медицинска помощъ. Ташко винаги имаше всичко необходимо въ чантата си, та и въ този случай не ни усрами да изпѣлни своя дългъ съ каквото можеше. Но нека кажа въ скоби две думи и за него: **Ташко** бѣше самозванъ фелдшеръ (докторъ) отъ народната медицинска школа, безъ образование и никакъвъ атестатъ за правоспособностъ, но съ претепции на всезнающъ, той нагласяваше лѣкарства противъ всичко, даже и за животни. Не го мързеше да приказва вѣчно и безъ свѣнь за каквото и да било и не било. Казаха, че произхождалъ отъ влашко семейство, защото владѣеше и влашкия езикъ, но се българееше. Георги п. Христовъ му знаеше родословието и гждеда, та често го закачаше. Научихъ, че следъ възстанието заминалъ въ Америка, където направилъ и добро материално положение. Биваше го, но не отдавна е починалъ. Тамъ, въ Америка, е починалъ и селския войвода Христо Апостоловъ отъ с. Търсие (Търсянчето). Богъ да ги прости!

Ние горскитѣ началници на революц. районъ въ този участъкъ, не бѣхме въ състояние да направимъ

нищо повече, освѣнъ да константираме положението и да установимъ броя и имената на жертвитѣ. Лично азъ съставихъ подробенъ списъкъ и още сѣщия день по каналенъ редъ биде изпратенъ съ обстойно писмо отъ Георги Христовъ въ Битоля, за да бждатъ заинтересовани дипломатическитѣ представители на великитѣ сили. За тази цѣль се запазиха труповетѣ на избититѣ въ сѣщото положение.

На другия день 6 августъ 1903 г. по шосето отъ Леринъ се зададе и пристигна исканата анкетна комисия. По това време ние бѣхме въ гората между Арменско и Търсие и опредѣлихме кои лица да се явяватъ предъ анкеторитѣ и какво трѣбва да приказватъ. По тоя начинъ на консулското тѣло се даде и пълна възможностъ да се съведоми съ най-големъ подробности за станалото и да установи лично цѣлата действителностъ. Въ края, предъ тѣхъ излѣзе демонстративно отъ гората и цѣлото останало живо население съ децата си. Изтъквайки окаяното си положение, въ оплакванията си тѣ поискаха настоятелно да бждатъ обезщетени. Следъ като комисията си замина обратно, жертвитѣ бидоха погребани отъ близкитѣ имъ. Гробоветѣ нѣма да бждатъ забравени. Не помня имената имъ, но ако е запазенъ списъкъ, той е подробенъ. Чернова отъ сѣщия списъкъ бѣхъ запазилъ и въ чантата ми. Следъ възстанието, обаче, наложи се да напуснемъ района презъ Гърция и не бѣше възможно да взема съ себе си нищо. Както оржжието, така и чантата, въ която бѣше и шифрованя ми дневникъ съ по-важни писма (книжа) повѣрихъ, ведно съ Георги п. Христовъ, за съхранение на ржководителя въ с. Търсие като най-довѣрено лице на организацията. Не се съмнявамъ, че тѣ сж прибрани въ последствие отъ окр. комитетъ, защото тамъ оставихме и офицерската сабля, бинюкѣла, пушката и щинела на покойния Тома Давидовъ, съ който си служехъ следъ убийството му въ сражението ни на 15. III. 1903 год. подъ с. Оздоленъ (Охридско).

Понеже при опожаряването на с. Арменско, не само, че бѣха имъ ограбили покъщнината, постелкитѣ завивкитѣ и добитѣка, но лишиха населението и отъ храна съ изгаряне хамбаритѣ и кръстцитѣ имъ изъ нивитѣ и гумната, още на другия день населението отъ околнитѣ села имъ се притече на помощъ съ храна и пр. Въ последствие и една английска мисия имъ се яви на помощъ, като имъ раздаде лично, споредъ нуждитѣ на всѣко семейство, горни и долни дрехи, одеала и пари.

При второто ни посещение, ние сварихме повечето семейства приютени въ набързо построени колиби. И при тази обстановка, обаче, ние бѣхме приети радушно като свои деца, готови за всѣкаква жертва. Дѣлѣха отъ залѣка си, за да ни нахранятъ по-добре. Всички ни обкржжиха и заприказваха съ бодростъ и надежда за по-добри дни. Въместо ние, тѣ ни насърчаваха още повече за успѣха на започнатата ни борба, като справедлива. Въ тѣхнитѣ лица се четѣше задоволство отъ факта, че макаръ и Леринъ да отстои на 4 клм., до този день не бѣше се явилъ въ селото никакъвъ турчинъ, джандаринъ или аскеръ. Това, впрочемъ, бѣха доста назидателни прояви, които не съмъ пропусналъ случай, па и сега, да ги изповѣдамъ.

Това сж примѣри и за мѣрило на съзнанието въ това население, а сжщевременно и за моралната мощъ на В. М. О. Р. О. Обзетъ отъ тѣзи ми спомени, съпоставайки ги съ тия за с. Търсие, когато при градъ куршуми и гранати въ сражението на предидущия день (4 августъ) при „Езерцата“

на Бигла планина, независимо от полета на Търсейенки да ни носят храна, а нѣкои и съ павурчета ракия да ни послаждатъ и (содрятъ въ пещинитѣ, бѣха плъзнали съ тѣхъ и невѣрствни деца да събиратъ празнитѣ тилки и ги занасяха да бждатъ напълнени отново, — неможе да не се разтѣжи гсѣки и за участъта, която последва родния ни кѣтъ следъ войнитѣ.

Това население заслужаваше да се радва на оная свобода и права, за които се бори упорито и даде мило-драго. То, впрочемъ и сега не е изгубило вѣрата и упованието си, че правдата ще въз-

тѣржествува и жертвитѣ ще бждатъ оправдани. Гробсвѣтъ на тѣзи жертви въ с. Арменско и плеадата други такива — знѣйни и незнайни сж нашия залогъ за бжлащето на родината ни за по-добрѣ дни. Тѣзи жертви ни повеляватъ да бждемъ единни, за да не губимъ надежда и за радостни дни. Когато тамъ неситѣ заробители сега сж потиснати да изплащатъ своя хищнически грѣхъ, не е изключено че при установяване новия редъ въ Европа следъ сегашната война, ще бжде разрешенъ справедливо и въпроса за родината ни.

Варна 10. II 1941 г.

Хр. Настевъ

Солунскитѣ братя Кирилъ и Методий защищаватъ славяно-българското богослужение предъ събора на епископитѣ въ времето на папа Адрианъ II.

Лазаръ (Лазката) Г. Топаловъ

Македонското освободително движение роди герои, които записаха имената си въ анализѣ на македонската борба съ собствената си кръвъ и така дълбоко запориха дѣлата си въ черната угаръ на Македония, че времето не ще бжде въ състояние да ги погребѣ въ своитѣ „саркофази на забвението“.

Това бѣха титани на духа, прометеевци, които съ мечъ на бедро или съ перо въ рѣка, чертаеха трънливия но славенъ пѣтъ на българщината, пѣтъ водещъ къмъ висинитѣ.

Ако древнитѣ елини почитаха Прометея като полубогъ заради това, че бѣ открадналъ огънь отъ небето и бѣ го далъ на човѣцитѣ за да напредватъ по пѣтя на възхода, и за тази си дързостъ тѣрбваше да страда, прикованъ на скала въ Кавказкитѣ планини, колко повече ние, българитѣ, ще тѣрбва да почитаме нашитѣ прометеевци-герои, които доброволно носѣха тежкия кръстъ на освободителната борба, и съ радостъ поднесоха живота си предъ жертвеника на Родината. . . и дадоха душата и тѣлото си за добруването на брата-робъ.

Единъ отъ тѣзи мѣченици герои, който дари живота си за свободата на Македония, бѣ

Лазаръ (Лазката) Г. Топаловъ.

Роденъ въ китното планинско село Бѣлица, Разложко, въ 1883 г., закръменъ съ гордостъта на дивната и легендарна Рила планина, по която нѣвга кръстосваше хайдушката чета на Чавдаръ войвода; наследилъ будността на баща си, който билъ обходилъ цѣло българско като кираджия отъ мѣтнитѣ води на Дунавъ до пѣнливитѣ вълни на Егея, живѣлъ всрѣдъ онази революционна атмосфера, която бѣ обхванала не само Бѣлица, но и цѣло Разложко, той, снажниятъ и буенъ левентъ, неможейки да гледа „какъ турчинъ бѣснѣи надъ бащино му огнище“ поема пѣтя на революцията.

Лазката завършва втори класъ въ родното си село, а по късно е чиракъ на дѣдо си и пасе овцитѣ му. Но буйниятъ му характеръ и склонността му къмъ все по-нови и нови впечатления го отвличатъ въ Влашко — втората родина на почти всички

бѣличани, които, нѣмайки достатъчен поминѣкъ, отиватъ тамъ като бозаджии и сладкари.

Въ Влашко се запознава съ македонци емигранти, които му разказватъ картинно свои подвизи като комити и въображението на младежа трескаво заработва, буйната му кръвь закипява и решава да се върне въ поробения си край, за да се отдаде напълно въ рѣцетѣ на нелегалната революционна организация.

Мѣстниятъ револ. комитетъ схваща, че той ще бжде полезенъ за дѣлото и му възлага пренасянето на „джепане„ (оръжие) отъ „Стара България“ презъ границата въ Разлога.

Но макаръ и вече жененъ, неспокойниятъ му духъ, жаденъ за по-силни впечатления и преживявания, го кара да стане „истински“ комита. Разбира се той има всички данни за тази целъ, и ние го виждаме като десетникъ въ четата на Мичманъ Тодоръ Саевъ.

Лазаръ Г. Топаловъ

Презъ Илинденското въстание, когато цѣлиятъ македонски народъ се бѣ вдигналъ като единъ човѣкъ срещу дивия азиатецъ, Лазката е войвода на чета бѣличани, които слизатъ въ родното си село, обхванато цѣло отъ огненитѣ езици на пламцитѣ, за да изтеглятъ населението задъ границата, въ България. Голѣма частъ отъ селнитѣ на Бѣлица изнасятъ по-ценнитѣ си вещи въ „Срѣдорѣка“. Когато, обаче, турцитѣ отиватъ и тамъ за плячка и изваждатъ ками, извиватъ приклади на беззащитнитѣ жени и старци, търсейки злато, Лазката и Иванъ С. Тричковъ първи, а следъ тѣхъ и още 15 смѣлчаци бѣличани, между които и Костадинъ Бояджиевъ, Петъръ Китинъ, Георги Козачевъ, Георги Николовъ, Кръстьо и Петъръ Алексови, слизатъ отъ баира покрай черквата, прегазватъ рѣката и съ рискъ на живота си срещу турскитѣ залпове, пропѣждатъ освирепелитѣ войници и освобождаватъ изгубилитѣ „ума и дума“ жени.

Следъ като азиатскитѣ орди кръстосаха Македония съ огнь и мечъ, следъ като духоветѣ бѣха покрусени, разложани постепенно възобновяватъ револ. организация, стѣгатъ нейнигѣ редове и Лазката е

пакъ нейнъ деенъ членъ. Сега вече е назначенъ куриеръ, който тайно съпровожда организационни хора презъ границата. Тази задача той изпълнява редъ години бѣлскаво.

За турцитѣ, които не зачитали живота, имота и честта на раята въ Бѣлица, този младъ, снаженъ, красивъ, буенъ мжжъ е билъ истинско страшилище. Той, като гледалъ, какъ враговетѣ безнаказано шетали и безчинствували, много пжти се е хващаль за зареденитѣ на кръсть револвери, за да „надупчи“ омразнитѣ му агаряни, но винаги е билъ възпиранъ отъ неговитѣ другари, чието мнение ценѣлъ.

Наближава есенъта на 1912 год. Неописуемъ ентузиазъмъ е обзелъ цѣлия български народъ. Българитѣ искатъ обединението на цѣлото ни племе!

Съ тирана ще се биятъ *на животъ и смъртъ*.

Лазката, заподозренъ заради неговата революционна дейность, е посъветванъ отъ околийския револуц. комитетъ да избѣга въ България. Единъ месецъ преди обявяването на Балканската война Лазката се озовава въ с. Лѣджене — Пещерско, за да го видимъ въ редоветѣ на четата на Иванъ Вацаровъ (Вацара), въ която чета е и именитиятъ ни поетъ П. К. Яворовъ. Четата отъ около сто души е подложена на военно обучение цѣлъ месецъ. Тя ще трѣбва да заминае презъ границата, та да удари врага въ грѣбъ, да разстрои тила му да превземе крепостта отвжтре.

Четата минава границата презъ Аврамовъ проходъ нощемъ и поема козитѣ пжтеки на Рила планина. Дъждъ е като изъ ведро! Четницитѣ, единъ по единъ искатъ да се промѣкнатъ незабелязано покрай турскитѣ постове, но за нещастие, мъглата се вдигна и турскитѣ граничаренъ аскеръ имъ открива огнь. Момчетата се държатъ юнашки. Аскерътъ се уплашва, и четата бърза да стигне Банско, където ще се срещне съ дружината на Черноѣвевъ. На 7 октомврий ст. ст. на Лазката, като войвода, се повѣрва дружина отъ 37 души все интеллигентни момчета, между които Петъръ Климентиевъ, сега свещ. въ Бѣлица, Костадинъ х. Радановъ, да атакува казармата въ гр. Мехомия (Разлогъ).

Дружината рано сутринъта се озовава въ мѣстността Саровица, близо до турскитѣ казарми. Завързва се 8 часово сражение. Лазката окуражава четницитѣ. Тѣ се биятъ като лъвове срещу далечъ надминаващия ги врагъ. Но следъ такова ожесточено сражение, Лазката изпада едва ли не въ трансъ и, до сега залегналъ, приклѣква на колѣне, изревава като нубийски лъвъ: „До кога ще търпимъ въ нашата земя!“ и стреля продължително. Но, било угодно на Провидението, между многото изкупителни жертви да е и Лазката: вражи крушумъ се забива въ красивото му чело и той можа да каже: „Другари имайте вѣра въ себе си, азъ загивамъ!...“ и навѣки замлѣкнаха неговитѣ уста.

На другия денъ свободата изгрѣ надъ родното му село Бѣлица. И днесъ, когато случаенъ пжтникъ се отбие въ старата църква на Разлогъ, въ двора, близо до каменната ограда, ще види скроменъ бѣлъ паметникъ-крѣсть, напомнящъ за Лазката, койго дари живота си за свободата на поробелитѣ си братя. Лазката отдавна умрѣ, но дѣлото за което ратува и въ името на което се жертвува, ще пребжде, а неговиятъ подвигъ ще окриля младитѣ въ борбата имъ за свобода, правда и свѣтлина!

Владимиръ В. п. Томовъ

учителъ с. Бѣлица, Разложко

ИВАНЪ СТ. ЧЕКОВЪ

Дорде разберемъ, че се е разболѣлъ, прочетохме некрологъ за смъртта му. Замина си на 5. IV. т. г. отъ тоя свѣтъ — вече не грѣховенъ какъвто бѣше, а по справедливъ, по приятенъ, по привлекателенъ — грѣховетѣ му се омиха съ новата германска и италианска кръвь, която обилно се лѣе изъ свѣта — почина следъ кратко боледуване украсението на Леринско, гордостъта на Екши су, стѣлбътъ на семейството, което създаде и което крепи до последното си издихание.

Хубавъ мжжъ, високъ, изправенъ, съ бавна, чорбаджийска походка, съ вѣчна усмивка на лице, мждъръ, тихъ, сп. коенъ. м. илъ другарь и приятель, скжпъ и полезенъ събеседникъ, почтенъ гражданинъ и човѣкъ, трудолюбивъ и пестеливъ, трезвенъ и въздържанъ — Ив. Чековъ по самия му видъ издаваше произхождението си отъ високъ бележигъ родъ.

Чекови бѣха известни не само въ Леринско. Цѣла западна Македония съ столицата си Бит. ля знаеше кои сж тѣ и какво тѣ предствояваха за българщината отъ тоя край.

Богато семейство, богато по материални блага, богато по своя отборъ — 36 красиви, здрави и мждри членове — богато по народностния си духъ и патриотизъмъ, нѣмаше инициатива отъ народностенъ характеръ въ родното имъ село — Екши су и въ околнитѣ села, въ които Чекови да не бѣха на първа линия. Училише ли ще се отъвара, черква ли ще се създава, подкрепа ли на арестувани, гонени и преследвани за народни правдини деятели е потребна, бащата на Ив. Чековъ, Стефанъ, като глава на Чековата задруга, се явяваше пръвъ. Не веднажъ сме го виждали на хубавъ хатъ въ мѣстна носия, съ величествената своя осанка, да прелуска изъ битолскитѣ калдъръми за среща съ влиятелн бейове и паши по народни въпроси или въ подкрепа на чѣкой несправедливо задържанъ, наказанъ или осжденъ деецъ.

По отношение на еволюционното ни движение Чековци пакъ държеха своето I-во мѣсто. Седемъ членз отъ семейството взеха участие въ илинденското възстание. Първата жертва, която Екши су на Илинденъ даде, бѣ пакъ Чековото семейство. При превземането на желѣзопжтната гара край селото имъ падна братътъ на Иванъ Чековъ — Илия. С ещеникъ Методи Чековъ, Михаилъ Чековъ — негови първи братовчеди самиятъ Иванъ Чековъ бѣше единъ отъ дейнитѣ ржководители на революционната организация въ Екши су. Преди 25 год., когато българската войска за трети пжтъ пое борбата за освобождение на неосвободенитѣ свои братя, родителитѣ на Ив. Чековъ — Стефанъ и Димана — бѣха вдигнати отъ дома имъ, и като заложници бѣха заточени изъ грѣцкитѣ острови — гробница на хиляди бѣлгарски синове. Тѣхната напреднала възраст и физическа немощъ не внуши у цивилизованитѣ грѣцки съюзници — англичани и френци — да не посѣгатъ на спокойствието на тѣзи мирни и немощни бѣлгари. Така се бѣ прочуло Чековото семейство и неговиатъ първенецъ Стефанъ съ своето родолюбие, щото въ самото м. стояне въ родното му село се виждаше нѣкаква особена, нѣкаква гибелна опасностъ за нашитѣ врагове.

Въ островъ Милосъ бѣха заточени надъ 400 души поробени бѣлгари. Тамъ тѣ бѣха захвъртени най-немилостиво и съ страданията си, съ живста си трѣбваше да изплащатъ българското си произхождение. Лишени отъ най-елементарни удобства, държани въ страшна мизерия, подлагани на постоянни обиди и унижения, мнозина отъ заточенитѣ оставиха кости въ острова. И самъ Стефанъ Чековъ изпусна тукъ своя духъ. Надъ трупа му единствена сълзи рони и проклина нещастната негова съпруга Димана. Донсятъ погребаленъ ковчегъ отъ 3 голи дѣски. Припишява клетата вдовица — какъ ще сложите въ това носило тоя грамаденъ мжжъ! — припада и умира и тя. Носилото се указва едва достатъчно за нея. И двамата въ единъ гробъ (16 мартъ 1916 г.).

И разпилѣ се Чековата мощъ. Грамадни изби съ бѣчви цѣли стаи, разкошни лозя, подредена търговия и имотъ — всичко се разпилѣ, разпилѣ се и многобройната челядь. Скжпиятъ нашъ покойникъ, зазършилъ гимназия въ Солунъ, учителствува въ Костуръ и Емборе 6 г. и проявява отлично прилежание и успѣхъ. Въ Емборе по клевета на грѣцкия костурски владика Ив. Чековъ е хвърленъ въ затвора и по едно чудо е избавенъ отъ смъртъ. Благодарение на застѣпничеството и влиянието на баща му той е освободенъ отъ затвора, а неговъ единъ другарь нѣколко дни следъ това почина вследствие на отравяне.

По нататъшно о учителствуване се указва невъзможно за Ив. Чековъ и той напусна домъ и родъ.

Като изгнаникъ той бѣ постѣпилъ чиновникъ въ Б. З. К. Цененъ твърде добре отъ своето началство, той имаше великолепенъ шансъ за напредъкъ, но напуска чиповнвчеството следъ ранно пенсиониране. Цѣли 20 години Ив. Чековъ води счетоводството на бакалската потребителна кооперация, Какъ бѣше той цененъ отъ управителния и контроленъ съветъ на кооперацията, отъ нейнитѣ членове — всички бакали търговци, въ София — се вижда отъ трогателното внимание на всички кооператори къмъ паметъта на починалия и на неговото семейство — всички разноски по погребението на Чекова и по отреждането му се поеха отъ кооперацията — случай твърде рѣдкъ въ нашия животъ.

Погребението на нашия покойникъ бѣ бележито. Живущъ въ краищата на София, останкитѣ му бѣха съпроводени отъ мнотобройни почитатели. При препълненъ черква неговото житие — битие бѣ описано отъ протоиерей Левъ Адамовъ. Словото му, искрено и пламенно, извика сълзи всрѣдъ присѣтствуващитѣ

Богъ да прости примѣрния синъ на българското отечество.

Той напусна свѣта преди да бѣ разбралъ, преди да бѣ видѣлъ зората на свѣбодата, която само день — два следъ смъртта му озари родната му страна, която обичаше съ всичкото свое сърдце и душа. Вѣчна му паметъ.

Съболезнования вседушевни на опечаленото семейство на достойно заслужилия на отечеството и на своитѣ близки покойникъ.

К. Хр.

ДРАМА

Гр. Драма е разположенъ въ политѣ на Боздагъ планина. Той е най-голѣмото селище въ Драмското поле. Въ турско реме бѣ и окръженъ градъ (санджакъ), който влизаше въ Солунския вилаетъ. Къмъ 1912 г. гр. Драма броеше около 15,000 жители, а сега има къмъ 50 хил. жители. За най-стари жители въ югоизточна Македония историята днесе тракитѣ, които били заседнали вѣкове преди християнската ера и се занимавали съ земедѣлие, скотовѣдство, рударство и ловъ. Въ V. вѣ въ преди Христа се явили при устието на Струма, Кавалско и дори къмъ Драма (Драбескусъ), грѣцки колонисти; тѣ били разбити и подгонени отъ тракийцитѣ та едва се задържали покрай брѣга на Бѣлото море. Грѣцитѣ не можаха да простратъ политическата си власть навътре въ страната. Грѣцкото влияние тукъ се засили, кога римлянитѣ завладѣха Тракия и югоизточна Македония и възприех грѣцкия езикъ и култура. Втората голѣма етнична група е българската. Заселването на българитѣ залочнало отъ VI. вѣкъ и завър ило презъ VII. вѣкъ. Още презъ 548 год. северни народи нахлували и опустошавали балканскитѣ земи на Византийската империя. Между тѣхъ многобройни били славянитѣ, които завзели цѣлата област и с дѣлили на две: струмци и смолени. Струмцитѣ се настанили въ Сѣрското и Демирхисарското полета, а смоленитѣ — въ Драмско и срдѣна Мѣста. Струмцитѣ и Смолѣнитѣ се управлявали отъ свои князе войводи, които запазили своята независимостъ.

Византийското робство не могло да убие духа на българина и затова презъ 1195 г. щомъ се явили българскитѣ войски на Асень и Петъръ, българскитѣ народъ ги посрещнахъ и приелъ съ отворени сърдца.

Къмъ края на XIV. вѣкъ турцитѣ зазѣдѣли югоизточна Македония в лѣтитеоно Драма и Драмско. Турскогo владичество трая цѣли 5 вѣка. Цвѣтущи български селища бѣха разорени. Една частъ отъ българитѣ били погурчени, други се прѣснали по планини и далечни страни. Българитѣ въ югоизточна Македония били подхвърлени

на ужасни преследвания и гонения както отъ турцитѣ, така въ духовно отношение и отъ грѣцитѣ — които употрѣблявали най-долни срдѣства да унищожатъ българскитѣ книги и да заличатъ споменитѣ за **минало величие на българския народъ**.

Драмско е влизало въ предѣлитѣ на I-то българско царство при Симеона, Самуила, въ II-то царство при Асень и Петъръ, Ив. Асена и пр.

По Санъ-Стефанския договоръ 1878 г. Драмско сждо бѣ въ предѣлитѣ на България.

Къмъ края на 1912 год. Драмската кааза (околия) имаше население около 93,420, отъ които 42,000 българи християни и мохамед ни, турци 40,000 души грѣци 6,400 души, власи 1000 души, албанци 40 души цигани 3000 души и разни 980 души.

Следъ като Драмско се остави по мирнитѣ договори подъ грѣцка власть, много отъ българитѣ не сила бѣха изгонени и сж бѣжанци въ България, Драма е хубавъ модеренъ градъ, съ прави улици, съ градини и обществени заведения. Той е гара на линията Ксанти, Драма, Сересъ, Солунъ, южно-Македонско. Въ града има нѣколко карстови извора, отъ които най-прелестно нѣщо е този въ градската градина, която с съединява съ Панега и подъ името, Драмица (Ангиста) се влива въ езерото Тахиносъ.

Въ гр. Драма има голѣми тютюневи складове. Населението му главно се занимава съ търговия и из аботване на тютюнь и памукъ.

Драмскитѣ тютюнь има особенъ ароматъ и се търси и цени много.

До 1912 г. Българитѣ имаха III класно училище и архиерейско намѣстничество. Голѣми български села въ Драмско сж: Плевня, Просѣчевъ, Волакъ, Гюрѣджикъ, Васолазъ, Кобѣлица и др. всички съ будно население, което взима живо участие въ църковнитѣ и революционни борби за просвѣтата и съюзбата на Македония. Глазнитѣ пъкъ за Драма огава по долината на Мѣста — Неврокопъ — Зърнево презъ **Гюрѣджикски проходъ за Драма**.

Л. Т.

Смилевки съ портрета на Даме Груевъ — манифестиратъ въ София радостта си по случай освобождението на Македония.

ДРАМСКОТО ПОЛЕ

Драмското поле е частъ отъ Източна Македония. То е заградено съ Боздагъ и Кушница (Пърнардагъ) и Бунаръ баши (хълмъ). Представлява продълговато корито въ посока отъ югоизтокъ къмъ северозападъ на дължина 3½ кл., ширина 15 клм. Има 59 кв. клм. съ 72 м., надъ морската височина. По вата му е напоена, и е много плодородна. Въ най-широката астъ е блатото Берекитли гьолъ (Правншкото блато), обрасло съ тръва по краищата и съ много *пчявци*. Презъ лътото голъма частъ се изсушава и обработва. Сега е вече изсушено изкуствено в по-голъмата си частъ и обработено

Презъ лътнитъ горещини блатото намалява водитъ си много и може да се минава посрдътата му като по сухо. Отъ източната му страна въ края на ваворититъ скали извира буйни карстови извори. Най-голъмъ е извора Бунаръ-баши въ политъ на *хълма полъ сжц то име*. При подножието на Бунаръ-баши се намиратъ развалинитъ на стария гр. *Филипи*, нъкогашна станция на Филипъ Ма едонски. Отъ Берекитли гьолъ излиза алка ръкичка, която бавно тече и се влива въ р. Драметица. Драмското поле се пои главно отъ р. Драметица, която събира водитъ си отъ Боздагъ и Бунаръ баши. Тя се образува отъ Драметица, която приема нъколко карстови извори отъ гр. Драма и р. Панега и се

влива въ езерото Тахиносъ. Тя се нарича още р. Ангиста.

По поводъ атентата на моста Г. Дълчевъ пише писмо на П. Яворовъ на 25. III, 1903 г.

„Брате П., разрушихме при Ангиста жеълзо лжтния мостъ и близкия при него тунелъ; скъсахме на едно мѣсто релсит и на две мѣста тѣлеграфнитъ жици. Всичко се извърши тѣй сполу ливо, че и най-добрия воененъ инженеръ би ни завидѣлъ. Отъ страна на турцитъ и до сега нѣма никакви движения.“

Яворовъ издава ще в „Свобода или смъртъ“ въ пещерат „Капето въ Али-Бати“. Моста на тази рѣка, при гара Ангиста, апостолтъ г. Дълчевъ на 18. III. 1903 г. съ малка чета го хвърли съ динамитъ въ въздуха. Мостътъ и гунела бѣха разрушени. Драмското поле се слави главно съ своя хубавъ тютюнъ, който има особенъ ароматъ затова и се цени много добре. Обработватъ се тютюнъ, лозя, сусамъ, макъ, памукъ и зърнени храни. Цѣлата драмска околия има 10 селища, центъра на които е гр. *Драма*. Голъми български села се редятъ по склоноветъ на Боздагъ и по полето. Българитъ въ Драмско вземаха живо участие въ революционнитъ борби и даваха винаги радушенъ приемъ на борцитъ за свободата на Македония. Л. Т.

О-въ Тасосъ и Самотраки

Островитъ *Тасосъ* и *Симотраки* сж отдалечени и отдѣлени отъ другитъ острови въ Бѣлото море. Близостъта имъ съ съответния брѣгъ на Бѣлото море показва тѣхната принадлежностъ. Стопанскитъ сж свързани съ Западна Тракия и Източна Македония. Така както сж разположени, тѣ сж естественъ стражъ на тѣзи земи.

О-въ Тасосъ е 15 клм. далечъ отъ брѣга. Той лежи срещу Кавалския заливъ и близо при устието на р. Мѣста. Има 343 кв. клм. и 12000 жители. Планинистъ е и най-високия му връхъ Ипсарно е 1405 м. надъ морското равнище. Обрасълъ е съ борови гори. По низкитъ части има маслини, лозя и др. Въ далечното минало се е славилъ съ хубавитъ мрамори, златни и сребърни мини.

Главното селище ѣ гр. Вулгаро. Има приятенъ морски климатъ. О-въ Тасосъ се пада къмъ Бѣломорската областъ. Неговата сждба винаги е била свързана съ близкото крайбрѣжие, Най-старото население на о-ва е било тракийско племе; по-после то е било погърчено. Въ срѣднитъ вѣкове въ него дошли български колонисти, Гл. градъ Вулгаро ни напомня за българитъ.

Островъ *Самотраки* се намира 50 клм. отъ устието на р. Марица и Дедеагачъ.

Той е единъ планински купъ съ най-високъ връхъ Пенгари 1610 м. Самотраки има 177 кв. клм. съ 4000 жители,

Главното селище е гр. Хара съ малко пристанище.

Въ острова сж открити старинни. Самотраки сжщо принадлежи по всичко къмъ Тракийската областъ — Бѣломорието.

О-въ Самотраки не е плодороденъ, но има съ о-въ Тасосъ стратегическо значение, преднитъ крепости за отбраната на Бѣломорието.

Източно отъ Самотраки сж островитъ Клебрасъ и Тенедосъ — подъ Турция Тѣ пазятъ входа на Даоданелитъ. Така щото турско-гръцката граница отъ устието на Марица минава между Саматраки и Имбросъ изгочно отъ Аиминсъ и оттамъ малко източно отъ Митилинъ продължава на югъ.

Островитъ Тасосъ и Самотраки иматъ грамадно стратегическо и стопанствено значение за земитъ между долинитъ на Марица, Мѣста и Струма, а тѣзи земи сж отъ вѣкове български. Тѣ ще бждатъ сжщо въ предѣлитъ на майката отечество — България, Л. Т.

Л. Т.

ПОЛОЖЕНИЕТО

Въ прегледа на международните събития, които правим редовно въ списанието „Илиндень“, предназначено за читателитѣ — македонци и посветено на дѣлото за македонска свобода, тоя пѣтъ не можемъ да спазимъ обичайната ни сдържаностъ въ чувствата, съ която разглеждаме обикновено и приятнитѣ, и неприятнитѣ ни събития и да не дадемъ чрезъ тия редове изразъ на голѣмата радостъ, която вълнува сърдцата на всички българи и по-особено на насъ, българитѣ отъ Македония, заедто виждаме отечеството си освободено отъ гнета на сръбското и на гръцкото робство. Тоя фактъ, самъ по себе си, въ веригата отъ много други факти на военната и главно на политическата международна сцена, не е отъ най-съществениитѣ, не е отъ решаваще значение за окончателното разрешение на голѣмитѣ и сложни въпроси, които войната изправи предъ народитѣ, предъ човѣчеството и отъ разрешението на които ще зависи дали и ние, редомъ съ другитѣ народи, ще бждемъ щастливи да се радваме скоро на единъ дълготраенъ миръ и справедливъ редъ по нашитѣ мѣста и изобщо въ сѣѣта.

Германскитѣ войски въ твърде кратко време разбиха и унищожиха военната сила на дветѣ страни, угнетителки на българитѣ въ Македония — Югославия и Гърция — и разкриха широки възможности за единъ благоденственъ животъ на българитѣ отъ всички български краища.

Съ прогонването на англичанитѣ отъ Балканския полуостровъ Германия отстри една възможн отъ въ тоя полуостровъ да се загнѣди и евентуално да се разшири едно английско съпротивително ядро, което би могло да усложни и да направи по-тежка задачата на Германия въ

Все пакъ, сбаче, нашето сърдце бидейки препълнено отъ радостъ предъ гледката на една Македония, добила свобода да си въздъхне и да продума туй шо е лежало на душата ѝ, пожела да започнемъ прегледа си съ обелязване на освобождението на Македония, което за насъ, субективно, е — и инакъ не би могло да бжде — най-важния, най-значителния фактъ отъ всичко друго. Съ това ние засвидетелствуваме и предъ себе си, и предъ другитѣ, че въ нашитѣ мисли, въ нашитѣ грижи сме имали и имаме Македония предъ всичко, тая голѣма война.

Наистина, съществува още едно югославско правителство, заедно съ краля Петъръ „нѣкъде въ Близкия изтокъ“, както англичанитѣ назоваватъ мѣстонахождението му, и едно гръцко правителство съ Кралъ Георги, което се намира сѣщо „нѣкъде“ вънъ стъ континентална Гърция, но тѣ въ сѣщностъ вече нѣматъ властъ надъ странитѣ и населеннията и представляватъ само нови екземпляри на кралствуващи домове и на политици къмъ богата и разнообразна сбирка отъ подобни екземпляри, зачислени на действителна прехрана и на храна съ надежди за по-добри дни при английската централна властъ.

Що се отнася до Гърция, за тази страна, макаръ и сломена военно отъ германската войска, макаръ и избрала си ново правителство, което заявява, че храни вѣрнопо данически чувства къмъ Германия, — за тази страна все пакъ може да се каже, че народътъ ѝ може да таи дълбоко въ сърдцето си една вѣра, че тази игра на две правителства, къмъ която гъркътъ не еднажъ е прибѣгвалъ въ тежки минути на външна опасностъ на държавата му, ще заобиколи опасността и ще изведе Гърция по-късно

пакъ на страната на она, който ще има въ края на крайщата надмощието и властта да нарежда европейскитѣ работи. За Югославия не може да се каже сѣщото. Кѣквото и да бжде окончателното разрешение на сегашния конфликтъ въ Европа, тая резнородна и изкуствено сглобена — собствено сглобена — противно на желанията и на чувствата на съставлящитѣ я населения — държави не ще се възстанови по никой начинъ, въ никой случай въ старитѣ ѝ граници, подъ старата ѝ форма. Дори и най-ѣрнитѣ ѝ приятели между довчера властимеющитѣ да се разпореждатъ своеволно съ сѣдбинитѣ на по малкитѣ народи въ Европа (които вече сигурно не ще имтъ тая властъ) ще да сж разбрали добре, че отъ всѣко гледище — дори отъ гледище на самитѣ сѣрби — е безсмислено и само вредно да се образуватъ държави, каквато бѣ довчерашната Югославия. Държането на българитѣ, на хърватитѣ, а може би и на словенцитѣ и черногорцитѣ югославски войници по време на военнитѣ действия съ Германия преди единъ месецъ, а именно: отказването имъ да следватъ заповѣдитѣ на сръбскитѣ генерали, и образуването на отдѣлна хърватска държава сж Фикти, подкрепващи твърдението ни.

Този пѣтъ, макаръ и надъ Балканския полуостровъ да не се е разнесла и изчезнала военната атмосфера; макаръ и да не се вижда още краятъ на войната, по много признаци се вижда, че за българския народъ отъ царството и отъ другитѣ, сага приобшавши се къмъ него български земи ще настѣпятъ за дълги години добри дни.

Кога ще дойдатъ тия дни и заедно съ тѣхъ и сигурността, че ще стоятъ у насъ не само день до пладне — отговорътъ зависи отъ хода на военнитѣ събития, отъ крайното разрешение на въоръжения конфликтъ.

Пѣтъ на военнитѣ събития е вече начертанъ. Той върви презъ Турция — откъмъ Европа и презъ Египетъ — откъмъ Африка, за да се дойде до Александрия и до Суезкия каналъ, дето ще получи разрешение може би предпоследната фаза на гигантския англо-германски двубой.

Военнитѣ действия въ Иракъ сж едно отъ най-сигурнитѣ указания за това, че по брѣговетѣ на източно Сръдиземно море предстоятъ въ най-близки дни събития отъ първостепенна важностъ. Другъ сѣщо така знаменателенъ признакъ за това, че предстоятъ важни военни събития въ Близкия и въ Сръдния Изтокъ, е поемането отъ страна на Сталинъ, на цѣлата властъ въ Съветска Русия — и тая нѣ комунистическата партия, и властта на правителството на съюза на републикитѣ. Русия вижда, че огъня на войната започва да гори до самитѣ ѝ граници и нѣщо повече — започва да се шири и преминава къмъ територии, дето се засягатъ непосредствено жизнени за Русия интереси.

Тия събития, които можемъ да ги наречемъ въ тази имъ фаза, подготвителни къмъ едни военни стѣлкновения отъ огромни размѣри се развиватъ съ ускоренъ ритъмъ главно поради това, че С.А.Щети вървятъ съ все по-силна крачка къмъ една пълна подкрепа на Англия дори и при риска да влезнатъ въ оукрита война съ Германия и съ Япония и още поради това, че Германия — виждайки това — не ще се остави, и изглежда не се оставя, да бжде изпреварена тукъ отъ противника си и ще гледа и тукъ тая именно да добие изгодитѣ отъ изпреварването.

Жалейка

Съобщаваме съ прискърбие, че

ГОЦЕ ТОЛЕВЪ МЕЖДУРЕЧКИ

на 64 години, родомъ отъ с. Междурекъ — Кукушко

склопи очи на 18 априлъ въ града, следъ две продължителни боледувания.

Покойниятъ бѣ единъ отъ многото ратници за свободата на Македония. Въ рани години той дига знамето на борбата противъ тиранията и води непрекъснато борба до хуриета, когато съ четата си напусна балкана и въ разбирателство съ младотурцитѣ повежда легална борба за човѣшки права и културно развитие на своя народъ.

Излѣганъ, той и българскиятъ народъ, напуска легалния животъ и повежда наново нелегална борба, като въ 1912 година влиза въ гърба на отоманската армия и смущава тила ѝ.

Презъ 1915 до 1918 година въ редоветѣ на българската армия, като началникъ на партизански отряди той принася ценни услуги на освободителното дѣло. Следъ 1918 год, и до последно време покойниятъ **Гоце** не преставаше да се интересува живо за свободата на Македония, но уви! въ крайния моментъ на осъществяването на идеала му, умре съ най голѣма тѣга по Родината.

Миръ на праха му, Богъ да го прости!

гр. Горна-Джумая, 19 априлъ 1941 год.

Отъ другаритѣ му.

Българитѣ отъ Македония

ЩЕ НАМЪРЯТЪ

**ЗАСТРАХОВАТЕЛНА ЗАКРИЛА
ПРИ НАЙ-ГОЛѢМА СИГУРНОСТЪ**

**чрезъ Чиновническото коопер.
Вз. застрахователно дружество**

**най-голѣмата застрахователна организация
на Балканитѣ!**

Чорапна и трикотажна фабрика ГОЦЕ ИВАНЪ ГУЛЕВЪ

Основана въ гр. Кукушъ—Македония презъ 1902 г.

Следъ войната презъ 1913 г. унищожена отъ гърцитѣ.
Съ голѣми усилия подновена презъ 1919 год. съ седалище
СОФИЯ

Бул. Драгоманъ № 22

Телефонъ 2-50-96

СОБСТВЕНО ФАБРИЧНО ПОМЪЩЕНИЕ

ул. Софроний № 54

ПРОИЗВОДСТВО

на памученъ трикотаждъ, памучни мжжки и
детски чорапи съ марка

„ГИБЕТЪ“

на износни цени

ФИННИ ДАМСКИ ЧОРАПИ

отъ естествена коприна
СЪ МАРКА

„БЛАГО“

ПЛЪТНО подъ № 51 прозрачни трайни № 51
ДАСМКИ ПАМУЧНИ (ВОАЛАЖЪ)
отъ чистъ памукъ сжщо съ марка

„БЛАГО“

Търсете навсѣкжде производството на горнитѣ артикули, които се намиратъ навсѣкжде! Обърнете внимание на маркитѣ „БЛАГО“ и „ГИБЕТЪ“
БЛАГО — воалажени чорапи

МЖЖКИ И ДЕТСКИ ЧОРАПИ
„ГИБЕТЪ“

ТРИКОТАЖЪ СЪ МАРКА
„ГИБЕТЪ“

Илюстрация И ПИИИДЕНЬ

Красивъ кѣтъ при манастира „Св. Наумъ“ край Охридското езеро

Съдържание:

1. Къмъ новоосвободенитъ българ. граждани
2. Светитъ братя — К. Хр.
3. Панахидата за полковникъ Дранговъ въ Скопие
4. Революционната организация — К. Хр.
5. Очакване
6. Нашиятъ царъ би могълъ да рече. . .
7. „Съюзницитъ“ и ние
8. Прилепската революционна организация преди възстанието — П. Ацевъ
9. Мжченикъ
10. Учителката отъ Конско — Ангелъ Друмевъ
11. Стопанската мощъ на освободенитъ отъ Гърция бълг. земи — Ради Василевъ
12. Село Саракиново — Стоянъ А. Саракински
13. Положението.

Inhaltsangabe:

1. An den neubetreiten bulgarischen Bürger
2. Die heiligen Brüder
3. Gedenkstunde an Boris Drangow im Skopie
4. Die Revolutionsorganisation
5. Erwartung
6. Unser Volkskönig könnte sagen. . .
7. „Die Bundesgenossen“ und wir vor dem Weltgewissen
8. Die Revolutionsabteilung Prilep vor dem Aufstand
9. Der Märtyrer
10. Die Lehrerin aus Konsko
11. Die Wirtschaftsmacht der aus Griechenland befreiten bulgarische Länder
12. Das Dorf Sarakinowo
13. Übersicht der politische Lage

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ—СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

„ИЛИНДЕНЪ“
ОТНОВИНАТА БИБЛИОТЕКА
СВ. С. В. КИРИЛЪ МЕТОДИЙ
СОФИЯ

— Illustrierte Zeitschrift — Pirotstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

КЪМЪ новоосвободенитѣ български граждани

Когато поробителитѣ на земята ни бѣха се унесли въ сладкия свой сънъ, сънъ следъ пищенъ пиръ; когато тѣ потриваха ржце отъ доволство, че вече постигнаха своята целъ — сразиха своя противникъ — България; когато тѣ се ублажаваха отъ радостъ, че ще се отсрамятъ предъ своитѣ покровители и създатели, че въ по малко отъ 10 г. ще претопятъ македонската амалгама и ще създадатъ отъ нея на югъ отлични елини, на северъ най-прави сърби; когато ние тукъ се вѣрѣхме и клехме, че Македония си е сжца, каквато ние сме я оставили; че македонската младежъ заедно съ кръвта, която тече въ жилитѣ ѝ, е възприела, онаследила е и идеалитѣ, които сж бушували въ сърдцата на нейнитѣ бащи и братя; когато мнозина тукъ бѣха свели глави и почнаха да се примиряватъ съ изгубването на Македония и на другитѣ поробени български земи и да се успокояватъ, че и безъ тѣхъ България ще пребже — ненадейно, като грѣмъ отъ ясно небе, просия върху помрачения български небосводъ саможертвата на новобранцитѣ отъ Щипъ и Овчеполието въ Крагуевацъ, които отказаха да положатъ клетва за вѣрна служба на Сръбския кралъ заявявайки на всеуслышание — „Клели сме се ние вече за вѣрностъ на българския царь! Кого ще излъжемъ, като дадемъ и втора клетва! Българи сме ние и българи желаемъ да си останемъ!“ и посрещнаха ударитѣ на озвѣрѣли офицери джелати. Прѣснати изъ разни полкове, тѣзи момци по разни пжтища напуснаха родината си и постжпиха доброволци въ бѣлг. армия. Островитѣ въ Гърция се изпълниха съ пребити отъ бой българи, които не искаха да се отрекатъ отъ своето бѣлг. произхождение; наливано е врѣло масло въ устата на жени, които сж говорили по български на своитѣ деца.

Обърна внимание на цѣлъ свѣтъ разхвърлянето по разнитѣ затвори изъ стара Сърбия на редъ глави на тежки семейства, бивши български учители и първенци, които бѣха сждени отъ сждилища, нарочно създадени, съ целъ да осждатъ невинни българи. Избухна и Скопския процесъ противъ македонскитѣ студенти, замислили да си създадатъ своя българска колегия. Душитѣ ни се изпълниха съ радостъ, сърдцата ни зарадаха отъ скръбъ. Радвахме се, че видѣхме потвърждението на нашитѣ думи за живия борчески духъ въ Ма-

кедония и всѣкжде другаде, зарадахме предъ горещитѣ изпарения на невинно пролетата буйна българска кръвъ и предъ мисълта на какви страдания бѣха подложени млади и стари, мже и жени, учители и студенти!

Оплуха ги. Подиграха ги. Унизиха ги. Застрашиха по нататъшното имъ сжществуване. Въ синджири ги обвързаха. На лишения и гладъ ги подвѣргнаха. Трѣненъ вѣнецъ сложиха на главата на поробения българинъ. Голгота се бѣ изпречила предъ него. Кръстни страдания му посочиха.

И, вие, скжпи наши, братя и сестри, всичко изтѣрпѣхте. Кладата, на която ви слагаха, съ презрение вие гледахте. . . Кръста, който бѣ изправенъ предъ васъ, погледнахте съ спокойствието на Богочеловѣка.

Черна мисълъ не осѣни вашия духъ; всѣка предложена облага отхвърлихте съ презрение; всѣка заплаха приехте гордо, съ готовност; всѣко терзание понесохте съ стоицизъмъ; всѣка прекарана ношъ въ тъмни зандани освѣтяваше вашия духъ, ободряваше вашия животъ.

Като квалифицирани престжпници най-достойнитѣ чада на българския народъ осждиха съ тежки присжди.

По Божие усмотрение тѣ бѣха пробния камъкъ, въ тѣхъ се сблѣска изкушението и изкуплението на народната сваятъ.

Отъ тѣхъ зависѣше кой пжтъ ще прегърне бѣлг. младежъ.

И издържаха изпита отлично. И възгордѣха народа, който ги създаде. И спасиха народната честъ така както спасиха българската честъ всички, които паднаха достойно на полето на честята.

Заедно съ васъ и ний тукъ, вашитѣ по-стари братя, които на младини всичко бѣхме презрѣли за родъ и отечество, изживявахме страданията, които ви тормозѣха и изпитвахме чувствата на гордостъ, които изпълваха вашитѣ гърди.

И, здрави българи каквито сте, вие оцѣлѣхте и ето ви между насъ. И ние заедно съ васъ посрещаме съ възторгъ свободата, която озари родната ни страна.

Живѣйте, достойни българи, и радвайте се на щастието, което просия върху цѣлия български народъ.

Въ ваше лице поздравяваме бълг. младежъ, въ вашитѣ уста цѣлуваме, въ вашитѣ обятия прегръщаме всички българи, които цѣлъ $\frac{1}{4}$ вѣкъ се бориха и устояха противъ тирана, който изчезна отъ земята, която бѣ дошълъ да скверни!

Между васъ имаше и слабодушни — въ всѣка гора и сухари, въ всѣко стадо и мърша.

Голѣма часть отъ тѣхъ спаси вашата готовность за саможертва, най-слабитѣ не устояха. И днесъ сами въ себе си тѣ се червятъ, каютъ се и не могатъ да се радватъ на свободата така чисто, както се радватъ вие. Свободата посрещнаха тѣ съ гузна съвестъ.

Прошка, братя, за всички!

Великото събитие, което ни озари, повелява и велико опрощение. Нека всички се наредимъ на всенародната трапеза, съ която Богъ ни сподоби!

Нека поканимъ и грѣшнитѣ. Тѣ сами ще застанатъ по краищата на трапезата и ведно съ нашата радостъ и тѣхното угризение совести ще изкупятъ и прегръщението, което волно или не-

волно сж извършили — нѣстъ чловѣкъ живий будетъ иже не согрѣшитъ!

И нека напуснемъ трапезата на пълно щастливи, но... съ пълно съзнание, че изпълненъ дългъ, особено изпълненъ дългъ къмъ родъ и отечество не е заслуга, която вѣчно трѣбва да ни опойва.

Гонимата, възделената наша мечта — освобождението на родината ни — вече постигната, нека това е най-скжпата наша награда.

Да не се дири първенство въ заслугитѣ! Всѣки е заслужилъ...

Най-вече е заслужилъ царъ и правителство!

Нека съ пълно спокойствие оставимъ по-нататкъ тѣхъ да уреждатъ управлението на страната.

А ние, напълно доволни отъ изпълнения дългъ, дългъ увѣнчанъ съ успѣхъ, нека смирено се отдадемъ на своитѣ занятия и нека съ труда си се стремимъ да допринесемъ за доизграждането на пълното величие на *Велика България*.

„Илинденъ“

Светитѣ братя

Тѣ сж едни въ историята на човѣчеството. И тѣхното просвѣтителство се прояви не въ защита на нѣкакви сухи догми, а въ просвѣта и чрезъ нея въ самосъхранението на $\frac{1}{3}$ часть отъ народитѣ населяващи Европа — Славянството.

Св. Св. Кирилъ и Методий

Откриване на славяно-бълг. азбука и превеждането на светитѣ книги на новия, на църковно-славянския езикъ, който по тоя начинъ стана и Богослужebenъ езикъ, е възбудило страшно негодувание всрѣдъ всеилнитѣ презъ това време представители на католическата църква. — Възможно ли е, питали тѣ, да се въвежда въ църковната служба новъ нѣкакъвъ езикъ — да се

нарушава традицията — свещена и неизмѣнна — да се молятъ хората само на единъ отъ двата Богослужebenи езика — латинския или грѣцкия!

И когато вследствие на специална покана светитѣ братя се явили да кръщаватъ и проповѣдватъ и да въвеждатъ въ черковнослужението въ Моравско и Панония преведенитѣ отъ тѣхъ на славяно-български езикъ църковни книги, настанилитѣ се до тогава между тѣзи славянски народи латински църковно-служители, поразени отъ смѣлостта на новитѣ проповѣдници, надали тревоженъ викъ и болезнено чувствителниятъ Квириналъ наредилъ да се доведатъ да отговарятъ предъ сжда въ Римъ новитѣ еретици.

Наложително е било да се докаже правотата на новосъздаденото начало, за да не се възлѣзе на клада.

Св. Кирилъ — философътъ Константинъ — мжжъ честенъ и праведенъ, Боговдъхновенъ народенъ защитникъ, по внушение свише е изложилъ всичкитѣ основания, които сж заставили него и светия му братъ да възприематъ като Богослужebenъ майчиния свой езикъ. Защитата е била пламенна, убедителна, оборваща всѣко подозрение за нечисти подбуди, въздигваща светитѣ братя до положението на действителни Божии пратеници, Богопосочени избраници на народа, който ги бѣ създалъ.

Кои сж били прочее подбудитѣ, които сж заставили светитѣ братя да пристѣпятъ къмъ приложението на просвѣтната тѣхна мисль?

Въ желанието си да спои въ едно отдѣлнитѣ елементи, отъ които бѣ съставена българската държава — славяни и българи — да премахне различията, които сж дѣлили тѣзи разнородни елементи на противни лагери, Св. Царъ Борисъ възприе светото кръщение за себе си, за царствения си домъ и за цѣлия си народъ, за да обедини по тоя начинъ, да сблизжи, да сроди еднитѣ и другитѣ. Въ това той намиралъ и залога за издигване на българина на еднакво ниво съ другитѣ културни народи.

Тържественото кръщение ни царя и на членоветѣ отъ семейството му завършено (865 год.)

започнало е кръщаването и на народа. Кръстницата Византия чрез църква и духовенство се е заела здраво да се настанява в новата християнска държава. Владици, епископи, с различни степени на монашество, свещенство и клирос, свещени книги, одежди и утвари взели да заливат българската земя. Гръцкият, „благословеният от Бога език“, „свещеният църковен език“, „езикът на езицит“, взел да се шири из черкви и училища, по къщи и учреждения, по стъгди и мегдани. Товари злато взело да се изнася от страната. Надошли и латински свещеници — и тѣ да проповѣдват и да кръщават.

Сепва се царь. Сепват се държавници и народъ. Какъ да се действува противъ настѣпващото, противъ непредвиденото зло? И да се действува докле не е било изгубено всичко!

Тази именно грижа осия душитѣ на Светитѣ Солунски Братя и тѣ се заеха за свещения свой починъ. Откриха писменитѣ български знаци и съ открието си станаха народни будители, народни избавители и просвѣтители. Българското азбуке спаси българската чест, погазена и поругана от елинската алфавита. Азбуке — то спаси българското народостно съзнание и запази народния ни езикъ и писменностъ, върху които главни опори се крепи народната ни сваятъ, скжтана в страницитѣ на българската книга.

Между Карпатитѣ и тритѣ морета, — границитѣ на българската държава, — скоро българскиятъ духъ разрастна в пълната своя мощъ и се създаде златния вѣкъ на българската история и култура, която в кратко време се възприе от всички славянски народи и по тоя на-

чинъ бълг. народъ изигра ролята на културтрегеръ всрѣдъ славянството.

Поставенъ на кръстопята между източнитѣ и западни народи, българинътъ не единъ пжтъ е подпадалъ подъ вражско владичество. Отъ създаването на своята история до днесъ повече отъ половината на своето съществуване той е прекаралъ подъ най-черно робство.

Всичкитѣ спечелени презъ свободното му пребиваване блага и културни придобивки не веднажъ сж преминавали подъ пламъ и пленъ — езикътъ му, писмеността му само е горѣла в душата му като факелъ и е освѣтявала надеждата му за избавление отъ чуждо иго.

Единствено съзнанието му, че той е оставилъ в свѣта своя културенъ отпечатъкъ, го е издигало високо надъ поробителитѣ му и съ намѣшка е гледалъ на тѣхъ като на жалки създа-ния, чиято сила по-рано или по-късно ще се изпари, и той, българинътъ, пакъ ще стѣпи на краката си, за да продължи своята културно-просвѣтна роля, спасителка за него, спасяюща и за своитѣ прежни покорители.

И за това, имено, народътъ ни толкова силно тачи паметта на светитѣ Братя: тѣ сж неговата гордостъ и неговата опора, неговитѣ вдъхновители и неговитѣ възродители! Тѣ сж ангелъ-хранителитѣ на духовната му мощъ.

Кой другъ народъ е създалъ величия като великитѣ наши Свети Братя? И кой другъ народъ празнува съ такова възхищение, така тържествено, както българскиятъ народъ празнува славата на Светитѣ Кирила и Методия?

К. Хр.

Панахидата за полковникъ Борисъ Дранговъ въ Скопие.

Полковникъ Борисъ Дранговъ въ изпълнение на отечествения си дългъ падна убитъ на 26. май 1917 г.

Храбъръ воинъ, даровитъ ораторъ, ненадминатъ воененъ писателъ и педагогъ, Дранговъ остави незабравими спомени между познатитѣ си, а най-вече между офицеритѣ и войницитѣ. Въ редица жестоки боеве Дранговъ се хвърляше като лъвъ в преднитѣ редици срещу врага и увличаше следъ себе си и най-малодушнитѣ. Въ вихъра на една жестока атака Дранговъ полетѣ предъ войницитѣ, увлече ги и падна пронизанъ отъ вражи куршумъ.

Смъртта на Дрангова бѣ загуба не само за близкитѣ и приятелитѣ му, но и за цѣлия български народъ.

Името на този храбъръ воинъ се носи като легенда.

Дранговъ съ своитѣ подвизи ще пребжде в вѣковетѣ и ще топли сърдцата на храбритѣ български синове, да знаятъ да се биятъ за родъ и родина.

Полковникъ Дранговъ бѣ погребанъ в родния му градъ Скопие, в черквата „Св. Димитрий“ в присѣтствието на цѣлото гражданство, което съ скръбъ изпрати своя достоенъ синъ в небитието.

Зла орисия бѣ отредила Скопие да остане в сръбски ржце и цѣли 22 години не се позволяваше никому да отиде да гроба на Дрангова китка цвѣте да поднесе и да почисти гроба му.

Сега, когато зората на свободата озари нашия народъ, благодарното скопско гражданство заедно съ комитетата „Борисъ Дранговъ“ почетоха паметта на скжпия покоенъ български воинъ по единъ най-трогателенъ и тържественъ начинъ, при стечение на многоброенъ народъ в скопската катедрала „Св. Богородица“. Дворътъ на черквата не можа да побере прииждащото гражданство, та и всички околни улици бѣха задрѣстени.

На панахидата присѣтствуваха почетна рота гвардейци, мнозина офицери, илинденци, опълченци отъ македоно-одринското опълчение, юнаци, спортисти и цѣлото гражданство.

Панахидата се извърши отъ Негово Високопреосвещенство Митрополитъ Софроний съ съучастието на десетина свещеници. Начело при панахидата бѣха застанали г-жа Дрангова и семейството на покойния воинъ, Кметътъ на града г. инж. Мустаковъ съ цѣлата общинска управа, замѣстникътъ на областния директоръ, г. Даскаловъ, полицейскиятъ комендантъ г. Ст. Симеоновъ, гоститѣ отъ София, представителитѣ на комитетата „Дранговъ“, германски офицери и много други официални лица. Следъ свършека на панахидата, когато се пѣеше вѣчная паметъ, всички на колѣнѣ отдадоха благоговѣйна почитъ къмъ покойния храбъръ воинъ.

Следъ това произнесе пламенно слово митрополитъ Софроний, като възхвали съ прочувствени думи дѣлото на покойника. Втори говори Илчевъ, пратеникъ на комитетата „Дран-

говъ“, отъ София, който описа живота на Дранговъ и изпъстри речта си съ цитати отъ книгата на покойния — „Помни войната“, „Умри, но победи“; „Вие сте орли“, „Вие сте витязи“, „Вие сте надеждна-таопора на България“. Когато цитираше тия символи на Дранговъ, всѣки чувствуваше бурята,

Полковникъ Борисъ Дранговъ

която бушуваше въ гърдитъ му и виждаше предъ взора си този гордъ синъ на България нареденъ между народа, готовъ още за велики подвизи. Следъ това говори Йосифъ Робевъ, председателъ на Съюза на запаснитъ подофицери. Неговата речъ

бѣ възторжена и съ дълбокъ смисълъ за поука на българския народъ въ тия важни моменти. Започна се траурната процесия отъ черквата до гроба на покойния, който вече е премѣстенъ презъ сръбския режимъ отъ черквата „Св. Димитрий“ въ гробищата. Тамъ говори председателътъ на Илинденската организация Лазаръ Томовъ, който е бившъ учителъ въ българската гимназия въ Скопие презъ турския режимъ. Съ пламенно слово той обрисуря скръбта на скопјани, когато въ Скопие пристигне вестта за загубата на Дрангова. Той поднесе вѣнецъ отъ името на Илинденската организация. Следъ това говори отъ страна на Македонския женски съюзъ г-жа Люба Иванова. Поднесоха се вѣнци отъ името на чиноветъ при Скопския гарнизонъ, отъ Г-жа Дрангова и децета му, отъ роднителъ му, отъ съмахаленцитъ му отъ „Чаиръ Махла“, отъ Скопската община, отъ юнашкото дружество, отъ пѣвческия хоръ „Борисъ Дранговъ“, отъ спортиститъ, отъ Македоно-одринското опълчение, отъ страна на ученицитъ и ученичкитъ, отъ скопјанитъ живущи въ гр. Кърджали, отъ отдѣлни граждани и деца вѣнци—отъ живи цвѣта. Всички мѣлвѣха „Вѣчна память“ на скъпия воинъ.

Комитетътъ „Борисъ Дранговъ“ въ две свои заседания реши паметникътъ на скъпия покойникъ да бжде издигнатъ вмѣсто въ София, въ родния му градъ Скопие, на видно мѣсто, което решение съ радостъ се възприе отъ скопското гражданство и власти, като се вземе инициатива за събиране помощи за засилване на фонда и въ най-скоро време се пристъпи къмъ реализирането на това дѣло.

Т.

Революционната организация

Нейнъ създателъ е Дамянъ Груевъ отъ с. Смилево, Битолско. Роденъ презъ 1871 г., завършилъ основно уще въ селото си, IV к. въ Битоля, VI въ Солунъ и 2 год. висше въ София по история, Даме учителствува въ Смилево (1891/2 г.) другата година въ Прилепъ, а третата въ Солунъ — коректоръ въ печатницата на К. Г. Самарджиевъ.

Узрѣла окончателно зародилата се въ него още въ София идея за подемане системна освободителна борба, подготвилъ и намѣрилъ подготвени свои съмишленици, на 23 ноември 1893 год. въ Солунъ Даме образува първия революционенъ комитетъ, въ чийто съставъ влизаха: Дамянъ Груевъ, Д-ръ Христо Татарчевъ отъ Ресенъ, Книжарьтъ Иванъ х. Николовъ отъ Кукушъ, учителътъ Петъръ попъ Арсовъ, отъ с. Богомила, Велешко, Д-ръ Антонъ Димитровъ, отъ с. Айватово, Солунско, учителъ по турски ез. и турски сѣдия и Батанджиевъ, учителъ отъ Гумендже.

Въ основата на устава на организацията е легнало искането „да се приложи чл. 23 отъ Берлинския договоръ, но по-късно — 4—5 януарий 1894 год. — била възприета автономията, по който поводъ Д-ръ Христо Татарчевъ (спомени стр. 102) казва:

„Спрѣхме се върху автономията на Македония . . . Не можахме да възприемемъ гледището „прямо присъединение на Макед. съ България“, защото виждахме, че туй ще срещне голѣми мжнотии поради противодействието на великитъ сили и аспирацитъ на съседнитъ малки държави и на Турция. Минаваше ни на ума, че една автономна Македония сетне би могла по-лесно да се съедини съ България, а въ краенъ случай, ако това не

се постигне, че ще може да послужи за обединително звено на една федерация на балканскитъ народи“.

Така запалената революционна искра въ гр. Солунъ скоро се развихри въ буенъ пламъкъ — не бѣше ли подготвенъ македонскиятъ българинъ за окончателна разплата още презъ време на бунтоветъ при Кресна — Разлогъ и Охридъ въ 1879 и 1881 г. — и само въ непълни 10 год. страната се покри — отъ край до край — съ революционни комитети и създаде легендарни личности, които съ саможертвата си спечелиха обаянието на културния свѣтъ и доказаха, че Македония и следъ 500 годишното си робство е все така българска, каквато е била още въ времето на Св. Св. Кирила и Методия, на Св. Климента и на царя Самуила.

Това нѣщо не може да бжде разбрано само отъ нашитъ съседни — сърби и гърци, които излъгаха въ Ньой, та си създадоха условия, които разбиха главитъ имъ.

Македония отдѣлно, България и българскиятъ народъ въобщо, дадоха чрезмѣрни жертви въ борбата за своето обединение. Благодарение на тѣзи жертви, благодарение на новата кръвъ, която що туку се разлѣ и напои нашата земя, днесъ цѣлокупниятъ български народъ тържествува и протяга ржце къмъ величието, което шедствува и озарява вече съ лжчитъ си свѣтлото бждеще на цѣлокупна България.

Поклонъ дълбокъ, поклонъ всесърдеченъ, вседушевенъ предъ падналитъ за нашата свобода витязи!

К. Хр.

*) Вижъ „Освободителнитъ борби на Македония“ отъ Хр. Силяновъ, стр. 39, 40.

ОЧАКВАНЕ

Тръпнатъ в'очакване гори
На Шаръ, снѣнния исполинъ,
И бѣли пѣнещи се води
На Бистра, Радика, буйний Дринъ!

Тръпнатъ и очакватъ съ радостъ
И с'нѣнна си горска младостъ
Въ свои обятия да обгърнатъ
Войници български кат'зърнатъ!

Тръпнатъ свендате мощни клони
Правятъ дълбоки поклони
И очакватъ отъ тъмни зори
Български воинъ да имъ заговори!

Ружа Мелети

Нашиятъ народенъ царъ би могълъ да рече:

„Моята корона е корона на българитѣ. Тя е корона отечествена; тя е корона на народното единство, на народната солидарност. Азъ не съмъ първиятъ човѣкъ между хората, нито първиятъ властникъ между властницитѣ. Азъ съмъ знаменосецъ на една идея, която се казва българина.

Моята знатностъ произхожда не отъ кръвта, която тече въ жилитѣ ми — а отъ любовта, която изпълва сърцата на привързанитѣ къмъ мене българи — бѣ казалъ известниятъ нашъ поетъ, философъ и писателъ Стоянъ Михайловски.

„Съюзницитѣ“ и ние предъ свѣтовната свѣсть

Известенъ е трагичниятъ край на Балканската война за насъ българитѣ. „Съюзницитѣ“ ни изиграха и ни заведоха въ Букурещъ.

Въ похода срещу общия врагъ българинътъ пожъна слава и свѣтътъ го издигна до степенята на първоразреденъ храбрецъ-герой, а тъкмо това не подхождаше за противницитѣ ни. Самитѣ тѣ виждаха нѣкаква неестественостъ между взетия отъ насъ дѣлъ въ войната съ пожънатитѣ лаври и частъта, която ни се дари при раздѣлата.

Трѣбваше да се заблуди свѣтътъ, че успѣхътъ на българина не се е дължелъ на нѣкакви проявени добродетели — алтруизъмъ, храбростъ, готовностъ за саможертва за родъ и отечество — а чисто и просто на дивия му нагонъ, на неговата свирепостъ, на коравосърдечieto, на кървожадността му.

Изъ обкръжающитѣ България столици създадени бѣха специални служби да кроятъ, да съчиняватъ и да разпространяватъ изъ свѣта „жестокоститѣ“ вършени отъ човѣка-звѣръ — българина“.

Понеже на тѣзи съобщения достойно се реагираше отъ страна на добросъвестни общественици и публицисти въ странство, нуждни бѣха на гърци, сърби и пр. свидетелски показания. И ги получиха. Пленени къмъ края на междусъюзнишката война български войници при строгъ конвой въвеждатъ въ Солунъ и предъ чужди представители — консулското тѣло, кореспонденти, военни аташета — обискиратъ нашитѣ пленени и намиратъ въ раницитѣ и въ джебовеѣ имъ... отсѣчени прѣсти съ прѣстени на тѣхъ, женски уши съ обици, ржце съ гривни. Звѣрятъ се българивитязи, отвращаватъ се свидетели и... заключението готово — българитѣ — звѣрове на два крака а тѣ, потърпевшитѣ — мжченици — светии —

вършенитѣ отъ тѣхъ звѣрства върху българи били предизвиканъ отговоръ.

Свидетелитѣ не подозрѣха, че намѣренитѣ прѣсти и уши не бѣха плодъ на българска вандалщина, а плодъ на гърцката хитростъ — самитѣ гърци ги бѣха отрѣзали отъ избититѣ българи отъ Кукушко, грижливо ги бѣха съхранили, за да бждатъ използвани при нужда.

И ги използваша отлично.

Специална Карнегиева комисия обиколи бойнитѣ полета и даде заключение — жестокости сж вършени отъ всички — най-малко отъ насъ българитѣ.

Какъ можехме да оборимъ свидетелскитѣ показания, за да се освободимъ отъ приписанитѣ макаръ и въ облекчена форма за наша смѣтка обвинения, когато много отъ свидетелствата бѣха покрити вече съ давностъ!

Занизаха се тжжни дни за останалитѣ подъ робство наши брата. Булгаръ—къой и Кешанъ, Търлисъ, Гарванъ, Ново-село видѣха повалени отъ владетелски куршумъ стотици свои синове, намѣрили смъртъта си единствено поради своето българско произхождение. Отдѣлнитѣ случаи на невинно избити невинни българи възлизатъ на хиляди. Времето не бѣше кратко — цѣлъ четвъртъ въкъ; жаждата за българска кръвь — не утолима.

Въ пресата и въ международни конгреси българинътъ вдигна вой противъ безчовѣчнитѣ отношения на сърби, гърци и пр., но вѣрватъ ли му? — Омразата Ви е твърде голѣма, та прекалявате — отговаряше ни се — може би чистосърдечно. Нали и ние бѣхме опетнени!

Въ съвременната кървава разпря българи-нътъ не взе прѣко участие. Гърци и сърби се изправиха срещу германци и италианци. И сега

вече последнитѣ, лично потърпевши, видѣха до колко сж били основателни нашитѣ оплаквания.

Отъ 27. III., деня на преврата въ Сърбия, до 6. IV — обявяването на войната — колко невинни сжщества бѣха изтерзани и изклани само защото не сж сърби! На какви ли не ужасни страдания сж били подложени въ рѣцетѣ на сърби и гърци достойни храбри — войскари, попаднали въ пленъ. Въ Критъ и канибализмътъ на людоедитѣ изъ африканскитѣ страни даже е билъ приложенъ.

Въ Пелопонезъ германската военна администрация е била свидетелка на покъртителни картини — хиляди заточени българи — заложници одърпани, голи скелети бѣха оставени подъ стража, която е имала една единствена задача — да наблюдава колцина озлощастени сж се простили съ терзанията си, да имъ се приготвятъ ковчези за погребение — единствено проявена къмъ заложницитѣ грижа.

Изъ островитѣ, гробница на хиляди български сжщества, открити сж пленници още отъ Балканската война. Цѣли 28 години тѣзи клетки наши

† Петъръ Ацевъ

Прилепската революционна околия преди възстанието

Прилепската революционна околия се состои отъ града Прилепъ и селата около този градъ, разположени въ северната половина на Пелагонийската равнина, отъ дветѣ страни на Бабуна планина и Марихово.

Околията, една отъ най-голѣмитѣ, е населена въ болшинството си отъ българи.

Географически тя е раздѣлена на три главни части: Марихово, Прилепското поле и Прекуридъ.

I. Марихово

Представлява голѣма планинска котловина заградена отъ планинитѣ Нидже, Селечка и Радобилска.

Презъ срѣдата ѝ тече Р. Църна, която презъ цѣлото ѝ мариовско течение лжкатуши изъ дъното на единъ тѣсенъ скалистъ, съ отвесни брѣгове проломъ, който само на три мѣста може да се минава отъ едната страна на другата съ товаренъ добитѣкъ. До голѣмата война нито една пжтека не можеше да са намѣри, за да мине кола. Марихово не познаваше и не употребяваше въ живота си колата.

Проломътъ на р. Черна раздѣля Марихово на две: югоизточната страна отъ самото население се нарича Старо Марихово, а северозападната съ центъръ с. Дуйнѣ старомариовци наричатъ населението поляни и не ги признаватъ за мариовци.

Третата частъ отъ Марихово съставляватъ селата разположени отъ дветѣ страни на завоя на р. Черна, главно около Маковската височина, която е най-южната частъ на Селечката планина. Тази частъ отъ Марихово са нарича Малко Марихово.

Мариховци живѣятъ въ около 40 села, нѣкои отъ които бѣха по-голѣми отъ 200 кжщи — често пжти съ повече отъ хиляда души население като се има предъ видъ, че тѣ живѣятъ въ задруги повечето отъ по 30 души въ една кжща.

Административно Марихово се падаше въ петъ каази. Почти цѣлото Малко Марихово, съ 5 голѣми села отъ Старото Марихово влизахе въ битолската кааза, нѣколко села, пакъ отъ него спадаха въ Леринската, а селата: *Галища, Конско, Рожденъ* и др. влизаха въ Тиквешката и само *Баово, Тушинци* и *Сборско* — въ

братя сж били откжснати отъ свѣта, та женитѣ имъ сж се преженили, децата имъ сж ги забравили. Свѣтквичното поражение не е дало възможностъ на престжпницитѣ да прикриятъ извършенитѣ престжпления. Въ Македония хиляди млади българчета бѣха задигнати отъ домоветѣ имъ, не за да се сражаватъ съ оржжие въ ржка срещу противника, а за да задоволятъ жаждата за българска кръвъ у причинителя на най-голѣмитѣ нещастия на българина презъ вѣковетѣ — сърбина и гърка.

И днесъ клетки македонски семейства не могатъ да се нарадватъ на тѣй ожданата свобода. Вмѣсто да ликуватъ, тѣ очакватъ синове левентюнаци останали въ неизвестностъ.

Да благодаримъ на нашитѣ велики съюзници, които станаха причина да се уясни кои отъ балканскитѣ народи сж способни на жестокости отвращающа културния свѣтъ. Да молимъ Бога да утвърди тѣхната мощъ — тѣ ни освободиха отъ кошмара, който день и ноцъ смущаваше нашия сънь и спокпйствие.

К. Х. Сов.

Воденската кааза. Въ Марихово нѣма нито една мохамеданска кжща, нито единъ мохамеданинъ заселенъ. Въ голѣмото Марихово нѣма нито единъ непокрытѣ имотъ въ турски ржце. Само въ с. Маково имаше чифликъ и с. *Крушевица*. Въ последното село чифликътъ бѣше на Бомболови отъ Прилепъ. Това се дължеше на обстоятелството, че Марихово е била привилигирована областъ следъ завладяването на Македония отъ турцитѣ. Тая привилегия бѣше запазена до началото на втората половина отъ 19-то столѣтие.

II. Прилепското поле.

Пелагонийската равнина е раздѣлена на две: северна и южна. Дѣли я единъ отъ склоноветѣ на Селечката планина, който надъ село Тополчани се издига за последенъ пжтъ и образува Загоранския връхъ, спуща се стрѣмно и дава пжтъ на р. Черна, следъ което се пакъ издига въ Новоселанския връхъ, който се свързва съ Крушовската планина при селото Древеникъ.

Селата, разположени въ политѣ и гнѣнитѣ на Крушовската планина, западно отъ р. Блато, лѣвъ притокъ на Черна, спадаха въ Крушовската революционна околия, а всички села източно отъ р. Блато и край планинитѣ Бабуна и Селечката образуваха северозападната половина на Прилепската революционна околия. Всички поляни сж бързити.

III. Прекуридъ

Югоизточнитѣ склонове на пл. Бабуна образуватъ една тѣсна камениста котловина, която повече прилича на една рѣчна система отъ суходолища, които въ горното си течение носятъ названията на селата край които текатъ.

Тази областъ прилепчани наричатъ съ общото название — Прекуридъ, тѣй като за да се иде въ най-близкото отъ тѣхъ село, трѣбва да се мине „ридогъ“ презъ нѣкой отъ проходите Плетваръ или Бѣлото.

Населението отъ тази областъ е отъ срѣдновардарското, което по говоръ, нрави и обичаи е сродно съ тиквешкото.

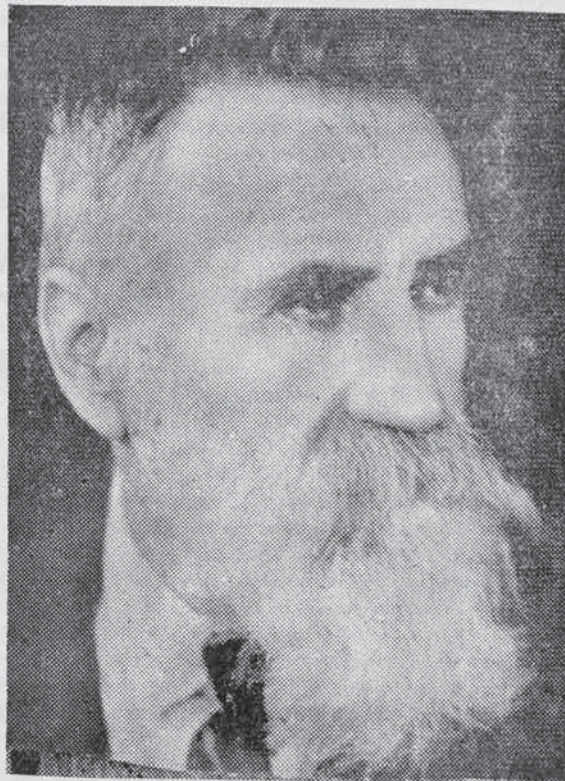
Следъ като и въ тритѣ области прилепската Р. Око-

лия бѣ оформена въ организационно отношение, наложи се, за по-големъ контролъ и постоянно ржководство, разпредѣление и на нелегалнитѣ сили.

Въ края на 1902 год. въ четата ми бѣха се събрали около 10 души четници. Между тѣхъ имаше нѣколко млади гражданчета съ по нѣколко класно образование и житейска опитност, но нито единъ отъ тѣхъ не проявяваше организаторски способности, нито пъкъ проявяваша нѣкаква инициатива. Като че ли всичко на готово очаквахъ. Нуждата, обаче, отъ разпредѣление на тѣзи сили, както и отъ разпредѣление на работата бѣше на лице. Най-надежденъ момъкъ измежду Прилепчанитѣ бѣше Христо Попето отъ семейството на Оклевци. Христо бѣше дошелъ презъ пролѣтѣта 1902 г. отъ задграница съ паспортъ. Слабъ физически съ полупарализирана лѣва ржка, поради рана отъ ножъ, той обърна вниманието ми съ твърдата си воля, която още въ самото начало прояви. Той бѣше до толкова слабъ, че не можеше да вдигне пушката да се прицели. А съ лѣвата си ржка почти не можеше да си служи. Обаче, никога той се не оплакваше отъ нищо и съ една упоритостъ присъща на силнитѣ само характери той следваше съветитѣ ни за тренирането си. По цѣли дни той правѣше упражнения, а най-важно скоро започна да се оправя и физически. Христо бѣше жизнерадостенъ, веселъ характеръ, при това много благъ въ другарскитѣ си обноси. Измежду всички четници той бѣше най-развитиятъ природно. Въ приказката му винаги проличаваше единъ приятенъ хуморъ, за разлика отъ прилепския саркастиченъ и често пжти обиденъ такъвъ. Приятно дори бѣше на всѣкиго отъ другаритѣ да бжде закаченъ отъ Христо, защото Христовата закачка не унижаваше, не оскърбваше; напротивъ, тя изтъкваше въ приятна форма характера макаръ и въ отрицателната му страна. Явно бѣше, че Христо нѣмаше за целъ да унижи другаря си, но да го поправи и съ много благия си хуморъ бичуваше не лицето, а самия недѣгъ. По такъвъ начинъ Христо съ хубавата си черна брада, съ бѣлото си покрито съ вѣчна усмивка лице и съ проницателния си орловъ погледъ внушаваше не само довѣрие, но и издаваше скрити способности и дарования, които чакаха редъ, за да се проявятъ. Привлекателниятъ му характеръ, както и откровеностѣта му привързваха всѣкого. Достатъчно бѣше да се види съ нѣкого, за да го привърже и къмъ себе си и къмъ дѣлото. Той не бѣше подготвенъ да държи речи и по такъвъ начинъ да дава насока на дѣлото, но умѣеше да беседва на всѣкакви теми съ всѣкого и въ тѣзи си беседи той бѣше приятенъ партньоръ, доминирайки надъ събеседницитѣ си съ умъ, воля и житейска опитност. Скоро Христо се оправя физически и стана най-издържливия четникъ. Въ интимнитѣ разговори Христо ми повѣри тайната на своята физическа немощ — „Презъ последната година, рѣдко ми се удаваше да се нахраня веднѣжъ поне въ седмицата“. Христо бѣше отъ малкото вѣрни момчета на Георче Петровъ. Когато Георче бѣше преследванъ отъ бѣлг. власти и интерниранъ отъ София и бѣше останалъ безъ срѣдства за себе си, въ неволя бѣха и най-приближенитѣ му момчета. Христо, който бѣше достатъчно характеренъ, за да пази своето достоинство, мжно можалъ да се приспособи презъ тѣзи дни на неволя. Скривайки своитѣ страдания отъ очитѣ на най-близкитѣ си както и отъ родния му братъ Йорданъ Оклевъ, той е буквално гладувалъ дълго време, особено презъ днитѣ, когато бѣше заробена Мисъ Стонъ. Подъ давлението на върховиститѣ Георче бѣше преследванъ. Преследвани бѣха и хората му. Христо най-сетне е билъ принуденъ да дойде при насъ по съветитѣ на Гоце.

Въ Марихово се прояви неграмотниятъ Толе паша съ войводски способности. Дадохме му за секретаръ мла-

дия и подвиженъ Аргиръ Гермовъ, известенъ подъ името Шакиръ и Кърсте. Той прояви на свой редъ както Христо голѣми организаторски способности. Безъ да проявява нѣкакви амбиции и претенции като секретаръ той бѣше централната личностъ и въ четата, войвода на която стана Толе паша, и между селянитѣ отъ мариховския районъ.

Петъръ Ацевъ

Христо, който бѣше съ не пълно прогимназиално образование, бѣше назначенъ за войвода, като му повѣрихме най-трудната задача, да ржководи полския районъ.

Преди разпредѣление на четитѣ околията бѣше раздѣлена на райони, а районитѣ на центрове.

I. Мариовски районъ съ центрове:

Витолишки, Старавински, Дунски.

II. Полски — съ центрове:

Плетварски, Чумовски, Веселчански, Малокоњарски, Мажовички, Вралечки, Небреговски.

III. Прекурридски — съ центрове:

Троячки, Топлички и Степанечки.

До възстанието неорганизираны останаха селата отъ Маргаревския центъръ.

Прекурридскиятъ районъ остана подъ прѣкото наше ржководство до намиране подходящо лице за районенъ войвода.

Така разпредѣлена околията по райони, четитѣ започнаха своята работа въ началото на 1903 год., когато научихме за решението на общия комитетъ за вдигане възстание презъ пролѣтѣта на 1903 год.

Следъ Смилевския конгресъ, когато бързахме да

дойдемъ въ околията си и се заемемъ съ сериозната работа да се приготвимъ за какви годѣ акции презъ предстоящото възстание, заварихме положение не вдъхващо нищо добро. Добриятъ ни другаръ Христо Попето при една засада на единъ зълъ турчинъ се е изложилъ и билъ раненъ въ рамото. Куршумътъ отъ мартина бѣше влѣзълъ въ рамото надъ ключалката и излѣзълъ подъ лѣвата лопатка на гърба му. За лѣкуване бѣше отнесенъ въ гр. Прилепъ: отрѣзана бѣше му дѣсната ржка.

Вмѣсто да се заема съ непосредствената работа—откриването каналъ за Порѣче и по-нататъкъ за Тетово—трѣбваше да уреждамъ и работитъ въ района на Христо, а за една само обиколка на района му, необходими бѣха не по-малко отъ 30 дни.

Предателя на Патчевата чета въ с. Кадино село бѣше още живъ. Поведохъ четата на Христо да обиколя района му. Презъ нея обиколка уловихме предателя, наказахме го, но това предизвика едно цѣло сражение съ турското деврие отъ заптиета и башибозукъ. Въ това сражение отнехме четири коня, но следъ мръкване ги изоставихме, за да не бждемъ сподирени отъ потеритъ, които се вдигнаха отъ Прилепъ.

Следъ това произшествие поведохъ една сборна чета и се отправихъ презъ Мукосъ за Азотъ.

На пжтя ни бѣше селото Ораовдолъ. Чрезъ работници отъ нашитъ села влѣзохме въ връзка съ жителитъ му. То бѣше отъ велешката околия неорганизирано, както бѣха и всички села въ тази котловина.

Отдалечена отъ Прилепъ и Велесъ, тази котловина бѣше останала незасегната отъ организационната агитация.

Голѣмо село е Ораовдолъ. Въ това село сръбската пропаганда чрезъ единъ подкупенъ свещеникъ бѣше могла да привлече на своя страна около 20 кжци.

Ние поискаме всички да бждатъ канени на селското събрание. Събранието бѣше многолюдно. Организирахме селото, избрахме ржководно тѣло и дадохме наставления какъ да се отнасятъ спрѣмо всички селяни наоколо. Ржководителитъ проявяваха опасения отъ сърбоманитъ, които и другъ пжтъ сж си служили чрезъ властѣта на турцитъ да обсебватъ известни права макаръ и нищожно ммлцинство. Заявихме на ржководителитъ, че организацията гарантира спокойствието имъ по отношение такива действия отъ чиято и да е страна. Който и да е въ бждеше, послужи ли си чрезъ турскитъ власти, ще се счита враждебенъ актъ спрѣмо организацията, и за контрадеяния лицата ще отговарятъ съ главитъ си.

Отъ това село се отправихме за с. с. Габровникъ и Мокрени, обаче още рано сутринѣта се срещнахме съ едно отдѣление войска. Благодарение на недоразумение, войската ни взе за башибозукъ отъ с. Десово, за каквито ни бѣше предалъ габровничкиятъ пждаръ, та сполучихме да се отдалечимъ отъ неудобното мѣсто съ една много кратка престрелка, безъ всѣкакви жертви. Побърка ни се, обаче, планѣтъ. На следващия денъ бѣше блокирана планината Мукосъ, дето двама наши четници щастливо се спасиха отъ засадата на аскера, а всички заедно трѣбваше да се върнемъ къмъ с. Степанци.

Извиканъ по работа къмъ Орѣховечкиятъ центъръ, получихъ писмо отъ града, че Христо Попето се билъ вече излѣкувалъ, но че било необяснимо защо още не искалъ да излиза отъ града. Окол. к-етъ ме молѣше да пиша лично на Христо и го поканя да поеме ведната четата.

Писахъ писмото. Христо, който никога не бѣше отказалъ готовностъ да изпълнява своитъ обязанности, веднага се отзова на поканата ми. Но когато ме помоли да му превържа раната и я отворихъ, азъ се ужасихъ и го

укорихъ защо не ми писа, че тя е въ това положение, и че той не ще може да се движи. „Само когато умра, не ще мога да изпълня твоята заповѣдъ“, бѣше отговора му.

Раната му тѣкмо се бѣше почистила и почнала да се лѣкува. Отъ дветъ дупки, дето бѣше влѣзълъ куршумътъ и излѣзълъ, ранитъ бѣха отворени. Необходими бѣха редовни превръзки, а въ четата това бѣше почти невъзможно. Между четниците, които бѣха дошли съ Сарафовъ, имаше едно момче, което заявяваше, че ще може да го превръзва, а Христо по никой начинъ не искаше да се връща въ Прилепъ, тѣй като, макаръ и никой да не бѣше му казалъ, каза: „знамъ защо прилепчани сж прибързали и казали, че съмъ здравъ, та да бжда извиканъ“. Действително следъ смъртѣта му, Тале Христовъ изповѣда, че тѣ сж се усъмнили отъ интимнитъ отношения, създадени презъ време на лѣкуването му съ една отъ градскитъ учителки. Христо бѣше, както другаде споменувамъ, красивъ момъкъ, милъ събеседникъ, уменъ и привлкателенъ. Младостѣта въ всѣко време търси своето. Една отъ красивитъ учителки, изглежда, се е влюбила въ него, или е била на пжтъ да стори това. Ревнивитъ прилепчани бѣха се изплашили отъ това обстоятелство и бѣха ми писали нарочно да го извикамъ. Сега Христо по никой начинъ не се съгласяваше да остане неподвиженъ изъ по-спокойнитъ села да продѣлжи лѣкуването си. Повече четата си и трѣгна да обиколя района си. Следъ нѣколко дни само надъ с. Алинци въ случайна среща съ отдѣление аскеръ, придружаващо окол. бирникъ, предизвиква сражение, въ което, въ едно съ 4—5 души свои най-вѣрни другари надъ селото Марулъ подъ върха Веслецъ падна проинизанъ храбриятъ Христо отъ куршимитъ на пристигнала отъ Прилепъ войска, а четата му се прибра следъ това като попарена. Изгубвахме ние най-надеждния другаръ за предстоящата акция, а въ сжщото време забръкваше ни се и цѣлия планъ.

Презъ м. май на 1903 год., когато се върнахме отъ похода ни въ Азотъ, пристигнала бѣше една група четници отъ задграница. Тази група е била въоръжена съ сръдства на организацията и отчасти отъ емиграцията въ София, както и съ частнитъ сръдства на самитъ доброволци.

Била е подъ войводството на Коста Кондовъ, запасенъ офицеръ изъ сръдата на върховиститъ, които презъ 1903 год. предложиха услугитъ си. Когато Кондовъ пристигна до велешката околия, получава нареждане отъ скопския окр. к-тъ да изпрати групата за Прилепско, а той самъ да остане и замине за скопската околия, която е имала нужда отъ интеллигентенъ войвода. Кондовъ, не държейки за кжде ще бжде изпатенъ, послушалъ тази наредба и, преди да се яви въ прилепско, изпраща четата си подъ старшинството на Никола Божковъ отъ с. Трояци.

Като пристигнала надъ с. Топлица, групата е имала една случайна среща, та даде нѣколко жертви между които и Никола Вълчевъ, ст. подофицеръ отъ българската армия, дошълъ доброволно въ помощъ на възстаналия народъ. Между четниците отъ тази група имаше още двама старши подофицери. Едина Димитъръ Андоновъ и другия Несторъ Теневъ Байновъ. За прекурпдски войвода бѣше назначенъ Никола Божковъ съ инструктори Димитъръ Андоновъ и Несторъ Байновъ.

Къмъ края на м. юний пожела се да се турятъ на безопасно мѣсто по-виднитъ легални ржководители, които следъ конгреса въ Смилево бѣха сгнали полулегални. Въ града почти не се движеха, а прекарваха потайно изъ разни квартири, обиколени отъ най-добритъ работ-

ници въ града, които бѣха оставили вече своитѣ работи и се занимаваха изключително съ организационнитѣ работи, а тѣ бѣха много и разнообразни, най-важното много тежки, защото почти всички излизаха безплодни или нецелесъобразни.

Напр. необходими бѣха нѣколко десетки хиляди мартинови патрони. Турцитѣ, ухитрени, вмѣсто такива предлагаха маузерови, а мартиновитѣ предаваха изключително на мохамеданското население, което бѣше въоръжено съ такъво оръжие.

Мохамедани, помаци и албанци, предлагаха тетовски съвършено негодни пушки безъ патрони.

Турскитѣ войници събрани отъ запаса, съ удоволствие влизаха въ престрѣлки съ разни нелегални групи, стрѣляха често на хава и донасяха, че сж преследвали комити, за да крадатъ патрони, които продаваха, но това бѣха само маузерови, които не ни попѣлваха липсата отъ патрони въ нашето въоръжение. Сраженията и незначителнитѣ чести престрелки отъ друга страни разнасяха малкото ни патрони.

Движението изъ града бѣше почти предизвикателно. Българитѣ почти всички знаеха, че се готви въстание, та мислѣха, че турцитѣ и да предизвикватъ, скоро ще настане денътъ на разплатата. За побуйнитѣ това бѣше претекстъ да се укриватъ и легнатъ на гърба на организацията да ги издържа поне съ храна, и ако и да нѣмаше оръжие, да ги издържа въ четитѣ.

Въ четитѣ нахлуваха съ десетки млади и стари хора, предизвикани по различни причини на преследване отъ властѣта. Опититѣ за отнемане оръжието на пѣдари, башибозуци, заптиета, войници станаха така обикновени, че турцитѣ почнаха да се затварятъ и денемъ въ квартиритѣ си, за да обѣдватъ, оставяйки оръжието си на страна. Турчинъ, въоръженъ съ заредена пушка, не смѣшс да минава изъ пѣтя край българинъ въоръженъ съ тояга или брадва. Престана всѣкакво движение изъ пѣтищата. Двамата членове отъ горското околийско началство въ Прилепската околия бѣха вече нелегални въ града. Двамата, различно схващайки движението, както и положението на организацията, приличаха на хора, които сж предопредѣлени да си противодействуватъ и пакъ да си правятъ очи, че сж другари. Фактътъ е, че тамъ лето единиятъ се стараше да гради, другиятъ рушеше — той бѣше отъ срѣдата на върховитѣ, които се бѣха слѣли съ В. М. О. Р. организация. Въ града се мислѣше, че има известно количество оръжие — пушки, револвери. Когато се потърсиха тѣзи пушки да бждатъ използувани, или вдигнати наرامо отъ притежателитѣ имъ, се указаха не повече отъ десетина съвършено негодни оръжия, частъ отъ които бѣха иззети, за да се въоръжатъ другаритѣ на Тале Христовъ.

Когато всички опити и предприятия за снабдяване непосредствено съ оръжие се оказаха съвършено безполезни, писахъ подробенъ рапортъ на Щаба на въстанието съ заключение, ако това е положението, което се създаде не по наша вина, а поради обстоятелството, че въ околнитѣ околии не е развито чувството на колегиталност и че нѣма ни сѣнка отъ желание да ни се услуги съ каквото и да е улеснение за нашето въоръжение, може ли да се считатъ задължителни решенията на Смилевския конгресъ за околията ни и, ако ниѣ не възстанемъ по простата причина, че нѣма съ какво да водимъ борбата, Горското началство ще бжде ли отговорно и обвинено въ бездействие?

Ако е необходимо да се предприеме каквото и да е четническо движение вмѣсто въстание длъжностъ е

на щаба да застави Окр. к-тъ да достави обещанитѣ муниции за пушкитѣ, които притежавахме, а тѣ бѣха 120 и словомъ сто и двадесетъ бердани отъ старото грѣцко въоръжение, а именно пушки система „гра“. По липса на патрони четницитѣ бѣха въоръжени кой съ каквото бѣше можалъ да намѣри: Кримки съ по 4 до 15 патрона изъ джобоветѣ си, чифтета, мартини безъ патрони, отнети отъ турци пѣдари и пр. Четницитѣ, които пристигнаха отъ задграница бѣха относително добре въоръжени; но и тѣ имаха много малко патрони.

Следъ връщането си отъ разнитѣ походи решихъ да разпредѣля четническия кадъръ по районитѣ въ околията, като я раздѣля по следния начинъ:

Марихово се раздѣли на два района.

По дѣсния брѣгъ на р. Черна — въ старото Марихово остана Толе паша съ секретаръ Аргиръ Гермовъ — Шакиръ — съ около 14 четници.

Лѣвия брѣгъ и селата отъ южната половина на Полето—Прилепепечки-веселечкия и Подмолския центрове съ четата на Никола Пешковъ, съ секретаръ Мойсо Крапчевъ и 15 души четници.

Прекуридски районъ се раздѣли на две — лѣва и дѣсна страна на Троячката рѣка.

Лѣвия съ войвода Несторъ Байновъ, дѣсния районъ съ войвода Димитъръ Андоновъ.

Степанѣчкиятъ центъръ съ Вралпечкия, Долненскиятъ и Варошкиятъ образуваха Мукоския районъ съ войвода Анте Василевъ, секретаръ Иванъ Смичковъ. Плетварскиятъ центъръ остана за централната чета на разположение на горското началство. Въ тази чета влѣзоха четницитѣ отъ разни чети, които не можеха да се спогаждатъ нито съ другаритѣ си, нито съ войводитѣ, като хора съ голѣми претенции, но безъ особени способности. Така че околията бѣше раздѣлена на седемъ района съ по около 10—15 души. Следъ като бѣха произведени общи учения, изпратени бѣха четитѣ въ своитѣ райони да предприематъ всички срѣдства, за да турятъ въ исправностъ наличното оръжие, да набавятъ каквото имъ попадне ново оръжие и да се постараятъ и снабдятъ съ барутъ районитѣ си за старитѣ системи пушки, — кремеклии, чивтета — евзалийки и др., да обучаватъ четницитѣ и милиционеритѣ, като се препоръчва за инструктори да бждатъ двамата старши подофицери Димитъръ Андоновъ и Несторъ Байновъ.

Следъ това разпредѣление предприехме една обиколка изъ районитѣ, за да се запознаемъ съ положението и видимъ работата на войводитѣ. Отъ тази обиколка останахме пакъ съ убеждението, че ние всичко можемъ да си представяваме, но да мислимъ за възстаннически действия, бѣше невъзможно. Предъ невъзможността да се снабди съ оръжие населението почна да се изпарява настроението. На много мѣста съ недовѣрие даже се гледаше на въпроса за въстание, особено въ сѣседнитѣ райони на тиквешката и велешката околии. Въ последната даже и нелегална чета нѣмаше, а въ скопския окръгъ не се и приказваше за въстание нито за четнишко движение, по простата причина, че въ този окръгъ не бѣше се развила организацията съ всичкитѣ си институти, а тиквешката околия преживѣ една ужасна афера, поради която четата бѣше принудена да потърси прибижище въ нашата околия. За да се възстанови положението на организацията въ Тиквешко, бѣхме принудени да предприемемъ една съвмѣстна наказателна експедиция, за да се респектиратъ малодушнитѣ характери, които бѣха почнали да разкриватъ всичко предъ натиска на турскитѣ власти. Донасяйки за това състояние на работитѣ у източнитѣ ни сѣседи на щаба на въстанието, мо-

лѣхме го да нареди до окржнитѣ комитети да взематъ мѣрки за подобрене на револуционнитѣ работи.

Отъ Окр. Комитетъ ни съобщиха, че ще получимъ вмѣсто патрони за пушкитѣ „гра“ гилзи, барутѣ и инструменти за пълнене. Стоенето на Тале Христовъ въ

града бѣше станало невъзможно. На 2 юний ведно съ 7—8 души граждани той дойде въ с. Кърстецъ и се присъедини къмъ централната чета.

Съобщава:

Капитанъ Георги П. Ацевъ

Мжченикъ

Кацнало върху двата брѣга на Луда-Јана, Тресонче дочака огнения залѣзъ и прибра жителитѣ си въ каменитѣ бѣли кѣщи.

Нерадостни ноци бѣха настали.

Отъ както „Освободителката“ бѣ дошла, спокойна ноцъ не се видѣ.

Мухлясели турски тевтери сочатъ — всички тукъ сѣж българи. Да изчезнатъ комититѣ!

Обви съ черния си воалъ ноцъта селото.

Непрогледна тишина, мървило...

Силно се похлопва. Кучешки лай смуги задремалото село.

— Кажѣ, попе, дѣ су комити!

Отговоръ не последва.

Па ша си ти?

— Българинъ съмъ?

Обезумяватъ. Като ножъ се забиватъ въ гърдитѣ имъ тѣзи две прости слова.

И, вълци въ човѣшка кожа, жадни за българска кръвъ пандури простиратъ мъртва жертвата си.

Зарида гората и скѣта въ недрата си пролѣтата кръвъ! Обезсмърти тя героя и създаде легенда чудна.

Приплѣли клонъ: вѣковни дървета таятъ пламъка на негаснещъ огънь.

Лазарополе

— Ето, пакъ обиски!... Заѣрове.

„Въ сѣседното Лазарополе човѣкъ умира. Вземи причастие попе, и трѣгни!“ И го завличатъ по долни дрехи. Пицятъ, коси скубятъ майка и попадия. Луда Јана имъ приглася — плаче и тя—рѣката.

По стрѣмни пѣтеки възкачва мжченикъ своята Голгота.

Шаръ, нѣмъ свидетелъ, притаилъ е дѣхъ. Сипеи, камѣни се стелятъ подъ боси крака. Тѣрни се забиватъ въ подпухнали пети. Но беда ли е това предъ настѣпващитѣ терзания! — мисли си изнуренъ народенъ църковнослужителъ.

Тѣрпение, спасение. —

Вѣнецъ на страдание!

Исусе, Сине Божий! Въздай ми сили да превъзможна неволи! Отче нашъ — пази България! И да будетъ воля Твоя!

Зора златна огрѣ безжизненъ трупъ. Смѣли витязи върнаха на героичната земя юнашки останки. Свалили шапка, на колѣне, тѣ промѣлвиха:

„Миръ на праха ти, отче Постоле!

Ти умрѣ, за да възкрѣснешъ въ душиитѣ ни въ всичкото свое величие. Клетва свещена, беззаветна предъ прѣсния ти гробъ — въ пѣсни ще възпѣемъ подвига ти великъ.

Ще изринемъ отъ храма ни свещенъ великъ кръвожадни Моллохъ и свирепий звѣрь лихъ!
И гора запѣ кървави пѣсни.
И закле поруганий свой народъ.

.....

Пѣсни вечъ огласятъ планински върхове.
Камбани прославятъ възкрѣсни гробове

Учителката отъ Конско

Въ котловината на планинскиѣ височини подъ село Хумата (на самата грѣцка граница) се намира разположено въ китка зеленина селото Конско. Отъ батареята ни, която вземаше позиция югоизточно отъ Горничетъ презъ Свѣтовната война и имаше за цели Маядагъ (Кота 560), Моинъ, Кота 321 и други, близки до района на Яребична—отъ едната страна—и до Гевгели—отъ другата—презъ месецъ ноемврий на 1916 година случаятъ ме доведе за нѣколко дни въ село Конско. Макаръ че бѣше есенъ, времето въ Конско приличаше на оная хубава македонска девойка, която съ героичната си смъртъ е оставила въ тоя край легенда за лична и народностна честь, като е

ближеше стената на жилището, а димѣтъ му се изкачваше по-нагоре, разпиляваше се подъ покривниѣ плочи на жилището и излизаше навънъ, откъдето можеше да намѣри мѣсто.

Жилището на тетка Митровица имаше всичко едно помѣщение, много голѣмо. Тукъ е живѣло цѣлото ѣ семейство заедно съ всички домашенъ добитѣкъ. Сега тетка Митровица е сама, безъ съпругъ и безъ единственото си момче. Тѣ все още сж въ неизвестностъ, но добрата стопанка вѣрва, че единъ денъ бащата и синѣтъ ще се завърнатъ зъ село.

— Когато сѣрбитѣ се настаниха и въ Конско, —

Изгледъ отъ Гевгели

предпочела смъртта предъ варварското насилие на завоевателитѣ. „Тамъ-долу отъ праха на моето тѣло ще се роди нова сила, която като буря ще прогони отъ родниѣ мѣста нашия врагъ“, — чули сж я похитителитѣ да произнася гордо девойката тия думи и полетѣла въ пропастьта. Такава е легендата, която тетка Митровица ми разказа за подвига на най-хубавата отъ тоя край македонка. Най-високата скала, тая, отъ която девойката се е хвърлила върху назжбенитѣ долу камъни все още наричаха Момината скала.

Ала Конско има и друга героиня, — подвзе тетка Митровица. Нашата учителка Мина. Тя не е тука. Прогониха я сѣрбитѣ и още не се е завърнала.

— Разкажи ми, тетко Митровице, разкажи ми нѣщо за тая героиня, — помолихъ азъ хазайката си. — И азъ съмъ учителъ въ Бѣлгария.

— Тогава слушай, сине. Сега мога да говоря безъ страхъ.

— Говори, тетко, говори, — жадно подканихъ азъ гостоприемната хазайка и взехъ да стѣкна огъня, който

продължи моята хазайка, — тѣ прогониха отъ село всички наши учители и ги замѣстиха съ сѣрбски. Въ селото ни остана само учителката Мина, най-младата, почти дете. Нея я оставиха сѣрбитѣ, защото тя бѣше дете на най-видния и най-заможния мжжъ въ Конско — Даме Настевъ.

— А какво е правѣла тая млада учителка, та е застрашавала сѣрбската власть? — любопитно попитахъ азъ.

— Ще ти кажа, сине. Като остана нашата учителка въ село, нея не допускаха въ училище, но тя трѣгна отъ кжша на кжша и тайно учеше децата ни на бѣлгарско четмо. Книги нѣмаше. Всички тѣ бѣха прибрани отъ сѣрбитѣ и въ ржцетѣ на бѣлгаритѣ не остана нито кжш хартия, която да е написана на бѣлгарски. Ала учителката Мина знаеше много добре бѣлгарското азбуке и учеше децата, ей тѣй, на земи. Както виждешъ, нашата кжша е на земята и на утѣпканата земя учителката чертаеше бѣлгарски букви и отъ тамъ децата ги заучаваха, както се учи въ училище. Случваше се понѣкога сѣрбитѣ да вѣрватъ по диритѣ на момичето и когато заварваха девойката у насъ или другаде, тя ставаше и съ кракъ

настѣпваше написаното на земята, разтрие го съ кракъ незабелязано и посрѣщаше нежеланитѣ гости. Тѣ оглеждаха кѣщата и като не намираха нищо въ рѣцетѣ на момичето, отиваха си всѣкога ядосани. Но когато децата, вмѣсто да се хванатъ на сръбския езикъ, говорѣха си и въ училището на български езикъ и пишеха по български, сръбитѣ се досѣтиха за тайната работа на учителката Мина и я прогониха отъ село. Тогава надъ Конско падна мракъ. Младитѣ започнаха да напускатъ селото, а по-малкитѣ направихме говедарчета.

Трѣпки пропѣлзѣха по тѣлото ми... отъ смелостѣта на младата македонска учителка.

Чистиятъ български езикъ, съ който тетка Митро-

вица ми говорѣше, ме изпълни съ още по-възвишено достоинство и съ още по-топло чувство къмъ съдбата на македонския българинъ, за когото ние бѣхме изправили снага съ орѣжие въ рѣка на грѣцката граница, за да възвѣрнемъ неговата свобода.

Сигналътъ на дълга ме извика на работа и азъ трѣгнахъ. По пътя виждахъ какъ подвигътъ на младата учителка отъ Конско живѣеше въ стройната речъ на македонскитѣ българи въ тоя най-юженъ край на нашето отечество, а образътъ на смѣлата девойка надничаше засмѣно презъ обагрениитѣ дървета на есенѣта. Конско бѣше освобождено.

Ангелъ Друмевъ

Стопанската мощъ на освободенитѣ отъ Гърция български земи

Следъ 22 годишно владичество надъ Западна Тракия и голѣмата частъ отъ Македония, Гърция, подъ стихийния натискъ на победоноснитѣ германски войски, биде принудена да напусне и освободи една отъ най-богатитѣ и плодородни страни на Балкана, които се присъединяватъ къмъ земитѣ на майката България, като отнети ѝ на времето твърде несправедливо съ мирнитѣ договори следъ свѣтовната война презъ 1920 година.

По пространство Западна Тракия, която се намира между рѣкитѣ Марица и Места, заема 8,712 квадратни километра съ крѣгло 350,000 души

крѣгло 1¹/₂ милиона жители, включително тия на града Солунъ съ около 300,000 жители. Тукъ влизатъ градоветѣ: Сѣресъ, Драма, Кавала, Демир-Хисаръ, Кукушъ, Правище, Леринъ, Воденъ, Костуръ, Кожани, Енидже-Вардаръ и др. по-малки паланки.

Макаръ обработвани не тѣй, както изисква модерната аграрна наука и техника, тия благословени земи даваха на Гърция ежегодно надъ 700 милиона килограма зърнени храни, надъ 50 милиона кгр, варива, надъ 200 милиона кгр. зеленчуци, надъ 60 милиона кгр. индустриални ра-

Изгледъ отъ Кавала

население. Въ нея се числятъ градоветѣ: Карагачъ, Димотика, Софлу, Дедеагачъ, Ксанти и Гюмурджина и др. паланки — всички било по долинитѣ на Марица и Места, било въ низинитѣ на Бѣломорието при хубавъ, мекъ климатъ и изобилно слънце и вода.

Сѣщо такъвъ юженъ климатъ и благоприятни условия за всички ценни земеделски култури, каквито сѣ, освенъ зърненитѣ храни и варивата: тютюнътъ, лозята, маслината, черницата, ананасътъ, сусамътъ, памукътъ, ленътъ, конопътъ, кестенитѣ, портокали, лимони, смокини и др. южни плодове и зеленчуци, иматъ и земитѣ отъ тѣй на речената източна Македония, южна и частъ отъ централна Македония, оросявани отъ рѣка Струма и легендарния Вардаръ и притоцитѣ му, съ обща площъ 35.603 квадратни километра и население

стения, крѣгло надъ 1 милиардъ кгр. фуражни растения и около 25 милиона литри вино и толкова килограма десертно грозде.

Най-ценната култура, обаче, въ тоя край бѣ и е тютюнътъ, който е най-реномираниятъ и известенъ въ цѣлия свѣтъ, като най-хубавъ типъ ориенталски тютюнъ — Ксантійски и Джебелъ басма.

Ориенталски тютюни, известни подъ това име на свѣтовнитѣ пазари, се произвеждатъ досега въ Гърция, Турция и България. Общото количество на тия тютюни, произвеждани ежегодно въ тритѣ балкански държави, се движи около 150 милиона килограма и представлява 50% отъ цѣлото тютюнево производство въ Европа и 6% отъ свѣтовното производство на тютюна, което възлиза на крѣгло 2 милиарда килограма, почти по-

единъ килограмъ на всѣко човѣшко сжщество въ свѣта.

Досега тритѣ страни участвуваха процентно въ производството, както следва: Гърция съ 45% Турция съ 30% и България съ 25%; или въ килограми за Гърция се падатъ кржгло 60 милиона килограма, за Турция — 50 милиона и за България — 40 милиона килограми тютюни при добри реколти.

Външната турговия съ ориенталскитѣ тютюни въ тритѣ балкански страни съставлява едно отъ най-голѣмитѣ пера по стойностъ въ тѣхния активенъ балансъ и достигаше досега между 45—50% отъ общия износъ на Гърция, 30—40% въ България и 20—30% въ Турция.

Гърция е имала винаги надъ 5—6 милиарда драхми чужда валута отъ износа на тютюна си, Турция къмъ 40—50 милиона турски лири и България къмъ 2 милиарда лева.

Вижда се отъ така посоченитѣ цифри, отъ какво голѣмо значение е тютюневата култура въ тритѣ държави, производителки на ориенталски тютюни.

Най-ценнитѣ сортове между тия тютюни, обаче, сж били винаги Ксантийскитѣ.

Презъ 1939 година отъ общото производство 44,366,000 оки тютюни въ Гърция, произведени сж въ западна Тракия — 4,793,420 оки, въ източна Македония — 20,542,068 оки и въ западна и централна Македония — 7,380,120 оки, или всичко въ освободенитѣ днешъ български земи сж произведени презъ тая година 32,714,608 оки — много повече отъ $\frac{2}{3}$ отъ цѣлото гръцко производство, Презъ 1940 год., по приближителнитѣ данни, послабото производство на тютюни въ Гърция, което е къмъ 40 милиона оки, близо 30 милиона оки е отъ Тракия и Македония.

При едно още по-рационално и подобро производство на тая култура, националниятъ доходъ на България отъ тия земи може да се удвои. При добри реколти и сигурни пазари може смело да се очаква нашиятъ износъ отъ тия земи на ценни тютюни да надмине досегашния ни износъ и само отъ тютюни да получаваме по 6—7 милиарда лева годишно чужди девизи.

Като се прибавятъ при това и възможнитѣ подобрения и разширения на всички земеделски култури, твърде благоприятнитѣ условия за скотовѣдството — то е цвѣтѣло преди откъсването на Бѣломорието съ своитѣ топли зимни пасища отъ най-близкитѣ му и богати съ лѣтна паша планински вериги на Родопа, Али-Ботушъ, Бѣла-сица, и др.—за риболовство, птицевѣдство, пчеларство, бубарство и др. отрасли на земеделското производство, очевидно става, каква стопанска мощъ се крие въ тия освободени отъ гръцко владичество български земи.

Твърде пригодни за оросяване и напояване и за голѣми мелиорации, тия земи, въ сѣдство съ най-добри пристанища на откритото Бѣло море, въ най-скоро време ще се превърнатъ въ цвѣтущи градини съ благоденствуваще население и, ще даватъ най-голѣмата частъ отъ националния ни доходъ и ще покриватъ много голѣми нужди на държавния ни бюджетъ.

Вѣрвайки, че скоро това положение ще се закрепи окончателно отъ прокарания новъ редъ на политическото устройство на Балканитѣ, предъ насъ се откриватъ най-блѣскави перспективи за използване тия освободени отъ гръцко владичество земи съ толкова голѣма стопанска мощъ и възможности.

Ради Василевъ
(изъ „Старини“)

Село Саракиново

Село Саракиново се намира подъ политѣ на Нидже планина. Презъ селото тече малка рѣка съ чиста кристална вода и служи за напояване на селскитѣ имоти. Цѣлото село е покрито съ черешеви, ябълкови, сливови, кестеневи дървета. Въ повечето кжщи има одри съ лози отъ бѣло грозде, което саракинци продаватъ отъ Благовецъ до Гергевденъ. Цѣлото село е съ почти двуетажни кжщи. Селянитѣ се занимаватъ съ земледѣлие, овощарство, копринарство и изкарватъ кокаръ (арпаджикъ). Саракиново е добило своето название споредъ преданието, отъ Сарацинитѣ, които презъ време на кръстоноснитѣ походи се настанили тукъ на мѣстожителство. Сарацинитѣ били воинствени, решителни и културни хора. И сега между саракинеца и другитѣ околни села има голѣма разлика. Въ Воденско селзта сж били почти всички чифлици съ изключение на с. Владово и Меси-меръ. Саракинци най-напредъ се сѣтили — още преди 200 години—та откупили селото отъ бейоветѣ. Другитѣ села до 1912 година още бѣха подъ бейове. Саракиново най-напредъ почнало борбата противъ гръцката патриаршия. Тукъ още презъ 1856 г. децата започнали да се учатъ на български езикъ тайно отъ гръцкия учителъ, българинъ, на прекоръ Граплю отъ Струмица. Викали го Граплю, защото лицето му било грапаво отъ баба шарка. Ученици били Мицо Димовъ Трайковъ, Лазо Ичовъ, Танасъ Гиновъ, Георги Яновъ, Ташо Карайовъ и пр. Училъ по-възрастнитѣ деца съ ржкописни български букви. Това се е харесало на нашитѣ бащи — начело стояли

брата Петъръ и Христо Попови—и всички почнали да симпатизиратъ къмъ това ново учение. Къмъ 1859 год. Гра-

Трайко Китанчевъ,
организаторъ на макед. емиграция въ България

плю се е поминалъ и на негово мѣсто назначили Пандо, сжщо отъ Струмица. И той продължилъ Граплювото

учение. Негови ученици били: Мице Петровъ Поповъ, Стоянъ Пенчевъ, Никола Яновъ, Стю Ташовъ, Мице Ивановъ, Христо Георгиевъ, Пеню Мицовъ и пр. Въ 1863 г. билъ назначенъ Гоорги Маленковъ, който усилилъ българското учение. Той далъ и букварчета на ученицитъ си. Къмъ 1868 год. наклеветенъ отъ гърцитъ, Маленковъ напусналъ Саракиново. На негово мѣсто остава да учи бесплатно децата свещеникъ Иванъ Яневъ. Селянитъ натоварватъ Христо Поповъ да търси български учителъ въ Битоля при руския консулъ и при българитъ първенци. Тъ го пращатъ въ Велесъ и тамъ намира Андрей Богдановъ, чистъ български учителъ, който следъ

вятъ владиката да служи, но за пари и дума да не става. Пѣрци бѣха Петре Поповъ и Яно Манолевъ. Дѣдо Яно започна—Сила, Святий Боже!... Владиката излѣзе на Божитѣ врата, като опаренъ и ядосано извика: „Какво е това Свети Боже?... Агиосъ Отеосъ! Агиосъ исхиросъ!... Елейсонимасъ!“ Дѣдо Петре веднага си сложи голѣмата чалма, погледна брата си Христо и демонстрациено си излѣзоха. Селянитъ ги последваха. Следъ обѣдъ владиката повика дѣдо Христо Поповъ. „Киръ Христо! защо напуснахте черквата“. „А защо Вие спрѣхте дѣдо Янко да пѣе?“ — Нали знаешъ, че не е простено да се пѣе по български въ черквата „Ж! а а... щомъ не е простено да

Изгледъ отъ Гостиваръ

5 год. бѣ изгоненъ отъ власта. Нашитѣ борци братя Попови, подкрепени отъ всичкитѣ селяни правиха енергични постѣпки предъ Солунския Валия и съ голѣми рушвети и подарѣци пакъ повърнаха Богдановъ, но една година селото остана безъ учителъ. Помня като вчерашенъ день, цѣлото село излѣзе да посрещне своя милъ учителъ. Записахъ се и азъ за ученикъ. Учителътъ ми написа на картончета печатни букви А. Б. и т. н. Фанариотската яростъ отъ день на день все повече се усиливаше. Въ 1879 год. джандари грабнаха Богданова въ Воденъ и го отведоха въ Солунъ. Братя Попови веднага направиха постѣпки, но лесно не можаха да го освободятъ. Следъ 6—7 месеци тѣ го освободиха при условие да не се връща въ Саракиново. Въ селото бѣлг. учение вече бѣше пуснало дълбоки корени, които почнаха да даватъ плодъ. Почти всички се научиха да четатъ и пѣятъ въ черква на български. Следъ Богданова свещеникъ Иванъ Яновъ пакъ учи децата една година бесплатно, колкото да поддържа духа на народа. Братя Попови заедно съ Георги Гоговъ отъ с. Пожарско, живущъ въ Воденъ, и съ братя Дзано и Иванъ Занешеве, водиха ожесточена борба съ грѣцкия владика и успѣха да видятъ свободно българското училище въ Воденъ и Саракиново. За успѣшното водене на борбата тѣ си продадоха движимитѣ и недвижими имоти. Георги Гоговъ дѣде собствената си къща за училище и черква. По-късно воденчани превзеха черквата Св. Врачъ и освободиха Гоговата къща, която той обвърна на копринена фабрика. И днесъ тя носи името Гоговата фабрика. За отнемане черквата и училището въ Воденъ най-голѣмо юначество проявиха Христо Занешевъ и Божковъ — тѣ се бориха юнашки. Презъ ноемврий 1875 год. грѣцкиятъ владика дойде въ селото да събира владичинината — по 12 гроша на вѣнчило. Събраха се селянитъ на съвѣщание при братя Попови и решиха да оста-

се пѣе български, не е простено и Вие да взимате пари отъ бѣлгари!“ Взима си бастунчето и си излиза. Владиката ядосанъ, качва се на коня си и заедно съ гавазина трѣгва къмъ с. Острово. Среща го Иванъ Стоевъ. „Прости ме дѣло Владика, азъ не съмъ като другитѣ хора“. Изкарва 20 гроша, цѣлува му ржката и владиката съ дветѣ ржце благославя благочестивия християнинъ. Но, Божие чудо! Овца, която се отдѣля отъ стадото, вълци я изяждатъ! Още сжщата вечеръ Иванъ Стоевъ отива да нахрани добитѣка си. Тогава си свѣтѣха съ борина. Пада му едиинъ кжъ въ яслата, подпалва се сламата и боклука и отъ голѣмия пушекъ се отравятъ и двата му вола. Благодарение, че е усѣтилъ презъ ношъта миризмата, та едвамъ спасява кжщата и коня си. Така стана съ благословения Иванъ Стоевъ. И отъ тогава до 1912 год. грѣцкиятъ владика не стѣпи въ Саракиново.

Въ 1880 год. учителъ бѣше Паско Кръстевъ отъ с. Бизово. Той владѣше източното пѣние отлично. Презъ 1885 год. учителъ бѣ Мойсей Симоновъ отъ с. Осой, Дебърско. Презъ 1890 г. учителъ бѣше Ив. Пановъ отъ с. Владово, после Христо Тръпчевъ отъ Воденъ, Христо п. Ивановъ отъ Саракиново, Екатерина Иванова, Мария Иванова, Елена Иванова отъ с. Владово, Йорданъ Парчевъ отъ с. Неготино, Аврамъ П. Шилеговъ отъ Саракиново, Тодоръ Димитровъ отъ Лозенградъ, Тодора Томова, Фания Томова, отъ Воденъ, Спасъ Саракиновъ, Благой Атанасовъ, Христо Петровъ (Киричъ) отъ Саракиново, Манолъ Думчевъ отъ Бизово, Елена Х. Григорова, Тръпче Х. Шаламановъ, Димитъръ Томчевъ отъ Воденъ и пр.

До 1912 г. Саракиново бѣрзаше съ голѣми крачки напредъ къмъ наука и култура. Селото броеше 150 кжци, 200 ученици въ грамадно триетажно училище, съ седемъ класни стаи и едча разкошна забавачница. Седемъ учителски сили, съ четири отдѣления, забавачница, I-и и II-и

Изгледъ отъ градъ Драма

класове. За следната година се проектираше и III-и кл. Всичко се издържаше отъ солото. Плащаше се по 25 лири турски на учителъ.

1913 год. донесе голѣмо нещастие за цѣла Македония. Всичко спечелено съ голѣмъ трудъ рухна, ограбиха. Изгорѣха всичко свято, изтрепаха интелигенцията. Останалата частъ интернираха и още гниятъ по островитѣ; други скитатъ немилни недраги по чужди страни, а останалитѣ тамъ живи—поробени безъ никакво право.

Колко мои колеги загинаха мъченически! Свещеникъ Костадинъ отъ с. Луковецъ убиха като куче по бѣлъ денъ на Воденската гара. Свещеникъ Димитъръ п. Атанасовъ отъ с. Кронцелево дигнаха отъ кѣщи и по пѣтя до Воденъ съ бой го премазаха. Следъ два деня се помина. Свещеникъ Димитъръ Костадиновъ отъ с. Цакони отровиха съ кафе въ Съботско. Свещеникъ Стояновъ отъ с. Луковецъ, живущъ въ Воденъ, му отнеха правото да служи, и всѣки денъ тормозенъ, на стари години умрѣ най-мизерно.

И менъ не по-добра участь ме очакваше. Въ 1912 год. ме дигнаха отъ кѣщи цѣла рота войници. Закарха ме въ с. Долно Родиво въ кѣщата на Христо Божиновъ. Предъ нѣколко офицери и единъ приставъ войницитѣ туриха ножоветѣ на пушкитѣ си да ме мушатъ. По Божие чудо съ една решителна дума се отървахъ отъ смъртъта. Обещахъ да търся комититѣ и за нѣколко дена избѣгахъ въ Солунъ при руското консулство, та съ руския параходъ „Иерусалимъ“ до Цариградъ, отъ тамъ съ Българския „Борисъ“ въ Варна и на 21 ноемврий се намѣрихъ въ София. Св. Синодъ ме назначи за Коледа въ с. Енидже-Ксантийско. На май 10 1920 г., гърцитѣ ме изпждиха. Назначиха ме въ с. Горни Славъ, Асеновградско,

дето презъ 1925 год. за 35 годишна служба се пенсионирахъ. Настанихъ се въ с. Долни Воденъ, Асеновградско, съ 60 кѣщи българи и турци 200. Училище градѣха — две стаи, но черква никаква. Говорѣше се турски. Съ Божията сила и народната воля въ 1928 год. и черква съградихме, и училището продължи още съ петъ стаи. Сега Долни Воденъ брои 200 кѣщи българи. Турска дума едвамъ можешъ да чуешъ, защото само още 25—35 турски кѣщи се намиратъ.

На края и азъ имахъ щастието следъ толкова мъжки и страдания да видя свободна Македония подъ скиптъра на Негово Величество Борисъ III, царъ на българитѣ.

Чакамъ съ нетърпение да ида въ моето родно с. Саракиново, тамъ да кажа „Нинѣ отпущаши раба твоего, Владико, по глаголу твоему съ миромъ, яко видѣста очи мои спасение рода моего“.

Саракиново не стоеше по-долу и въ революционно отношение. Още презъ 1893 год. тукъ имаше ржководно тѣло — свещеникъ Иванъ Атанасовъ Саракински, Георги Тацевъ, Георги Поповъ, Петре Кириновъ, Петре Яновъ, куриеръ Петре Ичо Низамовъ—всички работѣха отъ все сърдце и душа. Селскиятъ комитетъ броеше около 150 члена съ десетари селски куриери и пр. Въ Саракиново имаше сждилище за селото Долно и Горно Родиво, Бизово, Тресинъ. Тукъ бѣше главната почивка на четитѣ. Много пѣти се обискираше селото, но нито единъ пѣтъ не ги откриха. Четницитѣ ставаха кумове, долгери, жени да месятъ хлѣбъ, да влачатъ вълна и пр. Стигна хуриета. Турцитѣ съ кола зайци хванаха — всичко каквото имахме ни прибраха. Въ 1912 год. ни събраха, удариха ни по хиляда оки бой и само това ни остана споменъ отъ тѣхъ.

Свещ. Стоянь Атанасовъ Саракински

Положението

Войната навлиза въ нова фаза: следъ европейския континентъ, пожарътъ вече обхваща териториитъ на Сръдния изтокъ, които свързватъ тритъ континенти — Европа, Африка и Азия. Съ военнитъ действия въ Иракъ, които може да се каже, завършиха въ полза на Англия и сега съ започването на военни действия въ Сирия войната вече пълзи къмъ Азия, докосвайки едно обширно прострество, дото всъки мигъ могатъ да избухнатъ нови конфликти и да се поставятъ на изпитание нови сили отъ най-разнообразно естество. По границитъ на Сирия лежатъ експлозивитъ на едно разширяване и усложняване на войната, тъй като Азия — отъ Уралъ до Япония — е вече отъ нѣколко години на-самъ поле на военни конфликти и действия главно въ източнитъ области на тоя материкъ.

Огромниятъ Китай съ многомилionenното си население е вече въ война съ Япония, и по нищо не личи, че тая война е къмъ своя край. Нѣщо повече: отъ день на день японо-китайската война става все по-сложна поради упоритостта и поради засилената подкрепа, която имъ даватъ Съединенитъ Щати и Англия.

Китай е единичниятъ останалъ въ свѣта огроменъ резервуаръ отъ население, които тепърва ще има да се развиватъ и да се издигатъ, като цивилизовано общество, до равнището на цивилизацията на свѣта на бѣлитъ и ще иматъ, следователно, нужди, които ще трѣбва да бждатъ задоволявани отъ развититъ, и вече оставящи съ оскъдни пазари, индустрии на Европа и на Америка.

Надъ този именно Китай и по-общо — надъ грамаднитъ пространства на Азия и надъ морскитъ птища, които водятъ къмъ тия пространства, сега се кръстосватъ интереситъ и полъзновецията на нѣколко свѣтовно силни държави, които сж загрижени за живота и за бждещето на своитъ производителни енергии — животъ и бждеще на самитъ народи на тия държави, издигащи тъкмо за това лозунги за „жизнено пространство“ или за „свобода на морскитъ птища“.

Съединенитъ Щати вече показаха намѣренията си. Чрезъ подкрепата, която явно даватъ и, споредъ думитъ на председателя Рузвелтъ и дѣлата на правителството на Съединенитъ Щати, ще даватъ въ все по-голѣми размѣри на Англия, тѣ смѣтатъ че обезпечаватъ за себе си свободата на голѣмитъ морски птища. А чрезъ помощта, която даватъ на Чангъ Кай-Шекъ и чрезъ военното засилване на нѣкои морски бази южно отъ Китай тѣ показватъ, че сж решени съ всички сръдства да попречатъ на Япония да въдвори редъ въ Азиатския материкъ.

Странитъ въ Сръдния изтокъ съставляватъ не само главенъ сводъ на грамадната сграда на Британската империя, но сж въ сждото време и ключъ за положението на европейския, азиатския и африканския континентъ.

Следъ като разпростирането на германската власть надъ почти цѣла Европа не докара края на войната; следъ като войната навлѣзе и по териториитъ на близкия и Сръдния Изтокъ, трѣбва да се очаква едно ново и голѣмо разгорещаване на боеветъ по тия територии за овладѣване на Суезкия каналъ и да изтласка Англия отъ тия „свързочни“ земи, отдето тя черпи сили и на които се опира въ досегашното си владение на колониитъ и на териториитъ подъ неинъ мандатъ.

За силитъ отъ Осѣта, които искатъ съ сегашната война да лишатъ Англия отъ традиционната ѝ и незаконна привилегия да бжде арбитъръ въ европейскитъ работи и господаръ на моретата, а това значи до голѣма степенъ и господаръ на най-богатитъ земи по земното кълбо се явява повече отъ необходимо да ѝ нанесатъ воененъ, и съкрушителенъ при това, ударъ сега тъкмо въ странитъ, обграждащи Суезкия каналъ. Следъ завладяването на о-въ Критъ, възможността за нанасяне на такъвъ ударъ се увеличи значително, понеже германското въздухоплаване може отъ базитъ си на тоя островъ да извършва масови и непрекъснати нападения на важни отъ стратегическо значение пунктове въ Египетъ, въ Палестина, въ Трансйордания и надъ самия Суезки каналъ.

Англичанитъ много добре знаятъ какво значи германската авиация да може да върши такива нападения. Подъ тѣхната мощна закрила германскитъ храбри сухопътни войски могатъ да вършатъ чудеса като това на о-въ Критъ. Ето защо англичанитъ, безъ да бждатъ напълно сигурни откъмъ Киренайка, откъмъ западната граница на Египетъ; безъ да се възпиратъ отъ това че може да настроятъ срещу себе си и още повече — да тласнатъ напълно къмъ Германия довчерашната си съюзница Франция, решиха тоя пжтъ да не бждатъ изпреварени отъ неблагоприятни за тѣхъ събития, и да действуватъ като навлѣзоха съ значителни войски въ територията на Сирия, съ цель да завзематъ тая страна и да недопуснатъ тя да послужи за каквато и да било база на своитъ неприятели.

За сега конфликтътъ въ Сирия изглежда да е само между англичани и французи, но сигурно той ще добие скоро обликъ на една ожесточена и отъ грамадни размѣри битка между англичани и германци, но може би тоя пжтъ и при съюзничество на французитъ срещу така дълбоко наранилитъ ги англичани.

Г. Кметътъ на Свето-Никитската община, Скопско, ни изпраца следния

СПИСЪКЪ

на българитъ отъ общината, които били осждани и лежали въ затворитъ отъ бившата югославянска власть за проявенитъ отъ тѣхъ действия по организиране и защита на българщината въ тоя край.

№ по редъ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Мѣстожителство	На колко години е билъ осжданъ	Колко години е лежалъ въ затвора
1	Тодоръ Дживановъ	с. Глухово	20	15
2	Георги Стефковъ	" "	15	10
3	Додо Радевъ	" "	18	12
4	Нешо Петровъ	" "	6	5
5	Лазо Нешовъ	с. Бразда	6	5 ¹ / ₂
6	Соколя Даневъ	" "	15	10

с. Бразда
28. V. 941

Кметъ: (п.) Д. Ив. Сулийски
Секр-бирникъ: не се чете

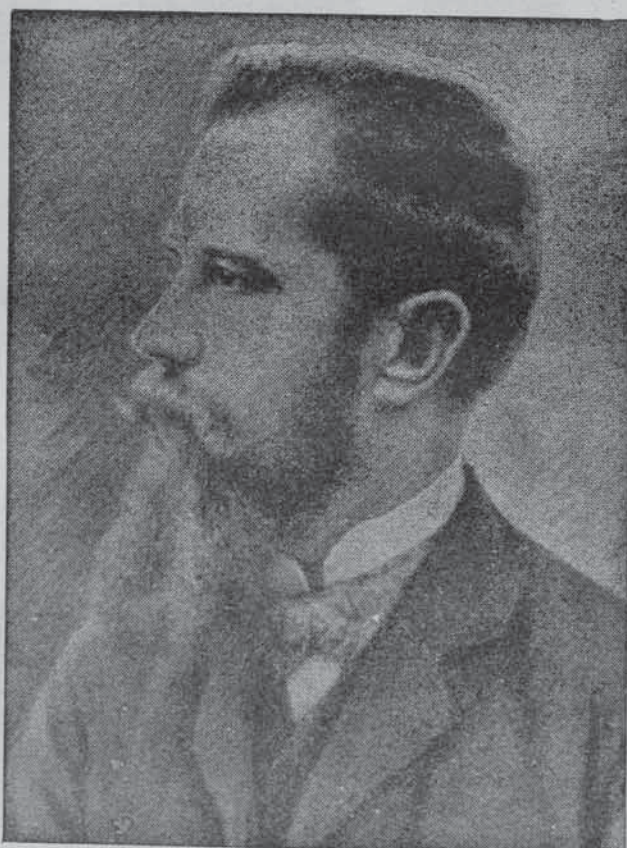
Изразявайки най голѣма благодарностъ на г. кмета, ние го молимъ, както молимъ и всички г. г. кметове въ новоосвободенитъ бълг. области да си дадатъ трудъ да ни изпратятъ за публикуване не само имената на осжденитъ и лежали въ затвори бълг. синове, но и имената на всички загинали за свободата на измжчената ни родина. Нѣма кжтъ на страдната наша родна земя не оросенъ съ кръвта на своитъ най добри синове, нѣма село, нѣма семейство, което да не е принесло въ жертва предъ отечествения нашъ олтаръ свидна своя рожба. Да се събератъ, да се знаятъ имената на нашитъ мжченици-светци, да се впишатъ тѣ въ страницитъ на родната ни история, за назидание на поколѣнията.

София, Юлий 1941 г.

Илюстрация ИЛИНДЕНЪ

ДАМЕ ГРУЕВЪ

Година XIII.

БИБЛИОТЕКА НА НУБ „Св. Климент Охридски“ - Скопје

Книга 6 (126)

Съдържание:

1. Илинденъ — 1903 г. — Л. Томовъ
2. Първата българска радостъ — К. Хр.
3. Македония и мак. българи — П. Мутафчиевъ
4. Изненадата — К. Хр. С.
5. Чужденци за черковно-учебн. дѣло въ Македония
6. Едно пътуване въ Македония — Л. Т.
7. Илинденци въ новитѣ земи — И. И.
8. Ода на Св. Климентъ — Гр. Дор.
9. За свободно Крушово
10. Ключъ на българц. въ зап. Македония — Битоля
11. Съобщения
12. Едно послание
13. Положението

Inhaltsangabe:

1. Ilinden — 1903.
2. Die erste bulgarische Freude
3. Macedonien und die macedonische Bulgaren
4. Die Überraschung
5. Fremde Äusserungen über die Kirchliche und Schultätigkeit im Macedonien
6. Eine Reise durch Macedonien
7. Ilindenmänner in den neuen Ländern
8. Ein Lied an St. Kliment
9. Vom befreiten Kruschowo
10. Schlüssel des bulg. Geist im westen Macedonien — Manastir (Bitolja)
11. Nachrichten
12. Rundbrief an Ochriden
13. Politische Übersicht

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ—СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишен абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

„ILINDEN“ — Illustrierte Zeitschrift — Pirotstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

ДАР
ОТНАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИ“
СОФИЯ

ИЛИНДЕНЬ — 1903 г.

На 1893 г. група буйни, млади хора се събрали въ Солунъ, скришомъ, уединени и подъ закрити врата турили основата на В. М. О. Р. О. като дали помежду си обещание да бждатъ вѣрни и да работятъ за свободата на Македония и Одринско. Само 10-години бѣха достатъчни идеята за свободата да обхване всички краища на страдалната ни родина. Като най-могъщъ изразъ на тази подготовка къмъ бунтъ срещу тиранията бѣ илинденското възстание 1903 г. възвестено съ позивъ къмъ населението отъ шаба въ с. Смилево (Битолско). По подвизи и жертви, по героизмъ и упоритостъ Илинденската епопея нѣма равна на себе си въ историята на освободителнитѣ борби.

Изминаха се вече 35 години отъ този великъ подвигъ на македонскитѣ и тракийски българи, но споменътъ за него е все тъй прѣсенъ, все тъй ободряващъ и въ моменти на радостъ или скръбъ ще си спомняме съ гордостъ и голѣмъ възторгъ за най-голѣмото дѣло на своя духъ, на своята воля и енергия.

Илинденъ — това е една славна, приказна история; Илинденъ — лъчезарна звезда, която зисоко надъ насъ блѣсти и посочва пътя, по който трѣба да вървимъ, за да служимъ на своя родъ и родина.

Илинденъ не е дѣло на шепа луди глави, а на цѣлъ народъ — мъже, жени и дѣди, богати и бедни, прости и учени — въодушевени отъ единъ идеалъ — свободата на родината.

Въ цѣла Македония и Одринско робътъ вдигна оржжие срещу вѣковното турско иго и реши да се бори и да извоюва по-сносенъ животъ. Всички краища взеха участие. Тамъ въ Странджа планина, тамъ по дивния Пиринъ, тамъ въ Бѣла-сица, Шаръ и Плачковица единъ зовъ се слушаше — свобода или смъртъ.

Най-главното огнище на борба бѣха югозападнитѣ покрайнини на Македония. Сигналътъ се даде въ Смилево, но съ страшна сила се прояви въ Крушово, Битолско, Охридско и др.

Ето фактитѣ, що говорятъ:

1. Битолската областъ — отъ 2 августъ до 23 окт. станали 150 сражения, паднали — (746) възстаници.

2. Въ Солунската областъ — отъ 2 августъ до 23 окт. станали 38 сражения, паднали 109 борци.

3. Въ Скопската областъ за същото време станали 15 сражения, паднали 93 възстаници.

4. Въ Одринската областъ за времето отъ 6 августъ (Преображение) до 28 октомврий — 36 сражения, убити 56 възстаници, но много повече избити отъ мирното население — жени, деца и мъже.

Презъ цѣлия периодъ на възстанието извършени сж 14 атентати; взели участие въ борбата 20 хиляди борци въ 239 сражения срещу 150 хилядна султанска армия въ цѣлата революционна областъ.

Къмъ края на ноемврий възстанието бѣ потушено. Населението бѣ оставено на произвола на сждбата.

Но за слава и честъ на борящия се български народъ, духомъ той не отпадна, не проклѣ своитѣ водачи, а ги приюти и запази. Даме Груевъ остана съ своитѣ другари между народа и съ него сподѣли скърби и радости презъ тежката настѣпила зима. Свободата не дойде, но дѣлото на Илинденци продължи, борбата за свобода не угасна.

Свободнитѣ братя не останаха глухи на тази величава и продължителна борба и въ войнитѣ отъ 1912 и 1915 год. дадоха хиляди свидни чада въ жертва за освобождението на своитѣ братя — роби.

Краятъ на войнитѣ бѣ фаталенъ за българския народъ, въпрѣки тежкитѣ жертви. Въ Букурещъ и Ньои той бѣ разпокъсанъ и ограбенъ. Но следъ 25 години на тежки изпитания и унижения правдата възкрѣсна — Македония и Тракия сж вече свободни. Дѣлото на илинденци не угасна. То бѣ предвестникъ на получената свобода.

Даденитѣ жертви, изобилно пролѣтата кръвъ бѣ залогъ, бѣ вѣченъ протестъ срещу похитителитѣ на свободата ни сърби и гърци.

Илинденци, останалитѣ живи борци, въ продължение на $\frac{1}{4}$ вѣкъ упорито и ясно се борѣха и повтаряха пѣсенята на героигъ за свобода, за сносенъ животъ и за по-свѣтли дни.

Вѣчна слава на всички паднали борци въ героичнитѣ борби за освоб. на китната ни родина.

Вѣчна слава на падналитѣ германски и италиански чада въ войната, които счупиха веригитѣ на робството и лжчитѣ на свободата озариха нашитѣ братя, които 25 год. пѣскаха подъ най-тежко иго.

Да бжде вѣчна свободата. Всички дружно, единни да градимъ велика и обединена България.

Л. Томовъ

Ръководното тѣло на Илинденската организация

Седналитѣ отъ лѣво на дѣсно — Антонъ Е. Кецкаровъ, Лазаръ Томовъ, Христо Танушевъ, Василь Трифоновъ, правитѣ — Лазаръ Гошевъ, Тома Кърчовъ, Дим. Лазаровъ

първата българска радостъ

Собствено казано тя не бѣше най-първата. Преди нея преживѣхме други две радости, които, следъ нещастията изпитани следъ погрома, обнадеждиха бѣлг. народъ.

Годежътъ и сватбата на нашия царь бѣха първиятъ сигналъ за настѣпваше благополучие. Не съпристорена радостъ въ София и въ цѣлата страна народътъ се весели така, както се веселятъ отъ сърдце и отъ душа свои и близки при женитба на милъ синъ, скѣпа дѣщеря. По цѣли нощи край двореца на София и изъ всички площади се разнасяха весели хора и пѣсни. По села и градове слагаха се трапези: не само невѣста се доведе въ нашия дворецъ, но династията ни за вѣчни времена се свърза съ славенъ царски дворъ. Царица Иоана е дѣщеря на най-издигнатия съвремененъ монархъ — Викторъ Емануилъ III — кралъ и императоръ на Италия — и на Черногорската княгиня Елена.

Втората ни радостъ бѣ идването на свѣта на княгиня Мария-Луиза, съименица, а по всичко изглежда и онаследила добродетелитѣ на своята благочестива баба, майката на нашия царь, който като нея е облагодетелствуванъ отъ Бога съ най-щастливитѣ характерни белези, които направиха отъ него радостъ и гордостъ, надежда и утѣха за цѣлокупния бѣлг. народъ. Великодушенъ и състрадателенъ, простъ въ своитѣ отношения съ всички — отъ най-горното до най-долното стѣпало на човѣшкото развитие — у насъ и въ чужбина — а същевременно гордъ съ положението, което заема като царь на малкия, бедния, унижения, но отъ друга страна храбрия, достойния, най-достойния отъ всички околни народи, бѣлгарски народъ, таящъ въ душата си добродетели, които му обещаваатъ свѣтло бъдеще. Самъ той храбъръ и преданъ синъ на своя народъ, Борисъ III спечели сърдцата на всички — на старо и младо, на учено и просто, приказенъ

царь, за който се говори и който се слави день и нощъ изъ градове и села, колиби и палати, между бедни и богати.

16 юний 1937 г. 10 ч. с.

Зачуха се топовни гърмежи. Всѣки се досѣща какво означаватъ тѣ. И всѣки заброи — 1, 2, 3... 18, 19. — сърдцата се напѣватъ, ще се прѣснатъ. 21, 22, 23, 24... и всѣки зарязва работата си и хуква на улицата — не го сдържа вѣжши. Страхъ го е — радостъта е толкова силна — души го, ще го смачка! А топоветѣ гърмятъ. Нѣма кой да ги брое вече. Всички разбраха и... трѣгнаха да разнесатъ своята радостъ, да я измѣкнатъ отъ сърдцето си — тя е чрезвичайна, мжно се понася. Да се сподѣли съ други, да се раздѣли, да се даде частъ отъ нея и на други. Всѣки се радва — ликува.

И кой когото срещне поздравява, благославя — хаирлия, берикетлия, честитѣ да е, честь да донесе на всички бѣлгари. Божия благословия, Божий даръ, награда. Старци треперятъ, млади лудѣятъ. Изпълниха се улици, площади — всички къмъ центъра на града, всички къмъ двореца, тамъ дето току що ангели сж слѣзли отъ небето и величаятъ — слава во вишнихъ Богу, на земли — на бѣлгарската земя — миръ, въ челоуѣцѣхъ — всрѣдъ бѣлгарскитѣ челоуѣци — благоволение!

Ученици, ученички, напуснали учебни занятия, манифестиратъ своя възторгъ. Улици и булеварди — кога сколасаха! — обкичени съ празнично облеченъ народъ — взиматъ участие въ радостъта. Цѣла София, цѣла Бѣлгария, всички бѣлгари по свѣта ликуватъ отъ щастieto, съ което Провидението осия сърдцата имъ. Никой за работа не мисли, празникъ е днесъ — празникъ за душата, празникъ за сърдцето. Кѣщи и магазини се обкичватъ въ знамена и килими.

Деньтъ, хубавъ пролѣтенъ день, наваля. Едва

отпочинали си манифестанти отново изпълнят улици и площади и пакъ пѣсни, пакъ възклицания вседушежни. Вечерята факелно шедствие съ министри и кметъ начело. Цѣла София до късна нощъ отъ радостни възгласи трепери. Сутринята молебень и нова манифестация — презъ двореца. — Царьтъ — отецъ, — Борисъ III — възхитенъ приема съучастието на народа си въ великата му радостъ.

Дворецътъ гърми. Нестихващо ура достига до слуха на ошастливената майка и закърми тя отрока съ възхищението на цѣлъ народъ.

Следващиятъ празниченъ день посрещна възторга на пратеници отъ провинцията, дала вещественъ изразъ на чрезвечайната своя радостъ въ подаръци отъ всевъзможно естество — гълъби и агнета, телци и телици, жребета и юнци, дрехи и подноси изпълниха царския домъ.

Заробени братя едва скриватъ своята радостъ: врагътъ дебне, какъ ще се изрази тя. Затворени въ себе си, предъ домашни икони — иконостаси, тѣ отправятъ топли молитви, благословии вседушежни, пожелания всесърдечни за крепко здраве и щастие на отрокъ всенароденъ и тѣ достигатъ до Божия тронъ.

Притаили дѣхъ, наболѣли души слухтятъ и чуватъ орисници отrekli чудодейна орисъ. и . . . потръгна на България — всичко на добро. Успокои се страната. Свиха се партийни знамена. Предаде се всѣки на благословенъ трудъ. Зацари миръ и напредкъкъ. Благословенъ обиленъ плодъ разнесе славата не земята ни изъ цѣла Европа. Заговори се навсѣкжде отново изъ далечни и близки, изъ

П. Мутафчиевъ — проф. въ Соф. университетъ

Македония и македонскитѣ българи

Преди години, — по време на балканската война, когато следъ медения месецъ на сръбско-българския съюзъ намѣренията на сърбитѣ да разграбятъ Македония вече бѣха явни и все по-треважни ставаха веститѣ за насилията, вършени отъ тѣхъ надъ тамошнитѣ ни сънародници, — Вазовъ написа едно изпълнено съ възмущение стихотворение, въ което Македония бѣ наречена най-българската отъ всички български земи.

Тия думи на първенеца въ нашата литература не бѣха поетическа хипербола. Въ тѣхъ се съдържа една истина и тя днесъ за лишень пжтъ трѣбва да бжде припомнена. Защото Македония е оная частъ отъ общото българско отечество, въ която народътъ ни етнически и духовно бѣ и презъ течение на вѣковетѣ си остана най-цѣлостно запазенъ. Въ нея националната ни стихия винаги намираше най-могщитѣ си възплъщения и въ подемитѣ си достигаше върхове, които като свѣтли знаци вѣчно ще сияятъ въ мрачинитѣ на нашето близко и далечно минало.

Тукъ бѣ родината на Кирила и Методия; на езика на македонскитѣ българи бѣ създадена славянската писменность. Само чрезъ Македония стана възможно най-прославленото време въ цѣлата ни история, вѣкътъ на Симеона, когато България се яви духовенъ вождъ на цѣлото южно и източно славянство и му даде не само книжнина, но и първитѣ наставници.

приятелски и вражески страни за обетованата българска земя и за нейната горка участъ, наложена й отъ хора дребни, отъ зли, отмѣстителни нищожества, които, дали ходъ на своята злоба, подготвиха зла участъ на цѣлото човѣчество.

Но . . . Богъ забавя, ала не забравя.

Тоя пжтъ Богъ нито забрави, нито забави. Даде всѣкому заслуженото — възкрѣси българската правда въ цѣлото й сияние, и обрадва и царя и народъ, а на княза Симеона провеща славни дни, свѣтло бждаще.

К. Хр.

че създаденото от нея не можеше съ нищо да бжде заличено. Хилядитъ ученици на светеца, пръснати изъ тамошнитъ покрайнини, наредъ съ нравствено-религиозната просвѣта насаждаха привързаностъ къмъ родъ, роденъ езикъ и битъ и къмъ тѣхния закрилникъ — българската държава. Само чрезъ тѣй задълбоченото и утвърдено, рѣдко за ония времена съзнание, и чрезъ залегналитъ въ него добродетели и пориви може да се обясни едно отъ най-страннитъ явления въ старата ни история: изумителната жилавина на Охридска България по времето, когато Прѣславското царство безславно се проваляше. Тукъ въ североизтока, гдето бѣ люлката на старата ни държавностъ и се намираше нейното политическо срѣдище, би трѣбвало и националната ни съпротива да бжде най-голъма. При все това мисията да се спаси народната ни независимостъ и честъта на българското име бѣ поета тогава не отъ Прѣславъ или Плиска, а отъ Прѣспа и Охридъ. И на Македония ние дължимъ Самуиловата епопея — най-свѣтлата страница въ книгата на срѣдновѣковното ни минало.

Не много отдавна единъ ученъ чужденецъ бѣ ни хвърлилъ упрѣка, основанъ върху много факти изъ това минало, че сме народъ, комуто е достатъчно да загуби само едно сражение, за да си загуби и умътъ. Четвъртъ-вѣковната борба на Самуиловска България представя най-блестящото опровержение на тая неласкава за насъ характеристика. Докато по онова време народътъ ни отъ всички други български покрайнини, останалъ безъ вѣра въ себе си, навсѣкжде подлагаше съ примирение глава за робския яремъ, едничко българинътъ тамъ, къмъ Бѣласица, Бабуна и Пелистеръ, не падна духомъ и следъ всѣко поражение се навдигаше все по неукротимъ и готовъ за нови подвизи и жертви, за да спаси държавното наследство на прѣславскитъ царе. Мъченически край въ планинитъ задъ Охридъ и Прѣспа намѣриха тогава и последнитъ воини за народната ни независимостъ. Кои и колцина бѣха тукъ срѣдъ насъ тѣхнитъ събратя, обрekli себе си на подобна жертва за да предотвратятъ края на Прѣславското царство?

Люде отъ голѣмъ рѣстъ бѣха войводитъ на Самуила. Тѣхнитъ подвизи обаче бѣха възможни, само защото бѣха вдѣхновявани тамъ отъ съзнанието на маситъ. А тѣ беззаветно следваха водачитъ си и при катастрофи, като тия при Бѣласица съ хилядитъ ослѣпени български синове не можаха да сломятъ тѣхния духъ. Не бѣ сломенъ и тогава, когато Охридското царство падна и въ робство се озоваха всички български земи. Достатъчно бѣ, само две десетилѣтия по-късно, да се яви срѣдъ сжщитъ тия македонски българи внукътъ на Самуила, Петъръ Дѣлянъ, за да се вдигнатъ отново тѣ и да очистятъ земята си отъ завоевателя чужденецъ.

Три десетилѣтия по-късно, когато останалитъ български земи вече отдавна и съ примирение носѣха робската си участь, тамъ при брѣговетъ на Вардара пламна ново възстание, — следъ първоначалнитъ си успѣхи сжщо тѣй удадено въ кръвъ.

*

Всички тия събития, при които населението въ Македония изпѣкваше като единственъ активенъ носителъ на българско съзнание, не можаха да не намѣрятъ съответно отражение въ представитъ на

тогавашнитъ византийци. Завоюванитъ земи въ Балканския полуостровъ бѣха раздѣлени на нѣколко провинции, всѣка отъ които получи отдѣлно название. Македония сжщо бѣ превърната въ такава провинция, но само на нея бѣ оставено името България. Съ него бѣ наричана тя презъ цѣлата епоха на византийското робство презъ XI XII вѣкове. Съответно на това за българи считаха византийцитъ презъ казаното време, пѣкъ и следъ него, единствено жителитъ на тая областъ. Ние, севернитъ българи бѣхме за тѣхъ „мизийци“ а най-често и сами се зовѣхме съ регионалното име „загорци“ — жители на задпланинската страна.

Съхранението на народното си име тогава дължихме на своитъ сънародници отъждъ Осогово и Рила, гдето споменитъ за миналото, както това бѣ тукъ, срѣдъ насъ, въпрѣки че сждбата на тия наши сънародници бѣ въ много отношения далеко по-нерадостна отъ нашата.

Робството, подъ което останалата частъ отъ народа ни живѣ близу петъ стотинъ години, за македонскитъ българи бѣ започнало много по-рано, още отъ времето на Василия Българоубиецъ, и съ рѣдки прекъсвания трая цѣли деветъ вѣка. При все това тѣ запазиха народностъта си, запазиха ненащърбена и своята земя. Сѣнкитъ на св. Климента и на Самуила стояха надъ нея и крепѣха съзнанието на синоветъ й.

И макаръ териториалнитъ граници на Охридската архиепископия постоянно да се стѣсняваха, за да остане най-сетне въ тѣхъ само частъ отъ областъта задъ Вардара, нейнитъ представители до край продължаваха да носятъ гордата титла „архиепископи на Охридъ и на цѣла България“. За да се разбере значението на тоя фактъ трѣбва да се има предъ видъ, че той се отнася и къмъ една епоха, когато името България бѣ съвсемъ изчезнало. И сега, както презъ XI и XII вѣкове, то живѣеше и се подѣржаше само въ тая свещена земя, гдето народната паметъ не загуби връзка съ миналото: предимно тя бѣ земя на българитъ.

*

Нѣма частъ отъ нашия народъ, която да живѣе като македонцитъ тѣй слушено, обособено и до такава степенъ да е преданна къмъ битовата си старина. На тая тѣхна черта, изработена отъ стремѣжа имъ да запазятъ своята народностъ и погрѣшно считана отъ нѣкои у насъ като белегъ на пламененъ сепаратизъмъ, има да благодаримъ ние днесъ за това, гдето българската речъ още се чува дори въ далечнитъ покрайнини къмъ Пиндъ и Грамосъ.

По тази причина сжщо тѣй, чуждитъ елементи, попаднали въ тѣхната срѣда, безъ да бждатъ въ състояние сами да имъ повлияятъ, сж се асимилирали отъ тѣхъ или, най-малко сж се виждали принудени да усвоятъ тѣхния езикъ. Докато въ нѣкои наши северни земи, гдето живѣеха размѣсени съ турци, българитъ дори и въ семействата си неотдавна употрѣбяхаха турския езикъ, а и днесъ има тукъ цѣли покрайнини, въ които единствено той се чува, въ Македония и презъ най-тежкитъ времена на робството всѣки турчинъ знаеше български. Въ Солунъ, всрѣдъ чието 150 хилядно разнородно — еврейско, турско и грѣцко население, преди войнитъ живѣеха едва десетина хиляди българи, пазарниятъ езикъ бѣше българскитъ. Чино-

ниците, които изпрашаше въ Македония за да посърбят тамошните българи, накрай сами заговаряха на тяхния диалект.

*

Тази стихийна привързаност на македонските българи към своето, закръмена от едно дълбоко и винаги живо предание, каквото за жалост липсва въ другите наши земи, и утвърдена въ въковни страдания и борби, създаде от тях иай-жилавото и издръжливо, а въ народностно отношение и най-здравото българско племе.

Не е чудно поради всичко това, че от Македония изхвъркнаха и първите искри на новобългарското Възраждане. Тя роди Паисия и тамъ на Атонъ, където от македонската земя, бѣ замислена и видѣ бѣлъ свѣтъ неговата „Славянобългарска история“. Македония ни даде и най-ранните книжовници на новото време — издателя на първия църковно-славянски букваръ (Виена, 1792 г.) Марко Тодоровъ, „българинъ родомъ изъ Разлога“, а следъ него Хаджи Иоакимъ Кърчовски и Кирила Пейчиновичъ, автори на религиозно-поучителни приказки печатани на „простѣшии азъкъ болгарскій“ въ Будимъ презъ 1814 и 1816 год. Въ Солунъ, градътъ на Кирила и Методия, бѣ отворена презъ 30 год. на миналия зѣкъ отъ дойранецъ Хаджи Теодосий Синаитски и първата българска печатница, когато пѣкъ измежду всички български градове Скопие първо се вдигна срещу гръцките владци и сложи начало на движението за народна църква.

Много апостоли и водачи роди тогава народътъ ни и тѣ изпълниха своя дългъ. За винаги и надъ всички тѣхъ обаче ще останатъ осѣненитѣ съ ореола на мъченичеството образи на двамата Миладиновци. Заради служба на родъ и родина мнозина българи жертвуваха тогава лични изгоди и благосъстояние. Но въ историята на онова време надали има подвигъ равенъ на подвига на охридчанецъ Григоръ Пърличевъ, който не проладе българското си съзнание за богатство, почести и слава, а предпочете срещу това тежкия кръстъ на будителъ на своя народъ и се самопогребва въ тъмитѣ на едно полувѣковно труженичество, единствена награда за което бѣха само лишенията и турските затвори. Защото лесно е да се умре за едно дѣло — нѣма нищо по-трудно отъ това — да се издръжи цѣлъ животъ въ страдания и нерадостна работа за него.

Примѣрътъ на тия синове на македонската земя не отиде напраздно. По начертанитѣ отъ тѣхъ пѣтища трѣгнаха тамъ хиляди. Всѣкидневниятъ подвигъ стана жизненъ жребий, който млади и стари понесоха, за да го предадатъ въ края на своя пѣтъ на други, които съ съща преданностъ и твърдостъ стигнаха съ него до вчерашния день.

*

Но не само въ упорита пасивна съпротива срещу чуждото влияние, а следъ това и въ борба за духовно самоопредѣление и свобода, прояви македонскиятъ българинъ своята национална същностъ. Още по силенъ изразъ намѣри тя въ борбитѣ му за политическо освобождение. Хайдутството, въ което нѣкога народътъ ни търсѣше възмездие и закрила въ бедитѣ си, бѣше въ Македония не по-малко познато отъ колкото тукъ, у

насъ. Известната отъ народнитѣ пѣсни Сирма войвода е българка отъ северозападнитѣ македонски покрайнини.

Македонскиятъ българинъ Петъръ Ичковъ е билъ единъ отъ главнитѣ организатори на първото сръбско възстание. Нему Сърбия на Карагеорги е дължала известния „Ичковия миръ“ (1805 г.), чрезъ който Портата я признала за отдѣлно княжество. Десетилѣтие и половина по-късно македонските българи се биеха и въ гръцкото възстание. Началникътъ на българската пехота тамъ е билъ Хаджи Стефчо отъ Охридъ. Като помагача на съседитѣ си, тѣ може би вѣрваха, че приближаваше часа на своето и на общобългарското освобождение. Независимо отъ Раковски, който постави на хайдутството народно-освободителни задачи, до това съзнание самъ и по свои пѣтища бѣ стигналъ прочутиятъ по онова време синъ на македонската Малешевия Ильо Войвода, единъ отъ участницитѣ въ първата бѣлградска легия. Македония бѣ далечъ отъ Влашко, гдето тогава се стичаше революционната ни емиграция, но въ срѣдитѣ си тая последната броеше не малко македонски синове. Имаше ги и въ четитѣ на Хаджи Димитра и Ботева, а единъ отъ първитѣ апостоли въ търновския окръгъ презъ 1876 год. бѣ увисналъ на бѣсилката — Георги Измирлиевъ отъ Горна Джумая.

Историята на македонските революционни борби и на съпротивата на македонския българинъ срещу денационализацията, на която бѣ подложенъ презъ десетилѣтията на най-черната му робия, ще има тепърва да се пише. И когато бжде разкрита, свѣтътъ ще остане изуменъ отъ нравствената сила на едно население, представяно тѣй често отъ палачитѣ му като една безлична и лишена отъ народното съзнание маса. Тогава навѣрно и сами ние ще видимъ колко незначително и бледо предъ подвига, творенъ всѣкидневно въ продължение на десетилѣтия тамъ, ще остане всичко сторено нѣкога тукъ отъ насъ за да извоюваме свободата си. Защото ако на саможертва се обричаха тукъ рѣдки избраници, тамъ къмъ нея се надпреваряше цѣлъ народъ — мъже и жени, млади и стари — и нѣма село или градъ, нѣма дори и семейство, което да не ѝ е платило кървавия си данѣкъ. Ако ние тукъ завещахме на поколѣнията имената на Бузлуджа, Перушица и Волѣтъ, тамъ всѣки чукаръ носи гордия споменъ на нѣкоя епопея и цѣлата земя е осѣяна съ безименнитѣ гробове на хиляди светци...

*

Имаше време — и то не бѣ далеко задъ насъ, — когато загубената вѣра въ себе си и униетието до такава степенъ бѣха овладѣли душитѣ ни, че за мнозина нашата роля като народъ изглеждаше вече изиграна. Пораженството шествуваше по земята ни безъ да среща прегради и заразяваше все по-широки срѣди. Накрай то се превърна въ идеология — духовна ликвидация съ цѣлото ни историческо минало и за всичко, заради което народътъ ни се бѣ борилъ и страдалъ. Теоритичитѣ и апостолитѣ на тая идеология, чужди на национални традиции и копнежи, а глухи и къмъ воплитѣ на еднокръвни братя и сестри, не се задоволяваха да проповѣдватъ пълно примирение съ нещастията ни. Тѣ искаха да ни внушатъ, че до тия нещастия сме стигнали, само защото развитието ни е следвало порочни пѣтища, че прегрѣшението сме извършили,

загдето сме искали да видимъ обединенъ народа си и че — за да изкупимъ тая си вина — сме длъжни да молимъ за прошка тъкмо ония, които чрезъ вѣроломство бѣха станали истински виновници за всичкитѣ ни беди.

Изкупителната жертва за всичко — това открито ни се казваше, — трѣбваше да стане Македония: отъ нея и за винаги трѣбвало да се откажемъ.

Задкулиснитѣ вдъхнователи на тая идеология знаеха, защо имъ е нужна тя. Очакванията имъ, че могатъ сжщо тъй лесно да заличатъ българския ликъ на македонската земя, както това имъ се удаде въ Моравско, бѣха се указали напраздни. Всички тѣхни усилия тамъ удряха на камъкъ и ние сами трѣбваше да имъ помогнемъ: съ унищожението на най-здравата частъ отъ своя народъ да подготвимъ пълната му и окончателна гибелъ. Може би въпрѣки насъ провидението ни избави отъ тоя, вече истински и непоправимъ грѣхъ.

Най-голѣмата трагедия на българщината презъ тия години на безпжтица се състоеше въ това, че

безвѣрието и унието опустошаваха душитъ само тукъ срѣдъ насъ, въ свободнитѣ предѣли на общо-българското отечество. Ония отвждъ, които страдаха стократно по-вече отъ насъ, не имъ се подадоха, а не измѣниха и на гласа на кръвта. И за това не преставаха да вѣрватъ въ чудото на възкресението и да се надѣватъ.

Изненадани отъ силата на тая вѣра, която едва сега разкриваме, ние стоимъ смутени предъ тѣхъ. Не зная, да ли не е смѣтниятъ усѣтъ за виновностъ, който ни прѣчи да се отдадемъ на радостта си, че това възкресение вече настѣпи.

Лжчитѣ на едно ново бждеще вече блѣстятъ надъ насъ. И когато мисля за него и за голѣмитѣ задачи, предъ които то ни изправя, азъ само въ едно не се съмнявамъ: че ако на народа ни е сждено да поеме отново мисията, изоставена преди много столѣтия, главниятъ залогъ на нейното изпълнение ще бждатъ македонскитѣ българи — най-коравото и силно българско племе.

Изъ сп. „Просвѣта“

ИЗНЕНАДАТА

— Та това София ли е, въ София ли съмъ азъ? задаваше си въпросъ единъ новоосвободенъ и самъ си отговаряше — Боже, Боже! Какви станахме. Вече два месеца откакъ свободата ни опои и все още не ѝ вѣрваме. Ето. Цѣли 20 год. постѣпки правихъ да дойда въ София и не ме пускаха, сега съмъ тукъ — колко лесно стана това! — и все още не ми се вѣрва.

— Приказваме си вкжши: Хайде, на работа — всичко зарѣзахме. Почнахме и да се хранимъ съ що да е. Па и менъ не подканяте да отворя дюкяна — ще си помислятъ хората — отиде ли тоя човѣкъ нѣкжде, полудѣ ли отъ радостъ!

— Кой се сѣща сега за работа? — отговарятъ ми. — Та малко ли сме работили? Има време. Нека се нарадва душата ни. Отъ кога сме заочаквали тази радостъ! И кой ѝ се надѣваше толкова скоро, така ненадейно да дойде. Не видишъ ли — цѣлъ народъ празнува. Великденъ — день-два-три — и до година пакъ. Тоя великъ день не всѣкога се случва, Цѣли 1000 год. българинтъ го чака и едва доживѣхме да го видимъ.

Така живѣятъ, въ тоя духъ се водятъ разговоритѣ въ бѣлг. семейства. Свобода е това! Съ какво може да се сравни тя! Какво друго съ такова оживение се очаква!

Изненадата е обща — за цѣлия народъ.

— Вѣрно ли е? всѣки те пита, па завърти глава, позасмѣе се и... самъ си отговаря.

Неправдата, жестокостта, гаврата — не само за насъ българитѣ, — бѣше тъй тягостна, така угнетяюща, толкова съкрушителна и неочаквана — всѣки се отврати отъ жестоко-сърдечieto проявено край Парижъ, особено следъ провещаното отъ Уилсона самоопредѣление на народитѣ съ прословутитѣ негови 14 тезиса.

Обществото на народитѣ, създадено да бди върху прилагането на договоритѣ, договори, все предвиждащи нѣкакви макаръ и минимални малцинствени права, О. Н., създадено нарочно, за да измѣни нѣкои мжчно приложими клаузи на мирнитѣ договори, тоя най-висшъ сътворенъ до сега меж-

дународенъ институтъ, управляванъ отъ първитѣ държавни мжже на великитѣ сили, извърши дѣла, които отвратиха свѣта.

Историята нѣкога ще окачестви тоя свѣтовенъ аеропагъ не като събрание на държавници, отговорни за преуспѣването на обществата, а като сборище на фокусници, които правѣха бѣлото черно.

Не бѣше достатъченъ обиртъ, официалниятъ обиръ, който се извърши върху България — отнеха ни земитѣ, обраха ни калта отъ подъ ноктитѣ, както се казва, и ни сложиха подъ пълна опека. Озлоблението бѣше толкова жестоко, жаждата за мъсть — тъй неутолима, настървенението за българска кръвъ — така свирепо!

Липсватъ, но ще се събератъ данни, които ще установятъ жертвитѣ, които българинтъ даде ей така просто нахалостъ — българи бѣха убивани за удоволствие на завоеватели, които имаха нахалността да се титулуватъ освободители на поробенитѣ и които се тъкмѣха да разширятъ владенията си, за да иматъ на разположение нови жертви, върху които да проявяватъ своя садизъмъ.

Въ страната, която завладѣха, тѣ не вложиха никакви грижи за културни или материални придобивки. Цвѣтущи градове обѣрнаха въ мъртва. Целта бѣше да се трови душата на поробения, да се обира, да не му се дава никакъвъ просторъ за възходъ и всичко това се вършеше преднамѣрено: „Доведи масата до просяшка тояга, за да трѣгне тя подиръ тебе“ — това бѣше максимата, която имъ служеше за начало.

Видни бѣлг. семейства бѣха лишени отъ създаденитѣ отъ редъ поколѣния блага. Най-достойнитѣ членове, стѣлбоветѣ, на хиляди бѣлг. семейства бѣха захвърлени нѣкжде изъ острови или затвори и измжчвани по най-ужасенъ начинъ нарочно, за да могатъ по-лесно да напуснатъ „блажения“ земенъ животъ, който „освободителитѣ“ щедро имъ осигуряваха.

Когато се събератъ имената на всички паднали подъ вражески ятаганъ невинни наши достойни

брата, ще си състави грамаден поменик, който ще сложим предъ дверитѣ на озлощастената заробена страна за срамъ и осжждане творцитѣ на Ньои, на създателитѣ на пѣкѣла въ иначе благословената наша родна земя

Свободната частъ отъ българското отечество бѣ подложена на най-срамни издевателства. Да се опогроми духътъ на българина, бѣ една отъ задачитѣ на нашитѣ съседи. Специални служби бѣха се създали изъ легации и държавни канцеларии да следятъ всѣко проявление словомъ или дѣломъ за извоюване еднакви права на поробеня братъ. Безсрамието стигна до тамъ, че за нищожни поводи правѣха се официални постъпки, подаваха се ноти, често пѣти колективно, отъ представителитѣ на Балканското споразумение, струпваха се дивизии покрай границата ни. Ключъ се сложи на устата на българина. Жестокосърдъ, страхотенъ врагъ се опита да смрази волната душа на българина.

Положението бѣше станало непоносимо. Не можеше да се диша. Забранено бѣше да се споменава каквото и да е, даже и името Македония. Последната бѣше изпаднала въ положението на сиракъ въ ржцетѣ на жестока, на бездушна мащеха — кжса месата ѝ отъ бой и не ѝ дава да изохка — въ плача поне да намѣри облекчение на страданията си.

Тежкъ камъкъ бѣ папналъ на сърдието. Никакво облекчение не настъпваше, не проблѣсваше. Никой, обаче, не изгуби вѣра, че това положение не ще бѣде вѣчно, че не ще се намѣри отдушникъ нѣкакъвъ на миязмитѣ, които бѣха се наслоили и които застрашаваха сжществуването на свѣта. Съ тази надежда лѣгаха и ставаха поробенитѣ. Само

поенитѣ отъ щеславие смѣтаха, че блаженството имъ е безконечно и прѣскаха озлобление и съскаха противъ всѣка помисълъ за накърнение на заграбени блага, които считаха свещено тѣхно право.

Заслепени отъ величието, което имъ бѣ внушено отъ тѣхнитѣ създатели, величие, което нѣмаше никаква реална стойностъ спрѣмо силата на нестихващия воененъ ураганъ, който се бѣше надвесилъ надъ главитѣ имъ, тѣ не видѣха своето нищожество и изпречиха лихъ юмрукъ предъ халата, която ги повлѣче и унищожил, и откри ликоветѣ имъ въ всичката тѣхна грозота и пошлость.

И камъкътъ, който бѣ легналъ на сърдието ни, се отвали тѣй неочаквано, така ненадейно и ние се видѣхме въ положението на птичка пусната на волностъ и хвъркна духътъ ни въ висинитѣ и възпѣ славата и величието на нашата свобода, славата и величието на нашитѣ освободители. И понеже лжчитѣ на свободата, очаквахме съ такво ожидание, а тѣхното сияние бѣ ни препречвано при всѣки опитъ, при всѣка помисълъ за приближаването ни до него, и понеже тя, свѣтлозарната свобода, така свѣтквично прочисти задушливата атмосфера, която ни обикаляше, толкова силно озонира въздуха, който дишахме, тя ни опои, зашемени ни.

Несвикналъ, неприспособилъ се още на силното въздействие, което прочистената отъ свободата атмосфера упражнява върху организма му, отпусна се, отмалѣ българинътъ и пита — истина ли е това, истина ли правдата възсия, свободата възкрѣсна ли вече?

К. Хр. С.

Чужденци за черковно-учебното дѣло въ Македония

Рихардъ фонъ Махъ, известенъ нѣмски ученъ и писателъ, въ книгата си „Екзархийската областъ въ Турция“ (1906 г.) специално за Македония дава следнитѣ дани: пространство — 67725 кв. клм. — жители — българи 817,380 екзархисти, 348,590 — българи патриархисти — 150.000 българи мохамедани, 204 367 гърци, 67,865 власи, 524,845 турци, албанци, цигани, евреи, разни — 184,300 или всичко население 2,297,347 души.

Въ църковно отношение Македония бѣ подѣлена на 14 епархии — 7 съ титулярни архиепископи — Пелагониската, Охридско-Преспанската, Скопска, Велешка, Струмишка и Неврокопска и 7 безъ митрополити — Мелнишка, Драмска, Сѣрска, Солунска. Монастири 62, 1294 църкви, 294 параклиси, 1132 свещеници, архиерейски намѣстници — 40, председатели на църковно училищни общини — 60

Известниятъ професоръ Густавъ Вайгандъ въ съчинението си „Националнитѣ възжеления на балканскитѣ народи“ Лайпцигъ, 1898 год. говорейки за учебното дѣло въ балканскитѣ страни съобщава, че презъ 1899/90 учебна година Македония е брояла 719 български училища съ 36, 674 ученици, а кралство Сърбия — 1105 у-ща съ 85887 ученици, или въ Македония се падатъ 1 училище на 1114 жители, 1 ученикъ на 21·22 жители, а въ Сърбия — едно у-ще на 2,093 жители и 1 ученикъ на 27 жители.

Чехскиятъ публицистъ Владимиръ Сисъ въ книгата си „Новий Балканъ“ твърди, че презъ 1907/8 учебна година въ Македония сжществува 802 у-ща съ 54,297 ученика и 1387 учители, а въ книгата си „Македония“, стр. 91, прави следния изводъ за учебната 1911/2 година:

На сто души макед. българи се падатъ 6 у-ка	
„ „ въ Ромѣния	5·9 „
„ „ въ Сърбия	4 „
„ „ въ Гърция	3·7 „

Професоръ П. Милоковъ, известенъ руски държавникъ, въ книгата си „Загубитѣ на българското племе“ дава следнитѣ данни: въ Македония и Одринско изгубени:

2 мжж. гимн. съ 28 учит. и 503 учен.	
2 девич. „ 22 „ 446 „	
5 педаг. у-ща съ 64 „ 832 „	
1 търг. гимн. съ 10 „ 150 „	
3 духов. у-ща съ 24 „ 260 „	
1273 основни „ 1880 „ 72454 „	
88 класни „ 238 „ 4419 „	

Всичко: 1374 у-ща съ 2266 учит. 79,064 учен.

Въ последното турско време Македония броеше 1331 черкви, 294 параклиси и 100 манастири.

ЕДНО ПЪТУВАНЕ ВЪ МАКЕДОНИЯ

На 21 юний сутринта въ 10 ч. потеглихме съ лека кола за Скопие. Следъ 23 години пакъ въ старославния гр. Скопие. Радостъ голѣма изпълни душата ми. Минахме Владайския проходъ, наклонихме се къмъ Пернишкото поле, извора на черното злато, и до като се нарадваме на зелената и стратегическия усетъ на Кракра Пернишки, пристигнахме въ Радомиръ. Само една минута и полетѣхме презъ полето Конявската планина, Кюстендилското поле (овощната градина на България) и ето ни на площада въ Кюстендилъ. Спрѣхме за малко, обѣдвахме и бързо, бързо потеглихме за Деве-баиръ. Въ 1 ч. бѣхме на границата. Нѣма вече ни телени мрѣжи, ни ями, ни сръбски войници. Цели 23 години никой не минаваше границата, а сега свобонно всѣки си върви да види близки, да види своя братъ. Защо ли бѣха тѣзи жестокости на сръбската власт? Свободно можеше да отидешъ въ Китай, въ Патагония, въ о-въ Гасмания и

на голитѣ баири, овошарство по примѣра на Кюстендилъ и пр.

Въ 3¹/₂ ч. потеглихме за Куманово. Вървимъ по долината на Крива рѣка (Паланечката рѣка), по която се редятъ ниви съ житни храни, лозя, сризища, овощия и пр. доста примитивно обработени, но сѣдбигѣ добри. Къмъ 4¹/₂ часа се изкачихме на стратегическия пунктъ — Страцинъ, дето сръбскитѣ войски сж били разбити и отхвърлени въ бѣгъ отъ германскитѣ танкове. Откри се предъ очитѣ ни Кумановското поле, съ плодородния си черноземъ, житница. Обширно поле посѣто повече съ пшеница, ечемикъ, царевица и лозя. Въ 6 ч. бѣхме въ Куманово.

Въ въображението ми бѣ ликътъ на Екатерина Симидчиева. паднала жертва зарадъ родината. Куманово има 20 хиляди жители, по сръдата прави и чисти улици. Познава се, че е центъръ на богата земледѣлческа околия.

къде ли не, но само отъ България въ Македония не можеше да отидешъ; хиляди препяствия — до като се отчаешъ и си речешъ — „остави пѣврага му“. Отъ Деве-баиръ до Паланка пѣтътъ е повреденъ. Сега стотици работници го поправятъ. Сръзнахме селяни, мжже и жени връщайки се отъ пазара, радостно ни поздравляваха и заставаха отстрани на шосето. Изъ пѣтя разхвърлени тукъ таме останки отъ повредени и изоставени коли напомняхъ за устрема на германскитѣ храбри войски.

Въ 2 ч. бѣхме въ Паланка. Малъкъ градъ, бѣденъ. Сръбскитѣ власти нищо не сж направили за благоустройството му, понеже е съ българско население. Минахме презъ града и спрѣхме на площада, не далечъ отъ читалището. Повикахме стария учител Йорд. Апостоловъ — старъ приятель отъ университета, съ който отдавна не се бѣхъ виждали. Мили спомени си възобновихме. Разказа ни тжжни истории отъ робството. На паланчани предстои работа: благоустройство, хигиена, залѣсяване

Спрѣхме се въ центъра. Виждатъ се следи отъ бомбардировкитѣ особено по краищата. Сръгнахме се съ група кумановци и съ стария познатъ Теодоси Джартовъ, старъ учител, първи кметъ на града, който първи съ протоколно решение на общинския съветъ присѣдини Куманово къмъ майката отечество. Всички ме питаха: „кога ще ни дойде бай Кр. Лазаровъ, нашия войвода“. Народътъ почита своитѣ герои, възпѣва дѣлата имъ и се интересува за живота имъ.

Въ Куманово е нужно да се открие замледѣлческо училище, образцови стопанства за примѣръ и подражение

Въ 6¹/₂ ч. потеглихме по хубавото шосе за Скопие. Другаритѣ ми за първи пѣтъ пѣтуваха по тия земи и особено се възхищаваха на плодороднитѣ Кумановско и Скопско полета,

Въ 7¹/₂ ч. бѣхме на площада въ Скопие. Минахме шумния Вардаръ по Дранговия мостъ.

Скопие, старото Скупи, е голѣмъ и сравнител-

но благоустроен градъ съ 84 хиляди жители.

Оставихме колата и отидохме на срѣдата на каменния мостъ. Пленителна картина се откри — рѣка Вардара, Шаръ съ Люботрънъ, Водно, Скопска Черна гора — едно съчетание отъ природни красоти. Новата частъ на града е отъ лѣвия брѣгъ на Вардара, дето сж общественитѣ заведения и гарата. Хубаво нѣщо е паркътъ покрай Вардара, гарата, театърътъ и пр.

Сутринта на 22 юний рано обиколихме около Вардара и се любувахме дълго на Шаръ планина и посѣтихме черквитѣ Св. Богородица, Св. Димитрий и Св. Спасъ съ прочутата рѣзба на дебърчани и галичани. Историческитѣ ценности на Скопие сж: Куршумли ханъ (затворъ), безистена, Калето, (кѣ е-постъта), мраморнитѣ джамии, водопровода и пр.

Посетихъ зданието на педагог. училище, дето съмъ нѣколко години живѣлъ като учител и надзирателъ въ пансиона, но за моя скръбъ то е разрушено отъ бомбардировката.

презъ тази война отъ бомбардировкитѣ.

Околността на Велесъ има хубави лозя, зеленчуци, овоция и макъ. Предстои на велешкитѣ жители работа за благоустройството на града. Велесъ има намаление въ населението. Лесно обясни-мо. Населението емигрирало поради тежкитѣ полит. условия. Вжзелъ е на пѣтица — шосейни и желѣз-нични за Битоля, Скопие, Щипъ и Солунъ.

Кѣсно вечерта пѣтувахме отъ Велесъ до Прилепъ. Минахме Градско-Плетварския проходъ Прилепъ е стариненъ градъ; запазилъ турския си типъ съ 25 х. жители.

Срѣбскитѣ власти нищо ново не сж създали. Интересни исторически ценности сж черквитѣ, „Св. Благовещение“, „Св. Никола“ и „Св. Димитъръ“. Хубаво нѣщо е рѣзбата на първата. Не далечъ отъ града сж Марковитѣ кули, а въ подножието имъ е Вароша. Монастирътъ Трѣскавецъ на 20 клм. отъ града е съ голѣмо историческо значение, има хубавъ имотъ.

Изгледъ отъ Охридъ

Скопјани иматъ голѣми заслуги за българ-щината. Тѣ първи въ 1828 г. подигнаха църковния въпросъ. Скопие даде голѣмия войнъ, писателъ и ораторъ полк. Борисъ Дранговъ, В. Аджеларски. Голѣмъ и заслужилъ българинъ бѣ Гьоре Китин-чевъ, кметъ на Скопие презъ 1915—18 год., баща на сегашния кметъ Спирос Китинчевъ.

Хубавъ и приятенъ обектъ за любители на природни красоти е електро-инсталацијата при мо-настира Матка.

Скопското поле е плодородно, посето е съ жит-ни храни, лозя, овоция, зеленчуци, тютюнъ и пр.

На 23 юний под. об. потеглихме за Велесъ. Минахме презъ полето и на 26 километъръ сти-гнахме Катланово, дето наблизу сж минералнитѣ из-вори; минахме р. Пчиня и се покатерихме изъ хъл-моветъ, по които извира шосето. Въ 5 часа бѣхме въ Велесъ. Велесъ е разположенъ амфитеатрал-но, като Търново по двата брѣга на Вардара съ будно българско население. Родно е мѣсто на Рѣйко Жинзифовъ, Кост. Джинотъ, проф. Гьорговъ и атентаторитѣ („гемиджиитѣ“) на банката въ Солунъ. Велесъ е билъ винаги на предна линия въ зашита на българскитѣ национални интереси. Въ града е развито занаятчийството, има маслостройни фабрики, фабрика за глинени издѣлия и пр.

Историч. старини сж: Кулата съ часовникъ, манастира Св. Недѣля, черквата „Св. Пантелей-монъ“, дето сж погребани нѣколко храбри офице-ри убити презъ войнитѣ. Много е пострадалъ

На 23 пр. об. минахме презъ обширното Пела-гонийско поле, житницата на Зап. Македония, по-сѣто навсѣкжде, най вече съ житни храни. При-стигнахме рано рано въ Битоля, бабамъ Битоля. Сега е съ 32,000 ж. много по-малко отколкото въ турско време. Градътъ красиво разположенъ въ политѣ на Пелистеръ планина на р. Драгюверъ.

Битолчани бѣха на първа линия презъ Илин-денското възстание. Мило ми бѣ да видя живитѣ борци отъ това голѣмо дѣло — Илинденъ. Видѣхъ ги у М. Кьосевъ. Събрахме се и поразмѣнихме радостни мисли по свободата. Интересна е черквата „Св. Недѣля“. Кандилопалецътъ ми разказа всичко. Намѣ-рихме гроба на обѣсенія въ 1905 г. отъ турцитѣ ре-волюционеръ Ал. Турунджовъ и на нѣколко бълг. офицери паднали отъ войнитѣ. Битоля, Смилево и Крушово сж свети за насъ мѣста. Въ Смилево се въз-вести съ камбанния звънъ, даде се сигнала за възста-нието — 1903 г.

На 25 юний отъ Битоля по прохода Гявата презъ Рѣсенъ въ Охридъ. Рѣсенъ е потъналъ въ овощни градини. Още като слизахме отъ височината блѣсна Прѣспанското езеро и Галичица планина. Рѣсенъ е родно мѣсто на Тр. Китанчевъ и Андрей Ляпчевъ. Надвечеръ пристигнахме въ историческия Охридъ, разположенъ на северо-изт. край на езе-рото. Гледамъ, гледамъ и немога да се нагледамъ на прелеститѣ на града и езерото. Много пѣти ми е разправялъ г. А. Кецкаровъ за Охридъ, но това, що видѣхъ, далечъ надминава всичко казано. Исто-

рически ценности сж: Крепостта на Самуила, черквитъ Св. София, Св. Иоанъ, Св. Климентъ и пр.

Охридското езеро заема 268 кв. клм.; разположено е на 690 м надъ морското равнище. Прѣспанското ез. — 286 кв. клм. и 863 м. надъ морското равнище. Водитъ на Прѣспанското езеро подземно презъ Галичица се вливатъ въ Охридското езеро и даватъ началото на р. Дринъ. И дветъ тѣзи езера сж пълни съ разнообразна риба и даватъ поминъкъ на населението.

Охрида синъ е българската светиня. всѣки българинъ трѣбва да посети тази българска крепостъ, да види столицата на Самуила и просвѣтния центъръ на Св. Климента.

Върнахме се на 27 въ Битоля и заминахме за Леринъ, Въ 11 ч бѣхме въ града. Хубавъ градецъ, съ будно и родолюбиво бѣлг. население което говори чистъ български езикъ.

Отъ Леринъ покрай Островското езеро въ 3 ч. бѣхме въ Воденъ. Спрѣххме се въ центъра на града, и веднага потърсихме нашия представителъ при

28. обиколихме града да видимъ бѣлг. мжжка гимназия, и съ скръбъ на сърдцето си нишо не намѣрихме.

Градъ Солунъ е сега колкото София. Въ града има разни народи, но полицията е още грѣцка.

Преди войнитъ българитъ имаха 3 гимназия — мжжка, девическа и търговска — нѣколко основни училища и прогимназии. Въ продължение на 23 год. всички училища сж били затворени и българската речъ забранена.

Отъ Солунъ на другия денъ потеглихме за Сересъ презъ Лахна, Круша планина и Бешикъ дагъ. Сѣрското поле хубаво се вижда отъ Круша, но езерото Тахино не блисти отъ далече — изсушено е и земята обработена.

Границата е на моста на Струма при с. Орлякъ. Цѣлото поле бѣ вече ожънато и кръстцитъ единъ до другъ като снопи наредени. Нѣма по плодородно поле въ Балк. п-въ отъ Сѣрското. Почвата му е наносна отъ р. Струма. Дълго е 80 клм. а

Изгледъ отъ Леринъ

германскитъ власти Г. Саракиновъ, родомъ отъ Воденъ. Заедно съ него обиколихме града, любувахме се на водопадитъ и на чудната гледка къмъ мѣстността „Лжгъ“, потънала въ овощни градини. Никжде не съмъ видѣлъ такава хубава природна картина. Хубаво е Воденското поле, потънало въ зеленина, напоява се отъ р. Вода, заградено е отъ Дурла планина, Паякъ и Нидже.

Съ право В. Кънчевъ се възхищава най-вече отъ Воденъ.

Отъ Воденъ потеглихме за Солунъ презъ Енидже-Вардаръ. Енидже-Вардарци сж бѣжанци. Тѣ сж прѣснати изъ България — въ Бургасъ, Асеновградъ и пр.

Нѣма и Енидже-Вардарското езеро, изсушено е и обърнато въ обработваема земя. Въ ума ми нахлуватъ мисли и спомени за Апостолъ войвода и за неговитъ революционни подвизи изъ езерото — борбата му съ турци и гърци е описана въ II томъ на О. Б. на Македония отъ Хр. Силяковъ.

Въ 5 часа бѣхме въ Солунъ. Голѣмъ и хубавъ градъ, търговско пристанище. Посетихме веднага българския клубъ и се ориентирахме за всичко, що ни бѣ потрѣбно.

Клубътъ бѣ пълненъ съ бѣлгари. Сутринта на

широко 20 клм. Сега р. Струма е канализирана и се използва за напояване на полето.

Наредъ съ житнитъ храни, много ниви сж посети съ памукъ, тютюнъ, макъ, сусамъ, лозя, зеленчуци, Гр. Сересъ има 42,000 хиляди жители, въ

(Продължава на стр. 11)

Командирътъ на една германска частъ, напускайки България, е отправилъ до командира на една българска частъ възторжено благодарствено писмо, въ което се казва:

„Минавайки Дунава още единъ пжтъ поздравяваме бѣло-зелено-червения цвѣтъ на хубавата българска страна, която ние презъ последнитъ нѣколко седмици смѣтахме като наше второ Отечество.

Азъ Ви благодаря отъ името на моитъ войници за многото доказателства на другарство и приятелство, които ни бѣха указани отъ Васъ. Ние се раздѣляме отъ нашитъ храбри приятели съ благодарностъ и най-хубави пожелания за бжднинитъ на българския народъ.

Ние нѣма да забравимъ никога гостоприемството Ви. Важното е единъ пжтъ за винаги да победимъ неприятеля и чрезъ това да дадемъ на Европа дългоочаквания миръ.

центъра е благоустроенъ, а въ краищата — Долна и Горна Каменица — изоставенъ. Има развита търговия, занаятчийство и земедѣлие. Преди войнитѣ въ града е имало българско мъжко педагогическо училище, при което е имало и III класно — прогимназия. Въ него сж учителствували видни общественици и революционери. Педагогическото училище даде преданни работници въ просвѣтата и въ политическитѣ борби за свободата на родината.

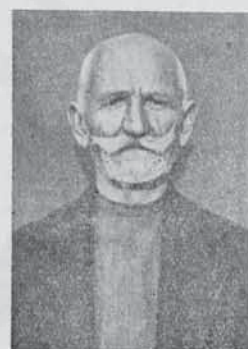
Не далечъ отъ града се намира с. Баница, дето падна убитъ отъ вражески крушумъ любимеца на народа, апостолътъ Гоце Делчевъ. На I и пол. ч. отъ града се намира историческиятъ манастиръ Св. Иванъ Продрумъ обграденъ съ маслинова гора и кипариси. Манастирътъ притежава ценни имоти.

Свещ. Ив. Илиевъ

Изгледъ отъ околността на Воденъ

Спасъ Шемовъ

За бъдащата просвѣта на градъ Сѣресъ нужно е да се отвори гимназия и земедѣлско училище, а крайнитѣ квартали да се благоустроятъ и изчистятъ.

Отъ Сѣресъ минахме презъ Демиръ Хисаръ (Валовица), дѣто грѣцкитѣ власти нищо не сж направили въ продължение на 23 години. Не далечъ отъ гарата сж минералнитѣ извори, а на западъ се вижда крепостта Маркови кули и дивната Бѣласица. Отъ Демиръ Хисаръ до Кулата се пжтува по Рупелското дефиле между Бѣласица и Спигелова планина. Пжтътъ лжкатуши покрай Струма и увлича пжтника съ красивитѣ брѣгове и съ бункеритѣ на нѣколко мѣста.

Съ пристигането ни на Кулата обиколката ни изъ

новоосвободенитѣ земи въ Македония се завърши. Навсѣкжде по градове и села слушахме само български езикъ, който четвъртъ въкъ бѣ забраненъ отъ гърцитѣ и сърбитѣ. Населението е будно и предприемчиво съ повишено национално съзнание.

Македония е красива и плодородна земя, а не чукари. Природата ѝ е разнообразна — високи планини съ хубави гори, плодородни долини и полета, оросявани отъ Места, Струма, Вардаръ. Наредъ съ житата, въ Македонскитѣ полета вирѣятъ отлично и по-сжпни културни растения като памукъ, сусамъ, анасонъ, оризъ, тютюнъ, лозата, маслини, нарове, смокини, портокали, лимони и пр.

Голѣмо богатство и чудна красота сж Македонскитѣ езера, пълни съ разнообразна риба. Вземете напр. Охридското, Преспанското, Костурското, Охридското, Дойранското и пр. — това сж пленителни кжтове, приятни лѣтовища.

Македония е богата още съ минерални води и изкопаеми богатства. Отдавна тя се слави съ руднитѣ си богатства, каквито тепърва ще се проучатъ и използватъ.

Македония, най-после, е люлката на нашата просвѣта. Тя е пълна съ исторически ценности и съ цѣлокупното ѝ присъединение къмъ майката родина, българинътъ ще си отдъхне, ще си отпочине и сжщевременно ще импулсира къмъ културно-просвѣтенъ и стопански възходъ.

Л. Т.

Илинденци въ новитѣ земи

Свещеникъ Иванъ Илиевъ Шивечки, 67 годишенъ, е родомъ отъ с. Шивецъ, Кавадарско. Преданъ служителъ на народнитѣ ни идеали презъ турския режимъ въ Македония, той е билъ винаги въ услуга на Македоноодринския рев. комитетъ. Въ 1901 година е превежданъ презъ рѣка Черна за зап. Македония голѣмия революционеръ-войвода Борисъ Сарафовъ съ четата му отъ 70 души. Подозрѣнъ отъ турската властъ, че е активенъ членъ въ комитета, той билъ прогоненъ въ България презъ 1907 г. По време на „хурнета“ връща се въ родното си село и презъ 1912 г. бива осжденъ на 15 г. затворъ като съучастникъ въ революционното дѣло. Освободенъ е презъ Балканската война и се прибира на работа въ селото си като българинъ свещеникъ. Новитѣ поробители, обаче, сърбитѣ, които надминаха всички по звѣрствата си,

презъ 1919 г. арестували сжщия свещеникъ и следъ тригодишенъ затворъ разпопили го, само защото се е държалъ като здравъ българинъ.

Цѣли 18 години той не е излизалъ отъ селото си и чакалъ да блѣсне правдата, да дойде свободата, за да се обади вече между другаритѣ си въ България пакъ като български свещеникъ.

Заедно съ казания свещеникъ сега се радва на свободата въ своя роденъ край и Спасъ Шемовъ, който сжщо е билъ борецъ противъ турското и сжрбско иго въ Македония. На тѣзи двама труженици за народни идеали пожелаваме дългъ животъ въ свободна България, а ония, които загинаха отъ сжрбскитѣ звѣрства на Тиквешкитѣ села Богъ да прости и вѣчна паметъ!

И. И.

ода на св. Климентъ

Ей тамъ, кждето днесъ
Се дига урнебесъ*)
Где топове ехтятъ
И хвърчила летятъ,
Сипятъ огънь, жупелъ,
Съятъ смъртъ и гибелъ,
Тальянци съ албанци,
Англичани съ гърци
Оспорватъ земята
На нашитъ дѣди,
При Псодери. Преспа,
При Деволъ и Мокра,
При Поградецъ и Дринъ
И при Охрида синь,

Духъ великъ, възвишенъ,
Огъ Бога изпратенъ,
Озари, огрѣя
Рода българския —
Като слънце лѣтно,
Сяйно, животворно
Той стопли сърдцата,
Просвѣти душитъ.

Въ царский дворъ обичанъ,
Таченъ и почитанъ,
Пойде всрѣдъ народа,
Да е на свобода.
Отъ милости царски
Прие той даръ братски
Царска работливостъ,
Съ усърдие, ревнивостъ,
На Царя книжовникъ
Да бжде сътрудникъ.

*) Силенъ тропотъ като че
небесата се срутватъ.

Служителъ Господень,
Наставникъ народень,
Той писа, превежда
Книгитъ свещени
На родний ни езикъ.
Хилядници жѣдни
За разумъ, просвѣта
Учи неуморно
По новитъ слова,
Самичкъкъ той открилъ
И на блага земни
Учи той народа —
Череш'тѣ прочути
На Охридъ престолни,
По-сладки отъ меда,
Кат' душата блага
На милий учителъ,
Пастира светителъ,
И други полезни
Растения плодни
Самичкъкъ пренесе
Изъ чуждитъ страни. . .

О, времена славни
Времена на възходъ,
На подвизи дивни,
Върнете се при насъ! . .

И ти, учителю,
Клименте преблагий,
Моли Бога Отца,
Да създаде отъ насъ
На родина мила
Чеда всеотдайни
И на твоя подвигъ
Потомци достойни! . .

Тр. Дор.

за свободно крушово

Животътъ замираше. Мракъ настана въ душитъ на хората. Свѣтътъ бѣше пустиня, въ която горѣха душитъ на робитѣ. И презъ това време на плачъ и сълзи, на злоба и мѣстъ българскиятъ народъ, смѣлъ и гордъ не приклони глава предъ ничия сила — не стана покорна рая. Той никога не падна духомъ и не престана да живѣе съ надежди за по свѣтли дни. Когато враговетѣ отъ изтокъ и западъ, отъ северъ и югъ опустошаваха по родната ни ширъ всичко българско, когато народнитѣ ни свѣтилища биваха угасвани едно следъ друго, оставаха още милиони невидими и недосегаеми кандилца неугасими, за да се впламенятъ сетне въ стихийенъ огънь.

Далечъ на западъ, въ усойтѣ на Баба планина, сгушено въ кичести гори, гордо и осамотено като народенъ стражъ *Крушово величаво* „орловото гнѣздо“ устояваше на стихийнитѣ бури които народътъ ни превъзмогна отъ вѣкове и до днесъ. Тамъ при Кале и Струга, на Гуменя и Порта, на Слива и Бушева Чешма, Никола Каревъ потайно поведе народа къмъ бунтъ.

Възстана робътъ. Илинденъ величавъ записа

съ кървавъ мечъ нова страница въ историята на българското племе. Илинденъ, епопея въ свѣта незнайна, осия Крушово съ първия лжтъ на свободата.

. . . Кръстѣха се жени и старци. Прегръщаха се майки и синове. „Христосъ възкресе!“ — вестяха тѣ съ лица просвѣтлени отъ радостъ.

А тамъ горе, въ канаритѣ при Мечкинъ Камень, Питу Гулевъ, Георги и Ставре. . . паднаха безчетъ юнаци въ кървавъ бой. Никой не видѣ какъ умираха. Само гордитѣ орли гледаха светата имъ жертва и вдигаха месата имъ въ висинитѣ.

. . . Страхъ и трепетъ обхвана жителитѣ на изгорѣлия и съ топове ртзрушенъ градъ. Нецътно Крушово! —

Но престанаха теглата за Крушово! Народътъ преживѣ ново робство!

И не спре стихийната борба. 22 години новиятъ потисникъ бичува съ мечъ и огънь, като изтрѣгваше изъ младенческитѣ гърди българското слово! Но 22-тѣ години на духовенъ мракъ не сломиха

майчиния говоръ, българската речъ! 22 години въ трепетъ и неволя майкитѣ кърмѣха рожбитѣ си въ български духъ.

И най-сетне Крушово е свободно!..

Настана день на радостъ, день на величие и свобода, день на отдикъ и народна слава! И ето! — Народътъ съ китки въ ржце, съ прегръдки и целувки посрѣща българската войска! Улицитѣ сж послани съ килими, за да минатъ върху тѣхъ войницитѣ, защото копнѣеха крушовчани да се почувствуватъ свободни. Плаче народътъ отъ радостъ, целува шинелитѣ на войницитѣ, целува и

земята, върху която стжпватъ скжпитѣ гости. Плачемъ всички, и войска, и народъ. Сърдцата сж отворени и жадно поематъ дѣха на свободата. Сестри прегръщатъ свои братя! Богъ и небо се радватъ на това свѣто дѣло. Редицитѣ на войницитѣ следватъ безъ спиръ, а сълзитѣ не изсъхватъ!

Благословена да бжде земята на нашитѣ дѣди, които я оросиха съ кръвта на хилядитѣ свои чедя! Благословенъ да бжде подвигътъ на българския народъ! Благословена да бжде свободата и да пребжде тя въ тази страна во вѣки!

Никола Дрѣнковъ

Ключъ на българщината въ западна Македония — Битоля

Чужденци, които сж имали въ миналото случай да посетятъ и изучатъ западна Македония, наричатъ Битоля „ключъ на търговията“ на цѣлата тая областъ. Така я именува напр. русинътъ Скрябинъ, който е билъ вицеконсулъ тамъ презъ 1884 г. Въ народноотношение Битоля е несъмнено „ключъ на българщината“ въ западна Македония.

Разположена е при политѣ на Пелистера, който съ нѣкои отъ разклоненията си я обгрѣща малко и откъмъ юго-изтокъ. На северо-изтокъ отъ града се разстила пространна и плодородна котловина, която се напоява изобилно отъ р. Черна и притоцитѣ ѝ. На мѣста Черна се разлива въ блата, които запалватъ изъ тия мѣста огнища на малария. Сърбитѣ не сж сторили нищо за пресушаването имъ. Трѣбва да се предполага, че сж очаквали да измратъ нѣколко поколѣния, които носятъ все още епидемията на българщината, та гогава чакъ да се загрижатъ за маларичната епидемия. Виджъ, гърцитѣ пресушиха много блата при Струма и Места, защото пропждиха българитѣ и заселиха на тѣхно мѣсто гърци отъ всички вѣтрове.

Заинтересовани и вещи лица сж ми казвали, че отъ пресушаването на блатата край Черна зависи регулирането на суходолицитѣ, които пресичатъ и понѣкога заливатъ и рушатъ Прилепъ и канализацията на града. Сжщото важи и за Битоля, поне що се отнася до условия за здравеопазване. Вчерашнитѣ господари на тая частъ отъ Македония не сж показали абсолютно никаква грижа въ тая посока.

Съ пространното поле на изтокъ и съ величествената планина на западъ, Битоля представя щастливо съчетание на хубостъ съ условия за здраве и благосъстояние.

Въ най старо време градътъ е билъ познатъ съ името Хераклея и е билъ разположенъ на планинскитѣ хълмове на юго-западъ отъ сегашното си разположение. Презъ време на великото преселение на народитѣ, когато Балканскиятъ п-овъ е билъ последователно опустошаванъ отъ вестготи, хуни, славяни и българи, Хераклея била разрушена. Въ VII в. въ мѣстността при долното тѣчение на р. Черна, въ така наречения Керамийски лагеръ, сж се заселили

българи съ своя князь Кубера, въ сѣдство съ славянскитѣ племена друговити и бързаци.

Последнитѣ именно сж построили постепенно Битоля на сегашното му разположение. Името на града произлиза отъ обитель — манастир — въ връзка съ многото черкви и манастири въ самия градъ и въ околността му. Това е неоторимо сви-

детелство за чисто славянския произходъ на града.

До 1018 год. — падането на България подъ Византия — Битоля е влизалъ въ пределитѣ на българското царство. Отъ Битолско, по стари исторически свидетелства, българскиятъ царъ Самуилъ е подбиралъ голѣма частъ отъ войскитѣ си, а синъ му Гавраилъ Романъ ималъ и дворець въ самия градъ. И презъ византийското робство, обаче, по свидетелствата на нѣкои историци на кръстоноснитѣ походи, като Робертъ Реймски и Вилхемъ Тирски — тя си е запазила своя български характеръ. Така Робертъ Реймски, съвременникъ и историкъ на първия кръстоносенъ походъ — 1081 год. — значи около 70 години следъ заробването — описвайки пжтя на кръстоносцитѣ за Византия, казва на едно мѣсто въ хрониката си: „Стигнахъ въ българска областъ въ градове Костуръ, Битоля и др.

Следъ освобождението на България отъ византийското иго Битоля минава при царъ Асенъ II пакъ въ пределитѣ на българското царство. Когато презъ втората половина на XIII в., при приемницитѣ на Асена II, отслабва могъществото на България, Битоля отново попада подъ византийска властъ.

Българскиятъ хариктеръ на града се запазва здраво и по-късно презъ турското владичество. Така

знаменитиятъ турски историко-географъ Хаджи Калфа,

който е пжтувалъ въ Македония на два пжти — 1628 и 1655 год. пише на стр. 47 отъ своя пжтеписъ:

„Толи — манастиръ (Битоля) между Флорина (Леринъ), Прилепъ, Прѣспа и Охридъ. Отъ Цариградъ тамъ се отива презъ Солунъ, Вардаръ, Воденъ за 15 дена. Жителитѣ му сж българи“ Интересно е, че тая книга на Хаджи Калфа е издадена съ освѣтления отъ сръбския ученъ Новаковичъ въ „Споменикъ“ на Сръбската царска академия № XVIII 1892 г. въ Бѣлградъ.

Вести за борба за народноотно възраждане въ Битоля имаме презъ първата половина на миналото столѣтие. Така, още въ 1819 год. отъ Битоля сж били записани „спомоществуватели“ за напечатване книгитѣ на Йоакима Кърчовски — първитѣ книги написани на простъ и чистъ народенъ новобългарски езикъ.

Въ 1842 год. известиятъ български Родолюбець Кифаловъ изпратилъ въ много български градове по нѣколко екземпляри отъ превода на Венелиновата книга „Заради възрождение новой болгарской словесности и науки“. Самъ Кифаловъ

пише, че въ Битоля е изпратилъ 5 екземпляри. Въ 1860 г., у битолскитѣ българи само глухо и скрито кипи вражда къмъ фанариотитѣ и желание да се отърсатъ отъ тѣхното иго. Тоя кипезъ се изразява открито и избива въ кръвопролитни схватки между 60 и 70 години на миналото столѣтие. Тая борба водятъ духовни и стопански първенци: д-ръ Мишайковъ, тримата братя Якимъ, Димитри и Никола Робеви, Димко Радевъ (наименуванъ Димко паша) и синъ му Петраки Радевъ, по-късно Каранджуловъ, Бейкови, Стерйо, Трифонъ и други. И тѣй много се разраства това движение за само-

стойна просвѣта и църква, че въ 1912 год. въ Битоля имаше: 9 основни български училища, две гимназии — мъжка и девическа, едно свещеническо училище съ общо около 2.000 ученици и съ 70 учители. Освенъ това въ града бѣха основани нѣколко спортни дружества, между които и едно юнашко — „Пелистерски юнакъ“ съ около 300—400 члена. Разбира се, най-силни, най-влиятелни си оставаха и тогава българо-еснафскитѣ сдружения, които сж стояли на чело на всички борби и почини за народни права и свободи.

Йор. Бадевъ

СЪОБЩЕНИЯ

На 10. VI. т. г. въ Анкара между Германия и Турция бѣ подписанъ договоръ за приятелство съ 10 год. трайностъ. Тази нова победа за Германия въ полето на дипломатията е донесла голѣмо обезсърд. въ Англия и въ Сев. Ам. С. Щати.

На 15. VI. Италианскитѣ войски сж почнали окупацията на Гърция, която ще се простре до сев. граници на Тесалия.

Английски войски изненадано нападнаха Сирия, вследствие на което се завърза лютъ бой мажду Франция и Англия.

Следъ срещата при Бренеръ между г. Хитлеръ и Мусолини Н. В. Царьтъ посети г. г. Хитлеръ, Гьорингъ и Рибентропъ.

По случай годишнината отъ влизането на Италия въ войната г. Бенито Мусолини направи следнитѣ изъяснения: —

„България ще си присъедини Македония, която е чисто българска, и западна Тракия, тѣсенъ и абсурденъ коридоръ, който пречеше на България да има излазъ на Егейско море“. „Албания ще се разшири въ областитѣ на Косово — на северъ — и Чамурия — на югъ“.

„Черна Гора придобива независимостта си и влиза въ италианската орбита“.

„Цѣла Гърция, включително и Атина, ще бжде завзета отъ Ит. войска“.

Следъ отпразднуване рождения день на Н. В. Царя отецъ Фердинандъ Н. В. Борисъ III направи посещение на Италианскитѣ владетели. Тукъ той има двучасова среща съ Дуче.

На връщане, на 19 VI. 15.30 ч. Н. В. Царьтъ води разговоръ съ председателя на Словашката държава д-ръ Тисо и съ д-ръ Тука, м-ръ председателъ, въ гр. Братислава.

На 20. VI. сл. обѣдъ Н. В. Царьтъ се завърна отъ чужбина. Сжщия день извика на докладъ м-ръ председателя г. Д-ръ Б. Филловъ.

М-рътъ на Благоустройството г. Инж. Дим. Василевъ заяви, че отъ 17. VI. започналъ е строежа на желѣзопжтнитѣ линии Момчилградъ—Гюмюрджина, Гюешево Куманово и Кочинската линия. Линията Кулата — Демиръ-Хисаръ ще почне следъ 2—3 седмици — теренътъ ѝ, осѣянъ съ минни полета не е далъ възможностъ да бжде тя трасирана.

По желѣзопжтнитѣ и шосейни линии сега работятъ 30.000 трудоваци. Числото имъ въ скоро време ще бжде увеличено.

Следъ обединението си България става монополна страна

1. На розовото масло.

2. На най-доброкачественя дребнолистния тютюнь.

3. На памука (въ Европа) — въ цѣла Тракия въ цѣла южна България, въ цѣла Македония се добива доброкачественъ памукъ отъ сорта „хинтико“.

4. На опиума — при добра организация той може да задоволи нуждитѣ на цѣлъ свѣтъ.

5. На най-доброкачественя оризъ — кочанския.

6. Въ скоро време България ще държи мѣсто по броя на овцетѣ, които се падатъ на човѣкъ и на единица площъ и

7. На афузъ али.

Почвенитѣ и климатически условия създаватъ монополнитѣ производства у насъ. Розата другаде губи своитѣ качества. Тютюньтъ, афузъ али — сжщо

Германски земледѣлецъ — войникъ — презъ миналата и настоящата война — следъ като е изтъкналъ недостатъцитѣ по орането, торенето — на зелено, съ естественъ и изкуственъ торъ — плѣвенето на посѣвитѣ, твърде лошото третиране, хранене и чистене на добитѣка у насъ, заключилъ — „отъ вашата тежка земя азъ мога да копая направо злато“ —

Загребъ, 20 юний (Стефани). Главната квартира на „Усташитѣ“ въ Босна обнародва следната прокламация: „Сърби! Въ четвъртъкъ на 12 т. м. една група „усташитѣ“ придружаваше единъ обозъ съ хранителни припаси за гладуващото население. Въ околността на Комаръ, въ окръга на Травникъ, сърбитѣ устроиша засада и стреляха срещу обоза. 14 сърби бѣха разстреляни на мѣстото за това подло нападение, макаръ че нито единъ „усташъ“ не бѣ раненъ, но необходимо бѣ да се вземе тая драконовска мѣрка. Ако случаятъ се повтори за въ бждеще, наказанието ще бжде още по-строго.“

За всѣки убитъ „усташъ“ ще бждатъ застреляни 100 сърби (Б. Т. А.).

По случай завършването на учебната година, се състоя последното за тази година радиопредаване, уреждано отъ М-вото на просвѣтата за учащата се младежъ отъ цѣла България. По този случай гл. секретаръ на м-вото г. проф. Б. Йоцовъ произнесе слово къмъ младежѣта.

Хубави приветствени слова казаха още ученикътъ отъ I Соф. мъжка гимназия Ст. Савовъ и една ученичка отъ основно училище.

едно послание

Известните просветители на редъ поколѣния въ Македония и България, преданитѣ на революционното дѣло ратници въ западна Мак. — Антонъ Е. Кеѣкаровъ, Наумъ Анастасовъ Цвѣтиновъ (отъ охридското горско началство презъ Илинденското въстание, и Ив. Нелчиновъ сж отправили до своитѣ съграждани следното послание:

Мили братя съграждани, въ гр. Охридъ

Подписанитѣ ваши съграждани, като най-стари жители-ръководители на революционното движение и Илинденското въстание въ охридската околия, отъ наша страна и отъ името на всички Илинденци охридчани, предварително като се покланяме предъ паметта на починалитѣ наши другари сънародници за свобода и правда, съ развълнувано сърдце отъ велика радостъ, считаме за най-приятенъ и наложителенъ дългъ да ви поздравимъ съ тържеството на правдата, — съ възкресението на свободата и въ нашия градъ Охридъ, присъединенъ къмъ майка България. Честита да ни бжде, и за вѣчни времена. Аминъ!

Мили съграждани, стари сме, слоняме си всички борби, които нашиятъ Охридъ и околията е изживѣлъ въ повече отъ половинъ вѣкъ: припомнуваме си всички трепети, които сж възлнували редъ поколѣния, когато искритѣ на надеждата за свобода сж блѣсвали надъ нашето мило езеро!

Вие до дъно изпихте чашата на страданиято! А пъкъ ние, които по неволя живѣемъ далечъ отъ васъ, съ болка на сърдцето си допускахме, че може да умремъ съ отворени очи за Охридъ!

Скъпи съграждани, когато свободата наново изгрѣва надъ якитѣ кули на старата мощна българска столица на Царь Самуила, позволете ни да сподѣлимъ съ васъ споменитѣ на великото историческо минало на Охридъ.

Кога и кой постави основитѣ на този дъревенъ градъ, легендата само мълви. Знае се, че преди 17 вѣка Христовата вѣра озари душитѣ на нашитѣ прадѣди и имъ показа пътя на правдата и благочестието.

Да помнимъ, че въ 9 вѣкъ следъ Рожд. Христово „Златниятъ“ Св. Климентъ запали въ гр. Охридъ мощния факелъ на българската просвѣта, чиято свѣтлина залѣ българскитѣ земи отъ Черно море до Охридъ и отъ Дунава до Бѣло море, и озари цѣлото славянство.

Да не забравяме Царь Самуила, който отъ престолния градъ Охридъ управляваше обширни български земи.

Да благодаримъ Богу, че е удостоилъ нашия градъ да бжде столица на български патриархъ.

Да знаемъ, че Охридъ и епархията му сж били крепостъ на българската култура, защото тѣ и подъ робство успѣха да запазятъ непрекъснато скъпия залогъ на писменъ български езикъ.

Да си спомняме, колко велико държавотворно чувство е живѣло въ гр. Охридъ презъ вѣковетѣ. Охридскитѣ граждани, нашитѣ дѣди и прадѣди винаги сж живѣли съ споменъ за своя българска държава, за свой български царь, за свой български патриархъ. Това чувство, което е било кръвъ и плътъ на Охридчани, ние дължимъ на Св. Климента, който чрезъ българска просвѣта направи дълговѣчни и спомена за българска държава, и надеждата за нейното възкресение.

Да почитаме паметта на нашитѣ възрожденци въ черковно-народностнитѣ ни борби.

Да се покланяме предъ паметта на нашитѣ починали хиляди борци и мъченици за политическата ни свобода.

Да запазимъ вѣчна признателностъ и благодарностъ къмъ нашитѣ освободители.

Да дадемъ клетва предъ нашия покровитель Св. Климента, че ние и нашитѣ поколѣния ще живѣемъ съ твърда вѣра въ Божията правда и ще славословимъ Всевишния за гдето ни е далъ сили да запазимъ най-ценното, съ което ни е дарилъ, — Българския езикъ.

Да се закълнемъ предъ българския първоучитель, Св. Климента, че искритѣ, които той е заложилъ въ нашитѣ души ще станатъ слънце, а Охридъ отново ще бжде фаръ за българска просвѣта.

Да не забравяме, че сплотеността на народа е най-здравата основа, върху която се изграждатъ духовнитѣ и материални ценности.

Мили съграждани, ще позволите още на нашата старостъ да дадемъ и единъ съветъ: Народитѣ заслужаватъ свободата си не само съ това, което сж направили, но и съ онова, което предстои да направятъ. Свободата, която днесъ справедливо получавате, ще трѣбва да я заслужимъ съ истинско държавническо чувство кждето и да ни е поставилъ живота, — въ полето на труда ли, въ търговията ли, въ производството ли, или пъкъ въ държавна служба — ние всички дължимъ на държавата си данъкъ отъ сърдцето си, отъ ума си, отъ труда си, отъ кесията си. Когато поставяме обществения надъ личния интересъ, тогава ще бждемъ възнаградени стократно съ истинска свобода и благоденствие, които ще получатъ чрезъ добри и справедливи закони и чрезъ честно и дейно изпълнение на тѣзи закони.

Като отправяме предъ Св. Климента нашата гореща благодарностъ за дарената божествена справедливостъ, която изгрѣ надъ българския народъ, ние молимъ Бога, штоо днешнитѣ и бждещитѣ поколѣния и народътъ ни да бждатъ достойни творци за величието на *единна*, мощна Българска държава въ нейнитѣ народности, исторически, стопански и географски граници.

Да пребжде на вѣчни времена Българската държава!

Да живѣе върховниятъ ни вождъ, Негово Величество Борисъ III, царь на българитѣ, и царствующия домъ!

Да живѣятъ Германския и Италианския народи и тѣхнитѣ вождове, Адолфъ Хитлеръ, августейшиятъ императоръ Викторъ Емануилъ III и Бенито Мусолини, богоизбраници и носители на правдата, мира и труда!

Бждете жизнерадостни и щастливи, мили ни съграждани!

Съ братски поздравъ ваши съграждани:

(п) *Сакилари свещ. Наумъ Анастасовъ*
(п) *Антонъ Ев. Кеѣкаровъ*
(п) *Иванъ Н. Нелчиновъ*

Отпечатано посланието, г. кметътъ на гр. Охридъ го е разпространилъ между населението въ много скземпляри.

ПОЛОЖЕНИЕТО

Докато преди един месец съ достигането на германските танкове на брѳговетѳ на Бѳло море и съ завземането на бѳломорските острови и главно на с. Критъ отъ германцитѳ можеше да се смѳта, че войната на европейския континентъ е вече приключена, по границата между Германия и Съветска Русия затрещѳха стотици хиляди орждия и тия две голѳми държави, довчер почти съюзници, се хвърлиха съ всичкитѳ си, съ милионнитѳ си сили една срещу друга въ крайно ожесточена борба. Така борбата за Европа, да кажемъ за Нова Европа, не само не спрѳ, но навлѳзе въ нова и много интересна важна фаза.

Сега, когато топоветѳ ехтѳтъ по полетата на западна Русия, може да се каже, че не отскоро съществуваха признаци за зараждащия се и подготвящия се конфликтъ между привидно споразумѳлитѳ се Германия и Съветска Русия. — това бѳ главно различieto въ разбиранята и въ стремѳжитѳ на силитѳ отъ Остъта, отъ една страна, и Съветска Русия, — отъ друга страна — що се отнася до бѳдѳщия редъ, въ бѳдѳщото политическо и обществено устройство на Европа.

Съветска Русия, изглежда, не е могла да се примири съ положението да не участвува при установяването на новъ режимъ за континентална Европа и, несподѳляйки разбиранята на Германия и на Италия за преобразуване на европейския международенъ редъ, гледала е, по всѳка вѳроятност, да съдействува не за установяване на такѳвъ редъ, а за изтощаването на добилата господствуваща въ Европа положение Германия, за да може следъ това тя именно — Съветска Русия да се запретне съ своитѳ запазени, поради невоюване, сили да установява въ изморена, въ отпаднала Европа единъ редъ не по терка на силитѳ отъ Остъта, а — на болшевикитѳ начала.

Съветска Русия още съ отказа си да се присѳедини къмъ системата на Тристранния пактъ, свързващъ Германия, Италия и Япония чрезъ решение тритѳ тия държави да действуватъ задружно за установяване на новъ редъ въ Европа и въ Далечния изтокъ, даде на свѳта и особено на Германия, да разбере, че тя не гледа като на нѳщо умѳстно установяването на новъ редъ по германо-италиански разбирания, и вече самото това нейно държане на страна отъ голѳмата и основна задача, която си поставиха силитѳ отъ Остъта бѳ подозрително и даваше всички основания да се предполага, че Съветска Русия, въ същностъ се готви, въ избранъ отъ нея удобенъ моментъ, да се намѳси въ войната не за да съдействува, а за да се изпрѳчи на пѳтя срещу Германия и тя именно да опредѳли посоката и основитѳ за развитието на Европа.

Германия, която имаше нужда да довърши още нѳкои работи на европейския континентъ, за да се подготви подобра за крайната фаза на решителната борба къ Англия, не можеше да оставя задъ себе си една толкова съмнителна и подозрителна сила, каквато бѳ Съветска Русия, а още по-малко пакъ — да ѳ даде възможностъ тя сама да си избира удобния за себе си моментъ за нанасяне на вѳреломенъ ударъ въ гърба и реши, докато е време, да се впусне въ бой съ довчерашия си приятел и да си разчисти и откъмъ изтокъ терена, за да може, когато дойде часа, съ всички сили да се справи вече съ самия английски противникъ, а не съ негови съюзници и подѳржници.

И понеже въ тоя случай бѳ въпросъ не само за военно обезпечаване, но и за сразяване на една противна на национал-социализма идеология — идеологията на комунизма, борбата между Берлинъ и Москва, която започна на 22. юний 1941 г., се очерта и като драматично стѳлкновение между тия две идеологии стремящи се всѳка за надмощие.

И въ тая борба национал-социализмътъ, като идеология, даваша основнитѳ начала за изграждането на новия европейски редъ, се срещупоставя като творчески елементъ, като положителна, строителна сила срещу идеологията на съветския комунизъмъ, като разрушителна сила, домогаща се да обхване не само Европа, но и цѳлия свѳтъ.

Така, борбата на Германия съ Русия доби за съзнанието на всички, които отричатъ комунизма на Москва като приемлива система за обществено устройство, характеръ на кръстоносенъ, спасителенъ походъ срещу едно зло, което постоянно заплашваше спокойното развитие на европейскитѳ народи и пѳлзѳше по хиляди явни и тайни пѳтища и пѳтеки до самитѳ основи на изграденитѳ върху християнскитѳ принципи общ. организации и пускаше тамъ своята отрова.

Борбата срещу Русия, стана борба срещу болшеvizма. Редомъ съ германскитѳ войници, които носятъ главната тежестъ на тая борба, въ нея участвуватъ всѳки на Финландия, на Ромѳния, на Унгария, на Словакия и на Италия, и

доброволчески отреди отъ други европейски страни. По тоя начинъ, за първи пѳтъ откакто започна последната война изобщо се проявява чрезъ обща активна акция единността на разнитѳ европейски народи, постигната не толкова на почвата на общата опасностъ предъ болшевишкото зло, колкото възъ вснова на общото чувство и желание за изграждане и затвърдяване на единъ новъ и справедливъ редъ въ Европа. Вече самото това нѳщо е единъ голѳмъ успѳхъ, постигнатъ отъ войчата срещу Съветска Русия дори преди да е постигнатъ крайниятъ отъ многото военни германски успѳхи въ тая война.

Разбира се, това единство на Европа при началата за новъ и по-справедливъ и благодатенъ редъ отъ досегашния, което дава сега първитѳ признаци на вътрешна, спонтанна стойка, не изглежда за сега да добие общъ характеръ за всички цивилизовани народи, при все че всички тѳ имаха едно и също отрицателно становище, спрѳмо болшеvizма. Англия и Съединенитѳ Щати, които също до сега вземаха мѳрки да се предпазватъ отъ зловредното болшевишко влияние у тѳхъ не участвуватъ въ противоболшевишкия походъ. Нѳщо повече: тѳ, намирейки че интереситѳ имъ съж застрашени, повече отъ една уголѳмена и засилваща се Германия, отколкото отъ болшевишка Русия, даватъ дори подкрепата си на последната въ борбата ѳ срещу Германия. Англия сключи съюзъ съ Русия, а С. Щати заявиха, че ще ѳ подпомагатъ въ борбата съ Хитлера.

При тия най-нови разпредѳления и групирания на свѳтовнитѳ сили, групирания добили все по-ясни и опредѳлени очертания, сега имаме два блока отъ застаѳнали една срещу друга сили — блокътъ Германия, Италия и Япония, отъ една страна, и блокътъ на Англия, Китай на Чангъ-Кай-Шекъ и С. Щати отъ друга страна. Съединенитѳ Щати могатъ да се поставятъ въ тоя блокъ вече и като активна сила, макаръ и неучаствуваща чрезъ съюзнишки договоръ или вовено въ конфликта, следъ като изпратиха (и може би още изпращатъ) военни сили въ Исландия, която не имъ принадлежи и се намира не въ Западното полукълбо, дето тѳ претендиратъ да иматъ право да взематъ каквито военни мѳрки намѳрятъ за умѳстно, изхождайки отъ интереситѳ за сигурностъ на територията и търговията имъ, — а въ източното полукълбо и въ обявената отъ Германия военна зона.

На тия признаци за активизиране почти до степенъ на намѳсване въ войната отъ страна на С. Щати отговаря — на страната на противния блокъ — оживлението, настѳпило въ държанието на Япония: тамъ въ последнитѳ дни стана сензационна, почти неочаквана промѳна на правителството на князъ Коное. Тая промѳна още не позволява да се види какъ ще се отрази върху становището на Япония следъ влизането на Съветска Русия въ войната съ Германия, но може още отъ сега да се предположи съ голѳма доза отъ вѳроятностъ, че тя най-малко ще докара въ най-скоро време едно изясняване на японското становище по най-новитѳ международни събития и главно — едно пристѳпване къмъ решителни действия въ единъ или другъ смисълъ.

Така, изправени предъ предстоящо дейно участие и на С. Щати и на Япония въ сегашния конфликтъ, ние скоро ще имаме картината на истинска свѳтовна война въ непознати до сега размѳри и съ недостигани до сега по мировъ обсега последици.

Стѳлкновението въ Сирия, което дойде следъ това въ Иракъ, даваше доста предпоставки да се предполага, че около източнитѳ брѳгове на Сръдиземно море ще се развие, както и ние очаквахме, гигантска борба за Суецъ. Успѳшната, обаче, английска акция въ Сирия не докара окончателно минаване на Франция на страната на Германия и активната ѳ цѳлостна намѳса срещу Англия, което би дало другъ обратъ на военнитѳ и политически събития, а онова, което се е готвѳло по германо-руската граница, сега се вижда, е било наистина отъ толкова сериозенъ характеръ и отъ толкова грамадно значение за изхода на борбата, че Германия, следъ блѳстящитѳ си военни акции на Балканитѳ и особено въ Бѳло море — завземането на о. Критъ, — които ѳ даваха толкова благоприятни условия да използва резултатитѳ отъ тия акции за едно прогонване на Англия отъ източно Сръдиземно море, не продължи въ очакваната посока военнитѳ си усилия, а се обърна съ всичкитѳ си сили на изтокъ за борба срещу новия си врагъ.

Вече самото това обстоятелство показва какво огромно значение за крайното решение на конфликта има сразяването на Съветска Русия.

Тукъ, прочее, основателно съ насочени сега погледитѳ на всички, защото тукъ е ключътъ на победата.

ЖЕЛЪЗОПЪТНО БЮРО
ТОМА БАКРАЧЕВЪ И СИНОВЕ

София, ул. Князь Борисъ (Търговски), 2

ПРОДАВА
ЖЕЛЪЗОПЪТНИ, ПАРАХОДНИ И АЕРОПЛАНИ
БИЛЕТИ

СВЕДЕНИЯ БЕЗПЛАТНО

Телефонъ: 2-24-54

Телефонъ: 2-34-78

ПРЕСОВАНА МАЯ

ЗА ХЛЪБЪ И КОЗУНАЦИ

гарантирано качество

Фабрика „УСПЪХЪ“ О. О. Д-во

ПЛЪВЕНЪ

ВЪЛЧЕВЪ & СЪЕ
О. О. Д-во
СОФИЯ М. Луиза 41
Телефони 2-00-29 и 2-49-16
Телеграмъ ВЪЛЧЕВЪ Пощ. ч. № 2241

БРИТАНИЯ
БРИТАНИЯ
КОНТИНЕНТАЛЪ
КЪОЛЕРЪ
СТАНДАРДЪ
ВИНА
ВИКТОРИЯ
СОДОЛИМОН
ШИШЕТА
ВИКТОРИЯ

62 София, БАН
Българска Земледѣлска и
Кооперативна Банка

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

МОНАСТИРЪТЪ СВ. ИВ. БИГОРЪ ВЪ ОХРИДЪ, ДЕБЪРСКО

Година XIII.

Книга 7 (127)

Съдържание:

1. Илинденъ — К. Хр.
2. Сбжднати мечти — Кр. Илиевъ
3. Най-после — К. Хр. Сов.
4. Препорецъ надъ Охридъ — Кр. Илиевъ
5. Размѣнени телеграф. поздрави
6. Изгрѣвъ — Кр. Илиевъ
7. Последна граната — Кр. Илиевъ
8. Илинденъ въ Битоля — К. Хр. С.
9. Илинденъ въ Кавадарци — С. П. Шемовъ
10. Илинденъ въ Щипъ — А. Р-овъ

Inhaltsangabe:

1. Илinden — К. Chr.
2. Erfüllte Träume — K. Iliew
3. Endlich — K. Chr. Sow.
4. Der Panier über Ochrida — K. Iliew
5. Telegraphische grüsse
6. Aufsgang
7. Die letzte Granate
8. Die Feier Ilinden im Manastir
9. " " " " Kawadartzi
10. " " " " Stip.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списание то е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржко № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

„ILINDEN“ — Illustrierte Zeitschrift — Pirotsstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

ОТНАГО РИТА ИЛИОТЕКА
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ИЛИНДЕНЬ

10 години бѣха достатъчни да подготвятъ и да създадатъ Илинденската епопея. Всѣки съ право би се запиталъ — какъ бѣ възможно това? Що представляватъ нѣкакви си 10 год., за да се подготви и извърши това дѣло отъ толкова голѣмъ мащабъ! На какво се дължи тоя поразяващъ фактъ?

Отговорътъ е кратъкъ и ясенъ: Озлоблението всрѣдъ изгоненитѣ изъ бѣлг. княжество и настанали се въ Македония турци бѣ неизразимо: въ всѣки бѣлгаринъ тѣ виждаха свой врагъ, а и македонскитѣ бѣлгаринъ не можеше да търпи по-нататкъ чуждото иго. Взелъ активно участие при освобождението на околнитѣ балк. народи, пролѣлъ изобилна кръвъ за чуждата свобода при надеждата, че християнскитѣ дългъ ще застави и тѣхъ да подкрепятъ неговата инициатива за собственото му освобождение, той, македонскитѣ бѣлг., упражнилъ се достатъчно въ военното изкуство, въ безстрашието си да се хвърля въ бранъ за свобода и честь отново пое борбата.

Оскърблението му отъ берлинската неправда бѣ така жестоко обидно, щото той бѣ решенъ на всѣка цена да сломи ярема, който го душеше, който не му даваше мира день и нощъ и който спѣваше всѣкакво начинание за културното и материалното му въздигване. Опититѣ отъ възстанията му въ Малешеву — въ с. Разловца, станало съвмѣстно съ априлското възстание, отъ Кресненското възстание — презъ 1878 г. и Охридското — 2 год. по-късно — като не организирани добре не доведоха до положителни резултати, но тѣ бѣха подготовка за едно по-системно, по-планомѣрно въздигване, което очакваше своя день. И тоя день се появи.

В. М. О. Р. О., основана презъ 1893 год., намѣри готова почва всрѣдъ маситѣ въ цѣлата изтерзана страна и вътре въ 2—3 год. само тя се покри съ гъста мрежа отъ революционни комитети.

Революц. идея бѣ прегърната отъ всички слоеве на обществото и се създаде атмосфера, която обхвана и спои старо и младо, мжшко а женско, учено и просто, богато и сиромашко. Подвизи единъ следъ другъ взеха да се нижатъ все по юначни, все по-смѣли. Колкото повече кръвъ се лѣеше, толкова повече се каляваше духътъ на населението и извикваше готовностъ за нови жертви. Народътъ намѣри единствената своя подкрепа въ възстаницитѣ, които съ всѣки новъ день изпѣлваха горитѣ, и тѣ, възстаницитѣ, се издигна-

ха въ съзнанието на бѣлгарина до положението на светъ кумиръ, който той възпѣ и му създаде специаленъ бунтовнически епосъ.

Видни представители на револ. организация сложиха кости презъ светия отечественъ олтаръ и тѣхнитѣ примѣръ извика саможертвата на всѣки грабналь оржието четникъ, отъ което пѣкъ се убояха пазителитѣ на прогнилия тронъ на сатрапа.

Разликата въ храбростта на еднитѣ и другитѣ бѣше несравнима — преди всичко еднитѣ бѣха вседушечно предани на революционната идея, другитѣ бѣха корумпирани, подкупници; комититѣ излизаха на полебрани готови на всички жертви, потеритѣ гледаха преди всичко да запазятъ живо а си; еднитѣ бѣха обладани отъ смѣлостъ, достигаща до полуда, другитѣ треперѣха отъ страхъ, и, понеже само смѣлиятъ печели, възстаналиятъ народъ спечели цѣлия теренъ и горитѣ и царскитѣ пѣтища бѣха всецѣло обладани отъ него.

Беюве и агалари напустнаха крепостни кули и чифлици, аскерътъ излизаше само въ цѣли табури и ношъта го принуждаваше да се прибира въ своитѣ казарми. Така робътъ стана герой, момокътъ — рицаръ.

Дойде развязката. Илинденъ озари всички, и цѣлата страна пламна. 20,000 въоржжени хора цѣли 100 дни друсаха отъ основи съвестята на просвѣтеното свѣтлово общество. Всички свалиха шапки предъ знаменития подвигъ. Кръвъ юнашка се лѣе тукъ! Може ли кръвта да не предизвика свещена почитъ у всѣки зритель? На тоя день македон. бѣлгаринъ разтржи изъ цѣлъ свѣтъ волята си да умре, но свободата си да добие Илинденъ, епопея славна на великъ народъ мжченикъ, писана съ златни букви въ страницитѣ на историята! Илинденъ, синонимъ на борба за честь, за правда и свобода! Илинденъ, неугасващъ факель, който свѣти въ душата на всѣки бѣлгаринъ въобще. по-специално, по-силно въ душата на макед. бѣлгаринъ! Илинденъ, свещенъ заветъ за народна борба, примѣръ за служба съ живо дѣло безъ шумъ и поза! Илинденъ, върховна жертва за родъ и родина; заветъ на минало велико; приказка, легенда, поема на героиченъ народъ; симфония, пѣсенъ за правда и волностъ — кой не се поклонилъ предъ твоя подвигъ, кого ти не плени съ твоя вихъръ? Цѣлия свѣтъ ти поразилъ! — Петвѣковенъ владѣтель на източно Срѣдиземно море

по тритѣ му континента отъ една страна, — шепа възстаналъ народъ отъ друга; армия екипирана, модерно въоръжена отгатакъ, — най обикновено оръжие — голи пушки — отсамъ, а мнозина и безъ никакво оръжие, съ голи ръце, но облечени въ силенъ духъ, пламтящи отъ любовъ къмъ родината, излѣзли съ едно намѣрение, съ една цель — да се върнатъ въ освободена родна земя, или да оставятъ кости на полего на честъта.

Побеснѣлъ бѣ тиранътъ. Крѣвъ обагри прогнилия му тронъ и се удави въ тая крѣвъ и изчезна.

Отмалѣлъ борецътъ, нахвърлиха се върху му изчадия стрѣвни и почнаха да го душатъ. Но всички видѣха неправдата и се отвратиха отъ нея. И понеже правдата никога не умира, тя възкрѣсна и възкрѣсна заедно съ нея и нашата свещена родна земя, която днесъ сияе подъ лжчитѣ на свободата, изкупена съ хилядитѣ жертви на най достойнитѣ нейни синове.

Да пребжде въ вѣковетѣ цѣлокупното обединено бѣлаарско отечество.

К. Хр.

СБЖДНАТИ МЕЧТИ

Пиринъ усмихна се блаженъ,
съ орловъ погледъ устременъ
къмъ Охридъ стари — градъ свещенъ —
видѣ той сбжднатъ своя блѣнъ.

Обителъ свята тамъ съзрѣ,
— свидетелъ живъ на славни дни,
що слово прѣскаше навредъ
за рода свой и бжднини.

Години много, дни безброй
се лѣха сълзи, катъ порой,
напиха се поля съ крѣвъ,
отъ трупове — човѣшка стрѣвъ.

И гласъ надигна се отвредъ,
къмъ бунтъ призва той цѣлъ народъ —
да срине съ мечъ тозъ страшенъ гнетъ
за правда, миръ, подъ божи сводъ.

На тебе, Боже, татко нашъ,
се молимъ, ти да бждешъ стражъ
надъ Симеонъ, надъ царя благъ —
Премждрий вождъ, великъ и драгъ.

Крѣсто Илиевъ
отъ Народния театъръ

Най-после

Най-после непреривнитѣ ни пожелания „до година да отпразднуваме Илинденъ въ Македонија“ тази година се сбжднаха. Кому дължимъ тази чрезвичайна наша радостъ? Дължимъ я преди всичко на макед. българи, които отъ създание мира сего крепятъ като неумязвимъ гранитенъ стълбъ най-западнитѣ устои на бѣлгарската държава; дължимъ я и на Бѣлгария, която на нѣколко пѣти сложи на карта своето сѣществование заради нашата свобода; дължимъ я най-после на царъ и правителство съ мждрата политика, която тѣ поведеха както и най-вече на храбритѣ орли на Адолфъ Хитлеръ и на Бенито Мусолини, които въобще избавиха цѣлия бѣлг. народъ отъ положението, въ което бѣ поставенъ.

Правителството ни удостои съ голѣмо внимание: Отпусна ни II о класни билети съ почти неограничени права за използване съ 3 месечна валидность. 50-мина илинденци посетиха освободенитѣ вече родни краища, ликуващи подъ лжчитѣ на свободата.

Заедно съ насъ сж Ик. Т. Николовъ, Ан. Лозанчевъ, останалиятъ живъ членъ отъ генералния штабъ на Илинд. възстание, нашиятъ учителъ Антонъ Кецкаровъ, ведно съ госпожата си и съ сина си, които полагатъ трогателни грижи, за да заазятъ неговото здраве, възстановено преди да тръгнемъ — и тримата въ доста напреднала възраст, съ колебливо здраве, но съ силна воля да превъзможнатъ всички трудности, които представлява дългия съ голѣми престои по гаритѣ,

уморителенъ презъ това горещо време пжтъ, само и само да изпълнятъ даденъ обетъ — при първа възможность следъ освобождението ѝ да посетятъ Битоля, въ която сж действовали съ всичкитѣ свои младенчески сили. съ цѣлата своя преданность заради свободата на красната наша родна земя.

На 29. VII 8 ч. в. соф. гара е препълнена съ пжтници и изпрашачи, еднитѣ изпълнени съ радостъ, че най-после Богъ ги е удостоилъ съ великата своя благословия да се поклонятъ на обетованата земя, да се хвърлятъ въ разтреперенитѣ обятия на чезнещи по тѣхъ братя и сестри — другитѣ да сподѣлятъ радостъта на ошастлиивенитѣ, да изпратятъ скроменъ даръ на близки и обетъ за доскорошното тѣхно заминаване.

Сбогуваме се. Прегрѣдки, сълзи отъ избликъ на радостъ.

Влакътъ, цѣли 40 вагони, съ 350 крушовчани, бавно потегля. Неспирно ура цепи въздуха. Пжтницитѣ отговарятъ и поематъ:

— Изгрѣ зора на свободата
Зора на вѣчната борба
Изгрѣ въ душитѣ и сѣрдцата
на наш'тѣ братя по свѣта.

Тирани чудо направихме
Ний вашто иго сломихме
Вѣвъ ваш'та крѣвъ ви удавихме
И пакъ се освободихме . .

Влакът забързва. Лицата на всички сияят от радост.

Боже, Господи! Та Свободата наистина ли дойде вече? Изчезнаха ли вече тъмнитѣ сили, които не ни позволяваха нито да си помислимъ, че можемъ да зърнемъ нѣкога забранената скъпа родна земя, заградена съ телени мрежи, съ ровове

Лазаръ Дивленски

и вълчи ями, съ черни прегради нито познати въ историята, нито съществуващи въ географията на свѣта.

Срамътъ за човѣчеството най-после падна. Изчезна. Остана само черниятъ споменъ, който трѣбва да служи за урокъ на лековѣрни български държавници при опредѣляне бжднитѣ отношения съ съседни народи — вѣчни исконни врагове на народа ни, сега особено озлобени следъ злополучието, което ги постигна, злополучие — възмездие за скудоумието имъ, за претъпканото имъ съ злоба сърдце противъ всичко българско, съ злоба, която бѣ помрачила умственитѣ имъ способности, та не виждаха пропастьта въ която стремглаво бѣха полетѣли.

Благословенъ си Господи! Ти въздаде всѣкиму заслуженото. Кралъ и племе, копаха гробъ противъ царъ и народъ и сами въ него се положиха. „Не сждите да не сждимъ бждете: Имже бо сждомъ сждите, сждитъ се Вамъ, въ нѣонже бо мъромъ мърите, мъритъ се Вамъ!“ — бѣ казано нѣкжде въ евангелието — разсждаваме си.

*

Гаритѣ се ниятъ една следъ друга. Въ вечерното зарево мѣрка се „Три уши“. Спомняме си — 1885. Походътъ на българина къмъ „Източна Румелия“ съ възгласа — Съ радостъ, съ радостъ къмъ Тракия, Помогна ще ни Богъ и за Македония!“ и похота на кралъ Милана да пие бѣло кафе за имения си день въ София съ епилога:

— Подъ Сливница, Драгоманъ
Катъ разбихме сръбский станъ,
После праща кралъ Миланъ
За примирие, за примирие! —

Калотино. Последната стара спирка и черната граница. Не единъ западнопокрайнинецъ тукъ заплати съ кръвта си желанието си да почувствува отъ близу пулса на свободно туптящото българско сърдце! Ето Церибродъ. Слезаме на гарата да поздравимъ съ свободата тоя български край, влачилъ цѣли 22 год. хомота, наложенъ му като изкупление за смелостта на българина да се бори заради свободата на поробенитѣ свои братя. Въ лѣво свѣтлѣ Пиротъ, който даде видни български учени и държавници. Навлизаме въ ждрелото на Нишава. Скали, карпи, тунели — спускаме, вдигаме прозорцитѣ — да не се опушимъ. Всичко се настанява за вечеренъ покой. Но сънь не идва. Какъ ще сваримъ Македония? Разсждения. Съзерцания. Нишъ. Дълъгъ престой, само германски войникъ придружава 250—300 войника. Въ забранена зона сме. Никой не слиза на гарата. Прикачватъ нови вагони и войницитѣ потеглятъ заедно съ насъ. На сутринята разбрахме, че това сж били освободени бѣлг. пленници, които като насъ се връщатъ по домоветѣ си.

Зазорява се. Мнозина не сж нито мигнали. Нови селища въ българска територия. 136 годишната сръбска държава цѣли 63 години владѣ тѣзи български земи и никакво подобрене въ тѣхъ не се забелязва: владѣялъ ги е така, както се владѣе чужда земя — да се използватъ само благата ѝ, безъ да се вложи нѣщо за повдигането на страната. Полусхупени кирпичени сгради съ разтурени дворове, население обеднѣло, оголѣло сочатъ какво ще заваримъ въ самата злощастна Македония. Изъ селища и гари забелѣзва се по нѣкое благоустроено фабрично заведение, притежание на нѣкой, правъ сѣрбинъ“, настанилъ се тукъ, за да обира благата на народа, или величественитѣ постройки на монопола, издигнати, за смѣтка на

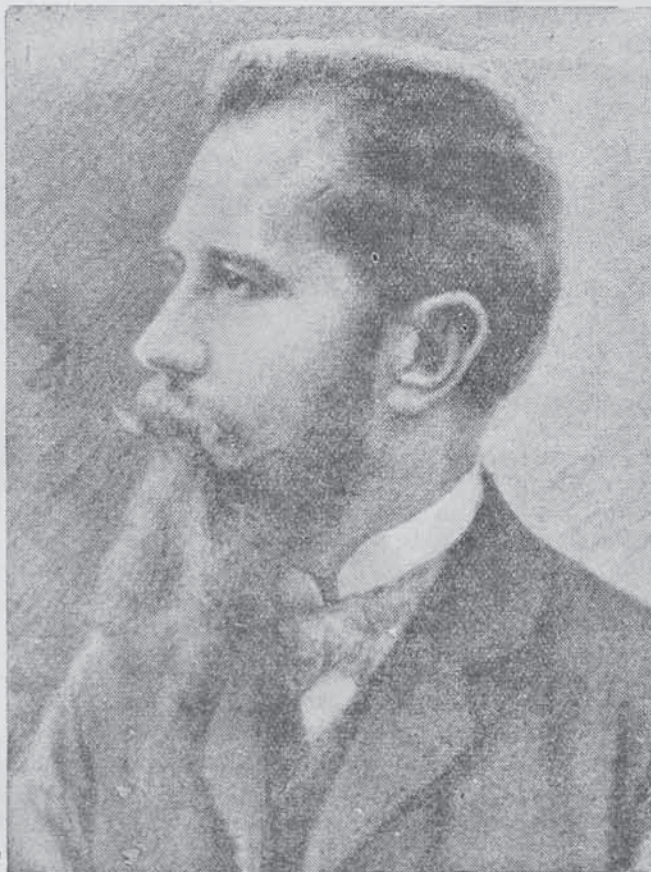

Райко Жинзифовъ

оголѣлото население, което произвежда скъпоценнитѣ македонски тютюни, заплащани по-евтино и отъ спанака въ Бѣлградъ.

И правимъ сравнение съ благоустройството,

което обръща толкова голѣмо внимание всрѣдъ чужденците, които сж имали възможност да посетятъ нашитѣ желѣзопѣтни гари, създали на много мѣста цвѣтущи паланки всрѣдъ нѣкога голитѣ полета и ниви. България, на която наложиха тежки репарации, та сбраха и калѣта отъ подъ ноктитѣ ѝ, безъ умора и безъ спиртъ твори съ всѣки новъ день и създава за трудолюбивия, трезвѣнъ и пестеливъ свой народъ все по нови и по-

Дамянь Груевъ

доходни обекти за благосъстояние и напредѣкъ — напредѣкъ въ производството, напредѣкъ въ поминѣка, напредѣкъ въ културния подемъ на страната. Навсѣкѣжде изъ България — по села и градове — нови строежи, изъ българскитѣ заробени краища нова керемида не се вижда! Какво щѣше да бжде съ Македония, ако бѣ освободена поне следъ Балканската война, ако не следъ С. Стефано! Приказваме си.

Движимъ се все по течението на Българска Морава, чието име сочи произхода на населението, което я обитава. Тукъ сж Нишъ, Лѣсковецъ и Враня, които образуваха частъ отъ нѣкогашния Софийски санджакъ и въ които преди Руско-турската война пастирствуваше преосвещенитѣ Епископъ Партений Нишавски отъ Галичникъ, единъ отъ борцитѣ за създаването на Светата Българска Екзархия.

Навлизаме въ старата турска територия. Гара Зибевче . . . Влакътъ се движи по равнината раздѣляща Скопска Черна гора отъ Руянъ планина. Наближаваме Куманово. Екатерина Симид-

чиева и първитѣ пристѣпки на сръбската пропаганда. Първиятъ отпоръ на българския духъ и саможертвата на учителката — патриотка.

Ей го лъсва предъ насъ Шаръ съ побѣлѣлия свой връхъ Люботрънъ. Всички сме по прозорцитѣ и поемаме:

„Се навали, се навали Шаръ планина
Та ми удри до три юнака!
Първи вели, първи вели и говори:
Пущи мене, Шаръ планина,
Ясь си имамъ, стара майка, —
Майка жали дури до вѣка,
Втори вели и говори:
Пущи мене, Шаръ планина —
Ясь си имамъ млада сестра
Сестра жали деветъ години
Трети вели и говори:
Пущи мене Шаръ планина
Ясь си имамъ млада жена —
Жена жали три години“.

Пѣсенъта, дълга и еднообразна, постепенно се подема отъ всички и накрай пѣемъ хорво — на 2 и на 3 гласа. Моментъ величественъ, изразяващъ възхищението на Илинденци, нѣкои отъ които сж работили всрѣдъ преданото на революционната идея бѣлг. население на Шаръ пл., а не веднажъ сж намирали и спасение всрѣдъ безбройнитѣ ѝ разклонения, окичени съ буйни гори и джбрави.

Влакътъ безспирно се плъзга изъ равното плодородно поле и Шаръ все повече и повече ни наближава, все по-величественъ, по грандиозенъ.

Трудоваци съ почернѣли като бронзъ отъ слънчевитѣ лъчи тѣла усилено работятъ, за да свържатъ нова съ стара България, възделено желание на бѣлг. народъ, настойчиво предявявано презъ повече отъ пол. вѣкъ и грижливо отклонявано поприди отъ турци, после отъ сърби все съ една и сжща целъ — да държатъ раздѣлени едноутробнитѣ братя, колкото се може съ повече прегради, да не би единъ день да стане чудото, което въпрѣки всичко

Петъръ Кушевъ

стана. Колко ще е добре, ако локомотивътъ пропизи въ най-скоро време поне до Крива Паланка,

та да остане да се довършва само тунелът свързващ последната с Гюешево!

Вече навлизаме във Вардарската долина, райската градина, както я наричаха сърбитѣ чието значение и качество пъкъ бѣха оспорвани отъ нѣкои отъ нашитѣ челни хора, които бѣха зарѣзали своето прямо предназначение и бѣха се заели да разрешаватъ международни въпроси, та станаха ни риба ни ракъ и съ своето светителство вредиха вмѣсто да допринесатъ нѣщо за игриждане на народнитѣ ни идеали.

*

Скопие! Ето го Скопие, вратата на Македония, съ своитѣ укрепени хѣлмове надъ Вардаръ, напомнящи Бабинитѣ Видини кули при Видинъ, съ многобройнитѣ минарета, и съ зеленината, въ която е потъналъ. Въ мисълта ни изпъкватъ въ своитѣ богатирски одеяния първитѣ наши книжовници следъ Паисия — „ревнителитѣ болгарски“, печатили книги още въ 1814 на „простейшиятъ болгарски езикъ“ — Хаджи Иоакимъ Кърчовски отъ Кичево и Кирилъ Пейчиновичъ, отъ с. Теарце, Тетовско Натанаилъ Бойкичевъ — бждеция Митрополитъ Пловдивски и Кюстендилски отъ с. Кучевища, — Скопска Църногория — и ваятелитѣ на несъздадения другаде иконостасъ въ Скопската църква Св. Спасъ — уста Петре Филповъ Теледуръ, наричанъ още Петре Гарка, отъ с. Гари, Рѣкенска, най голѣмиятъ майсторъ рѣзбаръ — гений въ рѣзбарското изкуство, братъ му Марко и зеть му Макрий Негриевъ отъ Галичникъ, — които заедно съ първенцитѣ скопјани кроятъ и размишляватъ какъ да се освободятъ отъ представителя на Фереръ, отъ грѣцкия владика, та въ 1828 год. Скопие първи отъ всички бѣлг. градове предявява

Хр. Гавазовъ

искъ предъ Високата Порта за свой български владика. Скопие, който създаде легендарния войвода Лазаръ Дивлянски, прочутия български воененъ педагогъ и герой полковникъ Борисъ Дранговъ и знаменитата по своя подвигъ и саможертва Мара Бунева.

На гарата между многото посрещачи се явява председателятъ на Скопското др-во Илинденъ г. В. Алексиевъ, който съ букетъ цвѣтя приветствува съ добре дошли Илинденци. Председателятъ на организацията г. Лазаръ Томовъ изказва неизразимата радостъ, че най после следъ 38 год. борба ни се дава възможность да посетимъ забранената за насъ родна земя.

Пере Тошевъ

Скопската гара прави впечатление съ своята импозантность. Цѣла сблечена въ мраморъ, съ своитѣ подземни входове, тя е, можеби, единствената гара на Балканския полуостровъ по величина и разкошъ Разкошни сж и офицерскитѣ клубъ, бановината и разни други държавни учреждения, нѣкои още недовършени, както и новосъздадения за сръбскитѣ чиновници, търговци и индустриалци кварталъ. Милиарди динари сж вложени за украсяване на Скопие, проектираната столица на Югославия следъ слизането ѝ въ Солунъ. Надъ 30,000 сърби сж доведени тукъ и незнайно още количество земледѣлци изъ областта, заели имотитѣ оросявани презъ вѣковетѣ съ пъта на българския земледѣлецъ — съ единствената целъ да се даде сръбски колоритъ на тоя I-степененъ български край. Но разбъркаха се плановетѣ имъ. Кой отъ кждето бѣше дошълъ — чужденци дойдоха, чужденци си отидоха — и Скопие си остана пакъ стария знаменитъ бѣлг. центъръ, който още въ 1020 год. при Петра Деляна бѣ вдигналъ оржие противъ Василия Българубоеца.

Престоятъ при скопската гара е доста дълъгъ — цѣли 40 минути. Изпратени съ ура и довиждане потегляме по течението на Вардара и следъ 2 часа сме на гара Велесъ. Иорданъ х. Константинъ Джинотъ, Райко Жинзифовъ, Кушевци, Весовци, „Гемиджийтѣ“ и пр. възкръсватъ въ паметта ни съ великия свой проявенъ героизмъ, съ цѣлата имъ преданостъ къмъ народнитѣ ни идеали. Не бѣха ли велешани първитѣ бѣлгари въ Македония, които следъ „истилѣма“ гласуваха почти единодушно за български владика? Нали тукъ сърбитѣ бѣха вложили всичкитѣ свои старания, цѣлата свирепостъ на пристрастната своя

власть, за да посърбятъ, да сломятъ великия духъ на българина, възпѣтъ преди 70 год. отъ Райка Жинзифова съ стиховетѣ му:

„За народностъ и за прѣвинж,
За бащина, за майчина языкъ . . .
Охридъ и Търновъ вече дали вѣкъ.

Македония чудна страна!
нѣма да бидитѣ грѣчка она!*)

Шума, гора и планина
Самий каменъ на тая страна
Птица и риба въ Вардаръ рѣка,

Живо, мъртво на свои крака
Ке станатъ и ке дадатъ отъветъ
На цѣла Европа на цѣлъ свѣтъ!
Я Българка сумъ, Българинъ сумъ я,
Българе живѣятъ въ тая страна“.

или както преди 90 год. величавеше българското достоинство Иорд. х. К. Джинотъ съ ултра патриотичнитѣ си сждения:

— И ако ме пита нѣкой — школски челоуѣкъ ли си или Болгаринъ? Язъ полноотъветенъ — Болгаринъ самъ. Че не е честно на моето славяно-българство да творама зло и лукавство. Правий Болгаринъ не лаже, не завидуе, не денгубуе, не лицемѣрствуе, не блудуе, за печена кокошка вѣрата си не размѣнуе. Болгаринъ произхожда отъ Богъ, Болг-а-ря — Богата рѣка, а прилагателното неправилно степенувано — Болий, Болший, виший, величайший. Поистинѣ — нѣма по величественъ отъ Болгаринъ. Болгаринъ чрезмѣрно ради, оре, сѣе, торгуе, воинствуе, вѣрностъ има, гостолубие, страхъ Божий, почитание своего царя, и всичко що е узаконено Богу и Царю . . . И моето благородно Болгарство не мя допуца да не бждамъ добѣръ, затова имама вѣра и надежда и любовь и челоуѣчество. Распаленъ самъ подобно Етна и Хекла, и вулканъ диамантовъ вѣнецъ ми кове¹⁾.

Распалени като него бѣха и неговитѣ произходящи „Гемиджитѣ“, чий о патриотизмъ като вулканъ свѣтна и раздруса отъ основи властъ и народъ въ Солунъ, хвърлиха свѣтлинния газъ, банката и 1 параходъ на въздуха и върху распалена клата отъ бомби сами разкжсаха месата си и туриха край на своя животъ въ знакъ на протестъ противъ игото, което тежеше така жестоко върху главитѣ имъ.

Въ Велесъ сж родени и двамата пламенни революционери поети Любомиръ Весовъ и Петъръ Кушевъ — синъ на гимназиялният директоръ Бано Кушевъ, убитъ отъ изменническа ржка почти предъ прага на своята кжца — и двамата славно загинали войводи въ борба противъ новата сръбска тирания въ Македония. Не възпѣха ли тѣ своята преданностъ къмъ родната страна съ свѣтли стихове?

На Велешката гара престоятъ бѣше доста дългъ. Силна мараня тежи върху цѣлата околностъ. Просто не може да се диша. Пече се аро-

*) Грѣчка — за сръбска не ставаше нито дума: всички сърби тогава признаваха Македония за българска и ни сърадваха при сполуката да си създадемъ своя българска екзархия.

¹⁾ Вижъ „Цариградски вестникъ“ бр. 44, г. 1851

матичниятъ велешки тютюнъ. Зрѣятъ царевици, бостани и зеленчукови градини, натоварени съ богатъ плодъ. Тукъ се раздѣляме съ илинденци — пратеници за гържествата въ Източна Македония — Щипъ, Кочани, Крушово, Струмица и Радовишъ, въ Тиквешко.

Презъ Бабуна пл. стремимъ се за Пелагонията. Нѣкой запѣва — „На Бабуна навѣсеното чело“, други имъ пригласятъ. На 2—3 к. м. южно изпѣква цѣлиятъ гр. Велесъ съ схлупенитѣ свои кжщи, такива каквито ги знаеме отъ преди 30—40 год. Нова сграда не се вижда. Както всѣкжде изъ Македония, така и тукъ сѣрбитѣ сж гледали само да обиратъ, да опропастяватъ, та, известни съ своитѣ богатства семейства, сж довели до просяшка тояга — да протягатъ ржка за кора хлѣбъ. Всичко каквото сж могли да сторятъ, за да посегнатъ върху препитанието и благого на велешани, власти и властници — сърби, сж сторили, но духътъ на сжщитѣ тѣзи велешани си остава все онази гранитна скала, о която сж се разбивали инородни и иновѣрни пропаганди. Въ скоро време подъ благодатнитѣ лжчи на свободата предприемчивитѣ граждани на Велесъ ще покажатъ предъ свѣта на какво сж способни тѣ. Следъ нѣкоя година само Велесъ ще надене ново рухо и величествени сгради ще се оглеждатъ въ буйнитѣ води на Вардаръ, буйни, какъвто е буенъ и буденъ духътъ на предприемчивия велешанинъ.

*

Разклоненията на Бабуна сж предъ насъ. Тренѣтъ пѣхти и се изкачва по висинитѣ. Тунели единъ следъ другъ се следватъ. Не успѣли да затворимъ всичкитѣ прозорци, вагонътъ се изпълня съ задушливъ сѣрливъ димъ, нѣщо ни придушва. Общо закашлюване. Съ лзи протичатъ отъ очитѣ ни Най-после проблѣсва. Отваряме прозорцитѣ и всички се надвесваме по тѣхъ.

Навлѣзли сме въ Азотъ, единственото мѣсто въ което се бѣше настанила сръбската вѣоржжена пропаганда. Мѣстото — бедно, пусто, голи ридове и канари — е принуждавало населението му да дири прехраната си на гурбетъ. Мнозинството отъ него настанено въ Бѣлградъ, употребени сж били простени и неппростени сръдства да го отклонятъ отъ историческия пжтъ на неговитѣ предци. Рушвети, подкупи предъ паши и беѣове сж принудили нѣколкото българска села въ Азотъ да преклонятъ глава, но това стана едва презъ 1907 г следъ трагичния край на войводата Ив. Наумовъ Алябака, смъртния врагъ на сръбиянството. Азотъ и Порѣчието си останаха единственитѣ оазисъ, въ който се бѣ разположила сръбската пандурщина. Отъ тукъ нататкъ тя не смѣя да прѣлази, защото знаеше що я очаква. Нѣколкократнитѣ ѝ набѣги по сѣседнитѣ райони бѣха твърде злополучни за нея. Ничатъ се гаритѣ — всичко на брой 4. — Други села не се виждатъ Чудимъ се какъвъ е билъ смисъла на тази трудна и скжпа линия. Икономическиятъ и стратегическиятъ подбуди не се виждатъ, а е строена толкова мжчно и съ толкова много сръдства.

Но съ сръдства разполага „великата Сърбия“ — нали тя дере кого както желае? Не може да бжде другъ поводътъ освенъ довода на Бабунски, на чието име е била посветена II-та следъ Велесъ гара: „Азотъ ни остана вѣренъ. На вѣрността

съ вѣрност да се отговори. Да имъ построимъ една линия денъ и ноцъ свирка да имъ свири!“

Но съ изчезването на сръбската власт изчезна и сръбиянството на Азотъ. Тукъ сж Орѣше и Папрадища — миячки села, а миякъ може ли да бжде другъ освенъ най-здравъ! вокласенъ българинъ! Нали Даме бѣше миякъ? Нали Смилевци сж мияци, миячко е и цѣло Рѣканско, а тукъ не е стѣпвалъ чужди кракъ. Въ Рѣканско, въ Дебърско, Кичевско, Тетовско не се е чула грѣцка дума въ българскитѣ цркви: тукъ сж Св. Иоапъ Бигоръ, Св. Пречиста, — вѣковни български тврдини.

Линията образува редъ зигзаги надъ Богомила, селото на Петъръ попъ Арсовъ. единъ отъ шестимата основатели на революционната организация. Тихъ, таенъ, навжсенъ, като „навжсеното на Бабуна чело“ нейниятъ синъ Петъръ п. Арсовъ скри въ себе си всичитѣ тайни на организацията, за чието създаване и закрепване бѣше вложилъ младенчески сили. Вѣчна да бжде паметъта му

Единъ последенъ тунелъ, изминатъ въ продължение на 7—8 минути, откри предъ насъ Баба Бигла, Пелистеръ, Мариховскитѣ и Нидже пл., Каймакчаланъ, който бѣше ополъ сръбитѣ съ военна слава. Нещастнигѣ. Търпѣли поражения 3 години наредъ — удало имъ се бѣ едно сражение — какъ да го не ценятъ? То не бѣ чисто тѣхно дѣло, но нали „Що е юнакъ, все е сръбинъ?“

*

Летимъ къмъ последния пунктъ на нашето пътуване днесъ. Открива се предъ насъ Пелагонийското поле дълго 60—70 к. м Ето и „Маркуй кули“ съ „Златовърфъ“ и „Трескаецъ“, — така ги наричатъ прилепчани — които бдятъ и съ легендитѣ си пазятъ народностния духъ на българитѣ въ цѣлата област.

Тробоадуре разнасятъ славата на Самуила и страданията на 15-тѣ хиляди ослѣпени отъ Българоубиеца воители, и въ з п ъ в а х а Крали Марка съ неговата коня Шарколия а въ най-ново време подвига на Чемковъ и Гавазовъ, които първи дадоха примѣръ, какъ революционерътъ трѣбва да посрѣща смъртта си, за да запази тайнитѣ на организацията. Преди повече отъ 100 год. (1838) въ Прилепъ е осветена новопостроената бълг. црква Св Благовещение, а въ първитѣ год. следъ освобожд. на България тукъ бѣ свиканъ първиятъ конгресъ на бълг. учители. Пере Тошевъ, Гьорче Петровъ бѣха едни отъ стѣлбоветѣ на В. М. О. Р. О. Петъръ Мирче и Гога Ацеви бѣха прославени войводи въ Прилепско, Мориховско, Лютиевци, Пешковци и пр.

На прилепската гара се стовари почти цѣлиятъ тренъ: 350 души крушовчани останаха да продължатъ пътя до Крушово, да се поклонятъ предъ паметъта на героитѣ при „Мечкинъ камъкъ“ павши на полобрани за вѣру и отечество.

*

Вече денътъ бѣ превадилъ. Влакътъ, олекналъ отъ товара си, плъзга се бързо нанадолу по Пелагонийското поле, наслано съ голѣми тежки снопове жито, плодъ на черенъ български трудъ. Пелгония, равна като тепсия, е обработена по чудодееенъ начинъ — лежи 6—8 метра широки надиплени леко сводообразно съ дълбоки бразди

помежду имъ, за да се изтича по-лесно дъждовната вода—да не прокисва въ нея растителността. Педя праздно пространство не е останала неизползувана. Тютюни великолепени се зеленѣятъ до кждето око то ти види. Това обрѣща вниманието на всички. И се питаме — каква ли райска градина ще избухне тукъ, когато просвѣтената българска власт пресуши мочури и блата по р. Църна и когато се премахне маларията, която всѣко лѣто сло-

Гьорче Петровъ

мьява жизненитѣ сили на трудолюбивото население; когато българскитѣ агрономи трѣгнатъ да просвѣтяватъ будния и възприемчивъ бълг. земледѣлецъ; когато дървеното рало се замѣсти съ желѣзния плугъ и когато съответнитѣ на почвата и климата култури замѣстятъ първобитния начинъ на обработване земята! И въ това отношение презъ четвѣртвѣковното си владичество сръбитѣ не бѣха вложили никакъвъ интересъ за подобрене положението на тѣзи измжчвани презъ вѣковетѣ земледѣлци. Стремлението имъ е било да държатъ въ невежество чуждия за тѣхъ елементъ, да тѣне колкото се може въ по-голѣма мизерия той, за да може по тоя начинъ да стане по-лесна плячка за похитителскитѣ имъ намѣрения.

Разстоянието Прилепъ — Битоля цѣлятъ 4 гари. Ето тамъ на североишт. е Кадино село, въ което загина войводата Методи Патчевъ и седемтъ му четници, всички сложили собствено-рѣчно край на живота си, за да не паднатъ въ рѣцетѣ на тирана, така както презъ м. априль 1905— отвждъ Баба пл, въ с. Церъ, загинаха Христо Узуновъ — отъ Охридъ, Ванчо Сърбаковъ — отъ с. Вранещица — Кичевско — заедно съ 13 момци юнаци, застреляни се единъ други всички до единъ. Предъ насъ е с. Могила, което тъкмо преди възстанието бѣ унищожено отъ турска артилерия заедно съ войводата Параскевъ Цвѣтковъ и неговитѣ 13 вѣрни другари, които издържаха едно сражение отъ 24 часа и погубиха 150 войника.

Тѣзи подвизи народътъ е възпѣлъ въ създадения революционенъ епосъ. Неможейки по другъ

начинъ да изрази своята признателност къмъ пролѣлитъ заради свободата му кръвта си герои, македонскиятъ българинъ имъ сви вѣнци отъ най-сѣкровениотъ свои чувства, възпѣ ги въ чудесни стихове, нагсди имъ и мелодии, които презъ вѣковетъ ще напомнятъ на поколѣнѣята колко е скѣпа свободата, колко материални и духовни срѣдства сѣ иждивени за нея, върху каква грамада отъ юнашки кости тя е съзидана, колко майки сестри и невѣсти сѣ потъмнявали живота си съ черни чумбери за тѣхъ, колко деца и старци оставе-

Пар. Цвѣтановъ

ни на собствената си сѣдба сѣ влѣзли преждевременно въ гроба и какъ трѣбва да се тачи придобитата най-после свобода, какъ трѣбва да се боримъ противъ вжтрешни и вѣншни врагове, за да я запазимъ на вѣчни времена.

*

Нощенъ здрачъ застила шаринето. Омарна синева обогря политъ на планинитъ, които елипсовидно обграждатъ цѣлата Пелагонийска равнина. Тукъ-таме пѣтпѣдѣкъ нѣкој, подплашенъ отъ тресѣка на колелетата на влака издигне се и като захвърленъ камѣкъ падне тежко всрѣдъ зеленъ шубрѣкъ. Яга врѣни прекосватъ небето и следъ пакостенъ пиръ се прибиратъ за нощенъ покой. Селяни, натоварили златни снопове, бързатъ да насадятъ гумно — отъ ранно утро благодатна вършитба ги очаква Други излѣзли по царевници и бостани, исправятъ гордо станъ, радостно махатъ шапки и българско ура се изтрѣгва изъ дълбинитъ на гърдитъ имъ. Последни слѣнчеви лѣчи освѣтѣватъ върховетъ на Пелистеръ, все още покритъ съ своята бѣла плащаница, окичена съ бисери и изумруди, отразяващи вечерния свѣтликъ.

Ето хълмоветъ предъ Битоля — Кърклино-Рашани, отъ чийто червеносемъ лозята изсмукватъ слачь и ароматъ отъ македонската земя. Оризари. Еврейскитъ и турскитъ гробища. Св. Недѣля! Нѣщо ни придушва. Сърцето ни по-силно затуптява. Притиска нѣщо гърлото ни — то се свива и сълзи заливатъ очитъ. Св. Недѣля! — Люлката на българското освѣстяване, отправния пунктъ на ре-

волюционната дейностъ на центроветъ източно отъ Битоля, упокойното мѣсто за всичко що ни е било най-близо до сърцето. Не бѣше ли тѣхниятъ духъ, койго що току ни бѣше развълнувалъ толкова силно? „Сѣното“. Деца, жени съ ура ни приветствуватъ. Ени махала — Булгаристанъ маалеси, както я наричаха турцитъ — сѣщо. Драговоръ, — по всѣка пресѣчна улица свѣтъ — викатъ ура, та се кжсатъ. Какво е това многолюдие събрало се тамъ къмъ баира? Гарата. Военна музика проехтява. Посрѣщачи — долавя ли се числото имъ? — нахвърлятъ се върху ни — ще ни удушатъ. Мжже жени, можемъ ли да ги познаемъ кои сѣ? Та близу 4 десетилѣтия не сме се видѣли. Старитъ изумрѣли, младитъ остарѣли. Деца се народили — и тѣ възрастни станали. Знаемъ ги само по име — за нѣкои и това даже не знаемъ: кореспонденцията нали ни бѣше забранена? Често тя донасяше най-голѣмо зло за невинни близки, заради това бѣхме решили не безъ болка на сърдце — да се лишимъ и отъ удоволствието, койго би трѣбвало да ни донася тя.

Събираме се на челното мѣсто. Бурното ура едвѣз атихва. Развълнувано съ думи топли сърдечни, г. архит. Н. Кротевъ, кметътъ, поема: „Щастливъ се считамъ, че менъ се падна високата честь да ви приветствувамъ отъ страна на битолското гражданство съ добре дошли въ рѣдния ви кжтъ васъ илинденци, който отъ младини бѣхте се нагърбили съ тежкия кръстъ да се борите за свободата на тази хубава бѣлг земя, за която бѣлг. народъ е далъ толкова скѣпи жертви . . . Речѣта му вдъхновена, прочувствена, на нѣколко пѣти бѣ прекжсвана съ одобрения и ура отъ посрещачи. Музика, „Шуми Марица“, ново ура! г. Лазаръ Томовъ, председателтъ на Илинденската организация, силно развълнуванъ съ пламенни слова изравява нашата радостъ, че най-после се сбждна цѣлъ половина вѣкъ лелеяната наша мечта да видимъ свободни нашитъ братя, да видимъ тази чудесно красива наша татковина осияна отъ лѣчитъ на свободата заради която безчетъ български синове пролѣха юнашка кръвь — и завършва съ ура за Царя, за Хитлеръ, за Мусолини и пакъ „Шуми Марица“ пакъ „Изгрѣй зора на свободата!“ Шествие цѣло потегля за военния клубъ. Тукъ се опредѣлятъ квартири за гоститъ. Всички сѣ настанени Прославеното гостоприемство на битолчани е запазило всичката си топлина, цѣлата си преданностъ.

Дълбокиятъ мракъ не ни позволява да доловимъ състоянието на Битоля. На утринѣта, 31. VII, трѣгваме за първи впечатления . . .

Битоля, име славно, име велико. Битоля, свѣтилнице въ храмъ великъ, кжде не се чу твоятъ подвигъ! Битоля, просвѣтенъ културенъ центъръ на далеченъ български край, лостъ, който неуморно движи цѣлата революционна машина и опжтѣва борцитъ къмъ преданностъ и саможертва, кжде не се чу твоята слава? Не напраздно тебъ народътъ е възпѣлъ! Твоитъ синове, предани жреци въ отечественъ олтаръ свещенъ, изпълниха своята гражданска повинностъ безъ шумъ около себе — колкото достойно, толкова и скромно. По-скромни отъ най-скромнитъ, тѣ те издигнаха до недостигнатата висота.

Каква те Битоля оставихме, каква те намираме? Въ коприна и доволство ти плуваше, вехта

окжсана, те заварваме. Кой зълъ духъ, коя проклета дѣсница така жестоко те ограби, опустоши? И, о чудо, на чудесата! Въпрѣки всичко ти запази твоя духъ, твоята национална гордостъ. Презрѣ ти имотъ и спокойствие и издържа изпитанието отлично, съ отличенъ успѣхъ: твоятъ народъ, не се подаде предъ заплаха и предъ пищни обещания. И за това ти си ни по-мила, по-сжпа. И за това ти приличашъ погледигъ на цѣлото българско

общество. На поклонение при тебъ ще се стичатъ българи отъ всички краища на българската земя. Стегни се Битоля, въззема се — нѣма вече кой да трови твоитѣ дни! Всички те величаятъ, всички ти привличашъ. Всички симпатии на властъ и народъ ти гарантиратъ подкрепа искрена и сърдечна. Тебъ свѣтло бждеще очаква. Ти пакъ ще си старата Битоля, „дей гиди бабамъ Битоля!“

К. Хр. Сов.

ПРЕПОРЕЦЪ НАДЪ ОХРИДЪ

Ей на югъ зората грѣйна
новъ животъ се роди тамъ
българската мисль дейна
прѣсна се отъ храмъ въ храмъ.

Нашитѣ душмани подли
що ни тѣпчиха безъ жаль
в' буйна Струма, в' Вардаръ горди
вѣченъ сънь ги е приспаль.

Смѣло препорецъ се вѣе
надъ Охрида градъ свещенъ
Ангеларий още сѣе
слово българско — нашъ блѣнь.

Климентъ вихренъ се понесе
отъ Преслава чакъ до Дринъ
Пѣсенъ българска ороси
съ аромата на жасминъ

А Наумъ, съ обитель света
вѣра българска скрепи
той остави намъ завета:
„Българино, недей спи!“

Кр. Илиевъ

Размѣнени телеграфически поздравии:

Томовъ председ. Илинденската
организация въ Битоля

Вамъ и на илинденци благодаря сърдечно за приветствията по случай чествуването на величавата илинденска епопея подъ благодатнитѣ лъчи на свободата. На всички ви изпращамъ моитѣ искрени поздравии и благопожелания.

Царьтъ

София двореца,

Царю! Благодарение на мждрата Ваша политика днесъ илинденци величаятъ своето освобождение. Цѣла Битоля кѣнти отъ чрезвичайна радостъ и отправя топли молитви Богу да дари здраве и животъ Вамъ и на царския Ви домъ, за да закриляте обединението на цѣлокупния български народъ.

Председателъ Илинденската
организация *Томовъ*

София, Министъръ Председателю,
Д-ръ Богданъ Филовъ

Тържествуюци, илинденци Ви отправятъ своитѣ най-сърдечни поздравления и благодарности за всичко сторено отъ Васъ за освобождението на родната имъ земя съ най-свѣтла надежда, че ще вложите всичкото си родолюбие, цѣлата Ваша мждростъ и дейностъ за доосвобождение на останалитѣ вѣнь отъ границитѣ на България наши брата, ожидаващи тѣй силно свободата.

Председателъ Илинденската
организация *Томовъ*

Г-нь Лазаръ Томовъ, председателъ илинденци, въ Битоля.

Бѣжанцитѣ и емигрантитѣ изъ Лозенградско и Бунар-хисарско, Люлебургаско и цѣла одринска околия въз-

торжено приветствуваме всички илинденци за подвига ви преди 38 години и съ щастливо постигнатото до сега освобождение съ дълбокъ поклонъ предъ паметъта на загиналитѣ ваши другари. Сжщата 1903 г. на Преображение нашитѣ бащи и брата подеха сжщата борба за свобода на българина, като се дигнаха на възстание въ хайдушката Странджа планина и равна Тракия. Пакъ дружно македоноодринци се борѣха въ балканската война и при Мерхамли край Марица съ пленяването отряда на Яверъ паша и съ отбиването неприятелския десантъ при Булаиръ на Мряморно море доказаха, че и по оржжие сж достойни брата на храбрия български войникъ, както и съ крѣвитѣ борби презъ всесвѣтската война отъ 1915 до 1918 година.

При Криволакъ, Бѣласица, Яребичницитѣ, Дойранъ, Гевгелий и прочее дето рамо до рамо съ българския и германския войникъ отстоявахме правото си на сжществуване като единъ народъ отъ Дунавъ до Бѣло море и отъ Черно море съ Странджа до Охридското езеро и Шаръ планина, която борба сега се довършва отъ победоноснитѣ германски войски. Да живѣятъ илинденци, да живѣе цѣлокупна България, да живѣе Негово Величество Борисъ III, царъ на българитѣ.

Председателъ дружество „Тракия“
Никола Константиновъ

До господина председателя
на Илинденската организация
Битоля

Въ дни на всенародна радостъ за освобождението на родна Македония, членоветѣ на Македонския наученъ институтъ се покланятъ предъ величавото дѣло на илинденци, създагелитѣ на ненадминатата героична илинденска епопея, която прогласи на цѣлъ свѣтъ волята на македонскитѣ българи за свободенъ духовенъ и политически животъ.

Днес кога то, след 38 години, преживелитѣ илинденци, щастливи да видат своето родолюбиво дѣло увѣнчано съ успѣхъ, сѣ се събрали да отпразднуватъ тържествено годишнината на славното илинденско възстание въ свободна Битоля, центърътъ на тоя героиченъ подвигъ на бѣлгарския духъ, членовѣтѣ на Македонския наученъ институтъ се покланятъ предъ паметъта на загиналитѣ герои, а на живитѣ ветерани на македонското освободително дѣло пожелаватъ здраве, бодростъ и дълъгъ животъ, за да се радватъ на стопанския и културенъ разцвѣтъ на милата родина въ границитѣ на мощна обединена Бѣлгария:

Председателъ: *Н. Стояновъ*

Общогражданския
комитетъ, Битоля

Всебѣлгарскиятъ Съюзъ отецъ Паисий взема вседушевно участие въ радостъта на празнуванитѣ съ смиренъ поклонъ предъ свещенитѣ сѣнки на загиналитѣ илинденци, съ прослава на живитѣ герои илинденци съ вѣра че вѣчна ще бѣде изгрѣлата надъ македонската земя свобода, изкупена съ вѣковни усилия, страдания и жертви на цѣлокупния бѣлгарски народъ за цѣлокупна Бѣлгария.

Зам. председателъ проф.
Г. п. Геновъ

До господинъ председателя на илинденскиятъ тържество въ гр. Битоля

Господинъ председателю,

Днесъ цѣлокупна Бѣлгария изживява дни на велика радостъ, поради даруваната свобода на всички наши брата, стояли до скоро подъ тежко непоносимо робство.

На виновницитѣ за тая велика радостъ на всички бѣлгари, която Вие *илинденци* днесъ манифестирате по особено тържественъ начинъ, трѣбва да имъ отблагодаримъ. Това сѣ: Германскиятъ националенъ великъ водачъ — гениалниятъ герой *Адолфъ Хитлеръ*, италианскиятъ великъ водачъ *Бенито Мусолини* и нашиятъ любимъ високополитичонъ и мждъръ Царь — *Н. В. Борисъ III Царя на бѣлгаритѣ!*

Въ тоя тържественъ моментъ, дълъгъ се налага намъ да си спомнимъ за *штанитѣ брата светци илинденци*, за тия що преди 38 години, въ името на Божественитѣ и чорѣшки закони, водиха неравна борба и сложиха кости по роднитѣ поля и планини срещу душманитѣ народни!

Дружеството на запаснитѣ офицери въ София, се прекланя предъ светата паметъ на *светцитѣ герои Илинденци* и молитствува Всевишния да успокои борческитѣ имъ души, а на Васъ живитѣ борци — Богъ да дарува дълъгъ животъ, здраве и сила, за да направимъ *Велика Бѣлгария* цвѣтуща и могща страна.

Да живѣятъ илинденци!

Да живѣе Н. В. Царьтъ на бѣлгаритѣ Борисъ III.

Да живѣе велика цвѣтуща и могща Бѣлгария!

Ура!

Председателъ: Полковникъ *Шингаровъ*
Секретаръ: Зап. Полковникъ *Илчевъ*

Битоля, Илинден-
ския комитетъ

Подофицерскиятъ съюзъ се покланя предъ паметъта на жертвитѣ презъ възстанието и отдава почитъ на жи-

витѣ. Нека илинденската епопея вдѣхновява младитѣ поколения къмъ дейностъ за укрепването на Бѣлгария и величието на Царя.

Председателъ: *Иосифъ Робевъ*

Г-нъ Лазаръ Томовъ, предс.
илинд. организация, Битоля

Чрезъ Васъ Македонската Емиграция отъ старитѣ предѣли на Царството се прекланя предъ героизма и жертвитѣ на илинденци. Богъ да прости загиналитѣ, слава на живитѣ.

Предс. на Съюза Македонскитѣ братства генералъ *Коста Николовъ*

Комитета отпразднуване
Илинденъ въ Битоля

Отъ името на живитѣ костурски борци, които така спонтанно повсемѣстно възстанаха на Илинденъ като оспорваха цѣли четири месеца правото на султана дали той е владѣтель на Македония или комититѣ. Прекланямъ се смирено предъ паметъта на загиналитѣ илинденци и пожелавамъ здраве и бодростъ на живитѣ да довършатъ окончателно дѣлото на обединение всички бѣлгари, между които трѣбва да бѣдатъ приобшени и тѣзи, които населяватъ долините на Бѣлица, Берикъ и Бистрица бѣла както и около склоновѣтѣ на легендарнитѣ планини Вичо и Грамосъ, за да ви кажемъ до скоро виждане въ борческото Костурско — за живитѣ илинденци отъ Костурско.

Лазо Киселинчевъ

Комитета за отпраздуване на Илинденското възстание въ Битоля

Ветеранитѣ отъ Македоно-одринското опълчение свѣрзани по духъ съ славната епопея на илинденското възстание, което подпомогна за осъществяване идеалитѣ на бѣлгарския народъ, изпращатъ сърдечни привети на беззаветнитѣ борци за свободата на Македония илинденци

Председателъ: *Миланъ Дамяновъ*

Г-нъ Лазаръ Томовъ, председателъ
илинденската организация въ Битоля

Величествената илинденска епопея ще освѣтли като най-ярка звезда и ще освѣтява пята на възходъ и величие на цѣлокупна Бѣлгария, която ще пребѣде въ вѣковетѣ. Вѣчна слава на илинденци.

Миланъ Топлодолски
Председ. Д-во Инвалидъ, София

Г-нъ Лазаръ Томовъ председа-
тель Илинденската организация

Пострадалитѣ отъ войнитѣ, които въ епичнитѣ войни за народното обединение следъ Бѣлгария пострадаха най-много за нея, сѣ особено щастливи че дочекаха съ останалитѣ живи илинденци и цѣлия бѣлгарски народъ осъществяването на народния блѣнъ. Днесъ, кога то обединениятъ вече бѣлгарски народъ отъ всички покрайнини на велика Бѣлгария празнува 38 годишнината на Илинденската епопея, пострадалитѣ отъ войнитѣ съ чувство на смирение се покланятъ предъ дивнитѣ подвизи на падналитѣ герои светии въ тая неравна борба съ тиранина, а къмъ останалитѣ живи ратници отправяме възторжени поздравления и пожелания да се гордѣятъ съ своитѣ некогашни гигантски усилия, съ които допринесоха за днешната свобода и щастливи, нека тѣ се радватъ на нея средъ

своитѣ близки въ китнитѣ имѣ родни мѣста. Всичко за велика България. Ура!

Ганчо Анастасовъ
Предс. на Съюза

За г-нъ Лазаръ Томовъ предс.
илинд. организация въ Битоля

Възпрепятствуванъ за личното участие на днешното тържество, изказвамъ моята дълбока почитъ къмъ паметта на покойниците илинденци и отправямъ сърдечни поздрави къмъ живитѣ. Богъ да увѣковѣчи свободата на Македония.

Предс. шуменския клонъ „Илинденъ“
Йорданъ Тренковъ

Председ. на ръководното тѣло
илинд. организация гр. Битоля

Отъ брѣга на тихъ бѣлъ Дунавъ ви приветствуваме и цѣлуваме челата на всички живи бойни другари. Слава вамъ, поклонъ предъ падналитѣ за свободата, за които вѣчно ще скърбимъ и жалеемъ миръ на душата имъ.

Илинденци отъ *Русе*

Комитета отпразднува
Илинденъ въ Битоля

Щастливи сме да поздравимъ сърдечно въ освободено легендарно Крушово живитѣ борци сътворили великата илинденска епопея, която като неугасимъ фаръ ще освѣтлява на вѣки пѣтя на иднитѣ поколѣния за изграждане велика и благоденствующа обединена България. Поклонъ предъ безкрѣстнитѣ гробове на падналитѣ за свободата илинденци.

Македонска народна банка

ИЗГРѢВЪ

Ти вѣка петъ подъ чуждѣ яремъ
Забравенъ бѣ и угнетенъ,
Народъ юначенъ и съ подемя,
Съсъ мисль трезва просвѣтенъ.

Създаде синове отборъ,
Апостоли отъ чистъ гранитъ,
На всичко зло да сж отпоръ,
Живота твой да е честитъ.

Наследникъ смѣлъ на Караджа
Бѣ Гоце Дѣлчевъ и той прѣвъ
Катъ нѣвгашния Ахмаджа
Пролѣ въвъ храма своята кръвъ.

Борци плеада за честъта
На своя родъ измрѣха тамъ,
Но грѣйна слънце и вестъта
Се прѣсна съсъ божественъ пламя:

Свободни сме по вси страни
Отъ Дунавъ чакъ до „Черни Дринъ“
Не страдай, майко, престани,
Свободно диша твоя синъ.

Г-нъ Лазаръ Томовъ, председателъ
на Илинденската организация въ Битоля

Отъ Скопие, като чувствуваме паметта на падналитѣ борци Илинденци за първи пѣтъ, отправяме нашитѣ другарски поздрави на живитѣ илинденци съ пожелание да доживѣемъ обединението на цѣлия български народъ.

Председателъ: *Василь Алексиевъ*

Г-нъ Лазаръ Томовъ, председателъ на
Илинденската организация въ Битоля

Г-нъ председателю, делегатитѣ илинденци въ свободно Скопие изпращатъ чрезъ Васъ на всички живи илинденци своитѣ братски поздрави и пожелаваме да достигнемъ общия нашъ идеалъ.

Делегацията: { *Андрей Кожухаровъ*
Георги Ацевъ
Ангелъ Георгиевъ

Илинденцитѣ въ Битоля

Здравѣйте, ветерани. Богъ да прости умрѣлитѣ.

Свещеникъ Никола Кундаковски

Кичевско, Вранешница, боенъ другаръ

Г-нъ предс. Илинденъ въ Битоля

Приемете отъ Черноморието поклонъ предъ падналитѣ безсмъртни илинденци за свободата. Чрезъ васъ поздравявамъ живитѣ дейци.

Димитъръ Зулумовъ

ПОСЛЕДНА ГРАНАТА

Споменъ пазя и до днесъ
отъ последния ни бой.
Двама бѣхме, но съсъ честь,
срещу врагъ безчиленъ — рой.

Ний единъ до другъ, безъ страхъ,
зорко дебнѣхме предъ насъ!
Димъ се вдигаше и прахъ —
смъртъта витаешѣ тозъ часъ.

И шрапнель се въ мигъ тресна
кобни шепнѣше слова.
Въ първий редъ се той прѣсна,
на смъртъта бѣ туй зова.

А по-късно въ лазаретъ,
азъ го видѣхъ, пакъ до менъ.
Бѣше слабъ и много бледъ —
ние двама бѣхме въ пленъ.

Родна майко, зарадъ тебъ,
дадохъ буйна, млада кръвъ;
пакъ ти давамъ святъ обетъ:
ще умра за тебе прѣвъ.

Кр. Илиевъ

Илинденъ въ Битоля

Нѣма по-голѣмъ празникъ за битолчани отъ Илинденъ. Въ никоя друга българска земя Илинденъ не се тачи толкова много, както въ Битоля. Може би защото въ никоя другъ населенъ пунктъ участието въ подвига му не е било толкова силно, колкото въ Битоля. Битоля бѣ душата на Илинденското въстание — тя го създаде, тя го подготви, тя го ръководи, тя го издигна, тя го възвеличи и го покри съ неуведаема слава.

И въ турско време и подъ сръбската тирания Илинденъ се е празнувалъ отъ цѣлото българско гражданство, но тържеството отъ настоящата година по нищо не може да се равни съ празненството подъ чужди режими — тогавасамо сърдцата сж ликували, устата сж били заключени: шпиони дебнѣли кой какъ ще изрази своята радостъ и присждата, глобата и наказанието били готови, та празненството било непълно. Тази год. то бѣше пълно равно: Македония е вече свободна!

Нѣколко дчи преди празника касапскиятъ еснафъ помолилъ да му се разреши да снабди съ месо населението въ петъка преди Илинденъ — иначе месо нѣма до има. „Но 2. VIII. не е официаленъ празникъ“, съобщаватъ имъ. — По официаленъ, по-тържественъ день отъ Илинденъ за насъ битолчани не съществува“ заявили тѣ и въпросътъ билъ разрешенъ.

На 1.VIII. сл. пл. почнаха да се мѣркатъ изъ улицитѣ празнично облечени хора, надошли отъ поотдалеченитѣ отъ Битоля села. Старата носия, съ чудесно съчетанитѣ жълто-оранжеви съ червено цвѣтни везове, характеризиращи битолската селска носия, вече не се срѣща. Оризарки сж се освободили отъ тежкитѣ пояси, пафти и сребърни накити. Саи, прошарени съ черни гайтани и бикмета, образуватъ носията на селянкитѣ отъ полскитѣ и подпланински села, Хубави, здрави, снажни, спретнато облечени селянки красятъ улицитѣ на Битоля. На вечерната служба „Св. Богородица“ е добре посетена отъ богомолци. Въ 7 часа въ кино-театъръ „България“ стана тържествено събрание. Тукъ сж представителитѣ на военнитѣ и административни власти, видни граждани и селяни. Областниятъ училищенъ инспекторъ г. Конст. Църношановъ съ силно патриотична речъ подробно обрисувa основитѣ и развоя на македонската революционна организация, борбата на макед. българинъ преди, презъ и следъ илинденското въстание и възпѣ подвизитѣ на отдѣлни лица и групи, дали своя животъ за свободата на Македония.

Зарята, която обикновено при подобни тържества се устройва, но поради технически причини не станала въ Битоля, бѣ отлично замѣнена отъ речъта на пламенния ораторъ. Той изнесе имената на най-виднитѣ революционери загинали въ народна бранъ, или пощадени отъ сждбата и още живи герои, мнозина отъ които присѣтствуваха на самото събрание.

Голѣмъ трудъ си бѣ далъ г. Църношановъ, за да приготви своето слово. Отпечатано и разпространено въ хиляди екземпляри, то би дало пълно освѣтление на неосведоменитѣ върху извършения на Илинденъ подвигъ. Трогателно патетично, на много мѣста то извикваше бурни одо-

брения. Саможертвата на хилядитѣ борци изтрѣгна не малко сълзи всрѣдъ слушателитѣ.

Тържеството бѣ въ пълнен ходъ. Предвиждаше се импозантността му. Вечерта всички локални препълнени съ празнуващи. Извиватъ пѣсни за Тома Давидовъ, за Георги Сугаревъ, за Парашкевъ Цвѣтковъ, за Йорд. Пиперката, Хр. Узуновъ, Мет. Патчевъ и за кой ли не самоотвержецъ — герой! И какъ ли се създадоха тѣзи чудни пѣсни, съ красни мелодии? И всѣки ги знае, и всѣки ги пѣе. И какъ ги пѣе — отъ все сърдце и душа! Всѣки чувствува, всѣки вичада, че героитѣ живѣятъ въ душитѣ на тѣхнитѣ почитатели, че подвигътъ имъ възпламенява, възгордава, възвеличава тѣхното смочувство. Горди, че отъ сръдцата имъ сж се излжчили великани—герои, изгубили младостъ и сили заради отечествената свобода, какъ може тѣ да не ги тачатъ, да не ги величаятъ, да не ги боготворятъ? Само изгубили човѣшкото си достоинство хора могатъ да захвърлятъ въ забвение извършеното патриотично дѣло. И днесъ, въ времената на разплохъ, които свѣтътъ преживява, народнитѣ герои се въздигатъ все на по-високъ и по-високъ пиедесталъ, сливатъ се съ божеството и крепятъ духа на притисканитѣ свои брата.

И само така можемъ да си обяснимъ твърдостъта, гранитната скала, която представлява духътъ на макед. българинъ. Съ какво дѣло, съ чий подвигъ могатъ да се похвалятъ чужденцитѣ, които бѣха поробили страната ни? Нашественици—хулигани, подкупници — низвержени, посегнаха ли поне върху единъ властимеющъ, извършиха ли поне единъ подвигъ срещу тиранията. Самитѣ тирани, тѣ бѣха дошли въ подкрепа на тиранията и унищожаваша де що е българско!

* * *

Ранно утро. Улицитѣ пометени, оросени, зданията окичени съ народни знамена. Не рѣдко се срѣща и пречупениятъ кръстъ. Чаршията цѣла сътворена Битоля, тържествуваща, готви да заяви на цѣлъ народъ, на цѣлъ свѣтъ величайшата своя радостъ, че гордо се нарежда край всичкитѣ други български градове и дава клетва, дава обетъ, че както до сега презъ вѣковетѣ така и за напредъ тя ще пази българското достоинство, тя, Битоля, златниятъ подносъ въ ржцетѣ на свети Климента и Св. Наума, на светитѣ брата равноапостоли, поднасящи предъ българския царски тронъ скъпоценни изумруди — Охридъ и Преспа, Дойранъ и Егея и короната на Царя Самуила, за да възсъздадатъ величието на българския народъ, культуртрегерътъ всрѣдъ всичкитѣ славянски народи, а следъ тѣхъ шедствуватъ Самуиловитѣ витязи въ едно съ илинденци — илинденки, прекраснитѣ македонски девии на пѣвеца на Македония — Вазовъ, които:

„Попѣватъ му своитѣ невинни пѣсни
И втѣкнали си китки пращатъ му кликъ
На своя милъ кръшенъ и звученъ езикъ“.

„Св. Богородица“, въ която въ ранни детински години сме вишили къмъ светия тронъ нѣжни гла-

сове, е препълнена със богомолци. Епископъ Харатонъ, пристигналъ отъ София току преди самия празникъ, въ съслужение съ протосингела на митрополията Архимандритъ Тихонъ, даровитъ пѣвецъ и ораторъ, и шестима свещеника извърши тържествена литургия, а следъ нея на специаленъ аналой въ двора — панихида и молебенъ. Съ своя тихъ гласъ Негово Преосвещенство държа слово, което прикова всички. Дворътъ е препълненъ съ хора, така както се пълнѣше едно време, въ революционнитѣ години. Организации—кога успѣха да се сформировайтъ! — на илинденци, запасни офицери и подсъфциери, на бойци, на търговски и занаятчийски сдружения и съюзи, гимнастици, туристи и пр. сж подъ редъ. Ученици и уччки носятъ ликоветѣ на царското семейство и на видни революционери въ разкошно украсени съ вѣнци рамки.

Следъ тѣхъ духовенството, илинденци, бойцитѣ, запасното воичство . . . граждани и селяни, военна музика. Тукъ сж Цапарци, Гяваци, Буковци, Брусничани, Могилци, всички съ свои плакати, въ гиздава юначна носия. А какво се червенѣе тамъ на отсрещния брѣгъ на Драгозоръ? Всрѣдъ шаблонната гражданска носия блѣсти, нѣщо феерично живописно. Виждали сме го въ София, но не въ такава импозантностъ. Избързваме да видимъ Четемъ „Смилево“. Козма Георгиевъ ни представя предъ своя баща — дѣдо Георгия Чурановъ, — ржководителя на Смилевския революционенъ комитетъ, въ чийто домъ вифна първиятъ огънь на възстанието, който съ високъ гласъ бѣ запѣлъ: „Не щеме ний богатство, не щеме ний пари“ . . . тѣкмо когато е горѣлъ собственоржчно запаления отъ него неговъ ханъ. Щастливъ баща съ още пощастливъ синъ! А Смилевки, въ своята тържествена походка, сияятъ отъ радостъ. Хубави, стройни, съ снѣжно бѣли лица, отъ живитѣ имъ погледи се струи нѣкакво дворянско сияние, което омайва, поразява. Естествено инталигентни, тѣ внушаватъ уважение и почитъ. Смилевки биха правили честь на всѣко народно тържество и, ако би имало награди за красиви народни носии, винаги първата награда тѣмъ би била отреждана.

Шествието върви къмъ гробоветѣ на 2-та германски войника, паднали въ първия день на освобождението на Битоля, застреляни отъ сръбски войници закрити въ минарето на съседна една джамия. Гробоветѣ имъ сж на най-видно мѣсто — тѣкмо предъ военното коменданство. Заслужено. Главата на манифестацията е достигнала началния пунктъ, а краятъ ѝ още не се е отдѣлилъ отъ района на черквата.

Тѣкмо достигнахме градския часовникъ, тѣтнежъ нѣкакъвъ се зададе. Грѣмогласно ура проехтява и привлича погледитѣ на всички: отъ три камиона съ открити платформи наизкачватъ 150—160 леринчани, прекосили строго пазена граница — съ рискъ на живота си. При тази липса на превозни сръдства и горивни материяли, какъ тѣзи безстрашни юнаци, достойни представители на героично леринско, можаха да устроятъ своето пжтуване?

Призовани отъ духоветѣ на тѣхнитѣ бащи и дѣди, записани съ кръвъта си свѣтли, героични стихове въ илинд. епопея, тѣ не се убояха нито отъ неудобства и лишения, нито отъ смъртната опасностъ, що ги е очаквала на вражеската граница.

Скъпн наши братя, мили чада на измъчената македонска майка! Ний схващаме вашата горестна тжга по свободата, която още не е озарила вашитѣ горди чела! Но Българскитѣ Богъ е живъ, Той бди върху вашата сждба!

* * *

Въ отсъствието на г. областния директоръ тържеството се откри отъ околийския управителъ на гр. Битоля. Пламененъ ораторъ г. Хр. Гуцовъ произнесе стихийна речъ, отразяваща патриотичнитѣ чувства на цѣлия бѣлг. народъ. Той възвеличи подвига на падналитѣ нѣмски витязи, саможертвата на македонскитѣ борци и на двестетѣ хиляди български войскари, паднали заради величието на България, за свободата на поробенитѣ български братя.

Разкошенъ вѣнецъ бѣ положенъ и отъ началника на гарнизона, който съ свойственото си краснорѣчие извика възхищението на битолското гражданство, гордо че вижда между себе си достойния представителъ на храброто българско воинство. Ура за бѣлгарския царъ, ура за г. г. Хитлеръ и Мусолини проехтя въ най хубавата частъ на Битоля, нѣкога недостжгна за насъ българитѣ.

Вѣнецъ отъ страна на запасното офицерство бѣ поднесенъ отъ председателя му г. Хр. Ризовъ, председателствующъ и търговското д-ство въ Битоля.

Шествието потегли за Хатъ пазаръ — лобното мѣсто на Ал. Турунджовъ. Председателтъ на Илинд. организация г. Лазаръ Томъвъ възвеличи дѣлото на илинденци, поразили свѣта съ своето себеприказание. г. Мицко Романовъ изнесе въ подробности живота и безстрашието на увисналия на това мѣсто Ал. Турунджовъ, неговъ приятел и другаръ, съ когото сж прекарвали дълго време въ една и сжца килия на битолския затворъ.

Тукъ, на сжщото мѣсто, представителтъ на съюза на запаснитѣ офицери г. Генералъ Живковъ П. поднесе почитъта и поздравитѣ на своитѣ другари къмъ илинденци, къмъ тържествующа Битоля и Македония. Речъта му, силно прочувствена, бѣ изпѣтрена съ стихове отъ най-добритѣ наши поети.

Часътъ е вече 11 и пол. Лѣтното слънце почва да облива въ потъ празнующитѣ. Всички се отправятъ къмъ Св. Недѣля — последния пунктъ на праздненството. Тукъ почиватъ безбройни дейци за черковното и училищното ни обособление и герои — борци за по итическото ни освобождение. Отъ страна на Илинд. организация и на редакцията на Илюстрация „Илиндень“ — г. редактортъ К. Хр. Сочичановъ поднесе вѣнецъ върху гроба на Ал. Турунджовъ. Илинденското дружество въ Битоля и всички други организации поднесоха цѣтя и вѣнци върху гробоветѣ на падналитѣ за свободата на Македония български офицери и възстаници.

Тържеството завърши съ силно прочувствената речъ на известния на макед. емиграция въ България г. Козма Георгиевъ. Ораторъ отъ първа величина, въпрѣки умората, въпрѣки силната горещина г. Козма Георгиевъ прикова слушателитѣ около себе си. Речъта му, буйна, цѣтиста, призова сѣнкитѣ на падналитѣ герои и имъ възнесе прослава, каквато на това свето мѣстно не се е произнасяла. Той се позова и на акти-

внитѣ борци, които присъствуваха на тържеството. Смилевци, всички сж около своя трибунѣ. Дѣдо Георги Чурановъ сияе огъ радостъ. Цѣль обрнати въ слухъ, той величае себе си и поднася Вишнему благодарностъ, че е запазилъ живота му да види свободата и да се наслади на дарованията на своя синѣ.

Часътъ бѣ вече 1 и пол. и всички се прѣснаха по домоветѣ си за почивка.

Следъ пладне улицитѣ на Битоля сж изпълнени съ празнично настроена публика, отправила се къмъ Буковскитѣ лозя да види разкопкитѣ

на стария Хераклионѣ, къмъ Гургурчешме — за прохлала.

Вечерта се състоя банкетъ даденъ отъ Илинденци — битолчани. — Поканени бѣха представителитѣ на духовната, военна и административната власти, гоститѣ отъ София и видни граждани. Държаха се гостове, пиха се наздравици за Н. В. Царя, за г. Адолфъ Хитлеръ и г. Мусолини, за Илинденци, за Битоля и за цѣлия бѣлг. народѣ. Веселието продължи до полунощъ.

Битоля ще помни дълго Илинденското тържество.

К. Хр. С.

Илинденъ въ Кавадарци

По предварително начертанъ планъ отъ специална комисија, въ която бѣха представени учреждения и организации, председателствувани отъ кмета на града г. Балеви, се отпразнува Илинденъ. Рано сутринта пжтищата край града и улицитѣ въ него бѣха изпълнени отъ жители на околнитѣ села, дошли да участвуватъ на празнен-

Панихидата на общото гробкше въ гр. Кавадарци.

ството. На опредѣления часъ Гражданството масово се стече отъ всички махали къмъ черквата заедно съ селянитѣ. Следъ литургията въ черковния дворъ се извърши заупокойна молитва надъ гробовѣтѣ на тиквешкитѣ войводи презъ турския режимъ. — Добре Даскаловъ и Пешо Самарджиевъ, както и на нѣколцина четници, макаръ че сърбитѣ бѣха сринали и унищожили всичко, напомняше тѣхнитѣ гробове. Следъ това множество се отправи на общото градско гробище, отстояще на 1 клм вѣнъ отъ града. Тукъ при гроба на четника Лазаръ Гидовъ Асията се извърши обща упокойна молитва за всички покойници тиквешани, легални и нелегални въ борбата за свобода презъ турското и сръбското робство. Произнесено бѣ прочувствено слово отъ архиерейския намѣстникъ свещеникъ Данаилъ Зердевъ.

Къмъ 11 часа множеството се отправи къмъ голѣмия площадъ въ срѣдата на града. Хиляди души обкржжиха аналоя. Извърши се панихида за успокоение душитѣ на всички паднали въ борбата за свобода. създатели на величавата Илинденска епопея. При „вѣчная память“ грамадното множество на колѣне отдаде почитъ. Следъ това, въпрѣки извънредно голѣмата горе-

щина, множеството изслуша съ голѣмо внимание високопатриотичната речъ на Софийския гимназиаленъ учителъ Иванъ Илевъ Изво, родомъ отъ Кавадарското село Мързень Ораховецъ, живѣ съвидетелъ и участникъ въ събитията на чествуваната епоха, известенъ тукъ апостолъ въ борбата за свобода презъ сръбския режимъ, дошълъ нарочно за празника като пратеникъ на ръководното тѣло на Илинденската организация въ София. Речта бѣ дълга но никого не отекчи, защото се произнасяше живо и увлекателно на хубавъ чистъ матеренъ езикъ. Народътъ изслуша съ затаенъ дѣхъ цѣлата история на илинденското възстание, както и предшествувашитѣ го и последващи събития. Гърмогласно и продължително „ура“ разтърси много пжти въздуха. Българинътъ ликуваше отъ сърдце и душа особено при логичнитѣ докази на оратора, че нѣма вече сила, която да го откъсне отъ майката отечество — България, че е вече осъществена велелеяната му мечта да се обедини подъ скитѣра на своя любимъ, храбъръ и мждъръ Царъ Борисъ III и че занаяредъ Илинденъ става общонароденъ бѣлгарски празникъ.

Следъ речта цѣлиятъ народъ се отправи къмъ градския паркъ за обща трапеза. Всѣко семейство носѣше си приготвена за празника храна. Обѣдътъ мина при голѣма задушевностъ между гражданството. Музики и пѣсни огласяха

Общата трапеза на Илинденъ въ Кавадарци

до късно вечерта парка. Прочутото тиквешко вино подържаше веселието. Извиха се крѣшни народни хора, изпѣха се пѣсни отъ Ботевъ и войнишки отъ общоевропейската война. Особено често се повтаряше пѣсенята на полковникъ Борисъ

Дранговъ. За него държа тостъ школникътъ му, зап. офицеръ, Петко Панайотовъ, комисаръ по снабдяванетоъ въ Кавадарска околия. Разчувствуванъ народътъ (мнозина отъ които сж били Дрангови войници въ 5 мак. полкъ) реши да назове една улица въ града на негово име, както и да турне началото на фондъ паметникъ Полковникъ Дранговъ. Въ сжщото време бѣ пусната подписка

и се събра чувствителна сума за фонда. Предостави се на комитетъ — въ составъ: Дончо Шкартовъ, Игнатъ Ивановъ и Ив х. Василевъ да продължи подписката за досѣбиране на срѣдствата. Весел-ето пъкъ се пренесе отъ парка на градския площадъ и продължи почти цѣла нощъ при лунно освѣтление

С. П. Шемовъ

Илинденъ въ Щипъ

Щипъ, който даде свидни и скжпи чада, паднали въ жертва за родъ и родина; Щипъ — както го наричаше блаженопочивния Екзархъ Йосифъ „Перикловия вѣнецъ на екзархийската областъ“, защото заемаше челно мѣсто въ епохата на възраждането и черковнитѣ борби — единъ отъ първитѣ градове съ здраво и будно национално съзнание; Щипъ, който въ разгара на борбитѣ за черковна независимостъ, прѣвѣ заедно съ Скопие дадоха сигнала за прогонване на фанариотскитѣ владици отъ черквитѣ, а на последния грѣцки вла-

което нито смъртта, нито времето могатъ да разрушатъ — щастие, което се печели съ хиляди лишения и горчевини, съзида несломямата гранитна скала, върху устоитѣ на която се издигна македонската голгота — ето тоя Щипъ — щипското гражданство и околията на 2 августъ т. г. отдаде достойно дѣнь на почитъ къмъ всички починали борци за родъ и родина. Цѣлото гражданство масово присжтствува на панихидата, устроена въ паметъ на загиналитѣ илинденци и на всички паднали борци за свободата на Македония.

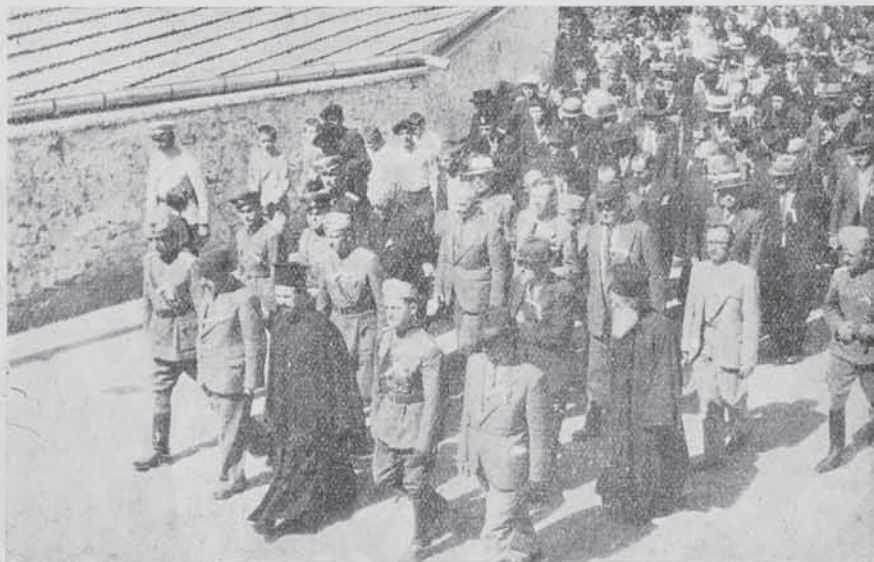
Панихида на гроба на Мише, Петъръ Грабовъ, Миланъ Кръстевъ и Мите Залчевъ за падналитѣ Илинденци.

дика, пристигналъ въ града презъ 1833 год. за архиер. служба, гражданството затваря черквата, а влашкия престолъ му изнася въ черковния дворъ; Щипъ, който мнозина назоваватъ „Витлеемъ на мак, освоб. движение“, защото излъчи достойни синове на родината, и Даме Груевъ и Гоце Дѣлчевъ — орловитѣ погледи на Македония — следъ учредителния конгресъ на тайната В. М. О. Р. Организация 1893 год. — тукъ бѣха отредили мѣстою — Щипъ съ околията да образуватъ първия таенъ револ. комитетъ и намѣриха достойни апостоли-последователи, та въ кжсо време бѣха разстлали мрежа отъ съзаклятнически комитети, които излъчиха титани борци, идеалисти апостоли революционери, пропити отъ възвишенъ идеалъ, съ рѣдко безпримѣрно себеотрицание, мнозина отъ които презрѣха блѣскаво матер. бждеше въ обикновенъ земенъ лъжовенъ свѣтъ, а въ себеотрицанието пожелаха и предпочетоха щастие,

Денъ 2 августъ, Илинденъ, стана неприсжтственъ день, Великденъ за гражданството, защото следъ 22 годишно робство, сега за прѣвѣ пжтъ се отдаде случай на гражданитѣ свободно да изразятъ чувствата си на почитъ за скжпитѣ жертви. Изработената предварително отъ общогражданския комитетъ програма по отпразднуване празника на Македония бѣ оповестена чрезъ печатни позиви. Въ надвечерието на празника — 1 августъ — предвидената „Заря“ се замѣни съ пѣсенъта отъ граждански хоръ „Покойници“ на следнитѣ мѣста: 1) предъ кжщата на Арсо Лазровъ, братъ му Тодоръ и синъ му Коце Арсовъ, който геройски сложи кости въ сражението въ с. Карбинци, 1903 год. въ четата на Геновъ и Бѣчваровъ 2) на лобното мѣсто, цето Мише Развигоровъ съ четницитѣ си — Петъръ Жабата Миланъ Кръстевъ и Мише Залчевъ трагично загинаха при сражението. Обсадени отъ цѣлъ полкъ редовна турска войска тѣ из-

горѣха въ пламѣцитѣ на запалената кѣща, въ която се бѣха залостили. 3) на лобното мѣсто, дето бѣха убити Мише Гавриловъ и синъ му Христо, защото сж били —единия баща, а другия братъ на водача на В. М. Р. О. — Ванчо Михайловъ — предъ кѣщата на последнитѣ. 4) Предъ кѣщата на Благой Мишевъ, младежъ идеалистъ, известенъ въ студентския процесъ — жестоко изтезаванъ и сетне безследно изчезналъ. 5) Предъ кѣщата на Тодоръ Александровъ,

дворъ бѣха буквално препълнени. Цѣлото почти гражданство бѣ се стекло на това тържество. Образувано бѣ шествие до старитѣ гробища начело съ военна музика. Положиха се вѣнци отъ родолюбиви организации и еснафски сдружения. Тукъ произнесе възторжена речъ представителъ на войската. Следъ това шествието продължи до юнашкия колежки салонъ, дето бѣ устроено събрание. Тукъ говори пламенно за дѣлото

Шествието отъ черквата начело съ вѣнцитѣ подъ звуцитѣ на военната музика се отправи за гробищата въ Шипъ

легендарния борецъ и вождъ на М. О. Р. движение и б) на старитѣ гробища, където сж гробоветѣ на Мише Развигоровъ, Петъръ Грабовъ и Миланъ Кръстевъ. Тамъ сж погребани и стотици убити при освобождение на Шипъ въ време на бомбардировката

На Илинденъ отслужена бѣ тържествена литургия, а следъ туй панихида, и молебенъ, следъ което говориха архиерейскиятъ и кѣ Якимовъ и гимназиалниятъ учителъ Николовъ. На панихидата и молебена въ черквата присѣствуваха г. гарнизонниятъ и кѣ съ офицери и една рота войници. Околийскиятъ управителъ съ всички чиновници и служаци въ кметството и учрежденията. Черквата и черковниятъ

на Илинденци училищ. инспекторъ г. Симеоновъ. На живитѣ илинденци бѣ отредено мѣсто на сцената. Следъ свършване речъта си — Симеоновъ цѣлуна рѣка на всѣки илиндецъ, а отъ своя страна илинденци отвърнаха съ прегръдка. На края говори и представителъ на ржков. тѣло на Илинден. организация, Александъръ Развигоровъ, който заключи речъта си, че освободителното движение въ Македония е дѣло на цѣлокупния българ. народъ.

Презъ цѣлия денъ гражданството тържествуваше подъ звуцитѣ на военната музика. На другия денъ стана събрание на новообразуваното илинденско дружество.

Д. Р-овъ

**Следватъ сведения за отпразднуване на
Илинденъ въ другитѣ градове
на Манедония**

Положението

Следъ три месеца упорити и кръвопролитни боеве между германски и съветски войски, армиите на Хитлер се намират предъ третъ важни отъ политическо и отъ стратегическо гледище съветски центрове: Петербургъ, Москва и Одеса. Петербургъ и Одеса — двата крайни пунта на огромния съветски фронтъ — собствено сж напълно обкржени и всъки часъ може да се очаква падането имъ въ германски ржце. Остава Москва, чийто редъ ще дойде следъ това.

Като се има предвидъ грамадната маса отъ съветски войници, доброто и изобилно въоръжение на съветските войски и ожесточението и фанатизма съ които тия войски се биятъ срещу довчерашия си сътружникъ, а сега върлъ неприятелъ, можемъ да добиемъ поне приблизителна представа за усилията, храбростта и военното изкуство на германската армия — и преди това, впрочемъ, показала се отлична и непобедима по многото други фронтове, дето тя се би презъ тази война — благодарение на които качества тя успя да премине безбройнитъ укрепени линии и пунктове по обширната руска земя и да проникне твърде надълбоко на изтокъ въ съветската територия, завземайки почти цѣла Украйна и много други щени въ индустриално отношение области.

При досегашнитъ боеве, въ които руското главно командуване хвърляше безъ милостъ и може би безъ воененъ разумъ милионни армии отъ най-добре подготвена съветска войска германцитъ успяха, чрезъ превъзходството въ своята тактика и изобичо чрезъ действието на по-добрата си отъ тия на противника военна машина да унищожатъ и да пленятъ по-голѣмата частъ отъ най-добритъ съветски военни сили и да нанесатъ тежъкъ и сигурно непоправимъ ударъ на военната съпротивителна сила на Съветска Русия. Съветската армия, макаръ и при грамаднитъ загуби въ хора и въ материали, сигурно би била въ състояние да продължи още за известно време борбата си съ германската войска, ако би могла да използва занаяпредъ, както ги бѣ използвала години наредъ преди започването на германоруската война, военнитъ фабрики и многобройнитъ други производствени центрове, които косвено бѣха въ услуга на военнитъ нужди, както и всички ония мини, които останаха следъ германското настѣпление на изтокъ въ ржцетъ на германцитъ.

Каквито и да сж запаситъ отъ храни и военни материали, които може Съветскитъ власти своевременно да сж осигурили далече въ нѣкои източни територии на Русия, тѣ безсъмнение не ще могатъ да замѣстятъ понесенитъ досега загуби, нито биха могли да бждатъ доставяни на време тамъ дето биха имали нужда отъ тѣхъ. При една война, като сегашната, силно моторизирани и бронирани милионни войски не могатъ да разчитатъ на каквито и да сж запаси, освенъ въ крайно критически минути и само за много кратко време. Тѣ иматъ нужда отъ снабдяване, което може да иде не отъ натрупани отпреди по складове материали, а отъ кипящи въ интензивна работа мини и главно военни фабрики. Особено пъкъ иматъ такава нужда войскитъ, които губятъ и отстъпватъ.

Съветската войска сега, следъ изгубването на огромни пространства територия, на милиони добре обучени елитни войници и на неизброими количества танкове, орждия, разни други видове орждия и муниции и особено следъ като се лиши отъ мини и заводи ценни за продоволствуването на войската и следъ като вече срѣща страшни затруднения въ съобщенията за свързка между отдѣлнитъ армии, разположени по огромния фронтъ, по-

неже германцитъ туриха ржка на много важни възли на съобщителнитъ линии, — следъ всичко това сега остава да очаква не толкова отъ останалитъ още незасегнати отъ противника фабрики, колкото отъ съюзницитъ си англичани и американци бърза подкрепа главно въ орждия, танкове, самолети и други машини.

По тоя въпросъ — за бързата помощъ, която Съветска Русия очаква отъ Англия и отъ С. Щати — сега въ Москва заседава конференция отъ представители на тия три страни. Но, каквото и да реши конференцията; и да се дойде въ нея до общо съгласие за бързата нужда отъ изпращане на орждия, особено на самолети и танкове и други военни съоръжения и машини; и да могатъ американскитъ фабрики да увеличатъ още сега производствената си способностъ за задоволяване на тия военни нужди, — което, впрочемъ, е почти невъзможно въ тоя моментъ, споредъ признанията на английски и американски мѣродавни срѣди — пакъ Съветска Русия не би могла да има нѣкаква особена полза, тъй като разстоянията между нея и пристанищата на С. Щати, отдето би се натоварвали военни материали за Русия, сж огромни и съвсемъ не сж сигурни: германски самолети, подводници, бързоходни торпедни лодки и други нѣкои корсарски действащи морски единици непрекъснато бдятъ и сноватъ надъ, по и подъ морското равнище и прашатъ на морското дѣно кораби, натоварени съ военни материали за Англия, а сега и за Съветска Русия, както това се вижда не само отъ честитъ съобщения за подобни потопявания отъ германска страна, но и отъ нѣкои признания на самитъ англичани и американци.

Наистина, Съединенитъ Щати, които отъ день на день все повече се увличатъ въ конфликта и сигурно много наскоро ще се намѣсятъ официално въ войната, вече туриха ржка на нѣкои земи и пунктове съвсемъ близо до Европа, ужъ необходими за защитата на Америка, а въ сжщностъ нуждни на Англия, за да могатъ по-сигурно да пристигатъ доставкитъ ѝ издадоха нареждане на американската бойна флота да придружава корабитъ съ американски материали за Великобритания и за Съветска Русия, но въпрѣки това германскитъ опитни и събли моряци и летци продължаватъ да посрѣщатъ продоволственитъ кораби на противника си въ открито море и да ги потопяватъ като пречатъ по тоя начинъ на Англия да се свърже и да дойде до очакваното отъ Чърчилъ състояние, което би позволило на Англия да отбива съ повече успѣхъ за себе си непрекъснатитъ германски нападения надъ жизнени за нея индустриални, търговски, продоволствени и пристанишни центрове и да изравни въ нѣкои отношения силитъ си съ тия на Германия, за да може едва следъ това да помисли за минаване отъ отбрана въ нападение на противника си. Че Англия е много далече отъ тази именно възможностъ се вижда отъ нееднократнитъ лондонски обяснения, отправени къмъ изнемогващата въ борбата Русия, че на Англия сега е абсолютно невъзможно да предприеме нѣкаква офанзива по сухо срещу Германия, за да отвлече по тоя начинъ германски войски и съ това да облекчи руския си съюзникъ. Нѣщо повече, въ Лондонъ показвах напоследъкъ една дори неохотностъ да приематъ шото частъ отъ военнитъ материали, закупени и поржчани въ С. Щати, да бждатъ пренесени, разбира се, срещу съответно заплащане отъ Русия (на англичанитъ всичко трѣбва да се заплаща дори и отъ онзи, който е предъ пропастъ дошълъ заради тѣхъ!) вмѣсто въ Англия — въ Съветска Русия. Единичката помощъ, която Лондонъ даде до сега на Москва бѣха опититъ на английскитъ въз-

душни сили по-често да нападат германски градове и индустриални области. Но това, въ сжщност, не бѣ помощъ за Русия, защото отъ туй Германия не бѣ принудена да отслабва натиска си срещу болшевикитѣ, като изтегля отъ източния фронтъ военни свои сили. Това бѣ една английска акция, която тя можеше и сигурно щѣше да извърши независимо отъ германо-руската война, просто въ чисто английски интересъ. Защо да не засили сега въздушнитѣ си нападения надъ Германия, когато можеше да се допустне, че сега английскитѣ, инакъ не лишени отъ опитностъ и смѣлостъ, ще срещатъ по-слаба съпротива (каквѣто, впрочемъ, не бѣ случаятъ). Нали англичанитѣ обичатъ комфорта и сж последователи на принципа — съ по-малко жертви повече печалби! Тѣ, обаче, напушатъ тоя принципъ само тогава, когато има възможностъ да се даватъ повече жертви, но не отъ тѣхъ, а отъ други, примамени да правятъ общо дѣло съ тѣхъ. Такъвъ бѣ случаятъ съ Полша, съ Франция, съ Гърция, съ Югославия и сега — съ Съветска Русия.

Въ случая съ Съветска Русия, обаче, имаме нѣщо особено интересно: редомъ еъ Германия, Русия винаги е била опасна съперница на Англия, не само за европейския, но и за азиатския континентъ. А отъ като тя стана огроменъ воененъ лагеръ и разсадникъ на комунистически идеи, тя стана още по-опасна сила, съ която тѣй или инѣкъ Англия трѣбваше да се справи, която трѣбваше да обезвреди.

Трудната задача на Лондонъ да държи Германия на Хитлера въ подчинено положение, се увеличи до истински застрашителни размѣри, когато Съветска Русия по изненадващъ начинъ стана едва ли не съюзница на Германия. Но търпеливостта на англичанина и може би ловкостта му да маневрира и при най-трудни положения бѣха възнаградени съ новъ изненадващъ свѣтъ обратъ отъ страна на Москва. Съветска Русия се обърна срещу Германия и застана вече и като формална съюзница на Англия въ борбата ѝ срещу съ националсоциалистическата Германия. Това бѣ добре дошло за англичанитѣ. Тѣ имаха крайна нужда да си поематъ дѣха отъ

тежкитѣ удари, които имъ се стоварваха отъ „орлитѣ“ на германския Райхъ. И намѣриха, споредъ стария си обичай, една друга — и при това кенвал — жертва „да вади кестенитѣ“ за тѣхъ. А което е най-интересното — въ тоя случай за Лондонъ се очертаваше особено благоприятната перспектива не само за една възможностъ да се отслаби противника безъ да се даватъ много английски жертви, но и да се срази, пакъ чрезъ други, чрезъ чужди усилия не по-малко опасния врагъ: болшевиизма.

Тази перспектива, обаче, по всичко се вижда, може да се окаже действителностъ, но само частично: ево що се отнася до сразяването на болшевиизма и отстраняването на опасността той да смущава живота на Европа. Що се отнася до отслабването на главния противникъ на Англия, тая перспектива, сжщо така по всичко се вижда, нѣма да стане действителностъ, защото усилията и загубитѣ, които Германия дава сега въ боеветѣ вече дълбоко навжтре въ Съветска Русия, ще бждатъ компенсирани съ придобиването на огромни пространства, богати съ сурови материали и съ храни. Тѣ ще могатъ въ много висока степенъ да задоволяватъ нуждитѣ на германския народъ и съ това ще направятъ безпредметна, за доста продължително време английско-американската блокада, която е ефикасно и главното оржие на Англия въ борбата ѝ съ Германия.

При това положение, като се има предъ видъ, че Англия не само нѣма да почувствува нѣкакво угризение на съвестта при едно пълно поражение на болшевишка Русия, но и че тя би била доволна отъ това, не е много невѣроятно да се допусне въ такъвъ случай появяването на починъ отъ нѣкоя страна за намиране на мостове за едно разбирателство между Германия — обновителка и влѣхновителка за единъ по-здравъ и справедливъ редъ въ Европа и Англия — примирила се съ едно положение не на универсална — каквато фактически бѣ до голѣма степенъ — разпоредителка съ сждбинитѣ на народитѣ въ Стария свѣтъ, а на една пакъ велика, но съ по-скромни претенции сила.

ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Ржководното тѣло на Илинденската Организация съ прискрѣбие съобщава за смъртта на добрия членъ на организацията

НАУМЧЕ В. ЧИПАНОВЪ

роденъ въ гр. Охридъ, на възраст 82 год.

Въ негово лице организацията губи единъ възторжено-родолюбивъ членъ, взелъ живо участие въ епичнитѣ илинденски борби.

МИРЪ НА ПРАХА МУ!

София, 7. X. 1941 год.

Отъ Ржков. тѣло на
Илинденската организация

ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Ржководното тѣло на Илинденската Организация съ прискрѣбие съобщава за смъртта на добрия членъ на организацията

ХРИСТО А. ИВАНОВЪ

роденъ въ с. Истевникъ, Царевоселско

Въ негово лице организацията ни губи единъ деенъ и родолюбивъ членъ.

МИРЪ НА ПРАХА МУ!

София, 11. VIII. 1941 год.

Отъ Ржков. тѣло на
Илинденската Организация

ия,
България, Земледѣлска и
София, СКГС. 1971 г.

Илюстрация ИЛИНДЕНЪ

СВ. НАУМЪ ОХРИДСКИ

Година XIII.

Книга 8 (128)

БИБЛИОТЕКА НА БЪЛГАРИЯ

Съдържание:

1. Аце Дореоџ
2. Вџ Охридџ — К. Хр. Сов.
3. Охридџ синџ — Ал. Балабановџ
4. А. Е. Кеџкарровџ кџмџ охридџчани
5. Почитџ на илинденџи кџмџ майката на Хр. и Антонџ Узунџи
6. 3 октомвриџ 1941 г. вџ гр. Крушево
7. Харалампий Ст. Радичевџ — К. Хр. Сов.
8. Крушово — Кр. Илиевџ
9. На св. Илиџа вџ Дойранџ — Ник. Стоџановџ
10. Отпразднуването на илинденското вџзстание вџ Прилепџ
11. Между освободенитџ прилепџчани
12. Презџ вџкове веднаџџ бива
13. Отпразднуване годишн. на илинденското вџзстание вџ Варнаџ
14. Дџржавенџ нар. театџрџ вџ Скопие
15. Положението

Inhaltsangabe:

1. Atze Dorew
2. Im Ochrida — K. Chr. Sow.
3. Der blaue Ochrid — Al. Balabanow
4. Eine Ansprache A. E. Ketzkarows an Ochriden
5. Ehre Ausdruck der Ilindener zur Chr. und Anton Usunows Mutter
6. Im Kruschewo am 3 Oktober 1941.
7. Charalampi St. Raditschew
8. Kruschowo — Gedicht vom Kr. Iliew
9. Am. St. Ilija im Doyran — Nik. Stoyanow
10. Die Ilindenfeier in Prilep
11. Unter den befreiten Prileper
12. Es kommt vor nur einmal in hunderten von Jahren
13. Die Ilindenfeier im Varna
14. Der Staatstheater im Skopje
15. Die politische Lage

Печатни грџшки:

При отпечатването на кн. 7 (117) допустнати сџ следнитџ печатни грџшки.

I. Вџ клишегата: 1. на стр. 4. — да се чете Петџрџ попџ Арсовџ вџмџсто Петџрџ Кушевџ. 2. на стр. 5. — да се чете Хр. Гаваза вџмџсто Христо Гавазовџ, 3. На стр. 8. — да се чете Параскевџ Цвџтковџ — вџмџсто Цвџтановџ.

II. Вџ текста: На стр. 9, колона II, 33 редџ отџ горе — „Трудоваци сџ почернџли като бронзџ...“ до края на пасаџа да се чете следџ третия редџ на сџщата колона.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

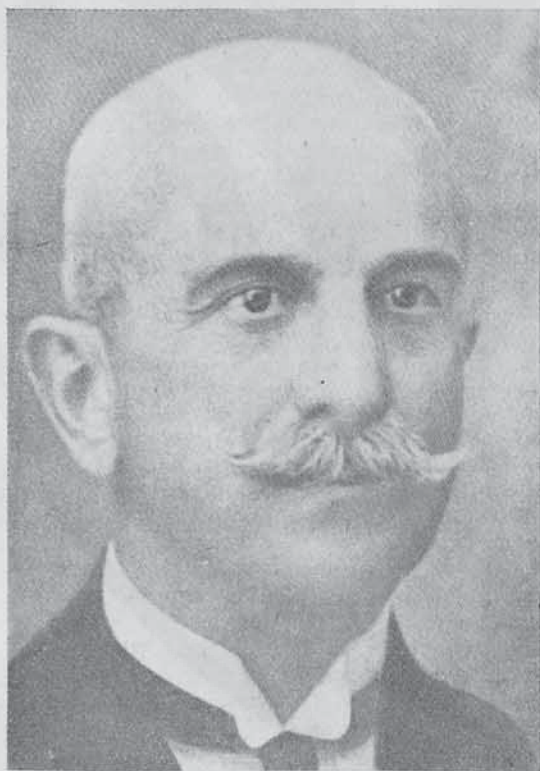
Списание е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

„ILINDEN“ — Illustrierte Zeitschrift — Pirotstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

ОТН. С. ТАРИ. ТЕКА
„С.В. ПРИМ. Д.И.“
СС. ИЯ

Аце Доревъ

Аце Доревъ е родомъ отъ с. Пжтеле Леринско. Израстналъ е и свършилъ IV класъ въ Битолската прогимназия. Училъ се е заедно съ Даме Груевъ и е билъ единъ отъ близките другари на сжщия. Аце не е продължилъ образованието, както неговите братя, а останалъ на работа въ книжарницата при баща си. Отъ ранна възраст той бѣше се нагърбилъ да изпълнява своя дългъ къмъ родителите си, като,

Аце Доревъ

обаче, не бѣше забравилъ да изпълнява и другия си дългъ — къмъ родината. Аце Доревъ бѣше единъ отъ ония синове на по състоятелни родители въ Битоля, които доброволно влизаха въ редовете на В. М. Р. О. и бѣше единъ отъ по видните дейци въ револ. борба на миналото. Той бѣше посветенъ въ дѣлото отъ

Даме Груевъ още презъ 1897 г., когато последниятъ бѣ интерниранъ въ Битоля отъ Солунъ. Даме Груевъ бѣше опредѣлилъ Ацета, който минаваше за честенъ и порядъченъ членъ и при това състоятеленъ, за касиеръ на револ. орган. на Битол. окр. рев. к-тъ. Той е изпълнявалъ тази служба непрекъснато до и следъ възстанието, като е държалъ винаги въ изправностъ револ. каса и смѣтките — точни и редовни. Нѣщо повече, често пжти когато се привършваха парите въ касата, той изваждаше и даваше отъ собствената си каса за нуждите на дѣлото. Имаше случаи въ които Аце даваше доброволно по 200 свои лири за по срещане и изплащане голѣми поржчки оржжия, които се доставяха отъ търговци и куриери въ време на подготвителния периодъ на възстанието. Въ Битоля Аце Доревъ се ползуваше между еснафите съ добъръ авторитетъ и бѣше уважаванъ отъ всички за примѣрното му държане и за неговите благоразумни и благи съвети, сжщо и между учителството, като книжаръ. Въ Смилевския конгресъ Аце бѣше избранъ за заведующъ информац. бюро въ Битоля, което даваше на европейските журналисти и консули сведения отъ Генер. Щабъ за хода на възстанието и за изстжпленията вършени върху мирното население. Подиръ възстанието въ 1906 г. той бѣше силно подозренъ отъ полицията и когато се опита да го арестува, отъ ржцетѣ ѝ сполучи да избѣга и се укри въ Енихахале. И стана нелегаленъ, та по каналенъ пжтъ мина въ България. Аце не се залови за частна работа. И тукъ той не можа да стои спокоенъ, а продължи да работи и да бжде полезенъ на дѣлото. Назначенъ бѣше отъ В. М. О. Р. О. за пунктовъ н-къ въ Кюстендилъ, а презъ 1908 г. бива избранъ за задграниченъ представител на В. М. О. Р. О. въ София. Въ време на хуриета, както всички, така и той се легализира и се връща въ Битоля, дѣто пакъ става книжаринъ, за да подпомогне престарѣлия си баща Доре При организирането на констит. клубове Аце взима активно участие и бѣше избранъ за делегатъ отъ Битоля въ учредителния конгресъ, който се състоя презъ 1908 г. въ Солунъ. Презъ м. декемврий 1909 г. попада въ затворъ заедно съ Гоер. п. Христовъ, Д-ръ Г. Николовъ, Павелъ Христовъ, Алек. Ефтимовъ, М. Матовъ и др. по убийството на ренегата Йово Йовановичъ, черногорецъ, който бѣше въ услугите на младотурците за ото-

манизиране на българитѣ. Следъ 2 м. затворѣ всички бѣха оправдани отъ воен. сѣдѣ и освобождени. На другата 1910 г. въ време на обезоружителната акция на турцитѣ наново бѣ арестуванъ заедно съ много граждани, изтезаванъ и осѣденъ на доживотенъ затворъ и изпратенъ на заточение въ М. Азия. Тамъ го заварва балканската война. Връща се обратно въ Битоля закрилянъ отъ Руския коосулъ въ Смирна.

Въ време на голѣмтата война Аце бѣше п. кметъ въ Битоля, а следѣ отстѣпленieto отъ нашитѣ войски, остава за изпълняющѣ длѣжността Битол. окол. н кѣ въ с. Иваневци, което служеше като центъръ на околията. Следѣ катастрофата Аце не можа да доседи въ България, наново той издействува да се върне въ Битоля и решава даже съ рискъ на живота да остане тамъ да живѣе. Последнитѣ години на живота си Аце прекара въ Югославия. Само съ своя твърдъ характеръ и съ необикновената си обичъ къмъ родното мѣсто, той можа да понесе тежкия и грубъ сръбски режимъ. Неговото присѣствие крепѣше духа на гражданитѣ, макаръ да не взимаше никакво участие въ новата борба срещу сръбския режимъ. До последната си кончина Аце не изгуби вѣрата, че Македония ще бѣде освобождена. Често сж били повтаряни неговитѣ думи предъ вѣрни граждани:

„Не губете надежда — дѣто текла вода, пакъ ще тече“.

Георги Г. Христовъ.

И щастливъ бѣ Аце да пие отъ живата вода, която дотече и въ неговия градъ. Поваленъ на легло цѣли 5 год отъ тежка болестъ, той бѣ честитъ да доживѣе свободата и ѣ се радва, и я гали, и я прегръща съ всичката си душа и сърдце. Голѣмо щастие за него бѣ честъта, която дошли тѣ отъ София въ Битоля илинденци му указаха съ масовото си посещение въ неговия домъ, на неговото ложе. Възрадва се неговиятъ духъ и, слабъ да изрази съ думи величайшата своя радостъ, тя се очертаваше въ неговата красива фигура, осияна съ ореола на светителитѣ-мѣченици за вѣра и езикъ. за народъ и народни правдини.

Не съ отворени очи по несбжднати идеали, както хиляди негови вѣрни другари, предаде Богу духъ вѣрниятъ на отечеството си синъ, Аце Доревъ.

Тихо, спокойно, съ пълно съзнание на изпълненъ отечественъ дългъ, съ усмивка на уста, той пристѣпи предъ Божествения Тронъ съ пълно упование и вѣра, че Всевишниятъ му бѣ отредилъ вече мѣсто сѣино, мѣсто злѣчию, мѣсто спокойно, идѣже нѣсть болезнь, ни печаль, ни въздыхание, но жизньъ безконечная. Вѣчна да бѣде паметъта на незабравимия Аце Доревъ. „Илинденъ“

ВЪ ОХРИДЪ

Приказваше ни се за него оцѣ когато бѣхме малки. Разправяха ни за синитѣ му бистри води, за неговата обширность — до кждето окоото ви види — за чуноветѣ и за разходкитѣ съ тѣхъ върху езернитѣ води. За вкусната охридска риба знаехме отъ опитъ. Царица на рибата, лѣтницата се продаваше почти на двойна цена отъ ягулитѣ и краповетѣ, отъ нивичкитѣ и църнскитѣ, отъ петърскитѣ и островскитѣ риби. За царя Самвила и неговитѣ борби за извоюване свободата на цѣлокупна България разбрахме едва въ класоветѣ — отъ уроцитѣ по българска история, които ни се преподаваха тайно. За св. Климентъ слушахме само при заклинанията: до когато всички учци отъ пансиона въ Битоля се кълнѣха „жими Богоройца“, „жими честенъ кръстъ“. охридчанчетата въ бързината туку издуматъ: „жими св. Климентъ“. Чудѣхме се защо така.

Охридчани бѣха чудесни пѣснопойци. Пере Симончевъ, напримѣръ — Богъ да го прости — като запѣше ония ти охридски пѣсни, всички зазпявахме въ него. Баща му Климентъ Симонче, Миле Скопаче, сладкопойни църковни пѣвци, отъ време на време когато идваха отъ Охридъ, заставаха на аналоя и мѣрѣха силитѣ си сладкопойнитѣ битолски пѣвци.

Не знамъ защо — дали защото мнозинството отъ учителитѣ въ Битоля бѣха отъ Охридъ — Наумъ Филевъ, Григ. Пърличевъ, Георги Стрѣзовъ, Хр. Балева, Ант. Кецкаровъ, Ахилъ Минджовъ — или по други причини, но къмъ охридчани въ пансиона се отнасяхме по другояче — съ по голѣмо уважение. Считаме ги за по благородни отъ другитѣ у-ци — нали въ Битоля идваха за наука деца отъ всичкитѣ краища на Зап. Македония.

Освенъ риба отъ Охридъ донасяха разни

плодове — вкусни и сладки — и гладки като по лирани фингии, — камъчета въ велечината на бадеми, съ които момичетата си играеха.

Когато нѣкой изгубѣше умствени способности, домашнитѣ му го завеждаха въ „св. Наумъ“, оставяха го тамъ и не следѣ дълго болниятъ се връщаше здравъ. Та хората се закачаха — я умъ я на св. Наумъ! — Въобще Охридъ бѣше приказенъ градъ и въ нашата фантазия ний го величаехме като нѣкаква необновено хубава земя.

За посещение на Охридъ тогава не можеше и дума да става, не само поради материелни трудности, а и поради опасния пѣтъ — трѣбваше да се мине презъ Кажани, а Кажанци бѣха особено лоши — тукъ не единъ пѣтъ сж били обирани цѣли керванитѣ стока, не единъ е изгубвалъ отъ живота си. Наистина малко по-горе отъ селото имаше нѣкакво беклеме, въ което аскеръ ужъ пазѣше дефилето, но кажанци бѣха ортаци съ аскера и дѣлѣха плячката. Следѣ Илинденскитѣ тържества въ Битоля наканихме се да идемъ на поклонение въ Охридъ. Можеше ли да се не посети българския Иерусалимъ, когато бѣхме дошли почти до неговото предверие?

На 5. VIII сутринъта съ удобенъ автобусъ потеглихме нагоре по течението на Драговоръ. Ето я „Крива воденица“. Като малки деца на Руса срѣда сѣдахме на воденичния камъкъ и воденичарътъ ни завъртваше по 3 пѣти за здраве. По нагоре е „Билбилъ каменъ“ — грамадна скала всрѣдъ Драговоръ. Въ лѣво селата Дихово. Брусликъ, а сладъ тѣхъ Лахци, Буково. Кръстофоръ — низа все красни чисто български села. По хубаво шосе движимъ се по подножието на Пелистеръ, гордъ и величественъ. Предъ насъ сж 4-тѣ цинцарски всрѣдъ безбройнитѣ български села — и гѣхнитѣ име-

на български: Магарево, Търново. Ниже-поле, Мало-вища. Все по шосето е и Червената стена. През годините, 1917, 18 тук българска войска прояви героизъм нечул. Жертвите на неприятеля бяха неизброими, и когато нашите се готвеха за настъпление, целяще отритването на англо-френците отвъд Острово и Воден, проби се фронтът при Добро поле и току се получава заповед — Българската войска слага оржие. Недоумението беше поразяващо, негодуванието — съкрушително. И храбрите ни герои се видяха в положението на пленници. Поведоха ги едни към Солун, други към Скопие — сломени духом и телом. Но това е вече история. Днес всичко се обърна на опак: Дошлият чужденец като чужди хора напустнаха свещената наша земя. Една нощ само бях достатъчна да изсвиряжат. Никой ги не видя, от никого блага дума ни съжаление не чуа. Изчезнаха — яко димъ.

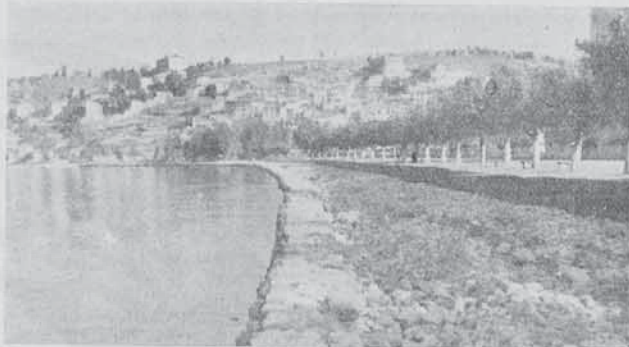
Наближава героичното Цапари. Току преди възстанието от 1903 точно над селото 130 цапарци пролеха кръвта си заради родна свобода. Рамна, Лера, Гявото съвместно си махали се стелят по яката, отделяща Пелистер от Баба. Зад нея при Бигла е славното Смилево, пред нас е Кажани — останало само името му — старите му жители до един сж прогонени преди години.

Изкачваме върха на възвишението. Ослепителна светлина блъсва пред нашия взор — огледалото на Преспа. Италиански пост току на самото шосе ни поздравява. Ресен съвместно с Янковец сж пред нас. Картина омайна. Тютюни, великокепни овощия, изобилни снопове по ожънати ниви сочат плодородието на ресенското малко но благодатно поле. Тук пролетната слана е неизвестна, затова и плодните дървета никога година не гръсват. Всички условия за създаване на една Калифорния на Балканите сж на лице.

След кратък престой, през който проличаха ежбите на ресенските първенци, известни всекиму не от вчера — до кога ли ще вирят тв в тази иначе царедивна страна, въ която има слънце за всички? — Минахме Янковец и извихме нагоре по лжатушията на Петрино. Из цълия път панорама една след друга живописно се следват. Да би могъл да измине човък тзи мста пешкомъ, та да изпита цълия им чаръ и омая! Преваляем планината. Далеч пред нас се издигват грамадни планини. Минаваме край с. Коселъ съ сфороводните изпарения. Чувствуваме „аромат“ им. Свиваме въ лъво. Вънецът ограждащ вълшебното езеро ясно се очертава. Навлизаме въ него, Охридъ вече наближава. Стройни тополи хвърлят гжта сѣнка. Ето най-после и Охрид! Влизаме въ града. Из низки кжщурки потънали въ сѣнчести дворове пълпят дребни деца, излѣзли пред портит да ни посрещнат. Физиономиите им издават, че това не сж българчета. Българите населяват почти изключително Вароша и Месокастро, изкатерили се по висините на хълма, за да използват величавия изглед, който очертава чудодейното езеро. Ден и нощ, зиме и лѣте картини една след друга по-омайни, по-величави се рисуват пред око на охридчанина и той ги гледа и изпитва тѣхната наслада и под непрестанното им въздействие душата му се облагородява, издига се и възвеличава и се изпълва съ чувство на преданост, на любовъ неземна към родъ и

отечество, към земята тѣ чаровна, толкова омайна, която го е създала!

Ето чинарът! I-ва спирка. Слизаме и се ввираме въ дънера му. 2 маси, 12 стола около тѣх, — нѣщо грамадно, невидено другаде. Покрай всичките чудеса на природата що представлява Охридъ, и чинара ли трѣбваше да видим тук? Предават пощата. Нѣкои слизат. Другите продъл-

Изгледъ отъ Охридъ

жават. Ето и — последната спирка. Пред нас лъсва вече въ всичката си величина, съ всичката своя прелесть възпятият Охридъ, възпът от най-великите творци на художественото слово. Чие сърце не ще се трогне от обаянието, съ което поразява чаръ на родното съкровище, коя душа не ще се смае от велелепието, което се простира пред погледа, грабва го и го понася по леките сини води и го отхвърля отатък неговите брѣгове, по които вѣчно се кпят склоновете на „Мокра“. Всички оставаме като втрешени от нѣщо неочаквано, нѣщо грандиозно, нѣщо поразяващо съ своята величина и мощъ, нѣщо невидано, несрещано другаде. Ний само бѣхме слушали за тоя нашъ собствено-рочно предаденъ намъ от Бога безценъ изумрудъ, но ний не очаквахме, че така силно ще ни поразит тоя богатъ музей от прелести — кждето и да се обърнешъ, кждето и взоръ да съсрѣдоточишъ, все по-хубави и по-привлекателни картини пленяват погледа ти. Надолу към югъ небесниятъ свод се е надвесил над водния лазуръ и се сливат въ едно, а от лѣвата и от дѣсната му страна се откриватъ гигантски висоти, които образуват контурите на водната ширъ. Към северо западъ — въ по-близко съседство — сестрата на Охридъ протяга своята дѣсница готова да заклеими брата си, за дето я е изоставил. От вѣкове живѣли единъ съ други, раздѣлата ужасно мъчно понасятъ и братъ и сестра.

Площта на Охридското езеро възлиза на 268 кв. км. — дълбочината му надъ 300 м. Има и по-обширни езера въ Европа от него, но това което го прави недостигнато от другите езера, това е прелестната му околност и главно неговото разположение над морското равнище. Издигнатъ на 690 м. надъ морето, въ климатично отношение Охридъ представлява нѣщо недостигнато другаде. Ежедневно тукъ има най-малко по 2 дози прѣсенъ озониранъ въздухъ — единия довежданъ от „Стърмецъ“, който всѣка вечер навѣва филтрирана от езерните води атмосфера, другия — „Вѣтерникътъ“, който съ утринния зер-

фиръ донася здраве и свежестъ отъ кристална Преспа, отвждъ Галичица.

Смаяни отъ азернитѣ красоти, вие усѣщате нѣкаква неизпитвана другаде радостъ — движението ви е олекнало, като че ли сте се освободили отъ тѣлесния си товаръ. Дишате ненаситно. Ефирниятъ въздухъ пори ноздритѣ ви и изпълва гърдитѣ ви съ нѣкаква живителна сила и вамъ е тъй леко, така приятно — идва ви да подскокнете отъ радостъ и да възпѣете съ всичката си душа и сърдце велелепието на родната красота! Кол-

св. Иванъ — Кансо.

кото и да е изнуренъ човѣкъ, каквато мжка и тжга да гложди неговия животъ, елексирътъ на Охридъ го ободрява и прави живота му милъ и приятенъ.

Заграденъ отъ планински висоти, Охридъ не се радва на нѣкакво изобилие на земята си, но жителитѣ му сж здрави, бодри и весели. Давайки имъ най-необходимото за живота, неговитѣ природни прелести набавятъ най-обилно всичко онова, което прави човѣка жизнерадостенъ, съ бистъръ умъ, лекъ и подвиженъ. Кошмарнитѣ безсънни нощи тукъ сж неизвестни. Отъ каквото нервно разстройство и да е страдалъ човѣкъ, тукъ се успокоява. Какъвто тѣлесенъ недѣгъ и да е измчвалъ нѣкого, тукъ ще намѣри своето изцеление.

Охридъ — градъ санаториумъ — всѣки изнуренъ българинъ тукъ ще намѣри своето спасение!

Стотици хиляди българи отъ всички краища на българската земя тукъ ще дойдатъ на поклонение предъ мощитѣ на св. Климента, предъ гроба на могъщия царъ Самуилъ и за възстановление на изнурено здраве. * * *

Деца съ вждици или съ леки мрежи покрай брѣга или на лодки измъкватъ 1 по 1 риба отъ разни величини и видове — 17 на брой — и доставятъ храна за семействата си Видѣхме съ очитѣ си — войници се отказватъ отъ своята дажба храна — замѣнятъ я съ печена върху керемидата собствено ржчно уловена риба. Рибата, която се счита за разкошъ въ старитѣ предѣли на Българското царство, тукъ е ежедневна храна и за най-бедния.

Плодове най-разнородни славятъ Охридъ и околността му. Черешитѣ, кестенитѣ на Велгощи сж най-прославенитѣ изъ цѣла зап. Македония. Макаръ и на голѣма височина надъ морското

равнище, планинитѣ които го заобикалятъ и грамадната водна площъ, която служи за регулаторъ на атиосфернитѣ влияния, не позволяватъ на зимата да бушува съ своитѣ мразовити вѣтрове. Снѣгъ и да вали, тукъ не се задържа. Топла зима, хладно лѣто, величествена пролѣтъ и есенъ — това сж сезонитѣ, които се смѣнятъ неусѣтно и правятъ живота приятенъ, омаенъ. Чаръ неземенъ е обладалъ Охридъ и околността му!

Одата „Охридъ синь“ не е само поетически възпѣвъ.

„Азъ зная една хижа край Охрида синь

Лози попѣлзѣли по зидове кринъ“

е нѣщо действително, реално: лози попѣлзѣли по зидове, по черничевы и орѣховы дървета, издигнали се на 10—15 м. високо, спущатъ като гирлянди грамадни гроздове най-разкошно, най-разновидно грозде, което представлява най-добрата храна за старо и младо. Бъчви съ разкошно вино, грозде запазено презъ цѣлата зима, това е нѣщо обикновено за гр. Охридъ.

Прелеститѣ на Охридъ не могатъ да се не отразятъ и върху вида и нрава на жителитѣ му. И заключението на „Охридъ синь“:

„Въ тази хижа девойче ми мило седи —

Въ уста му що бисеръ, що злато въ гърди!“

не сж само думи красни на поетическа фантазия. Охридската женска красота рѣдко другаде се среща. Нѣжни, тънки, бѣли и червени, извишили кръшенъ станъ, охридчанки действително заслужаватъ възпѣтото все въ сжщата ода предпочитане —

„Вамъ жезълъ и лира и сяенъ рубинъ

На мене тази хижа край Охрида синь!“

И не само това, не само тѣлесната красота отличава охридската девойка. Нѣжна съпруга и майка, кротка, тиха, благовъзпитана домакиня, честна, трудолюбива, скромна, трезва — това сж качества, които сж заставяли охридскитѣ левентъ — юнаци, както никои други, презъ 9 царства въ 10-то да се връщатъ — въ роденъ край, отъ Охридъ съпруга да избиратъ.

Охридъ — изгледъ.

И на всичко това не се ли дължи привързаността, родолюбието и преданността на охридчанина къмъ родната му земя? До какви ли не сръдства сръбитѣ сж прибѣгнали, за да сломятъ патриотичния духъ на охридчани! Въ тоя малъкъ градъ 152 само известни, белязани шпиони сж вършили своята подмолна работа, но Охридъ, най-западниятъ бѣлг. край, запази непокътната своята преданостъ къмъ всичко българско. Всичкитѣ

опити на сърбитѣ, най-жестокитѣ преследвания отъ най-разнородно естество сж се разбили о гранитната скала шо представлява духътъ на охридчанина.

Вървите изъ стръмнитѣ завои на Охридъ. Изкачвате хълма за „св. Климентъ“, за „Имаретъ“, за „св. София“ и т. н. — всичко 24 църкви само въ града — около езерото други манастири и черкви — за къмъ калето. Минавете „Долна порта“, предъ васъ е „Горна порта“, въ лѣво, на най-високото, развалинитѣ на Самуиловитѣ дворци, напомняши величието на българската държавностъ. Предъ кжщнитѣ врата на малко столче седнала стара жена. „Добъръ день, бабо! Шо чините, како сте?“ И стане ви на крака старата жена. Радостъ осиява миловидното ѣ лице. Слуша тя българска дума. Вижда свой човѣкъ. Па ви закани вкжщи, като че ли синъ ѣ се е върналъ отъ далечна страна. „Ела, чедо, заповѣдайте едно кафе, едно сладко!“. Кафе нѣма, сладко сжщо — захарта липсва въ града — но тя все е скжтала нѣщо да се отсрами предъ вѣншни хора!“ Какъ сте,

бабо, какъ прекарахте съ сърбитѣ? „Еехъ! синко, сполай му на светията. Той ни заварди“.

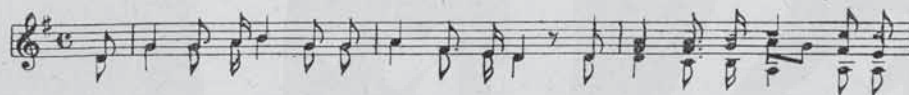
Светията Св. Климентъ! Като че ли ей го на Виждате го. Живъ. Силенъ. Мощенъ. Седнала на владишкия си тронъ току подъ замъка на Самуила съ своя жезълъ той варди отъ поругание своето паство и не дава никому нито косъмъ отъ главата да падне. Та кжде ли не е имало светии? Но докато другаде светитѣ служатъ за застжпници предъ Светия Тронъ, св. Климентъ живѣе си съ народа — въ неговата душа, въ неговото сърдце. Поклонницитѣ му виждатъ неговата мощъ и въ нея тѣ дирятъ подкрепа, за да запазятъ своя родъ и езикъ, своята вѣра и битъ. И какъ ще отстжпятъ тѣ отъ тѣхъ? Нали св. Климентъ е живъ, нали ще имъ се разсърди и нѣма да имъ прости? Единъ съ другъ навсѣкжде — тѣ се не дѣлятъ Все сж заедно — велики, мощни! Той пази тѣхъ — вѣрватъ му тѣ и пазятъ неговия споменъ — тачатъ го, обожаватъ го. Така си е било, така е и така ще бжде во вѣки вѣковъ!

К. Хр. Сов.

Охридъ синь

Бавно

Д. Христовъ

1. Азъ знамъ е-динъ же-зълъ въвъ О хри- да синь, отъ чи- сто е зла- то и

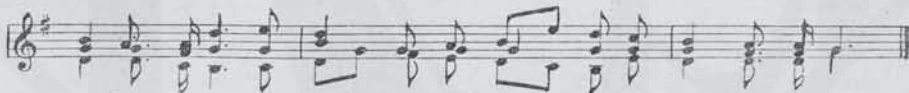
ся- енъ ру-бинъ. И кой го из- ва- ди отъ студ- ни во- ди, вѣн-

ча щатъ го въ Со- лу- на царь да се- ди, отъ Ду- навъ до Бѣ- ло мо-

ре ще вла- дѣя Той, ца- ря Бал- кан ски, шо

въ пѣсни се пѣй, Той, ца- ря Бал- кан- ски, шо въ пѣсни се пѣй.

2. Азъ знамъ една лира въ Охрида синь,
отъ чисто е злато и сяенъ рубинъ;
и кой я извади отъ студни води,
за хубостъ медъ пѣсни ще той зареди.
И славно му име во вѣкъ ще живѣй,
пѣвецътъ балкански, шо въ пѣсни се пѣй.

3. Азъ знамъ една хижа край Охрида синь,
лози попълзѣли по зидове кринъ:
въ тази хижка девойче ми мило седи,
въ уста му — шо бисеръ, шо злато въ гърди!
Вамъ жезълъ и лира и сяенъ рубинъ,
на мене тази хижка край Охрида синь!

текстъ отъ Ал. Балабановъ,

А. Е. КЕЦКАРОВЪ КЪМЪ ОХРИДЧАНИ¹⁾

Правдата възтържествува. Идеалът се осъществи. Сега мога да кажа думитъ на Св. Тома: „О, Господи, пръстътъ ми е въ ранитъ Ти и вѣрвамъ въ Твоето възкресение“.

Възкръсна свободата и въ Охридъ. Честита да ни бжде тя и за вѣчни времена.

Доста съмъ старъ и мога да Виспомня всички борби, които нашиятъ Охридъ е изживѣлъ въ повече отъ половина вѣкъ; да ви припомня всички трепети, които сж вълнували три поколѣния, когато искритъ на надеждата за свободата сж блѣсвали надъ нашето мило езеро. Считама се слабъ

Църквата „Св. Климентъ“

да изразя великата радостъ, която вълнува нашиятъ сърдцъ — вие изпихте до дъно чашата на страданияето, а ние пъкъ тукъ съ болка на сърдцето допускахме, че можема да умремъ съ отворени очи за Охридъ.

Сега, когато свободата наново изгрѣва надъ якитъ кули на старата и мѣсна бѣлг. столица на царь Самуила, азъ искамъ само да ви спомня, колко велико държавотворно чувство е живѣло въ гр. Охридъ презъ вѣковетъ, и колко заслужено той получава свободата си. Охридскитъ граждани, нашиятъ дѣди и предѣди, винаги сж живѣли съ спомена за своя Бѣлгарска държава, за свой бѣлгарски патрикъ. Нѣмало е, нѣма охридчанинъ, който да не се гордѣе, че името на неговия градъ буди въ всѣки бѣлгаринъ спомена за старата и мощна бѣлгарска държава.

Това чувство, което е кръвъ и плътъ на охридчанина, ние дължимъ преди всичко на нашия „Златенъ Свети Климентъ“. Св. Климентъ чрезъ бѣлгарската просвѣта направи дълговѣчни — и споменътъ за Бѣлгарска държава, и надеждата за нейното възкресение. Трѣбва ли да ви припомнимъ, че Охридъ „до 1767 лѣто“ (вие помните пѣсенята на Пърличева) запази вещественъ споменъ за стара бѣлгарска патрикана! Не е време и мѣсто тукъ да ви изреждама упорството на Охридчани въ тѣхната черковно-народностна борба. Това сж правили, правятъ и ще превзаятъ нашиятъ учени, каквито и нашия Охридъ винаги е давалъ. Това сж правили и чужди учени отъ съседни и далечни народи. Тѣзи чужди учени неведнажъ сж изпъквали несломимия бѣлгарски духъ на охридчанина.

Сега нека ми бжде позволено да събудя само спомена за нашата единокрушна борба за човѣшки права и свѣбода; да спомена имената на починалитъ борци за нея около Илинденското възстание. Въ 1903 г. презъ м февруарий, когато нашиятъ съгражданинъ Наумъ Фортотмаровъ бѣ убитъ отъ злодейска ржка на Хамидовия режимъ, тогава охридчани единокрушно спустнаха кепенцитъ на цѣлата чаршия и принудиха турската власть да влиза въ преговори съ насъ бѣлгаритъ. Това бѣше проява на дисциплина и единокрушие — предвестникъ за борба и съ оржжие въ ржка. „Дѣлото“ (така ний наричахме организацията) бѣше станало свещенна дума. Мога ли да изреда кои работиха за него? Та кой не бѣше съ него?! Има, има, между васъ стари и мои ученици. Нека тѣ разкажатъ на младитъ за чудния пламъкъ, който горѣше въ сърдцата на охридчани. Кажете имъ какъ тѣхнитъ дѣди и бащи отдѣляха отъ залъка си, за да купуватъ оржжие. Кажете сега на нашиятъ рибари, лебеди и чунари какъ Грунчеви, Рилкови, Банджови, Канефчеви, Бакалови, Зарови, Маслови, Еленкови и пр. какъ съ чунове кръстосваха езерото и пренасяха оржжие отъ арнаутлука. Спомнете на младитъ, какъ се бойкотираха всичкитъ институти на Хамидовата власть — особено сждилищата; какъ се създаде държава въ държава въ Хамидовия режимъ; Спомнете си за нашиятъ жертви въ борбата съ грабителитъ на нашата свѣбода, похлупена съ договоритъ въ Букурещъ и Парижъ. Нека ми бжде позволено да спомня имената, ако не на всички илинденци, които пролѣха кръвта си въ борбитъ за свѣбодата, поне на Хр. Узуновъ, М. Патчевъ, Аргиръ Мариновъ, Наумъ Златаревъ, Наумъ Чакъровъ, Антонъ Узуновъ, Дуле Пармаковъ, Климе Рилковъ, Гурко Садилувъ и пр.; допълнете тия имена съ много много други и съ ония, които отидоха следъ тѣхъ презъ 1913 и 1918 г. Помнете ги съ благоговение предъ олтара на нашия покровителъ Св. Климентъ.

Открихъ тази страница изъ живота на моето поколѣние, не за да го поставя като начало и конецъ на нашата борба за свѣбодата, а за да напомня, че въ основитъ на Бѣлгарската държава почти всѣко поколѣние е вложило кости напоени съ изобилна кръвъ, и да подчертая колко заслужена и скъпа е свѣбодата, която днесъ получаваме отъ двамата велики вождове на Германия и Италяния народъ — Адолфъ Хитлеръ и Бенито Мусолини

Драги съграждани,

Позволете ми на моята старостъ да дамъ и единъ съветъ: народитъ заслужаватъ свѣбодата си не само съ това, което сж направили, но и съ онова, което имъ предстои да правятъ.

Свѣбодата, която днесъ справедливо получаваме, ние трѣбва да заслужимъ съ истинско държавно чувство. Кждето и да ни е поставилъ животътъ — въ полето на труда, въ търговията, въ производството, или на държавна служба, ние всички дължимъ на държавата данкъ отъ сърдцето си, отъ ума си, отъ труда си, отъ кесията си. Само така ние ще бждема възнаградени стократно съ истинска свѣбода и благоденствие, които ще получимъ чрезъ добри и справедливи закони и чрезъ честно и дейно изпълнение на тия закони.

¹⁾ Слово чрезъ радиото — 29. IV. 1941 г.

Свършвамъ съ горещата благодарност къмъ божествената справедливост, която изгрѣ надъ българския народъ и съ искренъ зовъ да бждемъ достойни творци на единна и мощна България въ нейнитѣ етнически, исторически, стопански и географски граници.

Да пребжде на вѣчни времена мощна Българската ни държавъ.

Да живѣе върховниятъ ни вождъ, нашиятъ любимъ Царъ Борисъ III и Царствующия домъ.

Да живѣе Престононаследникътъ ни Симеонъ II;

Да живѣе германскиятъ и италианскиятъ народи и тѣхнитѣ вождове, богоизбранници и носители на правдата, мира и труда!

Довиждане, мили съграждани и роднини!

Антонъ Ев. Кецкаровъ

77 годишенъ, пенсионеръ, бившъ дългогодишенъ гимназиаленъ учителъ, единъ отъ началниците на Илинденското въстание.

Почитъ на Илинденци къмъ майката на Хр. и Антонъ Узунови

Анастасия Узунова, майка на Христо и Антонъ Узунови, паднали геройски въ борбата за извоюване свободата на Македония

Днесъ, въ тоя тържественъ день, Охридъ и Охридско се прекланятъ предъ скъпата паметъ на скъпитѣ за всички ни Дуле и Андонъ. Ти, майко на героитѣ, бжди увѣрена, че по стъпките на Хри-

Христо Узуновъ

ста върви цѣла героична Македония. За всички охридчани цѣлуваме дѣсницата ти.

Председателъ: *Бужбовъ*
Секретаръ: *Иончевъ*

3 октомврий 1941 г. въ Крушово

На 3 октомврий въ гр Крушово по най-тържественъ начинъ се отпразднува Възшествието на Н. В. Царъ Борисъ III и независимостта на България.

На тържеството въ църквата „Св. Никола“ бѣха се стекли масово жителитѣ на Крушово и селяни отъ околията. Присѣтствуваха: Кметътъ на града, всички учители и учителки съ своитѣ ученици, Илинденци и опълченци отъ Крушово и околията съ знамената си и граждани — Крушовчани.

Следъ църковната служба и молебень, главниятъ учителъ г. Кръстевъ държа вдъхновено слово, въ което подчерта мадрото и твърдо ржководство на Н. Величество, чрезъ което дойде осъществяването на национал-

нитѣ ни идеали, безъ да се пролѣе нито капка нова българска кръвъ.

Следъ това се образува манифестация. На манифестацията на чело бѣха носени отъ младежи портретитѣ на Тѣхни В. Царя и Царицата и портрета на Престононаследника Князъ Симеонъ Търновски, следъ това вървѣха Илинденци и опълченци начело съ знамената си, а следъ тѣхъ ученицитѣ съ своитѣ учители и гражданството, които се спрѣха на мѣстността „Гуменя“, дето се направиха нѣколко снимки. Тържеството завърши съ хора и народни пѣсни, и ще остави незаличими спомени въ съзнанието на Крушовското гражданство.

Методи Стойчевъ, Илинденецъ

Харалампий Ст. Радичевъ

Синъ на видния търговецъ и банкеръ отъ гр. Охридъ Стефанъ Радичевъ, Харалампи е роденъ на 30. III. 1878 г. Завършилъ прогимназия въ Охридъ, а гимназия въ Солунъ, още презъ 1902 год. той влиза като деенъ членъ въ достигналата до пълно развитие Вътрешна Македоно одринска Революционна организация и презъ самото илинденско въстание участвува наредъ съ четитѣ при разни сражения и въ Рашани.

Харалампий Ст. Радичевъ¹⁾

Преди самото въстание Харалампи Радичевъ измъква изъ касата на баща си всички сенеси (записи), по които селяни отъ околнитѣ села дължели известни суми срещу заеми отпуснати отъ баща му и ги раздалъ на всѣки длъжникъ по отдѣлно — въстанието ще разреши националния въпросъ — има ли нужда тѣзи, които съ оржие въ ржка ще се борятъ за народни свободи, да бждатъ обезпокоявани отъ нѣкакви дължими суми, които може би, децата имъ ще трѣбва да изплащатъ? Така преданъ на революц. идея е билъ нашиятъ

герой. Нѣщо повече даже — той изтеглилъ и доста суми отъ баща си, та ги раздалъ на нуждающитѣ се възстаници.

Следъ като въ края на 1903 четницитѣ сложиха оржие, Харалампи С. Радичевъ заминава за Битоля и тамъ продължава да бжде въ услуга на мѣстнитѣ революционни органи. На 27 XII. 1904 год. — на имения день на баща си — Харалампи е проследенъ отъ властитѣ и откриватъ му огънь.

Смелъ, решителенъ, — окото му не трепка — той повала нѣколцина отъ народнитѣ врагове и влиза въ една еврейска кжща съ надежда презъ съседски врати да се укрие отъ кжща, въ кжща въ другъ кварталъ. Но подобна врата въ кжщата не съществувала. Качва се на покрива на кжщата съ намѣрение да прескача отъ покривъ на покривъ и да се укрие, но и това не му се е удало — кжщата стърчела самотна.

Предлагатъ му да се предаде, като му обещаваатъ милосърдието на Хилмии паша, въ отговоръ на което той открива огънь, до като е изстрѣлялъ всичкитѣ куршуми отъ двата си револвера и съ последния турилъ край на живота си.

Героизмътъ, проявенъ отъ Харалампи С. Радичевъ, е поразилъ враговетѣ — не 1 на брой — на българския народъ. Синъ на голѣмъ богаташъ да загине така геройски, то било съвсемъ необяснимо за тѣхъ! Но затова пѣкъ българитѣ издигватъ безстрашния борецъ въ знаме и му устройватъ величествено погребение. Самитѣ турски власти му отдаватъ почитъ и го сочатъ за примѣръ предъ войници, пандури и андарти.

5 год. по-късно отъ Св. Недѣля въ Битоля коститѣ на Хар. С. Р. сж пренесени въ Св. Богородица въ Охридъ. Тукъ върху тѣхъ женитѣ палятъ свещи и оплакватъ свои близки загинали въ неизвестностъ. Това нѣщо особено много дра знѣло сърбитѣ и тѣ му намиратъ леснината — една вечеръ притворѣтъ на Св. Богородица пламналъ и при все че е било възможно коститѣ да се спасятъ — явилъ се е на време собствениятъ му братъ да ги дигне — но не позволили никому да се добере до тѣхъ и тѣ изгорѣли.

Вѣчна да бжда паметъта на Харалампи С. Радичевъ и на плеадата негови достойни другари: върху тѣхнитѣ кости се изгради основата и величието на цѣлокупния български народъ и свободата, на която днесъ се радватъ освободенитѣ наши братя отъ измъчваната цѣли вѣкове наша родна земя.

К. Хр. Сов.

КРУШОВО

Виждамъ те високо тамъ,
Граде скжпъ, мой роденъ край,
Кацналъ надъ скалитѣ самъ,
Ти изглеждашъ земенъ рай.

Твойтѣ сѣнчести гори
Нѣжно галятъ те въвъ зной,
По тебъ страдамъ — тѣй боли,
Сълзи лѣя, мисли — рой.

Ахъ, да можехъ, литналъ бихъ
Въ мигъ, при тебъ да дойда, тамъ
Да отдѣхна съ миромъ — тихъ,
Въ она святъ рожденъ мой храмъ. *Кр. Илиевъ*

¹⁾ Портретъ — икона, поставенъ на видно мѣсто въ заведението на Антонъ Ст. Радичевъ, братъ на безстрашния герой Харалампи.

НА СВ. ИЛИЯ ВЪ ДОЙРАНЪ

До 1912 год. Дойранъ бѣше единъ отъ най-хубавитѣ и живописни македонски градове разположенъ на югозападния брѣгъ на едноименното езеро. На главния пѣть за Солунъ и на богатото съ риба Дойранско езеро, градътъ е ималъ добре развита търговия и занаятчійство. Населението на града — 4500 българи, 3000 турци и 500 други.

Архимандритъ Теодосий Синаитски

Отъ Дойранъ е Христофоръ Джефаровъ, който презъ 1741 год. напечати въ Виена своята „Стематография“ съ гербоветѣ на югославянскитѣ народи и образитѣ на тѣхнитѣ светци, архимандритъ Теодосий Синаитски, писателъ на български езикъ, който презъ 1838 год. откри въ Солунъ първата българска печатница, Георги Попстаменовъ, първиятъ директоръ на Първата софийска мъжка гимназия, революционеритѣ Мицо Тенчовъ, Христо Пальорски и др.

Следъ войнитѣ Дойранъ имѣ нещастиего да попадне подъ тежко сръбско и гърко робство. Цѣлото му население се изсели въ свободна България. Най-беднитѣ, предимно рибари, се върнаха обратно и основаха новъ Дойранъ, 4 клм. на северъ отъ разрушения старъ Дойранъ.

Въпрѣки голѣмата имъ беднотия, малобройнитѣ жители на свободенъ новъ Дойранъ скоро почувствуваха нужда отъ българска книга и основаха читалище „Архимандритъ Теодосий Синаитски“.

Дойранското благотворително братство въ София съ отдѣленъ автобусъ на 1 августъ трѣгна за Дойранъ. Радостта ни бѣше голѣма, че следъ толкова борби и очаквания, ще можемъ да стѣпимъ на свободна родна земя, че ще можемъ да прегърнемъ реднини и близки, раздѣлени вече 23 години съ непристъпна черна граница. Автобусътъ прекоси града и почна да се движи съ засилена бързина по павираното шосе Започнаха да се лѣятъ пѣсни „Изгрѣй зора на свободата“, „Ний българи сме“, „Що ми е мило и драго“, „Край Вардара високи чукари“, „Свѣтлано моме, Свѣтлано“ и т. н.

Бившата черна граница при поста преминахме съ продължително ура. Нашиятъ постъ, една малка паянтова кжщичка, се намира долу въ полето, а горе, на склона на Огражденъ, сръбскиятъ постъ

— предна масивна двуетажна сграда, други две по-голѣми масивни сгради и една наблюдателна кула. На една ширина 40 метра отъ граничния връхъ до подножието на Бѣласица, гората е била изсѣчена отъ сръбитѣ, както това е било направено по цѣлото протяжение на бившата граница, за да следятъ преминаването на македонскитѣ четници, а отъ дървения материалъ бѣ издигната дебела и висока погранична стена, омотана съ бодливъ телъ. Сръбскитѣ постове сж по три срещу всѣки български постъ и построенитѣ на всѣки 500 м. наблюдателни кули, свързани съ телефонъ. На шосето не е имало желѣзна врата, както на Деве бѣиръ, а вълчи ями, които сега сж обезвредени и зарити.

Въ Струмица пристигнахме къмъ 6 ч сл. обрѣдушно посрещнати отъ наши роднини дойранци. Струмица е била превзета отъ германскитѣ войски още на 6 априлъ, безъ бой. Сръбитѣ изпратили срещу германцитѣ на сектора предъ Струмица шестъ македонски полка, които да задържатъ германскитѣ войски до пристигането на две шумадийски дивизии отъ Щипъ и Велесъ. Обаче, македонскитѣ полкове свършили работа преди пристигането на шумадийскитѣ дивизии: Македонскитѣ българи предварително решили да не стрелятъ срещу своитѣ освободители и при първото появяване на германскитѣ войски при Златарево сложили оръжието и се предали. Това е коствувало живота на мнозина българи, застрѣляни отъ озвѣренитѣ сръбски офицери.

Сръбитѣ сж употребявали всички непростени сръдства за посърбяване на българското население. Обаче съ изключение на нѣкои слаби воли и алчни личности, тѣхнитѣ резултатъ е нула. Забрадени сж били българскитѣ имена. Крумъ било та-

Църквата „Св. Илиа“ въ развалини

тарско име, трѣбвало да бѣде замѣнено съ Круниславъ, Аспарухъ, тоже татарско, замѣнено съ Душанъ, Борисъ съ Боривой — Добра съ Добрила, Лиляна — съ Марияна и т. н.

Българитѣ сж били спѣвани въ образованието, защото сж проявявали по голѣми способности отъ сръбитѣ. Съ малки изключения, материалното положение на българитѣ не е добро. Зави-

дно материално положение имат само нѣколцина, които сж правили компромисъ съ съвѣстѣта си и сж се солидаризирали съ сръбската власт. Тия сжщитѣ лица сж успѣли да се приближатъ първи и до българската власт.

Въпрѣки възбраната и глобитѣ, българската речъ и българскииятъ духъ сж напълно запазени.

сърбина 100 тѣ динара и му казва: „На ти още 100 динара, само ме остави да си я изпѣямъ пѣсната“.

Сутринѣта на 2 августъ, Св. Илия, продължихме пѣтя си за Дойранъ. Автобусѣтъ наново заехѣтъ отъ народни пѣсни. Шосето върви по южна посока къмъ Бѣласица, извила на югъ, слиза въ

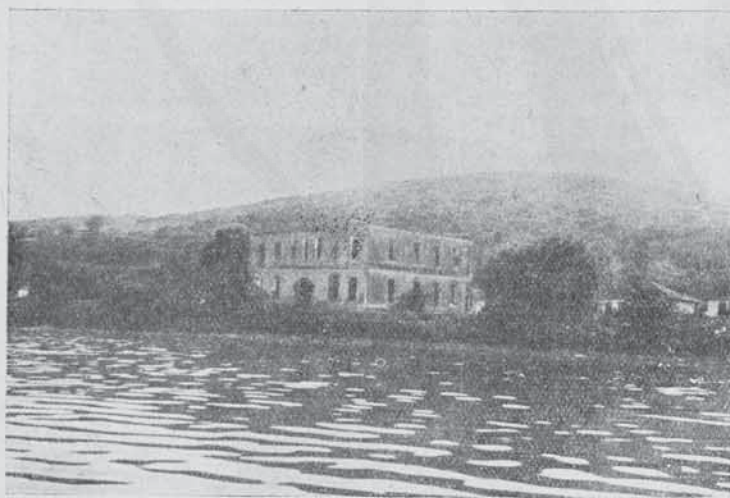
Стариятъ Дойранъ — панорама

Говоримиятъ езикъ въ кѣщи е билъ винаги мѣстниятъ български езикъ. Мнозина говорятъ и литературенъ български езикъ, въпрѣки че нѣкои отъ тѣхъ сж били сръбски чиновници, учители, па даже и офицери. Българската пѣсенъ и тя не е била забравена; тя е продължавала да буди мили спомени, да ободрява духа, да крепи надежда за по добри дни. За изговаряне българска дума глобата е била единъ динаръ, за пѣне на българска пѣсенъ — 100 динара. Единъ българинъ запѣлъ отъ мѣжа въ Струмица на публично мѣсто

малкото Валандовско поле, обкачва се по южния западенъ склонъ на Бѣласица и навлиза въ бѣласичкия дервентъ като извила на югоизтокъ. Малко следъ излизането отъ Деврента, предъ насъ се открива чаровна гледка. Подъ огрѣлото го утринно слънце, Дойранското езеро блестѣше като разтопено сребро. Радостъ и възхищение облада всички ни. Екна пѣсенѣта „Лиляна платно бѣлѣше край Дойранското езеро“, заредиха се и други пѣсни. Скоро пристигнахме въ новъ Дойранъ посрещнати много радушно отъ нашитѣ мили съграждани, раздѣлени отъ насъ цѣли 23 години. Срещата бѣше трогателна; роднини се прегръщаха и плачеха отъ радостъ. Новъ Дойранъ брои около 120 малки слаби двуетажни кѣщи, изплетени отъ трѣстика, измазани съ калъ и варосани, покрити съ ламарина, събирана отъ блиндиранитѣ окопи.

Жителитѣ му сж извънредно бедни. Единствениятъ имъ поминѣкъ е рибарството. Лозята и овощнитѣ имъ градини сж останали въ грѣцка територия, а останалитѣ въ сръбска територия сж били раздадени на сръбски преселници.

Картината на стария Дойранъ е трогателна. Цвѣтуциятъ нѣкога Дойранъ не сжществува. Всички кѣщи сж разрушени до основи. Стѣрчат само продучениитѣ, отчасти разрушени, четири външни стени на хубавата нѣкога грамадна и солидна църква „Св. Илия“. Въ изтърбушеното отвѣтре българско училище се срещнаха следъ четвъртъ вѣкъ нѣкогашни колеги учители и учителки и нѣкогашни съкласници — ученици и ученички, гдето съ умиление възобновиха мили стари спомени. Цѣлиятъ грѣдъ е обрасналъ съ високи бурени и мого смокинови дървета. Стариятъ Дойранъ съ своето прекрасно мѣстополо-

Дойр. у-ще „Екз. Йосифъ“ въ развалини

българска патриотична пѣсенъ и веднага стражарѣтъ сръбинъ му поискалъ 100 динара глоба. Пѣвецѣтъ, унесенъ въ своето родолюбие, дава на

жение, съ здравия климатъ, съ хубавата студена вода, съ прохладния сутриненъ и вечеренъ вѣтрецъ, съ бистрото предъ него езеро и разкошна околностъ, ако бжде възстановенъ, ще бжде най-приятното мѣсто за цѣлия окржгъ.

Въ прочистената отъ вжтре разрушена църква Св. Илия, се произнесоха прочувствени слсва. Следъ молебена бѣ сложена братска трапеца въ общинското управление, на която говориха братствениятъ председателъ, кметътъ г. Маймаревъ и отецъ Богатиновъ. Капитанъ Н. произнесе отъ името на храбрата българска войска прочувствено слово за значението на Илинденската епопея.

Много бѣше приятна следобѣдната разходка съ лодки по бистрото и тихо Дойранско езеро.

Красивото Дойранско езеро има широчина 7 км., а дължината му е около 8 км.

На 7 ч. сл. об. се състоя въ салона на рибния домъ въ нови Дойранъ тържествено събрание. Братствениятъ председателъ прочете сказка на тема — Участието на македонскитѣ българи въ възраждането на българския народъ и въ борбитѣ за обединението му и предаде на читалището избрани подвързани книги, уголѣменъ ликъ

на патрона на читалището — архимандритъ Теодосий Синаитски, и голѣмъ брой портрети на Н. В. Царя, на Царското семейство и детски прочитни книжки. Инж. Хр. Станишевъ произнесе твърде назидателно слово къмъ Дойранската младежъ

Деньтъ 3 августъ прекарахме въ стария Дойранъ — Изкачихме запустѣлитѣ калдарѣмени улици, пихме ненаситно студена вода отъ всичкитѣ чешми; открихме всрѣдъ високитѣ бурени разрушенитъ до основи бащини кжши; посетихме старитѣ гробища, буренясали и разрушени; разходихме се съ лодки и се кжпахме въ бистритѣ води на приказното Дойранско езеро; присжтствувахме на хвърлянето и изтеглянето, въ наша честь, на риболовнъ грипъ отъ Дойранскитѣ рибари.

На следния день, 4 августъ, сутринята потеглихме за София, изпратени радушно отъ цѣлия новъ Дойранъ, съ пожелания за скорошно виждане, за благоденствуваща цѣлокупна България, за възстановенъ благоденствуващъ Дойранъ.

Никола Стояновъ

Председател на Дойранското
благотворително братство въ София

Отпразднуването на Илинденското възстание въ Прилепъ

Между едни отъ първитѣ основатели на револуционната организация и въ последствие идеолози на сжщата организация сж Пере Тошевъ, Георче Петровъ и други синове на гр. Прилепъ. Както въ черковнитѣ борби, така и въ революционнитѣ, Прилепъ е държалъ едно отъ първитѣ мѣста. Презъ Илинденското възстание Прилепъ взе участие толкова, колкото бѣше възможно при подготовката, която имаше. Въ града и околията духоветѣ не бѣха спокойни, и всички бѣха въ услуга на организацията. При голѣмото движение на четници отъ околията и други мѣста нито едно предателство не се извърши. Всички всичко виждаха, но само властѣта нищо не можеше да види. Заканитѣ отъ страна на турското население бѣха много, но това никога не плашеше. Това, което извършиха мѣстнитѣ чети, бѣше достатъчно да стрестне турското население и да го респектира. Властѣта не се решаваше да предприеме арести и други насилия, защото се опасяваше да не предизвика усложнения и вѣрваше, че гражданството е готово да предприеме нѣщо, ако тя го предизвика. Мѣстнитѣ чети, въ деня на възстанието извършиха това, което се извърши и по другитѣ околии, но за всѣки случаи властѣта бѣше много внимателна и въздържана отъ извършване на репресалии надъ населението. Както други околии така и Прилепъ имаше пълно право да отпразднува Илинденското възстание съ особена тържественостъ. Ржководното тѣло на Илинденската организация много право бѣ оценила заслугата на Прилепъ и затова изпрати тамъ четирима свои членове, които да го представяватъ при отпразднуването на Илинденъ.

Отъ София влака потегли съ Илинденци и Крушовското братство на 29 юлий изпратени на гарата отъ голѣмо множество македонци. Всѣки изпитваше едно особено чувство. Цѣли 25 години раздѣлени отъ свои близки и роднини прекарани въ непрестанни борби за свобода на родна вемя, най-после виждатъ реализиранъ свещенъ идеалъ

и удовлетворено желание да видятъ и прегърнатъ тѣзи, за които толкозъ години сж мечтали и тжгували. Пѣсни ехтѣха по всички вагони, за да може по-лесно да мине времето, което е пълно съ голѣми размишления за ония, които ги чакатъ съ открити обятия.

На Скопската гара започнаха трогателнитѣ сцени. Прегръдки, плачове и ридания на близки принудени да живѣятъ отъ една тираническа чужда властъ далече едни отъ други. На Прилепската гара освенъ делегатитѣ за тоя градъ слѣзнаха и хората на Крушовското братство. Града Прилепъ не билъ официално уведоменъ за изпратенитѣ представители и затова не можа да имъ се направи посрещане, каквото града е смѣталъ. Тази грѣшка се поправи съ участието на цѣлия градъ при „зарята“ и на самия Илинденъ. За отпразднуване по-тържествено на Илинденъ делегатитѣ намѣриха изработена програма, която претърпѣ известна корекция.

Въ навечерието на Илинденъ директорътъ на гимназията държа сказка за Илинденското възстание при препълненъ салонъ въ присжтствието на к-ра на гарнизона, кмета на града, околийския упр., гоститѣ отъ София и др. Тя бѣ добре аргументирана, изслушана съ голѣмо внимание и изпратена съ бурни ржкоплѣскания. На пазарището се състоя „заря“ въ присжтствие на множество граждани и гражданки. За първи пжтъ града вижда такава церемония. При прочитане имената на убити войводи, войници и четници, се чуваха ридания отъ тѣхнитѣ близки. Командирътъ на гарнизона държа патриотично слово, което трогна всички присжтствующи. Гражданството се разотиде, за да разказва за дълго време това, което преживѣ и се почувствува близко на тѣзи, които дойдоха между него като истински братя.

Въ черквата „Св. Благовѣщення“ на Илинденъ се отслужи панихида за пдналитѣ Илинденци. Черквата и черковния дворъ бѣха препълнени

отъ народъ. Архирейскиятъ намѣстникъ въ черквата държа слово за Илинденското въстание и за българския духъ, който е билъ толкова силенъ, че е понесълъ най-големитѣ страдания и лишения. Начело съ духовенството, официалнитѣ власти и буквално цѣлото гражданство отъ черквата отиде при германскитѣ гробища, дето се отслужи молебень за живитѣ Илинденци. Тамъ говори началникътъ на гарнизона като описа героизма на българина изобщо и г-роизма и себеприцанието на илинденци. Г-нъ Небреклиевъ, кметъ на града, говори за духа на Илинденци и апелира къмъ младежта да следва примѣра на илинденци и да пази

Войводата Миланъ Гюрлуковъ говори на Илинденъ въ Прилепъ

получената свобода съ цената на своя животъ. Трети говори г-нъ Вл. Карамфиловъ, като представител на илинденската организация. Неговото появяване съ измъчена физиономия, бледъ отъ силно вълнение отъ преживѣното, възбуди въ присъствающитѣ скъпи спомени отъ идеалното минало презъ турско време, когато борцитѣ работиха всеотдайно за родъ и родина. Отъ името на Илинденската организация той поднесе поздравии на гражданството и живитѣ Илинденци и имъ честити свободата, като имъ пожела да бжде тя вѣчна. Поклони се предъ паметта на падналитѣ илинденци. Всички присъствающии плакаха, когато говори за участието на гражданството въ освободителнитѣ борби, за изтърпѣнитѣ мъки и страдания презъ турския и сръбския режими и за голѣмитѣ и скъпи жертви, които градътъ е далъ. Гражданството съ гласъ плачеше. Особено трогателна бѣше сцената, когато г-нъ Карамфиловъ отъ благодарностъ къмъ всички войводи, четници и дейци, за тѣхнитѣ дѣла, прегърна и цѣлуна като представител на всички войводата М. Гюрлуковъ. Г-нъ околийскиятъ управителъ прие и отговори на речитѣ на всички учреждения и културни дружества, които поднесоха вѣнци. Поднесенитѣ вѣнци бѣха сложени на гробоветѣ на убити четници.

Отъ гробищата гражданството се отправи за къщата на братя Бѣлазелкови, дето Йорданъ Гавазовъ, отъ Прилепъ, и Хр. Чемковъ отъ Щипъ се самоубиха. Това бѣ първото самоубийство на хора отъ револ. организация. Този примѣръ бѣ последванъ отъ всички хора на организацията, които попадаха въ безизходно положение. Г-нъ М. Гюрлуковъ държа високо патриотично слово, което направи всички присъствающии да плачатъ, защото и той самия плачеше, когато въ хронологиченъ редъ споменаваше имената на много войводи и четници паднали изъ Прилепско.

Церемонията се свърши, всички поканени граждани, гости и селяни се отправиха за градината, дето по български обичай имаше обща трапеза. При повишенъ духъ и голѣма радостъ угощението продължи до късно. Говориха гарнизонниятъ началникъ, окоп. управителъ, г. Вл. Карамфиловъ, Миланъ Гюрлуковъ, единъ гражданинъ и единъ селянинъ. Интересна бѣше наздравницата на селянина, старъ ржководителъ и четникъ. Той каза: „Братя, азъ съмъ билъ измъчванъ, изтезаванъ отъ турци, а най-много отъ сърби. Тѣ ми разстроиха здравето, но сърдцето и родната ми речъ не можах да ми взематъ. Днесъ се чувствавамъ гордъ и щастливъ, че мога да ви поздравя и говоря на чистъ български езикъ. Да живѣе нашиятъ любимъ царъ Н. В. Борисъ III, да живѣе „Велика България!“ Речта бѣше изпратена съ бурни аплодисменти.

Угощението завърши при повишенъ духъ и съ сърдечни благопожелания за обединение на цѣлокупния народъ.

Бѣха прочетени телеграми до Н. В. Борисъ III до г-нъ министъръ-председателя г-нъ Б. Филовъ, до г-нъ председателя на Народното събрание. Телеграмитѣ бѣха посрещнати и изпратени съ ржкоплѣскане.

На тържеството бѣха прочетени нѣколко телеграми.

Въ града се образува Илинденска организация. Учредителното събрание бѣше отлично посетено отъ граждани и селяни, дошли за случая отъ селата. Събранието се председателствуваше отъ г-нъ Вл. Карамфиловъ, а присъствуваше г-нъ Л.

Събрание въ Прилепъ за образуване Илинденско д-во. Въ срѣдата личатъ: Миланъ Гюрлуковъ, Тане Николовъ, Лазаръ Томовъ, В. Карамфиловъ и др.

Томовъ, председател на ржководното тѣло на Илинденската организация. Говориха въ събранието г-нъ Вл. Карамфиловъ, г-нъ Л. Томовъ и г-нъ М. Гюрлуковъ. Речитѣ на тримата оратори бѣха посрещнати и изпратени съ бурни аплодисменти. Събранието изслуша съ внимание изяснението на преследванитѣ цели на Илинденската организация и, следъ като всичко одобри, пристъпи къмъ изборъ на настоятелство. Съ пълно единодушие за председател на мѣстното илинденско дружество бѣше избранъ М. Гюрлуковъ, който се ползува съ голѣми симпатии между градското и селско население. На новото дружество пожелаваме успѣхъ.

В. Д. К.

МЕЖДУ ОСВОБОДЕНИТЪ ПРИЛЕПЧАНИ

Освобождението на Македония от робство стана бързо и като на сън. Уплахата и паническото бѣгство на „сияйната“ сръбска армия от германското вихрено настѣпление сж фантастични. Цѣли полкове, дивизии и армии сж би разстроени, унищожени от моторизирани тѣ въздушни и пехотни сили на германцитѣ. Командири на полкове и дивизии напускали частитѣ съ лозунгъ: „кой где види да бѣга! „чума иде“! и захвърляли формени облекла и ордени, преобличали се въ селски дрехи, за да не бждат пленени. Прилепчани разказват съ отвращение какъ сръбската армия и всички власти отъ града и околията „яко димъ“, изчезнали отъ никого невидени, въ по-малко отъ двадесетъ и четири часа.

23 годишното робство е било неимовѣрно тежко. Настанили се въ чисто българския градъ Прилепъ и околията бюлюкбашии, кърсердари и бегове сърби — всички до единъ, — отъ пждарина до върховния сждия, — буквални разбойници и изнудвачи на душитѣ и кеситѣ на българина. Прилепъ и околията за тѣхъ представлявали сж щинска райска земя, която сж експлоатирани безапелационно. Най-простиятъ националенъ ратникъ (така сърбитѣ наричали тѣхнитѣ четници) е билъ силенъ да качи и свали отъ вжжето всѣки поробенъ българинъ. Жестокоститѣ, беззаконията сж били въведени въ култъ. Попадналиятъ въ лапитѣ на четницитѣ, безследно изчезвалъ; официалнитѣ административни власти — убивали и ограбвали, правосждието осжждало на доживотенъ затворъ, каторга или смъртъ. Всички тия жестокости сж се вършили отъ омраза къмъ всичко българско; тенденцията — асимилация. Всѣки сърбинъ е дохождалъ съ всички свои садистки и скотки качества: кървожадность, пиянство, блудство и порнографство.

Сждии, администратори, военни, па даже свещеници и учители — всички, по цѣли дни и нощи пиянствували по кръчми и кафенета, съ най-разновидни пѣвачици — цури, безъ да се свенятъ нито отъ възраст и положение, нито отъ погледитѣ на гражданитѣ. Прилепчанинътъ останалъ съ убеждението, че на разкапалото сръбско кралство ще се тури край. — Самото провидение ще го накаже, както бѣ наказалъ Содомъ и Гоморъ.

Пророчеството имъ се сбждна и прилепчани сж вече свободни граждани въ свободна и обединена Велика България.

Върѣки всички издевателства, морални и материални, — съ своя упоритъ националенъ духъ,

прилепчани сж запазили националното си съзнание и историческо чувство, а материалната си мощъ дължатъ изключително на прочутото българско трудолюбие и пестеливостъ. Роби на труда, за да наддѣлѣятъ сръбската алчностъ и издевателства, тѣ казватъ „ние работѣхме шесть дена презъ седмицата за сърбитѣ, а само седмия денъ — за насъ“.

Илинденци на Илинденското тържество въ гр. Прилепъ.

За да владѣятъ и асимилиратъ българското население, сърбитѣ сж се стремили да го съсипятъ икономически, и да опорочатъ неговия семеенъ и общественъ моралъ — най-ценнитѣ качества у българина. Сърбинътъ считалъ прилепчани за простаки, некултурни, за гдѣто не сж посещавали кафенетата и кабаретата — да се наслаждаватъ отъ пѣснитѣ и оргиитѣ на тѣхнитѣ посетители. За сърбитѣ е било невъобразима простачина въ градъ или село да нѣма кафенета и кръчми безъ пѣвачици. Ето защо първата грижа на властѣта е била да снабди селищата съ тоя „просвѣтенъ сръбски артикулъ“. Тѣзи кабарета и барове сърбитѣ агитирали, да се посещаватъ отъ гражданството, а особено отъ младото поколѣние. И не малцина сж се поддавали на това изкушение и сега сж останали тамъ като символи на сръбския режимъ.

Въ благоустройствено, стопанско отношение сърбитѣ абсолютно нищо не сж направили, защото начина на живота имъ и държавническото имъ понятие не сж ги подтиквали къмъ това. Предстои тежка задача на всички въ новото строителство да вложатъ своята любовъ, трудъ и енергия за величието на Велика България. Свещ. Ю. Ангеловъ

Презъ вѣкове веднажъ бива!

Въ връзка съ отпразнуването на Илинденскитѣ тържества въ Битоля, битолскиятъ областенъ директоръ Христо Гуцовъ, бившъ нар. представителъ, пише:

„Азъ съмъ присѣствувалъ на много тържества, но като тържеството въ Битоля на Илинденъ 1941 година не бѣхъ виждалъ. Не блѣска,

не речитѣ, нито парадността му ме плениха. Имаше нѣщо друго: духътъ и ентузиазъмътъ на участващитѣ. спонтанниятъ изразъ на почитъ къмъ едно велико събитие, стихийната воля да се живѣе свободно; готовността да се мре за родната земя. Ето кое бѣше покѣртителното. То рѣдко се срѣща. Презъ вѣкове веднажъ бива!“

Отпразднуване годишн. на Илинденското възстание въ Варна

Както всъка година — на 2 авг, по случай 38 год. отъ Илинденското възстание, Варна чествува съ подобаеща тържественост патронния празникъ на Илинденската организация, който тази година биде чествуванъ повсемѣстно, като народенъ празникъ и въ свободна Македония.

Следъ Бож. служ. въ съборния храмъ „Усп Пр. Богородично“ биде отслуженъ тържественъ поменъ за падналитѣ за свободата на Македония отъ Н. В. Преосвещенство Св. Варненски и Преславски Митрополитъ г. г. Йосифъ съ участието и на катедралния църковенъ хоръ.

Часть отъ Илинденци съ знамето си следъ панихидата и молебена на 2. VIII. 1941 г. въ Македонския домъ — Варна

Присъстваващитѣ представители на всички родолюбиви дружества и организации, официалнитѣ власти, емиграцията, общественици, директоритѣ на гимназиитѣ и пр. отдадоха почитъ къмъ загиналитѣ плеада борци за възстановената вече свобода въ родина ни.

За случая Н. В. Преосвещенство произнесе прочувствено слово, като обрисова великото безсмъртно дѣло на Илинденци. Подчертавайки, че народъ, който отлжчва изъ срѣдата си храбреци и смѣли синове за свободата си, никога не загиба, Н. В. Преосвещенство въ речта каза дословно и следното:

„Винаги човѣцитѣ трѣбва да мислятъ много, да говорятъ малко, а да работятъ и творятъ най-много. Това изискване, особено въ днешнитѣ времена за българитѣ, става все по-абсолютно. Сега всички ние трѣбва да се отдадемъ изцѣло на твор-

ческа дейностъ, каквато особенитѣ събития и изключителни обстоятелства ни налагатъ. Ние доживѣхме онова, къмъ което се стремѣше българскиятъ духъ, което бѣше въ нашитѣ сърца, и мисли въ сществуванieto ни презъ всички вѣкове.

„Независимо отъ това — продължи той — че нѣкои мрачно ще гледатъ на сегашнитѣ свѣтовни събития, здравиятъ бѣлг. елементъ — българската сила, особено здравиятъ и коравъ македонски българинъ, никога не ще се откаже отъ онова, което е било негова сѣдба — да се бори, кръвта си да пролива за свободата на своята мила и свята татковина.

Но сега ние трѣбва да запазимъ и да заздравимъ още повече извоюваната, като по чудо свобода на Македония и да бждемъ готови за поголѣми жертви отъ онѣзи, които българскиятъ народъ е давалъ въ миналото, жертви, — равни на онѣзи, дадени особено презъ Илинденското възстание. До като е живъ споменъ за Илинденъ, до като всички българи сж готови за жертви, никога България нѣма да се почувствува съ изчерпани сили и възможности, за да запази и да затвърди още повече свободата си.

„Моята молитва и молилвата на светата ни църква сега ще бжде да се намѣрятъ изъ нашитѣ срѣди синове равни по величие и родолюбие на онѣзи, които въ Илинденското възстание презъ 1903 г. се дигнаха за свободата, защото запазването на свободата изисква сжщо тѣй много жертви, каквито изисква и извоюването на свободата“.

Следъ молебена поднесоха поздравления представителитѣ на официалнитѣ власти, дружества и организации, на които председателятъ г. Хр. Настевъ сърдечно благодари и отговори.

Следъ това, подъ строй, начело съ дружественото знаме, Илинденци се отправиха за Македонския домъ. Тукъ председателятъ на друж. говори и поздравя живитѣ поборници на Македония — Илинденци, следъ което всички бидоха почерпени съ цигари и локумъ.

Сжщия день — 1 ч. сл. об., радио Варна посвети специаленъ часъ за Илинденъ. Македонската срѣдношколска младежъ въ Варна, съ благосклонното участие на винаги отзивчивата г-ца Виолета Тодорова и пианиста Коста Станковъ, изпълни македонски пѣсни. VIII класникъ отъ търг. гимназия Боянъ Петровъ отъ студиото говори съ патосъ за дѣлото на Илинденъ.

X.

ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Ръководното тѣло на Илинденската организация съ прискръбие съобщава за смъртта на своя добъръ и преданъ членъ

ХРИСТО АНГЕЛОВЪ ПЕПОВЪ

Въ неговото лице организацията ни губи единъ дѣненъ и отявлено родолюбивъ свой членъ.

МИРЪ НА ПРАХА МУ!

Държавен народен театър в Скопие

На 3. X. н. г. в гр. Скопие се освети Народния театър и трѣбва да поздравимъ освободената вече частъ отъ Македония съ новия разсадникъ на култура, наука и просвѣта, роля, която театърътъ има да играе заедно съ народната библиотека и музей, заедно съ гимназиитѣ — девическа и мъжка, ведно съ техническото и стопанско уч. ща, съ земеделческия институтъ и всички огнища за напредѣкъ и просвѣта, които сж вече създадени или тепърва ще се създадатъ в гр. Скопие.

Скопскиятъ народ. театъръ ще разнася бѣлг. драматическо изкуство и ще служи като разсадникъ за създаване подобни културни огнища и въ останалитѣ градове на Македония.

Македония, която бѣ отдала всичкитѣ свои сили въ създаване достойни борци противъ настаналата се въ земята ѝ тирания и по тоя начинъ бѣ отрекла единъ видъ сътрудничеството си въ изграждане културната мощъ на бѣлг. народъ въ нейната цѣлостъ, днесъ вече радвайки се на пълна свобода, тя Македония, люлката на славянската просвѣта, „ширището на бѣлгарската култура“, както я наричаше покойниятъ проф. Добри Христовъ, има да играе за напредъ важна роля въ бѣлгарското творчество.

Макаръ и държана въ пълно невежество презъ последнитѣ две десетилѣтия все пакъ Македония даде известни сили изъ областъта на бѣлг. литература. Сега, когато се създаватъ всичкитѣ възможности за безпречното ѝ развитие въ всичкитѣ отрасли на науката и изкуствата, бѣлгарската макед. цѣлина въ скоро време ще избуяе, ще закипи и ще създаде свежи ластари за цѣлостното културно-стопанско развитие на обединената бѣлг. земя.

Скопскиятъ народен театъръ ще даде просторъ на младитѣ македонски бѣлгари да сложатъ и тѣ своитѣ старания и дарби за изграждане на бѣлг. театрално изкуство и по-специално за създаване на бѣлгарската драма.

Тѣзи сж свхвацията на Илинденската организация за значението на държавния народен театъръ въ Скопие, който се освети на 3. X. н. г. и съ тая си вѣра, съ тѣзи си надежди, тя поднася своитѣ поздравления и най-благии пожелания за успѣхъ и напредѣкъ и за велики постижения въ лицето на неговия директоръ и на персонала на театъра.

К. Хр. Сов.

Положението

Навлизаме вече въ зимата. Нѣкои смѣтаха, че Германия може, следъ толкова многобройни и неподобни въ историята победи, да изпита първия си неуспѣхъ по рускитѣ равнини, ако не успее да срази и повали окончателно Съветска Русия преди настѣпването на тазгодишнитѣ зимни студове.

Фактитѣ показва неоснователността на тия пресмѣтания. Нито проливнитѣ дъждове, нито снѣговетѣ и всички несгоди, които идатъ обикновено заедно съ ранната руска зима не бѣха въ състояние да спратъ германското военно командване на изтокъ все по-надълбоко въ територията на европейската частъ на Съветска Русия. По всичко се вижда, че и истинскитѣ зимни месеци, когато въ Русия ще настѣпятъ по-голѣми студове, нѣма да бждатъ прѣчка за германското напредване, изобщо — за изпълнението на германския планъ що се отнася до сломяването на болшевизма и на въоръженитѣ сили, които го поддържатъ. Нѣщо повече: изглежда, че — ако руската въоръжена съпротива продължи — тѣкмо презъ зимата, следъ падането на снѣга и покриването на обширнитѣ руски пространства съ дебелъ и заледенъ снѣженъ пластъ, когато надъ руската земя заедно съ силния студъ се установява ясно и бистро небе, военнитѣ действия на моторизираниитѣ части и на въздушнитѣ сили ще могатъ да се развиватъ безъ особени атмосферни затруднения. Безброй доказателства даде германското главно командване за това, че то, когато решава да започне една акция, предварително прави най-подробни проучвания и взима своевременно всички мѣрки за обезпечаване на най-благоприятни материални условия за провеждането на акцията срещу противника, като оставя срещу случайността само инициативата, съобразителността, духа и геройството на войницитѣ — редници и началници. И въ тоя случай можемъ да бждемъ сигурни, че германското главно командване е било не по-малко предвидливо, отколко при по-раншитѣ случаи въ тая война

— що се отнася до справянето съ климатичнитѣ и другитѣ материални особености на Съветска Русия, а германскитѣ бойци и тукъ ще продължатъ да проявяватъ сжщата оная храбростъ, сжщото военно изкуство и сжщия духъ, които проявиха въ паметнитѣ сражения по други бойни полета и които издигнаха германската армия до положението да бжде призната и отъ най-лютитѣ ѝ противници за несломима.

Така, въпреки отчаяната и въ много случаи наистина юнашка съпротива, която рускитѣ генерали оказватъ на германскитѣ настѣпващи войски; въпрѣки влошенитѣ и влошаващитѣ се атмосферни условия въ Русия, можемъ съ голѣма доза отъ сигурностъ да кажемъ, че окончателниятъ край на руската военна съпротива нѣма много да закѣснѣе. Колкото и да се засилва доставянето на английски и особено на американски военни материали въ Русия, то, по всичко личи, нѣма да може да замѣсти огромнитѣ загуби, които даватъ съветскитѣ войски въ готови материали и оржжия, и въ заводи за военната индустрия. Пъкъ и да замѣсти донѣкде тия загуби, незамѣстима си остава главната болшевишки загуба: Загубата на млади, добре обучени войници, които биха могли да си служатъ добре съ тия оржжия срещу противника си.

Какъ ще се развиятъ за по-нататѣкъ военнитѣ събития въ Русия, за сега не може да се предсказва отъ хора като насъ, които не сме посвѣтени въ тайнитѣ на политическитѣ канцеларии на воюващитѣ и особено въ тайнитѣ на генералнитѣ имъ штабове. Едно изглежда ясно: то е че мжчно болшевикитѣ, дори и да биха били подкрепени отъ английски войски нѣкжде по кавказкитѣ области, наждето сега се насочва движението на германски сили, биха могли да взематъ въ свои ржце инициативата за боеве отъ решително за цѣлия фронтъ значение, освенъ може би тукъ-тамъ за боеве отъ мѣстно значение и отъ не-голѣма важностъ.

Завземането на огромните руски територии — богати като хлѣбородна земя и съ ценни минерални богатства — колкото да се бѣ извършило и да се върши още съ цената на значителни усилия и на материални и човѣшки жертви отъ страна на германцитѣ — далече компенсирало положенитѣ усилия и даденитѣ жертви съ огромнитѣ източници, които даватъ тия територии за стопанскитѣ и военни нужди не само на Германия, и не само за кратко време, но и за нуждитѣ отъ едно организирано на цѣлата европейска област при днешнитѣ военни времена. Блокадата, която английската флота поддържа около Европа и която действително би затруднила продоволствуването, а това значи и военната акция на Германия, губи значението си съ възможноститѣ, които завзетитѣ руски територии откриватъ за продоволствие на германската индустрия съ необходимитѣ ѝ сурови материали и на германския народъ — съ храни. Въ това отношение германскитѣ военни действия въ Русия сж едновременно поражение на болшевиизма и на военната му сила и ударъ върху най-надеждното английско оръжие въ противогерманската борба — блокадата.

При това положение, когато на континента вече не остава военна сила, която да смуцава плана на Германия за уреждане на едно рационализирано и не експлоататорско общоевропейско стопанство, което да сплоти на реална основа европейскитѣ народи около принципа „Европа за европейскитѣ народи“ и когато Англия дори и при евентуално още по-благоприятни условия не би се решила да слиза гдето и да било съ войски на европейския континентъ, за да дири решителна военна среща съ Германия, възниква въпросътъ — нѣма ли да дойде до едно положение на постоянна война, собствено до едно продължително състояние на война, отъ което Англия не би имала изгледи за нѣкаква изгода, а само би губила?

Дори да допуснемъ, че Германия, следъ завършването на похода срещу болшевиизма и следъ обезпечаването на сигурността на цѣлата европейска територия срещу всѣки сериозенъ опитъ за смуцаване на европейския животъ отвънъ, ще свие своитѣ бойни знамена — нѣщо, което впрочемъ не изглежда въроятно — военната сила на противникитѣ на Германия не ще бжде въ състояние, колкото и да се увеличава тя, да нанесе поражение на германската военна сила, защото тия противници — Англия, а утре вече сигурно и Съединенитѣ Щати — не сж на Европейския континентъ, а и вече не могатъ да намѣрятъ въ Европа нѣкакъвъ народъ, който би се билъ, макаръ и съ минимални изгледи за успѣхъ съ Германия. Едничката възможностъ за Англия и за Съединенитѣ щати да продължаватъ войната срещу Германия си остава стопанската блокада на Европа. Но тя, следъ включването на Украйна и на други още руски области въ пространство на Германска Европа губи въ голѣма степенъ своя смисълъ, а освенъ това тя е и доста скъпа за блокиращитѣ понеже тѣ понасятъ и ще продължаватъ да понасятъ тежки загуби по моретата. Една друга възможностъ сигурно се мѣрка въ съображението на Лондонъ и на Вашингтонъ: възбуждане на нѣкои отъ европейскитѣ народи срещу германскитѣ власти — тамъ дето сж установени временно тѣ — и изобщо срещу Германия. Въ това отношение особено Лондонъ работи неуморно чрезъ агитации по радиото и по други начини.

Въ тая посока действително би могло да се намѣри единъ опасенъ за Германия фронтъ — едничкиятъ

останалъ днесъ възможенъ за Англия, — но при условиято, че Германия се проявява наистина такава, каквато я рисува английската пропаганда — груба завоевателка, притѣснителка, егоистка, безогледна експлоататорка, съ една речъ истинска угнетителка и използувачка на всичко въ областитѣ, дето германскиятъ войникъ шествува, изпълнявайки задачата: пропѣждане на всѣко английско сплетничество.

Германия, обаче, принудена сега, докато още трае въоръженитѣ конфликтъ, да държи войскови части и да пристѣпва къмъ известни мѣрки и тамъ, дето следъ приключването на войната народитѣ, отъ вѣкове господари на земята си, ще си бждатъ още по-пълни господари отъ преди, се е надигнала и се трѣгнала въ тия страхотни походи не като нѣкаква завоевателка или като експлоататорка на чужди блага, а по-скоро като мисионерка за очистването на европейския теренъ отъ политическитѣ и стопански буреняци, въ които се вѣдѣха всевъзможнитѣ видове змии и скорпиони отравящи международната атмосфера и за изграждането на една поздрава почва на истинско сътрудничество, при запазване на свободата и на националното достоинство на отдѣлнитѣ народи, за благо на всички населяващи Европа. Това сж изгледитѣ, които се рисуватъ предъ очитѣ на европейцитѣ и то главно по твърденията и поясненията на самитѣ германци. И, докато народитѣ въ Европа вѣрватъ и очакватъ едно такова ново устройство; докато отъ германска страна не се дава основание за каквото и да е съмнение относно искреността на германскитѣ твърдения за установяване на действително по-разумни и справедливи основи за общественъ и националенъ животъ въ една обновена Европа, напраздни ще бждатъ усилията на враговетѣ на Германия за насѣскване на европейски народи срещу нея.

А еднажъ вътрешно балансирана въ международно политическо и стопанско отношение при добротворско ръководство отъ страна на Германия, Европа, ако трѣбва да се срещупоставя на Англо-американски враждебни спрямо нея мѣрки, би отговорила съ едно на свой редъ дезинтересиране, поне за известно време, отъ Англия и отъ Северна Америка и би била загубена за тѣхъ вече и като пазаръ. А това не би било малко за Лондонъ и за търговцитѣ и банкеритѣ на С. Щати.

Ето защо, наредъ съ много други съображения и факти, дори като се има предвидъ току-що изтъкнатото, може сериозно да се предполага, че отъ едно дългогодишно състояние на война между Англия и Америка и една, населена съ елитно население и богата съ много духовни и материални сили, сплотена, единна и съживѣна отъ новъ духъ Европа и двата противника ще търпятъ загуби и ще се обречатъ на постепенно физическо и стопанско изтощаване, безъ да има едната или другата страна сигурни шансове да се наложи на противника си. Това положение народитѣ не могатъ, не ще могатъ да не схванатъ и никакъ нѣма да бжде чудно ако единъ день, когато настѣпи едно подобно уравнивяване на силитѣ на дветѣ воюващи страни, тѣ — народитѣ, главно тия въ лагера на демокрациитѣ — издигнатъ гласъ и поискатъ отъ управницитѣ си да потърсятъ начини за прекратяване на враждебнитѣ действия и за възврѣщане на милионитѣ млади сили къмъ достойния за човѣка мирновремененъ трудъ. Това би могло да се очаква особено следъ поражаването на болшевиизма, който бѣ една отъ голѣмитѣ причини за безпокойствата въ европейския свѣтъ.

До г. г. Околийскитѣ управители и кметовѣ въ новоосвободенитѣ земи.

Ржководното тѣло на Илинденската организация Ви испраща излѣзлитѣ до сега книги на илюстрация „Илинденъ“ год. XIII съ молба да се не връщатъ тѣ съ шаблонния надписъ „Обратно въ редакцията“.

Считаме за излишно да изтъкнемъ предъ Васъ борбитѣ, които македонскиятъ българинъ въ частностъ, цѣлиятъ бѣлг. народъ въобще, е водилъ за освобождението на Македония.

Вие сте органъ на българската държава въ току-що освободената частъ на общобългарското отечество и сте личенъ свидетелъ на героизма проявенъ отъ отдѣлни лица и отъ цѣлото население на тази измжчена страна.

Жертвитѣ, които е далъ мак. българинъ за своята свобода, страданията и пораженията, които той е понесълъ, не трѣбва да останатъ въ забвение.

Нека се знае отъ поколѣнията, колко скъпо коштува свободата на Макед. Нека се отдаде съответната данъ на почитъ къмъ загиналитѣ: тѣ дадоха всичко за родъ и отечество — здраве и сила, имотъ и животъ — длъжни сме да увѣковѣчимъ паметъта имъ.

Цельта на списанието ни е да запази като архивъ всичкитѣ епични подвизи проявени презъ цѣло столѣтие отъ българина въ Македония заедно съ неговитѣ братя отъ останалитѣ български краища и по тоя начинъ да се създаде единъ паметникъ, въ който да блести величието на българския духъ, да се напише една кондика съ имената на всички павши на полебрани.

Вие можете да бждете единъ отъ ктиторитѣ на тоя паметникъ, на тая кондика, като наредите, ако лично Вамъ е невъзможно, да сторите това чрезъ нѣкоя отъ учителскитѣ сили, или нѣкой отъ подведомственитѣ Ви чиновници, да се издирятъ отдѣлнитѣ лица или групи пожертвували живота си заради народна свобода и да ни се донесе всичко това за отпечатване въ илюстрацията.

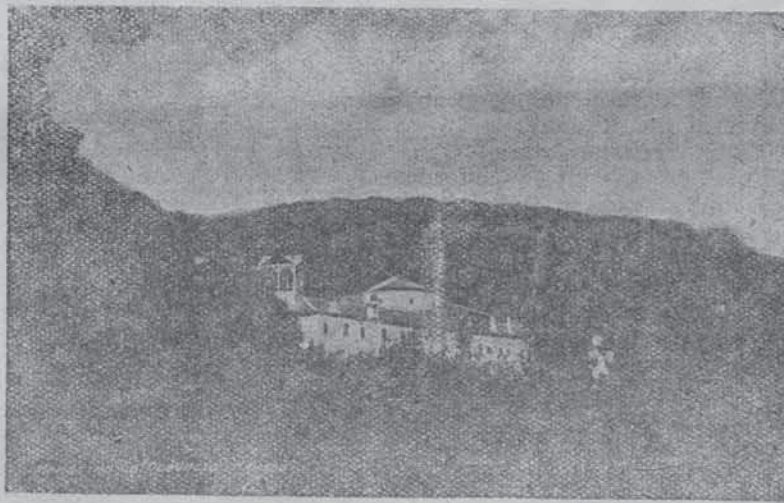
Заедно съ текста ние молимъ да ни се испращатъ съответни снимки, които следъ използване, ще Ви се връщатъ обратно непокътнати.

Абонаментътъ на списанието е 100 лв. изплатени направо въ редакцията — чекова смѣтка № 5221 Изплатени повече отъ 5 абонамента — по 80 лв. единия годишно.

**Отъ Ржководното тѣло
на Илинденската организация**

Българска Земледѣлска и
Кооперативна Банка

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

МОНАСТИРЪТЪ „СВ. ПРЕЧИСТА“ — КИЧЕВСКО

БИБЛИОТЕКА НА

Година XIII.

Книга 9 (129)

Съдържание:

1. Ньои — Л. Томовъ
2. Победното шедствие на правдата — К. Хр.
3. Позивъ — Ржков. тѣло на Илинд. организ.
4. Две славни дати — П. Н. Кротковъ
5. Народн. обликъ въ Македония — К. Хр.
6. Янко Димитровъ Добриновъ — Т. Арсовъ
7. Едно писмо — Д-ръ Ан. Цвѣтковъ
8. Братя — Кр. Илиевъ
9. Аристидъ Дамяновъ — К. Хр.
10. Христосъ Възкресе — А. Палчевъ
11. Теохаръ Поповъ и Трайко Т. Поповъ
12. Македония е свободна — П. Р. Шингарова
13. Протоиерей Анани п. Анастасовъ
14. Поменъ за трима бъл. мжченци въ Битоля
15. На Македония — Цв. Чачановски
16. Илиндень въ Радовишъ—И. Христофоровъ
17. Прослава — Кр. Илиевъ
18. Ламбо Василевъ — М. Ламбовъ
19. Съобщения
20. Починали другари
21. 1903 — Илиндень — Кр. Илиевъ
22. Дарители
23. Положението

Inhaltsangabe:

1. Ein Friedensvertrag — Tat der Rache
2. Der Siegeszug der Gerechtigkeit — K. Chr.
3. Aufruf an Ilindener
4. Zwei herrliche Daten
5. Volktumsgestalt Macedoniens
6. Janko Dimitrow Dobrinow
7. Einen Brief
8. Brüder — Gedicht
9. Aristid Damjanow — Lebensbeschreibung
10. Christus ist erstanden!
11. Theochar Popow und Trayko T. Popow
12. Macedonien ist frei!
13. Der Geistliche Anani Anastassow
14. Andenken an fünf bulgarische Märtyrer
15. An Macedonien — Gedicht
16. Ilindenfeier im Radowisch
17. Lob — Gedicht
18. Lambo Wassilew — Lebensbeschreibung
19. Nachrichten
20. Gestorbene Kamaraden
21. Ilinden 1903 — Gedicht
22. Spender
23. Übersicht der politischen Lage

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списание то е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40.350 отъ 28. XI. 1923 г

„ILINDEN“ — Illustrierte Zeitschrift — Pirotstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

ОТНАСАНЕ НА БИБЛИОТЕКА
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

НЪОИ

На 27 ноември т. г. е годишнината на Ньоиския договоръ. Ньои е черно петно за Парижъ и за създателитъ му. зловеща ржка, страшилище за българския народъ, дѣло на озлобени политикани.

Българската делегация бѣ заставена да подпише позорния Ньоиски договоръ. Тежки изпитания е преживѣлъ народътъ ни въ своя исторически пътъ за освобождение и обединение, но Ньоискиятъ договоръ бѣ най-жестокия, най-безмилостния и страшния въ новата ни история. Българскиятъ народъ следъ дълги и епични борби, въ които паднаха хиляди знайни и незнайни борци за свобода и обединение, следъ като води четири войни и даде хиляди свидни, храбри синове се видѣ наново разпокъсанъ Букурещкиятъ договоръ, дѣло на завистливи и озлобени балкански дипломати, заграби Добруджа и разпокъса Македония между сърби и гърци. Малко по-късно Ньоискиятъ договоръ довърши това пѣклено дѣло, като даде Западна Тракия на Гърция, Западнитѣ покрайнини на Сърбия.

На това отгоре България бѣ отрупана съ репарации, съ непосилни задължения и незидени и нечути унижения на националната ѝ гордостъ.

Цели 22 години народътъ ни пѣшкваше подъ тежкитѣ удари на Ньоиския договоръ, но никога, както въ миналото, не изгуби вѣра въ тържеството на правдата, не престана да се интересува за своитѣ поробени братя и да иска ревизия на Па-

рижкитѣ договори заедно съ Германия, Италия и Унгария. Съ велико търпение и съ вѣра за посвѣтли бжднини българскиятъ народъ дочака освобождението на своитѣ братя. Богъ внуши на великия водачъ Адолфъ Хитлеръ мисълта да разкъса веригитѣ, въ които бѣ окованъ българинътъ.

Чудото стана. Ньоискиятъ договоръ и Балканскиятъ съюзъ паднаха, — нищо не остана стъ тѣхъ.

Храбритѣ германски войски нахлуха, разбиха противницитѣ ни и нашитѣ братя въ Западна Тракия, Македония и Моравско сж вече свободни. Радвагъ се всички. че игото падна и правдата възтержествува.

Нека въ този день — 27 ноември — възвеличимъ Божията промисълъ. Нека вѣрваме въ победата на съюзницитѣ ни къмъ които се присъединихме, и да се надѣваме за по-добри дни, когато и останалата частъ на югъ и западъ, ще бждатъ свободни и обединени къмъ майката родина — България. Нека въ този день, който въ продължение на 22 години изживѣхме въ тежки изпитания и сълзи, сега вече произпълнени съ радостъ, съ горди глави да извикаме: „Да живѣе Цѣлукупна България, да живѣе Нова Европа.“

Всички единни и сплотени около нашия мждъръ Царъ Борисъ III да вѣрваме, че обединена и цѣлукупна България ще пребжде въ вѣковетѣ.

Л. Томовъ

Председ. на Илинд. Организация

ПОБЕДНОТО ШЕДСТВОЕ НА ПРАВДАТА

„Мирниятъ договоръ“ въ Ньои, гробницата въ която трѣбваше да се сложатъ идеалитѣ на българския народъ, бше готовъ още презъ лѣтото на 1919 г., но подписването му се отлагаше по непонятни за другитѣ причини. Подписа се на 14—27 ноември, день отреденъ за отпразднуване победата ни върху вѣроломството проявено отъ кралъ Миланъ Обреновичъ презъ 1885 г.. вѣроломство повторяно отъ сърбитѣ почти презъ всичкото време на съществуването ни и тоя день, отъ день на българска военна слава стана на день на народенъ трауръ.

Изразявайки на тоя день всичкото ни възмущение противъ така жестоко проявената мръсть на

сърбитѣ, последнитѣ потриваха рже и се канѣха да затриятъ и останалата частъ отъ българската държавъ отъ картата на свѣта, но...

Безъ жлъчь и злорадство, давайки само просторъ на величайшата своя радостъ, българскиятъ народъ отъ всички краища на свѣта отпразднува дѣня 27 XI 1941 г. като день, въ който възсия правдата, день въ който Българскиятъ Богъ възтержествува и срази демоничнитѣ сили стремящи се да сломятъ величието на народността ни духъ.

По тоя случай Ржков. тѣло на Илинд организация се обърна съ следния позивъ къмъ илинденци, който бѣ прѣснатъ изъ всички градове на България:

К. Хр

Братя Илинденци,

Въ Ньой се подготви унищожението на българския народ, но истината възсия и днесъ ние можемъ да възкликнемъ:

Ньой — име черио, дата грозна!

Ньой — жлъчна мъсть на озлобени държавни мъже!

Ньой — позоръ на творцитѣ ти, срамъ за човѣчеството!

Ньой — черна прокоба, зла орисъ!

Ньой — изчадие бѣсовско, творение на Херострата!

Ньой — ти изчезна отъ всебългарската ширъ и се зари въ дълбинитѣ на историята, която ти е приготвила вече присъжда съ всичкото омерзвление на възмутената свѣтвна съвѣсть.

Ще дойде день, Ньой, когато обществата ще се отвращаватъ отъ жестокосърдечиято на създателитѣ ти и ще служишъ за примѣръ и поука на заслѣпени държавни мъже да потрепва дѣсницата имъ, когато посѣга върху правдата и истината, която е вѣчна, безсмъртна, за да не привлѣкватъ проклятието, което рано или късно, но неминуемо, ще се изсипе върху собственитѣ тѣхни глави, върху главитѣ на тѣхнитѣ произходящи: Богъ бди, Богъ страда заедно съ онеправданитѣ, и — забавя но не забравя — изпраща свой синъ Божий, Който провежда Неговитѣ наказателни санкции.

Такъвъ пратеникъ Божий днесъ се явява въ лицето на Адолфъ Хитлеръ. Силата, която Той проявява, е Божия сила, наказанието, което Той налага, е Божие наказание. Преди Него на европейския небосклонъ бѣ се появила друга една сила, която, спасявайки страната ни отъ погрома,

който я очакваше, първа вдигна гласъ на протестъ противъ скроенитѣ около Парижъ неправди.

Това бѣ Бенито Мусолини, вѣрниятъ другаръ на Адолфъ Хитлеръ, съ който създадоха знаменитата ось, която днесъ провежда чудесата на свѣта.

Внушителитѣ ти, Ньой, на западъ и на югъ отъ насъ вече не съществуватъ. Страната, въ която ти бѣ създаденъ, е срината наравно съ земята, а Главната ти крепителка днесъ трепери отъ предсмъртенъ ужасъ!

Всичко е наредилъ Всемиловичиятъ Богъ, за да се възрадва душата на българина — чиста, света, непорочна — българинътъ не посегна върху чуждото; той не извърши кощунство ни свѣтотатство съ идеалитѣ на чужди поселения; той се жертвува, за да избави отъ грозно поругание и гнетъ своя едноутробенъ братъ, страдащъ и борилъ се десетки години за своята свобода, та създаде величавата илинденска епопея, неповторима по своя ентузиазъмъ, мощъ и постижение въ никое друго освободително движение.

Ньой, ти изчезна, за да се възвеличи българскиятъ духъ, за да може всебългарската майка да прегърне своитѣ дъщери — Добруджа, Македония, Тракия и Поморавия — и отъ едно гърло съ петъ гласа да възнесе слава на Бога, Който изпрати Своитѣ посланици да се борятъ за възраждането на човѣчеството.

Да бжде вѣчна и непобедима истината!

Да пребжде въ вѣковетѣ велика, мощна и обединена България!

София, 27. XI. 1941 г.

Отъ Ржков. тѣло на Илинд. орган.

Две славни дати на геройски народностни идеи

Това сж Илинденското и Преображенското възстание презъ 1903 год. едни отъ най-великитѣ и славни епопеи на българското племе, врѣзани въ

Царево село — на площада предъ читалището Юрд. Трифоновъ говори за илинденското тържество

скрижалитѣ на историята ни. На тия дати цѣлиятъ поробенъ български народъ отъ Македония и Одринско се дигна като единъ на общо възстание съ вѣковния си и хилядократно по силенъ по-

робителъ за извоюване на политическата си свобода, като въ тия си борби показа безпримѣренъ самоотверженъ героизъмъ и самопожертвуване, които очудиха цѣлия свѣтъ, виждайки какъ единъ народъ доброволно се обрича на саможертва, безъ никой да го е заставилъ задължително или насилствено, за идеалитѣ на племето си, умирайки съ усмивка на уста, безъ да е чакалъ каквото и да е материално или морално възмездие. Въ тия епически борби едни сложиха своитѣ кости, други останаха инвалиди, трети покриха тѣлата си съ много рани, четвърти изгубиха материалното си благосъстояние, което имъ осигуряваше сносенъ и спокоенъ животъ. Но всичко това тѣ бѣха го сложили като жертва за политическата си свобода, ржководими отъ чистъ безвъзмезденъ народостенъ патриотизъмъ за народно благо и добруване. И днесъ мнозина отъ живитѣ ги виждаме вече грохнали старци, нѣкои изпаднали въ нишета и мизерия, скитащи се немили недраги, не признати бившитѣ имъ патриотически дѣла и незначитани отъ общество и държава.

Къмъ тѣхъ никой не е проявилъ и най малко внимание, за да имъ се даде нѣкаква морална и материална награда, която да имъ служи като

утѣха на старинитѣ имѣ и за примѣръ на признателностъ за подрастващето поколѣние. Защото, ако тѣ бѣха недоброволци въ тия епопеи, а бѣха съ законъ задължително или насилствено мобилизирани, на убититѣ въ време на война семействата имѣ биха получили държавна пенсия, инвалидитѣ сѣщо, а и гърдитѣ имѣ биха били окичени съ кръстове за храбростъ.

Нека се знае — има три вида патриотизъмъ: 1) карьеристичния, 2) задължителния или насилствения и 3) истинския — доброволно проявения.

Въ първия се числятъ всички ония служители, гредящи житейския си поминъкъ чрезъ добре платената кариера и като така тѣ по дългъ сѣ задължени да го насаждатъ и проявяватъ.

Втория видъ патриотизъмъ вършатъ ония, които закнѣтъ задължава въ време на мобилизация и война щатъ не щатъ да го проявяватъ, когато третия, безъ никой никого да задължава, самъ доброволно напуща служба, висока обществена кариера, лични подсигурени материални сръдства осигурявайки имѣ спокоенъ животъ — и всичко това слагатъ предъ отечествения олтаръ като жертва турятъ си главата въ торбата — както се казва — грабватъ оржието и се жертвуватъ за народнитѣ идеали.

Такива сѣ ли първитѣ ратници за нашата свобода, такива сѣ били илинденци, дали най скъпото за родината си

Виждаме обаче — какъ щедро се облагодетелствуватъ хората отъ първия видъ патриотизъмъ — сѣ заплати отдѣлни възнаграждения, декорации; вторитѣ — сѣщо съ декорации и редъ привилегии — пенсии за се-

мействата на убититѣ и инвалидитѣ — а за последната, за истинската категория патриоти — никакво внимание и до днесъ не имѣ е указано и не е помислено да се направи нѣщо и за тѣхъ, а това наскърбява патриотическитѣ имѣ души и слу-

Живитѣ илинденци взели живо участие на Крушовското възстание презъ 1903 г.

жи за нагледна невъзпитателна мѣрка на младото поколѣние. Затова, време е да се направи нѣщо и за дейцитѣ на горнитѣ епопеи и имѣ се отпусне пожизнена пенсия, съ което ще имѣ се даде едно що годе морално удовлетворение на старини — актъ на признателностъ къмъ тѣхъ, служащѣ и като възпитателенъ примѣръ за младото поколѣние.

с. Царево

Пенчо Н. Кротковъ

Народностниятъ облинъ въ Македония

Всѣки знае, че Македония се населява отъ българи, — преди всичко отъ българи, въ грамадната частъ на населението си, — отъ малко гърци изъ южнитѣ ѝ предѣли, отъ свършено малко цинцари, — нѣколко села прѣснати всрѣдъ безбройнитѣ български, поселения и отъ неизселитѣ се още турци, евреи и цигани. Но въ Македония не живѣятъ македонци — македонцитѣ изчезнаха скоро следъ Александра Македонски и остатъцитѣ имѣ се погълнаха отъ съседнитѣ племена, а въ послѣствие еднитѣ и другитѣ отъ надошлитѣ отъ северъ славяно българи. И днесъ, както отъ 15 вѣка насамъ, Македония е чисто българска страна. Да се знае това добре. Въ Македония не е имало, нѣма и нѣма да има македонци.

Архимандритъ Евлогий Светиевъ отъ Битоля, председателъ на българската църковно училищна община въ Солунъ, като македонецъ ли бѣ хвърленъ въ Солунския заливъ презъ 1913 год.? Учителъ въ Битолската гимназия Хр. Вълкановъ като македонецъ ли бѣ убитъ отъ гръцката пропаганда? А войводитѣ Георги Сугаревъ, Хр. Узунъ, Патчевъ, Пиперката, Гоце и Даме, Пере Тошевъ и Хр. Матовъ и кои ли не още паднали въ борбата, като Македонци ли умрѣха? Бр. Миладинови, Григоръ Пърличевъ, Жинзифовъ, Джинотъ, Паисий, Неофитъ Рилски, — та могаъ ли да се изброятъ всички! — като македонци ли живѣха и като македонци ли бѣха гонени, преслед-

вани? Едно време викаха ни — бугари — будали вургари кондрокѣфали — и сме се били — отъ една а страна българчета отъ другата влашета, които тогава се считаха гърчета, а днесъ кой знае какви.

Падналитѣ 130 души цапарци, 167-тѣ души убити въ Арменоро, изкланитѣ отъ андарты 73 души въ Загоричене, 67 въ Зелениче, 28 на сватбата въ с. Неволяни, Леринско и хилядитѣ още други не като българи ли загинаха, не за българското име, не за българската честъ ли пролѣха кръвта си?

Дорде бѣхме въ Македония ние не знаехме, че сме македонци. Това нѣщо разбрахме следъ като напуснахме родната ни страна. За разлика отъ Добруджанци, Беарабци, Тракийци, насъ ни наричаха Македонци, но никой не ни считаше, че сме произходящи на македонцитѣ на Александра Великий, а ни считаха за най чисти българи, дали на българския родъ науката и просвѣтата му.

Сърбитѣ не можаха да посърбятъ макс д. българи въпрѣки всичкитѣ жестокости, до които прибѣгнаха. Тѣ промѣниха името на държавата си, нарекоха я Югославия — като по приемливо, по-кратко. Макед. българинъ не се поддаде и на тази примамка — той не стана югославянинъ. Прилепиха му тогава най-подходното прозвище — македонецъ — ти не си сърбинъ, но не си и бугаринъ — македонецъ си — синъ на Великия Алекс. Македонски, безъ обаче да допуснатъ нѣкъде името Македония да се споменава — нито въ географскитѣ

карти, нито въ официалнитѣ книжа. Какъ бѣ възможно това — Македония не сѣществуваше, македонци се създадоха! Кжде се раждаха, кжде жи вѣха и умираха тѣ? Въ тѣхнитѣ статистики, въ тѣхнитѣ постоянни твърдения по конгреси, въ обществото на народитѣ, въ публични събрания тѣ титулуваха Македония като южна Сърбия, а македонцитѣ като най-прави, най-здрави сърби и, които не се поддаваха на сърбиянството, бѣха гонени, преследвани, убивани, обирани, затваряни и клани съ всичкото остървенение и озлобление, което въобще сърбитѣ хранятъ къмъ всичко българско.

Гърцитѣ отъ своя страна ни наричаха славяногласни елини, а за да убедятъ свѣта въ това, сложиха въ края на българскитѣ ни имена едно „идисъ“ по примѣра на сърбитѣ, които осждаха бълг. ни, окончание „овъ“, унищожиха го и го замѣниха съ „ичъ“.

И защо се извърши това светотатство съ българското ни име и произхождение? За да излъжатъ свѣта, че въ Македония нѣма българи — отъ една страна, и отъ друга и най-главно, — за да раздѣлятъ братъ отъ брата, да скжсатъ връзкитѣ по между имъ, да ги настроятъ единъ срещу други, да ги насѣкватъ и да създадатъ отъ тѣхъ кръвни врагове: единството, силата, компактността на българитѣ отъ разнитѣ краища душеше ги, морѣше ги, съ една речъ очитѣ имъ ваѣше. Дватамата наши „съюзника“ отъ Балк. война, които българинтѣ извади отъ тинята, и върху който по-най-безсраменъ начинъ се нахвърлиха, бѣха се съюзили, общи мѣрки бѣха предприели да претопятъ Макед. — така имъ бѣше заповѣдано отъ Поанкаре и Бенешъ, така бѣха излъгали въ Ньой при съставянето на договора. „Въ 10 год. отъ Македония ни поменъ не ще остане“ „бѣха заявили“ знаменититѣ държавни мжже“ Никола Пашичъ и Елефтеросъ Венизелосъ. Но имъ приседна. Защо не сж живи сега да видятъ въ какво гробище натикаха Сърбия и Гърция творцитѣ и крепителитѣ на Балканското споразумение, създадено съ една един-

ствена цель — заробването на цѣлокупния български народъ.

Безъ да се позовемъ на историята и на науката — на етнографията и етимологията — на твърденията на ученитѣ отъ цѣлия свѣтъ, били тѣ грѣцки, сръбски или турски, били тѣ руски, нѣмски, френски или италиянски — свидетелства, които единодушно твърдятъ, че макед. славянинъ е българинъ, че българи населяватъ Македония, нека българчетата направятъ сравнение междъ езика, между нравитѣ и обичаитѣ, между характера и начина на живѣене, между идеалитѣ — свои и на чуждитѣ елементи, — за да изпъкне ясно предъ тѣхъ грамаднейшата разлика между единитѣ и другитѣ и злото, което ни очаква, въ случай че се сбждне намѣрението на иновѣрнитѣ и инородни елементи.

Вѣрно е — при създаването си В. М. О. Р. О. бѣ сложила върху своето знаме автономния принципъ — Македония за Македонцитѣ — но то бѣ само единъ етапъ за освобождението на Македония — наложенъ отъ обстоятелствата, които тогава бѣха на лице. Но отъ тогава насамъ изминаха цѣли 50 години, много вода изтече и много нещастия се струпаха върху главитѣ ни отъ тѣзи за чиято свобода се бори българинтѣ. Сега вече направо постигнахме нашата мечта. Македония е българска, каквато отъ вѣкове е била и такава ще си остане. Българск. управление е бележито въ свѣта по своята толерантностъ къмъ чуждитѣ елементи — стига тѣ да се покажатъ добри граждани и да изпълняватъ законитѣ на страната — властта имъ гарантирана всички права и свободи — косъмъ отъ главата имъ нѣма да падне. Които, обаче, другояче мислятъ и желаятъ, които аспириратъ за нѣкакво друго, небългарско, управление въ Македония, нека освободятъ отъ присѣтствието си тази страна, нека я оставятъ да се радва на свободата, за чието постигане сж се борили десетки поколѣния!

К. Хр. С.

Биогр. сведения за Янко Димитровъ Добриновъ

Янко Димитровъ Добриновъ, чукаратъ, отъ Охридъ, роденъ 1860 год. неграмотенъ. Като работникъ на организацията съ своя „чукъ“ преко езерото той е билъ единъ

Янко Дим. Добриновъ

отъ първитѣ доставчици на оржжие и муниции, потрѣбно за въоржжението на населението въ Охридъ, Охридско и др. райони. Това оржжие го е набавявалъ отъ арнаутитѣ въ Поградецъ. Следъ разбиването на турския аскеръ четата на попъ Христо отъ Велгоши на 13. I. 1903 г. въ с. Конско, Охридско, въ заловената архива фигурирало и името на Янко чукаратъ, та турцитѣ го подтиснали въ Охридския затворъ дето е лежалъ 3 месеци; бигъ е билъ безброй пжти до смъртъ; той щѣлъ да бжде погубенъ въ затвора, като другитѣ 11 души селяни, но Янка го е спасилъ отъ смъртъ единъ джандармериски „чаушъ“ (старшия) на име Сали Чаушъ, арнаутинъ, родомъ отъ Корча, комуто Янко често пжти правѣлъ ус-

луги, давалъ му пари въ заемъ и пр. Подиръ спасяването му отъ затвора той побѣгна и се причисли въ четата на Никола Митревъ Елшанецотъ, съ когото се подвизавалъ презъ цѣлото време на Илинденското възстание 1903; взелъ е участие при сраженията при „бранейната елшанска“ и на „Рашанецъ“, куратично, гдето паднали убити къмъ 35 души четници и възстаници, и безбройно мирно население, жени и деца.

Презъ балканската война 1912 год. билъ е на гурбетъ въ Америка; презъ време на свѣтовната война 1914—18 билъ е въ българската армия. Янко има жена жива, две мжжки деца на 28 и 23 год. и едно момиче на 17 год. Никакъвъ имотъ нѣма, освенъ една паянтова кжщица „на Варошъ“ въ която живѣе, Сърбитѣ сж му дали една общинска нива отъ която добива около 400 кгр. жито годишно. Янко, макаръ 81 годишенъ, принуденъ е ди отива надничаръ на работа по градинитѣ за да изкарва нѣкой левъ за себе си, защото децата му сж безъ самостоятелна работа като „калфи“ единиятъ шивашки — другиятъ общарски и съ мжка могатъ да отдѣлятъ по нѣщо отъ своитѣ дневници за издръжаване на баща и майка.

Охридъ, 23 октомврий 1941 год.

Т. Арсовъ — войвода

Едно писмо

Д-ръ Александър Т. Цвѣтковъ, адвокатъ въ Плѣвень, братъ на Параскевъ Цвѣтковъ, родомъ отъ сжщия градъ, гимн. учителъ въ Битоля, загиналъ на 8.21. V. 903 г. заедно съ четата си въ с. Могила, до Битоля, изпраща следното писмо въ редакцията на „Илиндень“, часть отъ което предаваме тукъ съ удоволствие:

Ув. г. нъ Христовъ,

... Мога да ви кажа най-чистосърдечно, че съмъ изненаданъ отъ приема и гостоприемството, които ми се указаха презъ време на пребиванието ми въ Битоля. Това, разбира се, е като резултатъ на добритѣ спомени, които покойниятъ ми братъ е оставилъ между своитѣ другари, ученици и гражданството на гр. Битоля. Отъ негови другари и съидейници съмъ слушалъ прекрасни работи за неговата личностъ и за дѣлото, на което той е служилъ, но това кое-го азъ лично почувствувахъ, чухъ, видѣхъ и преживѣхъ, надминава досегашнитѣ ми представи. Всичко това укрепва моитѣ неизмѣнни чувства къмъ тази многострадална българска земя и ме прави гордъ, че братъ ми е далъ живота си за единъ народъ, който умѣ и отъ сърдце почита паметта на своитѣ заслужили за народна кауза чедра. Тамъ, въ Битоля и въ село Могила, въ нѣколко дневното ми престояване, азъ почувствувахъ крепкия български духъ, който е устоялъ срещу пристѣпитѣ на тежкото и непоносимо сръбско робство. Въ контактъ съ македонския българинъ, азъ се увѣрихъ за лишенъ пжтъ, че нашето ново национално възраждане ще дойде пакъ отъ югъ. Бихъ желалъ да се изпрати всѣки единъ отъ нашитѣ общественници, които бѣха се отrekli отъ българска Македония, да отидатъ и да поживѣятъ въ близость съ тамошнитѣ българи, за да почувствуватъ, колко несправедливи сж били тѣхнитѣ преценки за македонския българинъ и за неговото велико чувство

на привързаностъ къмъ всичко българско. Тѣхнитѣ дългогодишни страдания; твърдостъ и постоянство въ националния имъ духъ могатъ да ни служатъ като блѣстящъ примѣръ за подражание отъ всички българи — млади и стари — отъ майката отечество. Това е самата истина, която вий по-

Т. Цвѣтковъ

добре сте почувствували отъ менъ при посещението ви на Македония. Тази констатация може само да ни радва и да укрепва вѣрата въ насъ, за добри и щастливи бжднини на обединеното отечество.

Изпращамъ ви моитѣ сърдечни поздрави и почитания.

Д-ръ Ал. Цвѣтковъ

БРАТЯ

Братя ний сме — тѣй гърмѣха
По стѣгди и по мегдани,
Но тѣ праздни думи бѣха,
Цѣль свѣтъ знае наш'тѣ рани.

Кой дѣлата имъ не помни
Въ близко време и преди,
Клади вдигнаха огромни
И до днесъ стоятъ следи.

За свободата ни мила
Ний тжгувахме вездень.
Нѣма вече врагъ задъ Рила,
Ни народъ пѣкъ угнетень!

Тѣй изникнаха могили
Отъ безкрѣстни гробове,
Майки клети сѣрдца свили
Търсятъ своитѣ синове.

Но се въ ранна утринъ сепна
Робѣтъ, отъ камбаненъ звѣнъ, —
Вестъ тя бѣше велелепна
И разнесе се катъ грѣмъ.

Кръстю Илиевъ

Аристидъ Дамяновъ

На 18 октомври въ 4 часа следъ падне въ санаториума на Дръ Крайселски, край София, почина въ своята 67 год. възраст Аристидъ Дамяновъ отъ с. Черешница, Костурско. Ние мислѣхме, че наскоро ще видимъ между насъ оздравѣль вече нашия високо уважаванъ, нашия скъпъ, безцененъ другаръ, приятелъ и съгрудникъ, и сърдцето ни се разкъса отъ скръбъ, като разбрахме за неговата кончина.

Познаваме го много отдавна. Още отъ дете — ученикъ. И какъвто бѣше въ своето детинство,

Аристидъ Дамяновъ

такъвъ го завари смъртта. Уч-ци другари, съ своята имъ младенческа натура, играятъ, лудуватъ, закачатъ се, скарватъ се, смѣятъ се или плачатъ — Аристидъ Дамяновъ какъ не прояви нито една детинска волност! Винаги смиренъ — децата го прекоросваха „калугеръ“ — той запази своята кротостъ, своитѣ нѣжни отношения, своята блага усмивка, своитѣ спокойни разсждения и презъ най-бурнитѣ събития, които се бѣха случили презъ неговия бурно иначе прекаранъ животъ — кой макед. българинъ съ своята всеотдайностъ за родъ и отечество не е прекаралъ най-рисковани за живота и най-трогателни часове — но Аристидъ, кждето и да се е намиралъ, при каквато обстановка

и да е билъ поставенъ, най-опаснитѣ мигове за неговия животъ е посрещалъ и изпращалъ съ свойствения нему стоицизъмъ, съ своитѣ кротки разсждения, съ своята блага и никога неуевхваща усмивка на миловидното му лице.

Завършилъ основно образование въ родното си село, IV класъ въ Битоля, пълна гимназия въ Солунъ, той бѣ повиканъ на работа при свой роднина въ Цариградъ, но дългътъ къмъ родината го извиква учителъ въ Костурско, дето той взима активно и отговорно участие въ освободителното движение. Следъ възстанието той заминава за София и се отдава на чиновничество, а следъ това на търговия, млѣкарство и печелѣше толкова, колкото да поддържа единъ твърде скромненъ животъ. Аристидъ като че ли не живѣеше съ буритѣ, съ невритѣ, които така неистово измжчатъ обществата и които характеризиратъ нервния вѣкъ, който преживяваме: той понасяше всичко въ себе.

Блажена майката, която го бѣ родила, блажени домашнитѣ му, които сж имали високото щастие да живѣятъ подъ топлитѣ грижи и мждритѣ съвети на своя домоначалникъ.

Скъпиятъ нашъ другаръ, Ар. Дамяновъ, напусна това общество, което неведнажъ бѣ наранявало жестоко сърдцето му, и което той винаги прощаваше, и ни остави за примѣръ своитѣ благи отношения, своя безукоризненъ животъ, своя безпримѣрно тихъ характеръ, своята мждростъ и хладенъ разсждѣкъ, които го издигнаха твърде високо въ очитѣ на тѣзи, които имаха щастieto да бждатъ въ допиръ съ него.

Въ неговото лице Илинденската организация губи своя най-цененъ членъ и членъ отъ контролната комисија при ржководното тѣло на организацията; домашнитѣ му губятъ своята нѣжна опора, приятелитѣ му — най-достойния свой представителъ, а България, Македония и Костурско не ще забравятъ неговата преданостъ, неговата всеотдайна, честна и безукоризнена дейностъ и вѣрна служба на отечественитѣ идеали.

Казано е: „Нѣсть челоувѣкъ живий будетъ иже не согрѣшитъ“ но познавайки го добре ние вѣрваме, че неговитѣ страдания, неговитѣ благи отношения и дѣла сж му извоювали мѣсто въ селенията на праведнитѣ, неговия животъ, неговата цѣлокупна дейностъ, неговия характеръ и нравъ — всичкитѣ му положителни качества — ще останатъ за примѣръ на неговитѣ близки и познати, които го тачеха, които го ценѣха. Богъ да прости и вѣчна да бжде паметъта на Аристидъ Дамяновъ.

К. Хр.

ХРИСТОСЪ ВОЗКРЕСЕ!

Победниятъ маршъ германски
Срази ордитѣ душмански
Въ Македоня заробена
И съ подлости присвоена.

Родна войска марширува
Днесъ де брадѣтъ робъ ликува,
Озаренъ отъ свободата
По Божия воля свята,

За да вземе подъ закрила!
Съ своята мощна сила,
Границитѣ ни пространни
Съкръвъ, не веднажъ очертани.

Нѣма вече зли тиранни,
Да нападатъ като врани
И ограбватъ, озлобени,
Наши братя поробени.

А. Палчевъ

Биографически данни

за нивота, дейността и смъртта на Теохаръ Поповъ и Трайко Теохаровъ Поповъ отъ с. Гявото, Гевгелийска околия

Кметът на с. Богданци, Гевгелиско, ни е отправил следното писмо, което публикуваме съ голѣма благодарностъ:

Теохаръ Поповъ отъ с. Гяво е роденъ презъ 1879 год. Синъ е на свещ. Кочо П. Димитровъ единъ отъ най-събуденитѣ екзархийски свещеници отъ тоя край. Сжщиятъ Кочо П. Димитровъ като енорийски свещеникъ на с. Гявато е билъ лишенъ чрезъ насилие отъ своя духовенъ санъ отъ неговия събратъ — богдански енорийски свещеникъ Христо Яневъ, който и понастоящемъ е свещеникъ на с. Богданци, ингименъ приятелъ на представителитѣ на тираническия сръбски режимъ, като го е злепоставилъ предъ сръбскитѣ власти и го принудилъ да умре отъ гладъ и мизерия, съ единствено намѣрение да вземе енорията му. Сжщиятъ свещеникъ Кочо П. Димитровъ е баща на будния македонски деятель Михаилъ П. Кочевъ, който следъ освобождението на Македония се прибра въ родното си село Гявато.

Бащата и синътъ. Трайко Поповъ — последниятъ зивършилъ VII кл. на Щипската Гимназия — сж били непримирими врагове на тиранията, и сж се борили чрезъ словото и пропагандата срещу всѣко насилие отъ страна на сръбския режимъ. Това обстоятелство е насочило окоето на сръбската полиция, като сж били тѣ следени на всѣка стѣпка отъ сръбскитѣ пандури за най-дребнитѣ имъ проявления. Като поводъ за арестуването имъ въ Гевгелийския затворъ е послужилъ несполучливиятъ атентатъ въ гр. Гевгелий съ адската машина, която е избухнала преждевременно въ ржцетъ на атентаторитѣ Михаилъ Гашевъ, падналъ на мѣсто, и Илия Ив. Димовъ, тежко раненъ, впоследствие излѣкуванъ въ Скопската болницл и убитъ следъ това по най-звѣрски начинъ отъ сръбскитѣ власти

Теохаръ и Трайко Попови — бащата и синътъ — сж били арестувани въ свръзка съ горния атентатъ въ затвора на гр. Гевгелии, за да се симулира нѣкакво бѣгство, билъ е пробитъ тавана на затвора, а фактически двамата сж били изведени навънъ въ една тъмна нощъ, разстрѣляни сж били съ нечувано коравосърдечие, следъ което труповетѣ имъ сж били натоварени въ една кола съ слама, и изгорени въ една запалена фурна за варъ въ с. Кованецъ, община Конско. Така завършиха своя житѣйски пътъ тия двама ратници и мъченици на великото освободително движение

за Македония. Поклонъ предъ скжпата имъ паметъ, поклонъ предъ тѣхнитѣ свещени кости, и безкрѣстни гробове!...

Тукъ предаваме извадки отъ едно писмо на Трайко Поповъ отправено до чичо му Михаилъ п. Кочевъ — София, съ следното съдържание (текстъ диалектъ напълно запазени);

Трайко Теохаровъ Поповъ

„Сега ако питашъ за мене азъ съмъ въ прочутия македонски градъ Щипъ, уча въ VII класъ. Презъ декември бѣхъ въ Скопие, но тамъ ме изключиха, защото се скарахъ съ единъ потурченъ отъ Кратово, защо не могахъ да търпа неправдинитѣ и тиранията ни. Домашнитѣ сж добри, какъ ми писватъ, а днеска пжтувамъ за дома. Чичо. какво правитѣ Вие, заспахте вѣче, баръ Виа не спете, ни тука почнаха да се будатъ отъ прѣвия сонъ. Ния „Интелигенцията“ на спиме, полка полка работимъ какъ можемъ“...

с. Богданци
22. VII 1941 г.

Кметъ: Янаки п. Димитровъ

Манедония е свободна

Звѣнна вече всенароденъ часъ;
Македония свободна,
да запѣе свѣтли химни съ гласъ,
химни за земята родна!
Скжпа намъ земя, земя света,
твойта мжка бѣ вѣковна!
но изгрѣя правда надъ свѣта,
въ сънъ отмина власть грѣховна!

Въ тебе българскиятъ духъ могщъ
надделѣ сждба невѣрна!
Духъ на великанитѣ присжщъ
вечъ отхвърли орисъ черна!
Богъ те днесъ осени съ благословъ,
тебе въ мжитѣ велика,
лаври да плетешъ въ живота новъ,
Охридъ вѣчно твой да блика!

П. Р. ШИНГАРОВА

Протоиерей Анани п. Анастасовъ

На 31 октомври н.г. въ гр. Куманово склоли очи единъ голѣмъ българинъ — протоиерей Анани п. Анастасовъ — незамѣнимъ пастиръ и рѣдъкъ родолюбецъ.

Роденъ на 13 мартъ 1871 г. въ с. Кокошине, Кумановско, отъ будно свещеническо семейство, той израства съ идеалитъ за свободата на неговата родина и още не навършилъ пълнолѣтие презъ 1893 г. бива ржкоположенъ за свещеникъ въ своя роденъ край. Отъ тоя денъ той се заклева да служи вѣрно и честно на църква, родъ и родина и остава вѣренъ до края на своя земенъ животъ и на своя възвишенъ обетъ.

Митрополитъ Софроний и Протоиерей Анани попъ Анастасовъ въ Куманово

Още младъ, свещ. Анани п. Анастасовъ влиза въ редоветъ на В. М. О. Р. О., възглавявана отъ безстрашнитѣ борци за родната свобода Даме Груевъ и Гоце Дѣлчевъ, и се отдава на широка народополезна дейность забравяйки домъ, деца и себе си дори. Презъ 1899 г. той е заловенъ отъ турската власть въ връзка съ Винишката афера и жестоко изтезаванъ. Гова мжчение, обаче, не убива духа му. Следъ осемъ месечно боледуване, той отново подхваща съ още по крепкъ духъ и вѣра дѣлото на свободата.

Презъ 1903 г., презъ днитѣ на величавото Илинденско възстание, младиятъ свещеникъ е въ първата редица на борцитѣ. Заподозрѣнъ въ революционна дейность презъ 1907 г., точно на Преображение, той бива затворенъ за политически „престѣпления“ и цѣли две години не можа да се радва на своя домъ и рожби. Но и тоя пжтъ неговия духъ не бѣ сломенъ. Отъ турския занданъ той излъча съ още по-голѣма вѣра въ възкресението на българската правда.

Идва 1912 г. — година на разплата съ вѣковнитѣ подтисници. Свещ. Анани п. Анастасовъ е на своя пастирски постъ и запазва отъ изстѣпление своето паство. На следващата година, виждайки вѣроломството на нашитѣ съюзници, съ рискъ за живота си, той влиза въ делегацията отъ мѣстни родолюбци, която идва въ София да изнесе скрититѣ попълзновения на сръбската власть, следъ което при невъзможността да се върне въ родния си край, се явява въ Щаба на македонско-

одринското опълчение и моли да му се позволи да се бие рамо до рамо съ своя синъ за българската победа.

Отъ Щаба му отговарятъ, че поради възрастта му и преминалата нужда не могатъ да удовлетворятъ родолюбивата му молба.

Войната съ турцитѣ скоро свършва. Родния му край, обаче, остава въ Сърбия и той е принуденъ да потърси подслонъ въ братска България, като остава енорийски свещеникъ въ Нови-Пазаръ. Тукъ той работи като добъръ пастиръ и мисли за новитѣ изпитания на Родината му. Избухването на междусъюзнишката война отново го откъсва отъ близкитѣ му и на чело на 150 души доброволци, той се явява въ Щаба на македонскоодринското опълчение при с. Драмче, но уви, и тоя пжтъ злата съдба му попречи да види свободна родината си.

Още веднажъ той е принуденъ да се отдаде на народополезна пастирска дейность не преставайки да мисли за Македония. Но идва Свѣтовната война и нова надежда за освобождението на неговия роденъ край възкръсва въ душата му. Презъ 1915 г. свещ. Анани влиза съ българскитѣ войски въ Куманово, кждето продължава непрекъснатата пастирска и родолюбива дейность до трагичната за българския родъ 1918 г.

За втори пжтъ той е принуденъ да се прибере въ България и съ тжга да заработи въ лоното на родната църква, учейки младитѣ български синове въ преданность и любовъ къмъ родъ и родина, като самъ дава въ жертва за свободата на Македония своя втори синъ.

Прослужилъ 25 години въ своя роденъ край и 25 въ България и вече пенсиониранъ, той не забравя дѣлото, на което бѣ посветилъ живота си. И когато победоноснитѣ германски войски прогониха омразната чужда власть, той бѣ първиятъ български пастиръ, който пожела да отиде въ Куманово преди влизането на българскитѣ войски, за да каже на паството си „Христосъ Възкресе“ и да отпразднува съ него народното възкресение. И когато влиза въ града, той бива познатъ и понесенъ на ржце отъ ликуващитѣ негови съграждани, които съ нетърпение очакваха да чуятъ на своя роденъ езикъ божествената служба.

Тоя денъ бѣ за него най-голѣмия празникъ въ живота му и му се струваше, че не е на 70 години, а че започва новъ животъ. Той самъ, безъ ничия помощ, очиства цѣлата околия отъ натрапеното чуждо духовенство. После лично открива въ катедралната историческа църква „Св. Никола“ заличенитѣ отъ сръбското духовенство образи на светитѣ братя Кирилъ и Методий, народни патрони.

До пристигането на неговитѣ колеги, той работи неуморно за духовното и народностно осъзнаване на своето паство, радостенъ, че лжчитѣ на свободата огрѣха най-после неговия роденъ край и че идеалтъ му, да види Македония свободна и българска, е вече осъщественъ.

И тѣкмо когато се готвѣше да отпразднува деня на Народнитѣ будители на 31 октомври, въ 2 ч. сл. обѣдъ неговото сърдце, което бѣ туптѣло половинъ вѣкъ въ името на родъ и родина, престана да тупти, за да се пресели въ сърдцата на

своитѣ съграждани и да се нареди въ лестницата на народнитѣ будители.

Опѣлото на протоиерей Ан. п. Анастасовъ се извърши на 1 ноември т. г. въ църквата при гробищата. По желание на семейството му останкитѣ му бѣха пренесени отъ Куманово въ София. Опѣлото се извърши отъ двама свещеници въ присъствието на близкитѣ му, представители на Кумановското благотвор. братство съ знамето и негови познати и почитатели.

Следъ опѣлото говори преседателъ на Илинденската организация Л. Томовъ за заслугитѣ на пр. Анания къмъ освободителното дѣло.

Съ пламенни и сърдечни слова г. Томовъ из-

рази дѣлото на протоерея, като духовенъ пастиръ, просвѣтенецъ, народенъ будителъ и революционеръ, като изтъкна, че по инициатива на покойния бѣ уредено Илинденско д-во въ Куманово, на което той бѣ достоенъ председателъ.

Изказайки съболезнованията на илинденци на опечаленото семейство г. Томовъ завърши съ думитѣ: „Протоиерей Ананий изпълни своя дългъ къмъ родъ, родина и семейство. Богъ да го прости, вѣчна паметъи вѣчна слава на голѣмия родолюбецъ, оставилъ достоенъ примѣръ на докрай изпълненъ пастирски, отечественъ и човѣшки дългъ.

Поменъ за петима българи мъченици въ Битоля

Общоизвестно е, че следъ като Сърбия прие голѣма частъ отъ Македония като награда за коварната измѣна къмъ България, Битоля — славниятъ градъ Битоля, — падна подъ нейно владение, подъ нейно робство.

Знаейки голѣмото значение на Битоля — като центъръ на много голѣми и скъпи околии, тая похитителка се постара да доведе найзаклети гонители на българщината отъ стара Сърбия (Шумадия) и да подкупи паднали личности отъ околнитѣ села, за да ги направи проповѣдници на сърбизма въ тоя кай-здрово организиранъ въ освободителното дѣло окръгъ.

Намѣри се единъ измѣнникъ отъ родолюбивото село Буфъ — Леринско — Поповичъ, на когото сърбитѣ дадоха голѣмъ подкупъ да издава вестникъ въ Битоля и да проповѣдва сърбизма между българитѣ въ цѣлия окръгъ, — да предава.

Родолюбци отъ градъ Битоля и отъ леринско не можейки да търпятъ подобенъ продажникъ — постараха се чрезъ съвети и предупреждения да го отклонятъ отъ опасния за българщината и смъртоносенъ за него предателски пѣтъ, но Поповичъ, потикнатъ отъ демонство, не можа да се вразуми отъ нищо.

Сръбската тирания не можа да угаси родолюбивия огънъ въ българскитѣ души въ тоя край. Намѣриха се младежи, които нито можеха да търпятъ такъвъ безсраменъ измѣнникъ, нито държеха смѣтка за опасността, която ги очакваше отъ посѣгане върху живота на предателя. Предателътѣ биде поваленъ и погубенъ за наказание народно.

Сръбската свирепа власть, за да отмъсти за това нейно орждие и, за да зададе страхъ на българскитѣ герои родолюбци, изпълни битолския затворъ съ много невинни българи, между които и нѣколко юнаци, отъ които сърбизмътъ се плашеше.

Затворени и въ желѣзни вериги обковани по убийството на „Поповичъ“. бѣха: 1) Василь Липитковъ отъ с. Любетина — Леринско, 2) Никола Диневъ (Абдуримаџовъ) отъ с. Пжтеле — Леринско, 3) Димитъръ Юруковъ отъ гр. Битоля, 4) Фиданъ Мойсовъ отъ с. Кукуречани — Битокско и 5) Павле Стояновъ отъ село Желево — Леринско.

Тия петима българи герои станаха жертва на Сръбската свирепа жестокоостъ, макаръ да се знаеше, че не всичкитѣ взеха участие по убий-

ството на Поповичъ, за лишаване отъ живота на когото стигаше единъ отъ тѣхъ, или който и да е другъ. Не правосудие, а звѣрство се извърши върху тия петима юнаци, които на 21. VI. 1928 г. преди 13 години бѣха наказани съ смъртъ.

На три часа подиръ полунощъ тѣ бѣха грабнати и закарани на любното мѣсто въ село Горно Оризари и тамъ бидоха застреляни отъ сръбски джелати.

На 21. VI. н. год. отслужи се панахида за тѣзи герои мъченици по инициативата на тѣхнитѣ другари Мицо Рамановъ, Пандо Турунджовъ, Ичо Краевъ (отъ село Екшису), Методи Петровъ отъ с. Пжтеле и Стоянъ Костовъ отъ гр. Битоля при стечение на много народъ отъ града и отъ околнитѣ села. Поменътъ се е извършилъ въ Горно Оризарската черква отъ свещеникъ Георги.

Полагайки 5 вѣнци отъ живи цвѣта за всѣки герой по единъ, Мицо Романовъ произнесе следното слово:

„Опечалени братя“

Изминаха точно 13 години отъ като тѣзи герои мъченици бѣха грабнати изъ нашата сръда въ Битолския затворъ въ 3 часа подиръ полунощъ, безъ да имъ дадатъ време и възможностъ да се сбгуватъ и разцѣлуватъ съ насъ и съ близкитѣ си, отведоха ги на любното мѣсто при село Горно Оризари и бидоха застреляни.

„Точно 13 години изминаха отъ като тия наши другари бѣха лишени отъ живота тукъ отъ вѣроломни кървопийци тирани сърби и почиватъ като мъченици за свободата на Македония“.

„Въ ношна глуха доба тѣ бѣха отдѣлени отъ насъ и погребани, безъ да се извести на близкитѣ имъ и на народа, безъ да се опѣятъ отъ свещеникъ по обичая.

„Веригитѣ, които висѣха и дрѣнкаха на краката на затворницитѣ и войнишкитѣ саби, които звѣнтѣха около ушитѣ на жертвитѣ, даваха зрѣлище и чертаеха една жестока драматична картина. Като че ли е още предъ очитѣ ми тая страшна картина, като че ли още свирятъ въ ушитѣ ми тия злокобни ношни звуци“.

„Като знаеха че ужасната смъртъ ги очаква, тия наши другари намѣриха достатъчно куражъ да се обѣрнатъ къмъ насъ и да кажатъ: „Мили другари, Вие познавате нашитѣ скромни дѣла и тиранията, която ни тромозѣше. Молете Бога за насъ и отмъстете на тиранитѣ“. „Азъ

сѣмь единъ отъ прямитѣ свидетели, че страда-
шитѣ не се изплашиха отъ смъртта, която имъ
предстоеше и стжиха неустрашимо къмъ нея и
къмъ любовното мѣсто и тукъ, прадъ всички Васъ
опечалени, давамъ клетва отъ моя страна и
отъ страна на моитѣ и тѣхни другари и предъ
тѣхния духъ, който витае надъ насъ, че ще на-
правимъ всичко възможно, за да се овѣковчатъ
тѣхнитѣ дѣла и паметъ. Цѣлиятъ български на-
родъ ще признае подвизитѣ и заслугитѣ на тѣзи
наши мжченици свети и ще се погрижи за
тѣхнитѣ деца, — особено сега, — следъ като се
прогласи вече освобождението и обединението
на цѣлия бѣлг. народъ въ едно Царство“.

„Народътъ винаги възнаграждава децата на
многозаслужилитѣ му синове, ксито полагатъ жи-
вота си за общобългарския идеалъ и нѣма да
омаловажи великата паметъ на самопожертвува-
нитѣ наши другари за тоя идеалъ. И тѣхнитѣ
имена ще се запишатъ въ скрижалитѣ на всички
пожертвували се за народнитѣ ни идеали Богъ
да ги прости, Вѣчна имъ паметъ“.

Всички присѣтствуваши паднаха на колѣне и
единогласно промълвиха: „Богъ да ги прости“, и

порониха горещи сълзи върху гробоветѣ имъ.

Следъ това всички присѣтствуващи се от-
биха предъ гроба на първия обесенъ Македонски
революционеръ Алексо Турунджовъ, който
увисна на бесилката въ 1905 год. 18 августъ на-
срѣдъ прочутия площадъ „Атъ-Пазаръ“ въ Битоля
и колѣничили предъ неговия неустрашимъ духъ,
който тукъ витае.

Тия сведения сж получени отъ Методи п.
Петровъ отъ с. Пжтеле—Леринско и азъ имъ да-
вамъ гласностъ предъ ншитѣ читатели, за да
напомня единъ мораленъ дългъ, да си спомняме
за гореспоменатитѣ наши герои и за мнозина като
тѣхъ: сега вече ни се дава възможностъ, да да-
демъ реаленъ изразъ на почитта си къмъ на-
шитѣ братя мжченици — десетки години не се поз-
воляваше да се отива при тѣхнитѣ гробове, да
се пали свѣщъ и да се почита сжпата имъ паметъ.

Нека Богъ помага, да се овѣковчи паметъта
на всички наши братя герои и при вѣчната сво-
бода на Македония свободно да възвеличаваме
тѣхната паметъ.

Ср. Петровъ

НА МАКЕДОНИЈА

Не бѣ легенда, бащинио света,
ти въ насъ живѣ презъ всѣки миналъ день!
Очи ни бѣха все къмъ тебъ въззети,
ти бѣ ни скръбъ и неугасващъ блѣнъ!

Звѣнтѣха ли оковитѣ ти робски,
въ сърдцата ни отекуваше тозъ звѣнъ,
и палѣхме кандила божегробски,
унесени по тебъ въ далеченъ сънъ!

Горѣхме ний по тебе въ черна мжка,
че скжпа бѣ ни кървавата прѣстъ,
която не веднажъ позна разлжжа,
съ разпнатитѣ си деца на кръстъ!

Прокудени, макаръ срѣдъ братя родни,
огъваха се жиливи плещи
отъ трудъ и скръбъ, че ти не бѣ свободна,
че варваринъ — славянинъ те гнети!

Но ето пакъ отъ северъ налѣтѣха
на дивна пролѣтъ палеши лжчи
и въ тебъ свободно птичкитѣ запѣха
и българското слово пакъ звучи!

Възкрѣсна ти шесть дни предъ Възкресение
и сякашъ самъ Христосъ бѣ тѣй решилъ,
за да се свърши твойто изкупление,
самъ двацетъ вѣка твоя кръстъ носилъ!

Не бѣ легенда ти, а живо тѣло,
разкжсвано отъ хищни звѣрове,
но името ти все така е грѣло
сърдцата на бездсмни синове!

Здрависаха се днесъ съ чела открити
Пиринъ, Кожухъ, Галичица и Шаръ,
Бѣласица, Перистеръ съ снѣгъ покрити,
възкрѣснали предъ родния олтаръ!

А Вардаръ, Черна, Дунавъ и Марица
и Дринъ и Струма въ гласъ единъ шептятъ:
— Свободна си о, земяо мжченице,
свободенъ е въ тебъ българскиятъ пжтъ!

Да бжде вѣчна славата на тия,
надъ тебъ прострѣли жиливи ржце,
за да спасятъ отъ кървава робия
окървавено твоето сърдце!

Да бжде вѣченъ тоя день свободенъ,
навредъ да звѣнне българската речъ!
И нзка въ поривъ буренъ, всенароденъ,
да се отекне празникътъ далечъ!

Тамъ, дето още варваритѣ дишатъ,
оклюмнали надъ скършени ржце,
позора си безсилни да избришатъ
отъ сбърченото въ злобна ядъ лице!

Да бжде свѣтълъ пжтътъ на възхода
за миръ и трудъ срѣдъ нови чудеса!
Ликувай, Македонйо, на свобода,
подъ своитѣ лазурни небса!

Цвѣтанъ Чачановски

Илиндень въ Радовишъ

Радовишъ, който. предъ олтара на отечеството. даде въ жертва свои сѣжли синове; Радовишъ, който роди народнитѣ будители: Христофоръ Костантиновъ х. Илиевъ, Хаджи Ефтимъ Стояновъ, свещеникъ Пана Темелковъ, Тимката Георгиевъ, Данаилъ Абаджията, Иванъ Мазневъ, Христо Сребърниковъ и др., които, въ епохата на възраждането и черковнитѣ борби държаха буденъ народния духъ и за тази своя дейность всички не еднократно биваха изпращани на заточение и звѣрски измъчвани, а нѣкои оставиха и коститѣ си по затворитѣ; Радовишъ, който създаде Гарванската голгота, въ която сърбинътъ джупанъ Добрица Матковичъ съ своята жестока ржка съ картечница покоси живота на 28 души добри българи, защото не искаха да се нарекатъ сърби; Радовишъ, който, благодарение на своето родолюбие и буденъ духъ презъ сръбския режимъ даде цѣлъ керванъ отъ 85 души свои синове изпратени на заточение, отъ които; Илия Зафировъ, Коце Зафировъ, Ташо Андоновъ, Туше Данинъ, Иванъ Христовъ Самарджията, Илия Карабашовъ, Туше Здравевъ, Глигоръ Кръшковъ, Глигоръ Чаچارовъ, свещеникъ Георги Урумовъ, Георги Пецевъ, Василъ Тадиоровъ, Стоянъ Мишовъ, Митко Миялски, Илия Бачковъ, Мане Ицовски, Григоръ Буюклиевъ, Иванъ Тарабуновъ и др. бидоха по единъ звѣрски начинъ заклани още по пѣтя; Радовишъ, който стоически понесе опожаряването на цѣла една махала (Варошката) кждето биде открита мѣстната чета, която въ продължение на 2 дена храбро се сражава съ цѣла дружина турски аскеръ, безъ да даде нито една жертва, този Радовишъ взе най-живо участие въ отпразнуването на Илиндень. Подъ председателството на кмета г. Ангелъ Костовъ бѣше образуванъ общограждански комитетъ за по-тържественото отпразнуване на празника.

Още отъ 31- VII. градътъ взе празниченъ видъ. Всички магазини и къщи се окичиха съ народния трицвѣтъ, а гражданството се чувствуваше особено радостно, че най-после е доживѣло да види реализирана своята мечта — свободата на отечеството. Радостта се увеличи още повече, когато се узна, че ржководното тѣло на Илинденската организация, за да вземе и тя активно участие по отпразнуването на този великъ празникъ, е изпратила своя делегатъ Илия Христофоровъ.

За да се даде възможность да взематъ участие и селянитѣ отъ околията, по нареждане на кмета, отмѣни се временно пазарния день отъ сѣбота въ петъкъ, защото въ сѣбота бѣше и самия празникъ.

Най-после дойде и втори августъ. Още рано камбанния звънъ възвести на всички граждани и надошли селяни да отидатъ на черква, за да взематъ участие въ молебена и панахидата извършени за целта.

Черквата, макаръ и голѣма, указа се недостатъчна да побере надошлия народъ.

Извърши се тържествена литургия отъ Плъвенския архиерейски намѣстникъ протоиерей Д. Ташевъ въ съслужение съ мѣстния свещеникъ Д. Чаракчиевъ.

Следъ отпускъ на Черква въ черковния дворъ при специално приготвени жертвеници и аналой извърши се панахида за упокоение душитѣ на всички паднали герои за свободата на отечеството. При изпѣването на „вѣчная паметъ“ всички паднаха на колѣне, за да отдадатъ почитъ къмъ паметта на всички загинали за свободата, следъ което отъ всички граждани се изпѣ „покойници“.

При панахидата произнесоха прочувствени речи Протоиерей Д. Ташевъ, делегатътъ на Илинденската организация Илия Христофоровъ и Костандинъ Д. Ципушевъ.

Следъ речитѣ гражданството отиде на гробищата и поднесоха се вѣнци отъ живи цвѣта за всички паднали за свободата мѣстни граждани и селяни, следъ което народътъ се опѣти за гроба на майоръ Кесяковъ, който до тогава старателно се е прикривалъ предъ сръбскитѣ власти, за да не се извърши нѣкое кошуство надъ тлѣнитѣ му останки. На гроба на майоръ Кесяковъ ученичката Вангелия Методи Ципушева поднесе вѣнецъ отъ живи цвѣта и отъ страна на ученичеството даде клетва, че ще служатъ вѣрно на Царъ и Отечество.

При гроба на майоръ Кесяковъ гражданинътъ Георги Бошнаковъ каза нѣколко прочувствени думи, като сщевременно подари сумата 3000 лв., която да послужи като начало на фондъ за издигане паметникъ на всички паднали за свободата на отечеството герои. Сщия день вечерята бѣ устроена литературно-музикална вечеринка изнесена отъ мѣстни ученици и ученички, която масово бѣ посетена.

Отпразнуването на Илиндень ще остане паметно за всички Радовишани. Всички пожелаха този день да се празнува на вѣчни времена.

„Илиндень“

1941 год.

гр. Радовишъ

Делегатъ: *И. Христофоровъ*

ПРОСЛАВА

Красни деви македонски
Днесъ цвѣта бератъ навредъ
Да закичатъ славни момци
Що очудиха свѣтътъ.

Чуй се викъ отъ снѣжна Рила
До албанскитѣ усои —
Презъ долини и могили:
Хвала вамъ борци, герои

Вашта слава ще пребжде,
Вѣковетѣ ще трептятъ,
Въвъ историята всжде
Съ почитъ погледи ще спратъ

А на васъ бойци — усопши
Ще се кланятъ безъ предѣлъ
Сълзи ще проливатъ топли
Докато свѣтътъ не спре.

Кр. Илиевъ

Ламбо Василевъ

Презъ 1902 г. Ламбо Василевъ на 26 г. възраст като ржководител въ с. Пжтеле, тормозенъ отъ турската власть, и подозренъ въ комитаджииски действия, напуска дърководлската си работилница и родното си село Пжтеле и хваща балкана, за да бжде полезенъ въ революционното движение на своя народъ заедно съ други синове на Македония, които бѣха готови да жертвуватъ себе си за свободата на родината си.

Ламбо Василевъ

Съ напускането на родното си село той се отзова въ съседното село Екшису отъ което заедно съ Екшисулиитѣ Дине Ключевъ и Циле Мицковъ и други организираха милиция, за да се притекатъ на помощ на обсадения въ с. Пжтеле войвода Марковъ заедно съ четата му. Но когато бѣше всичко готово, дохожда Мице Мицковъ, тогавашенъ работникъ въ дрезината, миналъ презъ селото Пжтеле, и видѣлъ, че то е обсадено съ 2—3 пояса турски аскеръ, и казалъ, че въ каква помощ е изключена, понеже ще се дадатъ само нови жертви, и резултатъ нѣма да има. При тежкото сражение, което стана въ Пжтеле, паднаха убити самиятъ войвода Марковъ, Дине Обдурмановъ и единъ четникъ отъ с. Неокази — Останалитѣ, едни пробиха обсадата и избѣгаха, а други плениха. Ламбо Василевъ съ Дине Ключевъ отъ Екшису и Тошо Ильо Ничковъ отъ Пжтеле, напускатъ с. Екшису и отиватъ въ Костурско. Тамъ се срещатъ съ останалитѣ живи Маркови четници и образуватъ чета подъ временното ржководство на Андрея... По това време дойде заповѣдъ отъ върховното началство да се избератъ отъ четата 8 по-храбри момчета, за да отидатъ въ Воденско да посрещатъ нови чети, които идватъ отъ България начело съ войводата Янковъ. При избора за такива избраха се на чело съ Дине Ключевъ отъ Екшису, Ламбо Василевъ и Циле Кален-

жиевъ отъ Пжтеле, Ташо Кочевъ, Насе Бисеринъ и Наце Георевъ отъ Церово, Леко Джорлевъ отъ Баница и Ване отъ Неокази.

Заминаха за Воденско, стигнаха въ с. Жерви, и пратиха известие за пристигането имъ до Воденското началство, по чиято заповѣдъ тѣ заминаха за с. Родево. Престояха единъ месецъ въ Воденско въ очакване и изпълняване на организационни заповѣди.

Следъ горния престой Воденското началство имъ казва, че новитѣ чети, които идватъ отъ България нѣматъ нужда отъ посрещане, но да си заминатъ за Леринско.

Въ Леринско, следъ като обходи много села, четата се отбива на почивка въ с. Крушоради. Тукъ тя се разпредѣля на три групи и се настаняватъ въ три кжщи.

Първата група, която бѣ на квартира въ кжщата на учителката Екатерина Динева, за старейшина бѣ Ламбо Василевъ. Въ 4 ч. сл. обѣдъ при тѣхъ пристига запѣхтена, изгубила и ума и дума, една селянка, която съ развълнуванъ гласъ, каза, че въ селото е пристигналъ турски аскеръ. Стариятъ четникъ дѣдо Кольо отъ Добровени съ присжщото си спокойствие и хладнокрѣвие казва, ние сме само въ три кжщи а селото брои 30. Нека настанятъ аскера въ другитѣ кжщи. Но още не довършила изплашената жена, пристига тичешкомъ едно 15 годишно дете, родолюбиво българче, което казва съ разтреперенъ гласъ, че аскерътъ се разпрѣсва въ верига и обсажда селото и отъ всички страни откриватъ огънь, по посока на кжщитѣ, кждето бѣха четницитѣ. Тѣ разбраха, че сж предадени. Първата работа на старейшината на групата Ламбо Василевъ бѣ да влѣзе въ връзка съ войводата Дине Ключевъ, квартирувашъ въ друга кжща въ селото. И получи нареждане за по нататъшно действие.

Трѣбваше да се прати нѣкой за свръзка съ войводата, повече време за губене нѣмаше. Патриотката учителка Екатерина Динева, хвърля учителскитѣ си дрехи и облича такива на една селска бабичка, и така добре забрадена трѣгва, но е била възпрепятствувана да се върне. Междувременно турцитѣ запалиха кжщата, въ която бѣха четницитѣ отъ групата на Ламбо Василевъ. Огънятъ разрушава стената на стаята, въ която се намираха четницитѣ. Последнитѣ съ единъ старъ палешникъ пробиватъ стената на съседната до тѣхъ кжща и минаватъ въ нея.

Смрачава се, нощта настжи и четницитѣ решаватъ, благодарение на техния съюзникъ — „тъмнината“ — да излѣзатъ отъ кжщитѣ и съ пушкитѣ въ ржка пълзешкомъ прискривайки се отъ свѣтлината на запаленитѣ кжщи приближаватъ турскитѣ позиции. На 20 крачки отъ тѣхъ тѣ се дигатъ въ атака и пробиватъ турския обржчъ, съ цената на скжпи жертви:

Падатъ убити, Дине Ключевъ отъ Екшису, Найдо и Кръсто отъ Сетина и Ване отъ Неокази.

Ранени — Стефо Поповъ отъ Неокези и Мицо отъ Сетина, който въ последствие почина отъ ранитѣ си. Останалитѣ живи четници събрали се следъ сражението заминаха за нови инструкции и задачи за продължение дѣлото за свободата на Македония.

Методи Ламбовъ

СЪОБЩЕНИЯ

Отъ 2 августъ т. г., илинденскитѣ тържества, до свга по инициативата на ржководното тѣло на организацията чрезъ сноя председателъ г. Лазаръ Томовъ образуваха се въ Македония и Добруджа илинденски дружества:

Царево село, избрано настоят. на 29. VI. 941 г.

- 1) Д-ръ Коста Тренчевъ — Председателъ
- 2) Благой Кралевъ — Подпредседателъ
- 3) Панте Константиновъ — Секр.-касиеръ
- 4) Никола В. Златковъ — Съветникъ.
- 5) Велинъ Атанасовъ — " "

Подгласници: Павле С. Наковъ и Мухаилъ С. Златковъ.

Контролна комисија

- Христо Киселички — председателъ
Христо Давидковъ — членъ
Петъръ Г. Димитровъ — членъ
Ефтимъ В. Ангеловъ — подгласникъ

Крушово. — Избр. настоятелство на 12. VII. 941 г.

- 1) Василь Т. Клисаровъ — председателъ
- 2) Гесрги Каревъ — подпредседателъ
- 3) Цвѣтанъ п. Богдановъ — секретаръ-касиеръ
- 4) Тодоръ Стгавревъ Боряровъ — съветникъ
- 5) Никола К. Гарски — подгласникъ

Контролна комисија

- Ефтимъ Кондарковъ — председателъ
Велямъ Йошевъ — членъ
Велко Костовъ — членъ.

Кочани. — Избрано настоятелство на 2. VIII 941 г.

- 1) Тодоръ Христовъ Нишанджиевъ — председателъ
- 2) Атанасъ Рашковъ Малиновъ — подпредседателъ
- 3) Михаилъ. х. Пауновъ — секретаръ-касиеръ
- 4) Теодосъ Филиповъ Стойковъ — съветникъ
- 5) Михаилъ Ефр. Кукушевъ — съветникъ
- 6) Благой Христо Донева — съветникъ.

Подгласници

Кояе попъ Захариевъ и Петрушъ Апостоловъ

Контролна комисија

- 1) Стефанъ попъ Герасимовъ
- 2) Киро Костовъ Романовъ
- 3) Благой Дим. Джидровъ
- 4) Д-ръ Тодоръ Апостоловъ

Куманово. — Избрано настоятелство на 10. VIII. 941 г.

- 1) Протоирей Анани попъ Анастасовъ — председателъ
- 2) Георги Н. Малински — подпредседателъ
- 3) Иванъ Трайковъ — секретаръ
- 4) Димо Тасевъ — касиеръ
- 5) Георги Гаревъ — съветникъ

Контр. комисија

- 1) Якимъ Радевъ — председателъ
- 2) Пандзо Соколовъ — членъ
- 3) Никола Перковъ — членъ

Битоля. — Избрано настоятелство на 10. VIII 941 г.

- 1) Никола Ал. Типармаковъ — Доленчанецъ — председателъ
- 2) Паидилъ Туруджиевъ — подпредседателъ
- 3) Милко Романовъ — секретаръ
- 4) Велянъ Гурджевъ — касиеръ
- 5) Мише Димовъ — Пом. касиеръ
- 5) Ангелъ Христовъ — съветникъ
- 7) Кочо Андреевъ Вълкановъ — съветникъ
- 8) Петко Баевъ — съветникъ

Погласници: Миле Велковъ, Стойче Денеръ Рангелъ и Тодоръ Василевъ

Контролна комисија

Павле Стойчевъ Иовковъ и Иовче Лазаровъ

Щипъ. — Избрано настоятелство на 10. VIII. 941 г.

- 1) Славко Гърличковъ — председателъ
- 2) Коце Аневъ — подпредседателъ
- 3) Трайко Станчевъ — секретаръ
- 4) Петъръ Голевъ — касиеръ
- 5) Славко Кангаловъ — съветникъ
- 6) Тиме Калевъ — подгласникъ
- 7) Серафимъ Димитровъ — подгласникъ
- 8) Митко Икономовъ — погласникъ

Контролна комисија

- 1) Христо Паневъ Таска
- 2) Коце Миоровъ
- 3) Мише Денковъ

Прилепъ. — Избр. настоятелство на 11. VIII 941 г.

- 1) Миланъ Гюрлуковъ
- 2) Атанасъ Джамовъ
- 3) Гицо Корубиновъ
- 4) Нисола Троячански
- 5) Петърт Мирчевъ
- 6) Миланъ Звездовъ
- 7) Даме х. Кочовъ

Подгласници

- 1) Андрея Янкуловъ
- 2) Христо Филиповъ
- 3) Диме Чумовчанецъ

Надзорна комисија

- 1) Александъръ Грашевъ
- 2) Кръсте Загоранецъ
- 3) Илија Костовъ

Охридъ. — Избр. Н-ство на 24. VIII. 941 г.

- 1) Диме Бужбовъ — председателъ
- 2) Ташко Арсовъ — подпредседателъ
- 3) Христо Паунчевъ — секретаръ
- 4) Иванъ Заревъ Климентовъ — касиеръ

Контролна комисија

- 1) Андонъ Б. Шибаконъ — председателъ
- 2) Димитъръ Георгиевъ — подпредседателъ

Велесъ — Избрано настоятелство на 9. IX. 941 г.

Свещеникъ Кирилъ Трайчевъ
Димко Крепиевъ

Лазарь Христовъ
Д-ръ Васковъ и
Иванъ Ацковъ

Запасни: Борисъ Ковачевъ и Ангелъ Корабаровъ

Конт. съветъ: Иванъ Кушевъ, Илия П. Йордановъ и Христо Майсторовъ.

Запасни: Диме Сребровъ и Панко Дебърлиевъ

Кавадарци. — Избр. н-ство на 12. IX 941 г.

Илия Мишевъ — председателъ
Диме Ицевъ — подпредседателъ
Игнатъ Ивановъ — секретаръ
Костадинъ Стояновъ — касиеръ
Ефтимъ Ридовъ — съветникъ
Подгласници: Никола Шишковъ и Спиро Даскаловъ

Контролна комисия

Христо Иосифовъ — председателъ
Владимиръ Митковъ — секретаръ
Спасъ Шемовъ — съветникъ
Подгласникъ Александъръ Шкартовъ

Гезгели — Настоятелство избртно на 14. IX. 1940 г.

- 1) Христо Андреевъ — председателъ
- 2) Тошо Делимитовъ — подпредседателъ
- 3) Георги Поповъ — секретаръ
- 4) Димитъръ х. Наковъ — касиеръ
- 5) Иванъ Урумовъ — съветникъ

Замѣстници

Георги Ковачевъ, Гоне Кяевъ и Хр. Ив. Анговъ.

Контролна комисия

- 1) Янко Чолковъ
- 2) Димко Пеговъ
- 3) Григоръ Арнауодовъ

Замѣстници

Христо Томевъ и Мицо Арджанлиевъ

Струмица. Избрано настоятелство на 15. IX. 941 г.

1. Панде Куюмжиевъ — председателъ
- 2) Коте Митевъ Велевъ — секретаръ-Касиеръ
- 3) Членове — Тома Гърчевъ, Костаки Хаджи Котаревъ и Благой Георгиевъ

Подгласници: Нѣко Абрашевъ, Христо Панчуровъ и Георги П. Барбаревски.

Починали сж наши другари илинденци — членове на посмъртната каса презъ 1941 г.

1. Теохиръ Михайловъ,	159	смъртенъ случай
2. Свещ. Дио Трайковъ	160	" "
3. Иванъ Чековъ,	161	" "
4. Стоянъ Ф. Петровъ,	162	" "
5. Васиатъ Драгневъ,	163	" "
6. Хр. Ан. Ивановъ,	164	" "
7. Селтана К. Сарафова,	165	" "
8. Аристидъ Дамяновъ,	166	" "
9. Христ. Ангеловъ Печовъ,	167	" "
10. Гаврилъ Босилковъ,	168	" "

Богъ да ги прости. Вѣчна имъ память.

Контролна комисия

Михаилъ попъ Василевъ, Тимо Дедейски и Атанасъ Ансаровъ

Подгласници: Атанасъ Иовевъ и Василъ Манчевъ.

Добричъ. — Избр. н-ство на 25 IX. 941 г.

Стефанъ Стояновъ — председателъ
Коста Ваитовъ — подпредседателъ
Димитъръ Каравасилевъ — касиеръ
Димитъръ Арсовъ — секретаръ

Ресенъ. — Избр. н-ство на 19. X. 941 г.

Кръстю Трайчевъ — председателъ
Петъръ Наумовъ Стрезовъ — подпредседателъ
Александъръ Ртавревъ Чаушевъ — секретаръ
Димитъръ Петровъ Джуровъ касиеръ
Александъръ п. Ефтимовъ — съветникъ

Контролна комисия

Христо Панчовъ Здравевъ
Никола Ставревъ Чаушевъ
Наумъ Ефтимовъ Шишковъ

Скопие — Избр. настоятелство на 3. X. 941 г.

- 1) Лазаръ Костевъ Плаевъ — председателъ
- 2) Димитъръ п. Николовъ — подпредседателъ
- 3) Лазаръ Андреевъ Леовъ — секретаръ
- 4) Йорданъ Андовъ Ацковъ — п.-секретаръ
- 5) Ташко Трифоновъ Мурновски — касиеръ.

Ржководното тѣло на Илинденската организация одобри избранитѣ настоятелства и пожелава на всички най-голъма и всеотдайна ползотворна дейность за благото и напредъка на родината, Илинденци, както въ миналото, така сега и въ въ бждаще сж били и ще бждатъ истински стражъ на народнитѣ интереси.

Нека се покажемъ достойни синове на избавеното ни вече отъ порицание и робство отечество и нека вложимъ последнитѣ си усилия за освобождението на останалитѣ наши земи на югъ и западъ и приобщаването имъ къмъ майка България.

Отъ ржководното тѣло

Поканватъ се членоветѣ на посмъртната каса да внесатъ съответнитѣ членски вноски, за да бждатъ изправни къмъ касата.

Отъ ржководното тѣло на Илинд. Орг.

Починалъ е на 18 ноември 1941 г. въ Кичево (Македония) Манасия Якимовъ Бабовъ — дългогодишенъ дѣецъ въ революционното движение за свободата на Македония. Миръ на праха му!

1903 — ИЛИНДЕНЬ

Дете невръстно бѣхъ тогазъ,
но спомнямъ си добре ношѣта,
далече нейде чу се гласъ
и гръмъ отъ пушка изтрещя.

Ношѣта укри подъ своя плащъ,
Онѣзъ що бродѣха безъ шумъ
и цѣлий градъ бѣ вече стражъ
готовъ за бранъ и страшенъ шурмъ.

„Ура!“ разнесе се въ мигъ,
сърдцето робско трепна въ пламъ,
камбанитѣ при пѣрвий викъ,
заудряха отъ Божий храмъ.

Дете невинно бѣхъ и плахъ
отправяхъ погледъ въ кобний мракъ,
а мойта майка тамъ сама
бѣ съ брадва предъ домашний прагъ.

И тая ношъ съ нестихвашъ вой
остана будна до зори,
На другий день се води бой
— врагъ отнесе го порой.

Но тозъ народъ бѣ несломимъ,
съ духъ и воля на титанъ,
девиза бѣ му връхъ Пиринъ,
готовъ да пламне — ураганъ.

И тѣй свободни бѣхме ний,
съсъ пълна вѣра въвъ души,
закани на душмани зли
не стигаха ни до уши.

И Богъ тържествено съсъ насъ
ликува точно десетъ дни;
Отъ радостъ паднахме въ захласъ,
че идватъ свѣтли бжднини.

И тѣй живѣхме въ унесъ,
но слънчовъ погледъ стана бледъ:
Гранати свиснаха отвредъ,
Свѣтътъ изпадна въвъ несвѣсъ.

Езици огнени и димъ
се плъзнаха въ небесний ширъ,
напомняйки Нероновъ Римъ
и зрелище за вражи пиръ.

Пророкъ Илия, бледенъ вече
яви се предъ небесний сводъ
презъ сълзи каза своята речъ
злочестъ, нещастенъ, клетъ народъ.

Кръстю Илиевъ

Дарители

Въ героичното Крушово следъ илинденскитѣ тържества се е образувало Илинденско дружество, но крушовчани сж бедни и нѣматъ възможностъ да наематъ помещения за канцелария. Явилъ се е прецъ председателя на дружеството Димитъръ В. Кюркчиевъ — Папата и вржчилъ му писмо, между което се казва: „Илинденци въ младинитѣ си бѣха се отrekli отъ животъ, домъ и имотъ, а сж се грижили само за изграждането на македонското освободително движение. Съзнавамъ, че тѣ сж останали безъ срѣдства за живѣне, а камо ли да плащатъ нвемъ и да издържатъ др-ството.

Ние, тѣхнитѣ съграждани, които все пакъ имаме по нѣщо за преживяване, сме длѣжни да се притечемъ на помощъ на тия наши герои, които се бориха за родината ни. Ето защо азъ предлагамъ собствения си магазинъ, намиращъ се въ цетѣра на града да се изпол-

зува за канцелария на др-ство „Илинденъ“, като не плаща наемъ за срокъ отъ една година.

Заявявамъ още, че съмъ готовъ при нужда да помогна др-ството и парично.

Никола К. Бърдаровъ отъ Крушово, бившъ директоръ на клонъ на зѣмед. банка направилъ дарение възлизаше на 11,000 лв. — за църквата, за читалището, за беднитѣ учци и за знаме на др-ството „Илинденъ“. Да възхвалимъ щедритѣ дарители.

На 18. XI. т. г. делегация въ съставъ: Л. Томовъ, К. Христовъ, Ив. Лѣомчевъ и Лазаръ Славевъ, председателъ на илинд. др-ство въ Скопие, се представи предъ Министра на Вжтрешнитѣ работи г. П. Габровски.

Г-нъ м-рътъ на Вжтр. работи изслуша съ внимание изложението на делегацията, и даде обещание, че ще проучи исканията на илинденци.

Положението

Това, което съ свито сърдце се очакваше, стана; пожарътъ на войната се разпрострѣ и въ останалата, до сега незазегната, частъ на нашия свѣтъ — въ огромната областъ, която обхваща Америка, Австралия, Холандска Индия, Япония и Тихия и Индийския океанъ съ стотицитѣ хиляди острови и островчета, осяани въ това пространство.

Преговоритѣ между Съед. Американски Щати и Япония за миролюбивото уреждане на спороветѣ помежду имъ завършиха не съ спогодба, а съ война. По всичко се вижда, че Съед. щати сж предявили по време на тия преговори искания, които Япония не е могла да приеме, като унижителни и противни на нейнитѣ жизнени интереси и планове въ източна Азия и въ моретата, които миятъ брѣговетѣ ѝ.

Отдавна се знае, че между Япония и Съединенитѣ Американски щати сжществува една прикрита враждебностъ, едно съревнование на стопанска почва и на почвата на печелене на политическо влияние въ тихоокеанскитѣ пространства, а сжшо и въ Китай. Причинитѣ за това съревнование за Япония сж едни, а за Съед. щати — други.

Докато Япония, като страна сравнително бедна откъмъ природни богатства, откъмъ сурови материали нуждни за една добре развиваща се индустрия и притежаваща малка площъ за обработване на земеделски продукти, а отъ друга страна, като държава съ многомилонно, пѣргово, интеллигентно и предприемчиво население, което бързо се увеличава и чувствува, че се задушва въ малката си територия, естествено се стреми къмъ

разширяване на кръга на нейното жизнено пространство, Съединените Штати — богати съ обширни плодородни земи, криещи при това въ недрата си ценни и изобилни минерални съкровища, се стремят не да задоволят, какъвто е случаятъ съ японците единъ гладъ за земя и природни богатства, а да намърятъ и обезпечатъ добри пазари за огромното си индустриално производство.

Естественото разширяване на кръга на японското жизнено пространство бѣ въ посока къмъ Манджурия и после къмъ Китай — страни, населени съ хора отъ жълтата раса, къмъ която принадлежатъ и самитѣ японци. Десетина години има вече, откакъ Япония води активна политика въ тая посока, провеждайки я тамъ дето срѣща съпротива, и съ оржии въ рѣка. До последно време Япония води сжцииска, макаръ и до сега необявена, война съ Китай, въ лицето на Чангъ Кай-Шекъ. Съ тия си военни действия тя постигна твърде голѣми успѣхи, като успѣ да се настъпни по източнитѣ и югоизточнитѣ азиатски крайбрежни области, които сж ценни въ много отношения, но най-вече — съ своитѣ пристанища, които сж врати за търговията съ Китай.

Това японско настѣпяване въ източна Азия и вземането на нейнитѣ важни пристанища съвсемъ не се хареса на Съед. щати, които иматъ голѣми стопански и търговски интереси, щото Китай, съ своето многомилонно население, да остане свободна, открита зона, дето да могатъ да се пласиратъ американски капитали и стоки. Тѣкмо за това Америка поддържаше политиката на отворенитѣ врати въ Китай. Тамъ отиваха много американски мисионери; тамъ непрекъснато пжтуваха американски стопански и други наблюдатели и деятели и се полагаха усилия за откриване на човѣколюбиви и други институти, които да съдействуватъ за създаване на благоприятни и приятелски настроения къмъ Америка. Въ С. А. Щати винаги се даваха на китайски студенти всички улеснения за добиване на наука и на привички за животъ, характеристични за американското общество, така че, като се върнатъ въ страната си, тия многобройни млади образовани хора, вече свикнали съ християнската и съ материалната американска култура, да станатъ проводници, пионери на тая култура въ Китай и по тоя начинъ да подготвятъ тамъ благоприятна почва за стопанското проникване на Съединенитѣ щати.

Може би, Япония е виждала добре това, затуй бѣ решила съ време да постави преграда на споменатото проникване к да обезпечи въ източно-азиатското пространство една зона за свое разширение. Инакъ, единъ Китай, пробуденъ отъ младитѣ му сили, добили познания и мораленъ тласкъ отъ Америка, би се повдигналъ въ скоро време за независимъ националенъ животъ и био съществилъ всички японски усилия за надмощие въ източна Азия.

Но онова, което и досега Япония постигна въ тая областъ на Азия, е несигурно и би било несигурно, ако не си обезпечи и морскитѣ пжтища, по които могатъ да се внасятъ и изнасятъ стоки въ и отъ китайскитѣ при-

станища. Тия морски пжтища минаватъ покрай или презъ пунктове, които сж заети или отъ англичани, или отъ американци. Това сж военнитѣ бази на Англия и на С. А. Щати, построени и поддържани по разни острови поблизо или по-далече отъ южнитѣ брѣгове на източна Азия и отъ самитѣ японски острови. Тия бази контролиратъ търговскитѣ океански пжтища и оттамъ могатъ да се взематъ мърки — при случай — за спѣване на японската търговия.

Когато Япония, въ постоянния си стремежъ, особено презъ последнитѣ години, за освобождаване отъ този англо-американски контролъ се присъедини къмъ осьта Римъ—Берлинъ и стана членъ на познатия вече Трнстраненъ пактъ, стана явно, че тя се е решила рано или късно да се хвърли и въ открита, въоржжена борба срещу своитѣ стопански притѣснители, редомъ съ съюзницитѣ си Германия и Италия, които грабнаха оржжието за постигане подобната и за тѣхъ задача: освобождаване на своитѣ страни и територитѣ, смѣтани отъ тѣхъ за свои жизнени пространства, отъ влиянието и отъ стопанскитѣ и политически клещи на Англия, която въ нашето полукълбо особено, бѣ свикнала да бжде върховния арбитъръ и, кога явенъ, кога прикритъ контрольоръ и двигателъ на живота на народитѣ въ тая областъ на земята.

И ето, сега, когато по всичко се виждаше, че С. А. Щати ще отидатъ до край въ подкрепата на Англия; когато тѣ отидоха твърде далечъ въ подкрепата на Съветския съюзъ и когато стана явно, че тѣ се тѣкмятъ да се възползуватъ отъ европейската война и изобщо отъ общото забъркано положение въ свѣта, за да си осигурятъ победата въ Тихия океанъ една още по-здрава позиция, на която тѣ утре биха стояли като неоспорими и непоклатими господари и разпредѣлители за всичко по-важно въ тая областъ, Япония не дочака просто да бжде впримчена въ готвенитѣ ѝ вериги, а се впусна съ самолетитѣ и съ броненосцитѣ си срещу морскитѣ американски бази въ Тихия океанъ и откри двубоя, за който тя, както и С. А. Щати отзавна се готвѣха.

Свѣтътъ днесъ е свидетелъ на новото и много драматично действие.

По всичко се вижда, че това действие ще е страшно, и продължително. Въ него ще взематъ участие всички до сегашни действащи лица, които се проявиха и проявяватъ по сценитѣ на рускитѣ полета и по пѣсчнитѣ африкански пустини, а сигурно е, че ще видимъ още и други, нови действащи лица.

И тоя пжтъ, може би, ще се дойде, следъ изтощаване на единия отъ двата противника, до военно наложенъ миръ.

Нашата вѣра е, че дори и при такъвъ миръ вече не ще могатъ да се повтарятъ грѣшкитѣ отъ миналото, когато се пренебрегнаха основнитѣ начала за национално самоопредѣление и националенъ суверенитетъ и за по-голѣма социална справедливостъ.

КАЛЕНДАРЪ — ИЛИНДЕНЬ — 1942 ГОД.

И тази година Ржководното тѣло на Илинденската организация издаде своя илюстрованъ календаръ „ИЛИНДЕНЬ“ съ ликсвѣтъ на трима добри и достойни синове, народни труженици: Лука Ивановъ, родомъ отъ гр. Панагюрище, воденски войвода, Василъ Чакаларовъ — отъ с. Смърдешъ, Костурско, костурски войвода и Йорданъ Пиперката — отъ с. Козица, Кичевско, Демиръ-Хисарски и Кичевски войвода. Биографически сведения за тѣзи борци даваме на корицата на тази книжка. Образътъ на млада мома македонка съ смилевска носия, разкжсала веригитѣ на робството, служи за украса на календара, който е въ старо-български стилъ.

Ние апелираме къмъ всички българи да си доставятъ нашия календаръ — съ историческо значение. Особено въ Македония, и последната колиба трѣбва да се украси съ ликсвѣтъ на тѣзи борци за свободата на Македония.

Attribution-NonCommercial -NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND 3.0)

Дигитална библиотека на Македонија | НУБ „Св. Климент Охридски“ - Скопје

Печ. „ПИРИНЪ“, ул. Екзархъ Йосифъ № 38, София
Телеф. 2-40-12. Пор. № 174/1941

КАЛЕНДАРЪ „ИЛИНДЕНЪ“ — 1942

ЛУКА ИВАНОВЪ

е роденъ въ гр. Панегюрище въ недрата на Сръдна-гора на 5 августъ 1876 г. Първоначалното образование получилъ въ родния си градъ, а после е ходилъ въ Пловдивската гимназия и свършилъ VI класъ.

Още младъ 18 годишенъ той взема участие въ сръбско-българската война. Следъ войната следва въ военното училище и го завършва презъ 1887 г. Произведенъ подпоручикъ той билъ изпратенъ въ 5 Дунавски полкъ.

Следъ сръбско-българската война взелъ да се интересува живо отъ Македонските революционни борби. Завършенъ съ приказките на борците отъ Сръдно-горското въстание, слушалъ за турските изпитания на братята отататъкъ Рила, той не е останалъ глухъ къмъ тѣхните войни и взелъ живо участие въ македонските освободителни борби.

Презъ 1903 г. — Илинденското въстание — Лука Ивановъ е избранъ за началникъ на Виденския революционенъ районъ. Взима участие въ редъ сражения и се връща следъ въстанието въ Софийско. А когато следъ въстанието андартти нахлуха въ Македония, Лука Ивановъ пакъ се отзова на народното дѣло и заминава за Воденско. Той организиралъ такъвъ отпоръ срещу гръццитѣ чети, че станалъ страшилище за тѣхъ. Самъ Лука Ивановъ е влизалъ въ редъ сражения съ андартитѣ и все побъждавалъ, дори и пленилъ една юлаенна андартска чета. Винаги Лука действувалъ съ тактъ и умение, билъ храбъръ и неустрашимъ.

На 13 августъ 1906 г. когато съ четата си билъ въ едни влашки колиби, шпионско око го предава и въ сражение съ андартитѣ пада убитъ.

Убийството на Лука Ивановъ покрусилъ цѣлото българско население. Дълго време другеритѣ му скърбѣхе, но таека неговата смъртъ за да не се отчае народътъ. Лука бѣ извънредно много симпатиченъ човѣкъ, спокоенъ, уменъ, храбъръ и добрякъ по природа. Съ приятната си усмивка той плѣняваше всички които се срѣщаха съ него. Народътъ и сега ги помни и сега още храни най-добри спомени и пѣсень му пѣе.

Лука Ивановъ — вѣчно ще живѣе въ сърцата и умѣ на воденчани.

ВАСИЛЬ ЧАКАЛАРОВЪ

хвъркатииятъ войвода, е роденъ въ с. Смърдешъ (Костурско) презъ 1874 г. Още на млади години той жадувалъ се посвѣти и служи на народа, да се бори за свободата на родината. Преди да стане нелегаленъ работникъ, той билъ изпращанъ отъ организацията съ поръчките да загупи оржиие въ Гърция и винаги съ голѣмъ успѣхъ завършвалъ мисията си.

Следъ „Взичевата“ афера въ Костурско той става

нелегаленъ водачъ — войвода на чета. Презъ 1901, 902 и 1903 Чакаларовъ работи и организира Костурско, за да го подготви за деня, на въстанието. Чакаларовъ е известенъ като отличенъ агитаторъ и организаторъ. Той бѣ станалъ страшилище на враговетѣ на организацията — гърци и турци. Освенъ въ Костурско той бродѣше изъ Леринско, Кайларско, Прѣспанско и др. Презъ време на Илинденското въстание става популяренъ като добъръ стратегъ и неустрашимъ, легендаренъ македонски войвода и взелъ участие въ нападението на Клисурѣ и Невееска. Подиръ въстанието се прибира въ България, а презъ Балканската война съ голѣма чета заминава за Костурско и взелъ участие въ междусъюзническата война. Загиналъ е въ сражение съ гръцката войска при с. Бѣл-кашенъ, близо до Вичъ планина. За Чакаларовъ умора нѣмаше. Хвърковатъ герой той очуди и познати и непознати съ чудните си подвизи. Той умрѣ, но дѣлото му даде своите плодове — нека работимъ и вѣрваме че и родния му кятъ ще се освободи отъ гръцките золуми.

Вѣчна му паметъ!

ИОРДАНЪ ПИПЕРКАТА

е роденъ въ с. Козица, Кичевско. Още отъ малкъ е билъ буенъ и въ ранни години се проявява като бунтовникъ и борецъ за свободата на Македония. За неговитѣ храбри подвизи и дѣла той е билъ назначенъ за войвода въ Демиръ-Хисаръ (Битолско). Презъ време на въстанието на Пиперката било наредено да нападне гарнизонъ въ с. Прибилци и това направилъ. Войската въ Прибилци узнава предварително за неговия планъ и хванала удобни позиции, за това Иорд. Пиперката потегля за с. Церъ, който било крепостта му. Гарнизонътъ отстъпилъ къмъ с. Сълбъ, арнаутско село и Пиперката също потеглилъ за същото село въ помощ на братъ си *Божинъ*, които обсадилъ селото и водилъ бой.

Четата на Пиперката взела участие въ боеветѣ при Карбуница и Кладникъ, заедно съ войводата Дечевъ срещу бабината Сеферъ-ага. Следъ това бай Иорданъ Пиперката се връща въ Демиръ-Хисарско, дето водилъ борбата срещу Бахтиваръ-пашовата войска до края на августъ.

Къмъ края на Августъ Бихтиваръ-паша заповѣдалъ да се изгори селото Церъ. Това било голѣмъ ударъ за Пиперката — с. Церъ било неговата крепостъ. Той решилъ да нападне войската въ Церъ. По пята за Церъ, обаче, при селото Сълбъ билъ нападнатъ въ флангъ отъ турцитѣ и въ лютъ бой падналъ убитъ заедно съ четири четниците му. Така въ вихъра на борбата срещу врага загина храбрииятъ и неземѣнимъ Демиръ-Хисарски войвода *Иорданъ Пиперката*.

Ликоветѣ на тѣзи трима свидни български чета — Лука Ивановъ, Василь Чакаларовъ и Иорд. Пиперката красятъ календара ни „Илинденъ“ 1942 год.

София, Декември 1941 г.

Илюстрация ИЛИНДЕНЪ

ИЗГЛЕДЪ ОТЪ ВОДЕНЪ

Година XIII

Книга 10 (130)

Съдържание:

1. Честита нова година — Л. Томовъ
2. Честита ни нова година — Р. Мелети
3. Дамянъ Груевъ — † Хр. Силяновъ
4. Дамянъ Груеву — Ив. Вазовъ
5. Дамянъ Груевъ — К. Хр. Сов.
6. Отчетъ за 1941 год. на организацията
7. Положение на сметките
8. Христо Ангеловъ — Ср. п. Петровъ
9. Илинденъ въ Охридъ — М. К.
10. Духъ и месианство на Македония
11. Съобщения.

Inhaltsangabe:

1. Prosit Neujahr! — L. Tomow
2. Ein glückliches Neujahr! — R. Meleti
3. Damjan Gruew — † Chr. Siljanow
4. An Damjan Gruew — Iw. Wasow
5. Damjan Gruew — K. Chr. Sow.
6. Jahresbericht des Vorstandes der Organisation „Ilinden“
7. Kassabericht
8. Chr. Angelow — sein Lebenslauf
9. Ilindenfeier im Ochrida
10. Geist und Zielbewusstsein Macedoniens
11. Mitteilungen

Печатница „ПИРИНЪ“, София, ул. Екз. Йосифъ, 38
Телеф. 2-40-12 Пор. № 6/1942

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

„ILINDEN“ — Illustrierte Zeitschrift — Pirotsstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

ДАР
ОТНАРОДНАТА ИЛИНДЕНСКА
„СВ. СВ. КЛИМЕНТЪ ОХРИДСКИ“
София

ЧЕСТИТА НОВАТА ГОДИНА!

Братя илинденци,

Честита да бжде новата 1942 година!

Отиде си въ вѣчността и 1941 г. Много скърби и радости тя донесе на човѣчеството. Бушуващата война обхвана цѣлия свѣтъ. Нѣма кжтъ на земята, който да не носи на гърба си тежкитѣ изпитания на войната. Нѣма сърдце, което да не трепне предъ страшната трагедия, развила се между народитѣ. Ние, българитѣ, презъ 1942 г. сме най-радостни, най-щастливи — дочекахме свѣтлия день — освобождението на нашитѣ братя въ Македония, Добруджа, Тракия и Моравско. Нѣма вече Букурешки миръ, нѣма Ньои! Рухнаха Версейлскитѣ договори, благодарение силата и мощта на германскитѣ и съюзнически юнаци.

Драги илинденци,

Вие стари ветерани, борци за свободата на родината ни, вие горди герои и смирени мжченици, горе главата, радвайте се на свободата! Вашето дѣло възкрѣсна, вашитѣ идеали сж напъл-

но постигнати. Вѣрвайте въ свѣтлата звезда, нацѣлокупния бѣлг. народъ. Пазете родината като очитѣ си, крепете духа на народа ни и въ тия сждбоносни времена бждете истински стражъ на народнитѣ интереси и пазете Бѣлгария отъ злосторници и рушители.

Предъ величието на момента всички единни и сплотени около нашия мждъръ царь Борисъ III. да пазимъ свято заветитѣ на нашитѣ паднали другари и да тачимъ вѣжделенията имъ.

Отъ името на Ржков. тѣло на Илинденската организация пожелавамъ на всички илинденци здраве, сила и дългоденствие.

Честита ви 1942 година. Дано тя донесе още повече радостъ и доброчестини на всички васъ и на цѣлия бѣлгарски народъ.

Л. Томовъ,

предс. на Илинд. организация

Честита ни нова година!

Честита ни нова година
Носи се отъ Дунавъ до Охридъ
Отъ Балкана величественъ горди
До Бѣломорски води свободни!

Честита ни нова година,
Честита в'родна ни родина
Честита ни подъ бащина стрѣха
Где звезди ясни изново изгрѣха!

Честита с'жито изобилна
Да има вълна и коприна
Да се родятъ червени калинки
И едри сочни, сочни маслинки!

Честита ни нова година
Сплотени вѣчно до амина.

Ружа Мелети

† Хр. Силяновъ

ДАМЯНЪ ГРУЕВЪ

(Характеристика)

Безъ да е чутовень войвода, Груевъ бѣ най-свършенното въплочение на борець и народенъ вдъхновителъ. Безъ да се носи като легенда и да гърми съ слава името му, Груевъ бѣ най-популярниятъ и най-влиятелниятъ човѣкъ въ революционното движение. Никой не съчетаваше толкова положителни качества, никой не даде отъ себе си и не направи толкова много за революционизирането на Македония колкото той.

Груевъ притежаваше изключително дарование на агитаторъ и организаторъ. Психологъ съ проникновенъ погледъ, той подбираше срѣдствата си за въздействие споредъ умствения уровень и другитѣ индивидуални особености на своя обектъ. Той не ораторствуваше, а беседваше спокойно, самоувѣренъ, съ желѣзна логика, увлѣкателенъ съ образитѣ и сравненията си, убедителенъ и кристално ясенъ и за най-простия селянинъ, понеже владѣеше отлично повече отъ говоримитѣ въ Македония диалекти. Веднажъ обектътъ спечеленъ, оставаше да бжде той най-целесъобразно и най-пълно използванъ за дѣлото, т. е. да му се даде службата, за която е призванъ и която най-ползотворно би могълъ да извършва. Тая именно способностъ, присъща на добрия организаторъ и на всѣки водачъ изобщо, Груевъ обладаваше до свършенство.

По вътрешенъ потикъ и по дългъ, Груевъ работѣше надъ хората — агитираше, конспирираше и водѣше и когато бѣ лишенъ отъ свобода. Отъ Битолския затворъ той се сношаваше съ всички околии и ръководѣше окръга. Поддържаше бодъръ духа на затворницитѣ българи, „дообработваше“ посветенитѣ и непосветенитѣ, кръщаваше и подготвяше отъ тѣхъ бждащи борци. Арнаутитѣ убийци пѣкъ укротяваше съ сладкодумието и съ обноснитѣ си и завързваше безъ мжка „приятелства“ между тѣхъ. За затворницитѣ мюсюлмани и дори за вардианитѣ на затвора той бѣ уважаващиятъ „биюкъ-даскалъ“, (голѣмиятъ учителъ).

Груевъ подтикваше другитѣ къмъ работа не съ увещания, а съ примѣра на собствения си деинонощень трудъ, енергия и система въ работата. „Когато бѣ учителъ въ Битолската гимназия, често му се случваше за една нощъ да прочете повече отъ двадесетъ шифровани писма и да имъ отговори. И на другия денъ ние го виждахме да се явява пакъ все тѣй бодъръ и засмѣнъ предъ другари и ученици“, пише В. Пасковъ, неговъ другаръ отъ Битолската гимназия и единъ отъ първитѣ негови сътрудници въ комитета.

Въ най-тежки изпитания, въ минути на всеобщо униние и всрѣдъ кипежа на най-бурни страсти — всѣкога и всѣкжде Груевъ запазваше непоклонимо своето душевно равновесие и отстояваше само това, което хладниятъ му разждѣкъ преценяваше като осъществимо и полезно. И когато той, врагъ на безспорнитѣ теоритизирания, правѣше понѣкога отстъпки, правѣше ги все отъ сжщитѣ съображения на полза или вреда за народа, къмъ който бѣше привързанъ съ вѣрна синовна обичъ и за организацията, за която радѣше като за своя собствена работа. Груевъ гони само постижимото и полезното, защото познава както никой другъ народа и неговитѣ възможно-

сти, като източникъ на борческа енергия. Източникътъ далечъ не е изчерпаемъ и за това трѣбва да бжде разумно и по мѣрка стопанисванъ. За това преди възстанието Груевъ пести народнитѣ сили. За това и въ предсмъртния си часъ не забравя да спаси живота на своя безоръженъ куриеръ.

Между революционнитѣ първенци Груевъ бѣ най-голѣмиятъ страдалецъ, най-голѣмиятъ мъченикъ въ страната на мъченицитѣ¹⁾. Никой отъ неговитѣ софийски познати не би допусналъ това сждейки по неговия сдържанъ оптимизмъ, срдеченъ смѣхъ и склонностъ къмъ хуморъ. Вѣчно подъ полицейски надзоръ, обиски, интернирания, затворъ, присъди, заточение въ Подрумъ — това бѣ животътъ му до Илинденъ. Дойде после възстанието, пригърнато отъ своя мимолѣтенъ триумфъ и съ неописуемитѣ си кръвнини, опустошения и тегла. Груевъ остана въ опустошената областъ, сподѣли съ народа сполетѣлитѣ го злочестини и после се зае пакъ да възстановява камъкъ по камъкъ разрушената организационна сграда въ окръга. Изнурителни походи, непрекъснатото тичане тамъ, дето има недоразумения и разстройство, сражения, раняване и пленство — една нова верига отъ страдания, брѣнка отъ която е повторното опустошение на родното му село Смилево и краятъ на която е отбелязанъ съ кръвавата диря отъ Рушиново до Петлецъ.

Груевъ е не само най-голѣмиятъ страдалецъ, но и най-заслужилиятъ между македонскитѣ революционери.²⁾ Достатъчно е да се спомене, че той пръвъ прегърна Каравеловата идея за *вътрешна революционна организация*, прегърна я съ вѣрата, съ твърдостта на Левски и тури началото на нейното осъществяване. И при всичкитѣ си несравними заслуги, той бѣше единъ отъ най-сиромаситѣ. „Съ своята скромностъ Груевъ очудваше всички. Мнозина отъ най-близкитѣ му другари считаха това негово качество за важенъ недостатъкъ“. — пише В. Пасковъ.

Такъвъ бѣ човѣкътъ, който, на 35 годишна възраст, загина подъ Петлецъ. Македония преживѣваше тогава такива страшни моменти, че неговата смъртъ бѣ почувствувана като цѣла катастрофа. Пълна представа за тѣзи страшни моменти, за размѣна на претърпената загуба и на общата народна скръбъ ни даватъ покрѣтителнитѣ стихове на Ив. Вазовъ³⁾.

¹⁾ Алфредъ Рапорторъ е поставилъ една скица отъ кръвавата глава на Груева — символа на македонското мъченичество — въ началото на книгата си „Въ страната на мъченицитѣ“.

Скицата е направена собственоръчно отъ автора, който е посетилъ Рушиново заедно съ турската комисия, изпратена да изрови двата трупа и да установи самоличността на Груева.

²⁾ Хр. Матовъ, който е изобщо скѣпъ на похвала, пише: „Груевъ е най-заслужилиятъ деець въ организацията“ („Хр. Матовъ за своята революционна дейностъ“, стр. 60).

³⁾ Това стихотворение бѣ предназначено да се прочете на тържественото събрание, което приятели и почитатели на загиналия революционеръ готвѣха въ София. Настъпилитѣ бурни събития, обаче, (студентскитѣ вълнения, затварянето на университетта, убийството на министъръ-председателя Димитъръ Петковъ) осуетиха проектираното събрание въ паметъ на Дам. Груевъ. Забрави се отъ тогава и прекрасното стихотворение на народния поетъ, което за съжаление, не можемъ тукъ да дадемъ изцѣло.

ДАМЯНУ ГРУЕВУ

.....

О хайка мерзостна на злобата човѣшка!
 И ний безпомощни предъ всичко туй стоимъ:
 И само охкаме и въ скръбъ безплодна, тежка
 На твоитѣ синове гробоветѣ бромъ. . .

И ето новъ пакъ гробъ! И той, и той загина —
 Юнакътъ Груевъ тамъ въ нервната борба —
 Великата душа, на жална си родина
 Синъ славенъ, вождь сърдцатъ, будителна тржба.

Тржба, що въ робскии мракъ ревъше за свобода,
 За правда, за борба отчаяна съ врага. . .
 Падна и Груевъ тамъ — о трауръ за народа!
 Въ гореща кръвъ облянъ, заринатъ подъ снѣга.

Заспаха подъ снѣга юнашки сили левски,
 Угасна огнень духъ, замлъкна мощна речъ.
 О Македонию, ти губишь своя Левски,
 Най-вѣрния си синъ, най-силния си мечъ.

Но не! Той живъ е пакъ въ дѣлата си свещени.
 Не мре духътъ великъ — плътъ тленна само мре —
 И Груевиятъ духъ свѣтлѣй, одушевление
 Разнася отъ Пиринъ до Бѣлото море.

И неговиятъ зовъ и мисль благородна
 Ще дигнатъ хиляди герои и борци,
 Готови да умратъ зарадъ земята родна
 Да грабнатъ лаврови иль гърнови вѣнци.

Поклонъ на твоя гробъ, заритъ подъ снѣговетѣ,
 Надъ който буря вий и пѣе вълчи вѣй,
 Изъ който днесъ възкрѣсна и вѣчно ще ни свети
 Въвъ слава лжчезарна геройски образъ твой!

София, 2. I. 1907 г.

Ив. Вазовъ

ДАМЯНЪ ГРУЕВЪ

(35 години отъ смъртъта му)

Илинденци се покланятъ предъ великия духъ на апостолитѣ, на създателитѣ и ржководителитѣ на освободителното движение въ Македония. По жертвували младостъ и сили, здраве и живото, тѣ сложиха всичко предъ подножието на о ечевствения олтаръ и издигнаха жертвеникъ, върху който положиха преди всичко своя животъ, и живота на неизброими чеда на българския народъ — мъже и жени, старци и деца, — чиито страдания изпросиха отъ Всевишния чрезвичайното Му благоволение да дари най-после съ свобода тънещата отъ вѣкове въ робство наша хубава, наша чаровна рай земя, надарена съ всички прелести, съ неизчерпаеми подземни и надземни богатства, съ рѣдко срещани другаде изъ свѣта чаръ и велелепие, — страната населена съ хора, между които и день днешенъ живѣе и се среща Св. Климентъ, Св. Наумъ, Св. Кирилъ и Св. Методи.

Ктииторътъ, създателътъ на револ. организация въ Македония днесъ ни е призовалъ на поклонение, и ние се покланяме дълбоко предъ величието на неговия духъ, защото Даме — така си го наричаше и нарича народътъ — бѣше само духъ — великъ, свѣтълъ, лжчезаренъ — и тоя духъ Богъ бѣ въплѣтилъ въ най-приятната, най-хармонично сложената физика, която обайваше, очароваваше и внушаваше респектъ и уважение, страхъ и почитание, любовъ и преданостъ за саможертва.

Обаянието, което Даме си бѣ извоювалъ предъ маситѣ, бѣше чудодейко, апостолско. Така, както тичаха подиръ апостолитѣ, тѣй се тълпѣха и следъ Даме. Всѣки искаше да го види, всѣки считаше за голѣма честь да размѣни дума съ него, за всѣкиго щастие би било да ношува той подъ неговия покривъ. И всички му се кланяха, всички

еднакво го почитаха, — не само българи, но и арнаути и турци И го уважаваха, и се боеха отъ него, и го зачитаха.

Какъ Даме се издигна до недостигнато стжпало на обществената българска лестница? Кой го издигна, кой го създаде?

Миякъ по произходъ, а роденъ въ Смилево, край Битоля — единствено мияшко село всрѣдъ бързити, — още отъ детинство се прониква той съ страданията и мъжитѣ, причинявани отъ нескончаемитѣ золуми на арнаутитѣ, които сж ставили неговитѣ дѣди — не много отдавна — преди стотина години до тогава — да напуснатъ китна Рѣка, която отъ вѣкове насамъ се оглася отъ мелодичния говоръ на рѣканско — мияци.

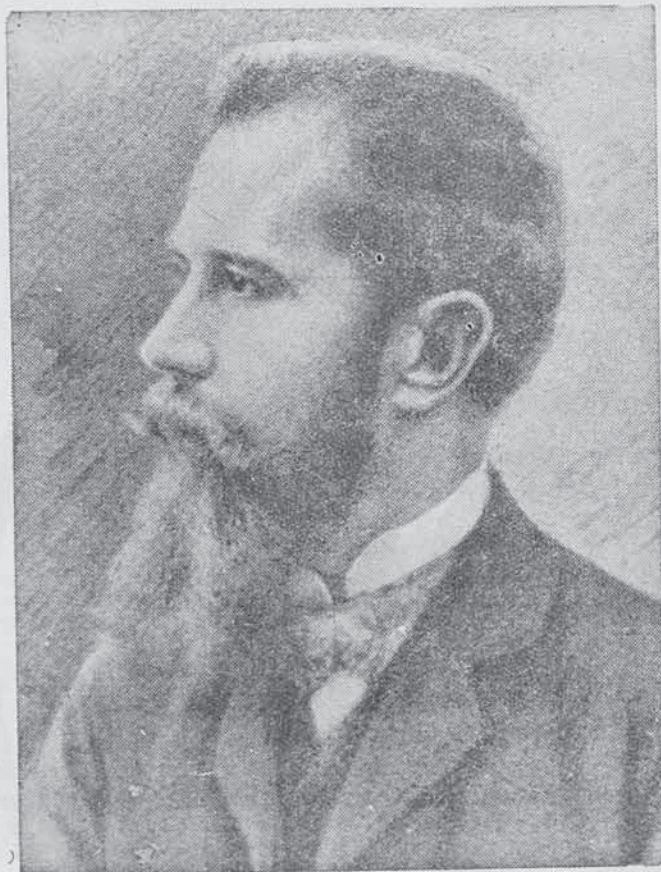
Санъ Стефано заварва Дамето на 7 — 8 годишна възраст и общобългарската свобода озарява и неговата пламенна душа, защото Даме още дете е крайно честолобивъ, болезнено свободолюбивъ, но Берлинскиятъ договоръ осжди Македония и я хвърли въ най-черно робство. И се огорчи душата на всѣки останалъ въ робство българинъ, а най-вече на роденитѣ, на създаденитѣ отъ Бога борци за народна честь и свобода.

Възстанията въ Разлогъ и Охридско, подвизитѣ на Чакевци, Църневци, носенитѣ на върлини следъ проявенъ героизмъ комитски глави — всичко това въздействува и кали духа на още невръстния Даме.

Природно интелигентенъ, надаренъ съ находчивостъта и съобразителностъта, съ чрезвичайното трудолюбие на мияцитѣ, Даме печели уважението на учители и ученици, на професори и студенти.

Приятенъ и сладкодуменъ, кротъкъ, милъ —

прелестъ лъха изъ всѣка пора на миловидното му лице — Даме става срѣдище въ всѣко общество, въ което попада. Студентъ въ шо туку откритото висше училище въ София, предъ него се откривагъ великолепни перспективи за славно бждеще. Страната, шо туку освободена, се нуждае отъ хора просаѣтени, отъ ш-фове на учреждения, отъ ржководители на всевъзможни кредитни сдружения, за каквата служба той би билъ най-пригоденъ. Дамета, обаче, нищо не ласкае.

Дамянъ Груевъ

Всрѣдъ пиршествата, които на всѣка стѣпка изъ столицата свободата бѣ разстлала, той се прибира въ своята килия и — монахъ сѣщи — новъ Паисий — промишлява върху мѣрките, които трѣбва да пригърне, за да присади тѣй очароващата го свобода на княжеството и въ родната си страна Нищо земно не го привлича. Записките на Захарий Стояоовъ, Л. Каравеловъ, Левски, Бенковски, Хр. Ботевъ — съ тѣхъ лѣга, съ тѣхъ става. Дисертация готви той върху освободителнитѣ борби на България и докторската си теза ще защищава не въ професорски наученъ кабинетъ, а предъ общество и народъ, предъ исторрия и свѣтъ.

Калилъ духа си подобно на Паисия, въ него израства буенъ огънь, който обхваща цѣлото му сщество и се връща въ страдната родна земя и всецѣло се отдава въ свещенодействие.

Нищо материално не го интересува — облекло, храна, обстановка най-скромни — колкото да може да се живѣе, за да работи. И работи безъ спиръ, безъ почивка — цѣли години подредъ. И

какъ нѣжното му тѣло можа да издържи толкова много умствени и физически напрежения! Движилъ се изъ революционнитѣ райони дни и нощи, тоя създаденъ за кабинетенъ животъ ученъ умора не усѣти!

И скоро огънятъ, който бѣ запалилъ въ душата си, огрѣ сърдцата и съвеститѣ на цѣлия народъ. „Даме, Гоце, Гьорче, Матовъ, Пере — тия все голѣми хора трѣгнаха — шо остава за насъ!“ — питаха се всички и нарамираха Христовия кръсть, и го последваха. И пламна цѣлата страна. Буенъ огънь залѣ гори и долини, села и паланки. Султанътъ се смути — тронътъ му затрепера. Разбъркаха се смѣтките на политически търгаши, и се създаде една епопея нечувана въ историята на човѣчеството по величие и духъ, по дадени жертви и постигнати резултати.

И се възвеличи българскиятъ духъ на македонския българинъ, и опредѣли окончателно мѣстото на Македония. Историческа е ролята, която изигра дѣлото на Даме. Окѣлни ехидни страни затриха ржце и пожелаха да използватъ суматоката, която се създаде следъ кръвопролитното възстание. Но Даме, Лозанчевъ, Джеровъ, Сугаревъ, Узуновъ, Чекаларовъ, въобще великиятъ духъ на Македония, е тукъ при нея, и я пазѣ, и въпрѣки всички човѣшки и материални жертви чуждитѣ пропаганди бѣха сразени.

Клелъ се да ѣ служи до гробъ, Даме намѣри своя гробъ при Петлецъ край Русиново, въ Малешевско, на 23. XII. 1906 год. 35 год. отъ тогава. Днесъ цѣла Макед. трѣпне въ пламененъ унесъ отъ подвига на Даме и на всички негови последователи, които като него положиха своя животъ за спасението на македонския българинъ.

10 год. преди него Хр. Чемковъ и Йорд. Гавазовъ всрѣдъ самия градъ Прилепъ следъ братска цѣлувка сложиха край на живота си само и само да не попаднатъ живи въ ржцетѣ на заобиколия ги аскеръ. Тѣхниятъ примѣръ бѣ последванъ отъ учителитѣ войводи Мет. Патчевъ въ Кадино-село съ 12 четници, Хр. Узуновъ въ с. Церъ съ 7 души, Пар. Цвѣтковъ въ с. Могила съ 16 души възстаници, които следъ като бѣха изстреляли всичкитѣ си патрони противъ врага, оставили бѣха по 1 патронъ за себе си и — единъ други братски се прегърнаха, легнаха и лека ноцъ на вѣки си казаха до Пта трѣба. Мише Развигоровъ съ 3-та си вѣрни другари изгорѣха въ кжщата, която бѣха обѣрнали на крепостъ всрѣдъ гр. Щипъ.

Епопеята на „Ножа“! Следъ подвига на Леонидъ при Термопилитѣ съ 300 тѣхъ спартанци, подобно събитие не е отбелязано никжде другаде въ историята. На „Ножа“ се застреляха единъ други 52 храбреци и заставиха обсадили ги Енверъ-паша да колѣнични предъ тѣхния подвигъ и да посочи примѣра имъ за назидание на своитѣ войници. А безумната смѣлостъ на „Гемиджиитѣ“, които тѣкмо преди Илинденското възстание всрѣдъ Солунъ вдигнаха въ въздуха Банкъ де Салоникъ, потопиха парахода „Гвадалкивиръ“, унищожиха газовото освѣтление на града и прѣснаха тѣлата си върху саморжчно запалена клада отъ бомби — и удивиха цѣлия свѣтъ.

Въ Костурско, Леринско, Кичевско, Охридско не остана село, което дл не се е покрило съ слава. Нѣма чука, на която байракъ да

(Следва на стр. 11)

ОТЧЕТЪ

на Ръководното тѣло на Илинденската Организация предъ г. г. делегатитѣ на XII редовенъ конгресъ за 1941 година.

Господа делегати, за пръвъ пѣтъ следъ три години ни се отдава възможностъ да се отчетемъ предъ Васъ за положението на Организацията ни.

Презъ 1941 година Организацията се управляваше отъ сѣщото Ръководно тѣло както презъ 1940 година, а именно — отъ Л. Томовъ, председателъ, Христо Танушевъ, подпредседателъ, А. Е. Кецкаровъ, касиеръ, Василъ Трифоновъ, секретаръ и членове: Димитъръ Лазаровъ, Тома Кърчовъ и Лазаръ Гошевъ. Последниятъ отъ м. Августъ е въ Битоля. Контролната комисија остана сѣщата: г. г. Иванъ Лѣомчевъ, Аристидъ Дамяновъ и Траянъ Коновъ отъ Плѣвенъ. Тя изпълняваше своята роль въ този съставъ до 18. X. 1941 г., когато Аристидъ Дамяновъ се помина. Следъ смъртта на нашия другаръ останаха двамата да изпълняватъ контролата на Организацията.

Въ този съставъ Ръководното тѣло презъ изтеклата година ръководи нашата мила и скъпа Организация, въ чиито редове се числятъ останалитѣ живи борци за свободата на Македония. Преживѣли героични времена, придружени съ голѣми страдания и тежки изпитания, тѣ и сега живѣятъ при голѣма оскъдица, но съ пълна вѣра за по свѣтло бждеше на своята родина и за себе си. Въ всѣко време и всѣкога, както въ миналото така и сега, Ръководното тѣло безспиръ се грижеше да бжде полезно.

Презъ отчетната година Ръководното тѣло работи при съвсемъ други условия отколкото въ миналото. То изпълняваше своя дългъ всѣкога на време и съ пълненъ идеализъмъ, съ една — единствена мисълъ, какъ да подкрепи своитѣ изнемогващи другари, и какъ да засили културно — просвѣтния напредѣкъ на родината. Презъ изтеклата 1941 година Ръководното тѣло е имало всичко 20 редовни заседания и всички въпроси сж се разрешавали при пълно разбирателство и съгласие. Общи събрания на Софийското дружество имахме само едно и три на групи, съ цель да се уведомятъ членовѣтъ за дейността на Ръководното тѣло. Всички по-важни решения Ръководното тѣло редовно е съобщавало съ писма и окръжни. Издани сж 12 окръжни.

Канцеларията ни презъ 1941 година се помѣщаваше на ул. Пиротска № 5, въ макед.-домъ. Тя разполага съ три малки стаи и единъ салонъ за събрания. Въ салона се помѣщава още библиотеката и коститѣ на Гоце Дѣлчевъ. Наемътъ на канцеларията е 1000 лв. месечно, уговоренъ още при отпускането заема на Македонския Наученъ Институтъ. Помѣщението е сгодно; въ салона Ръководното тѣло дава приемъ на братствата, на македонскитѣ женски дружби и на други родолюбиви организации за да ги улесни — безъ наемъ — да правятъ своитѣ събрания. Канцеларията ни се обслужваше отъ четири лица, на които се плаща всичко месечно 3550 лв. Другата работа на Организацията се извършваше безплатно отъ Ръководното тѣло. Презъ годината сж постѣпили 502 вх. писма и сж изпратени 1275 писма; експедирани сж 13,500

пратки, главно отъ „Илюстрация Илинденъ“, „Илинденски Листъ“, календара „Илинденъ“ „Освободителнитѣ борби на Македония“ отъ Христо Силянковъ, брошурата „Даме Груевъ“ и други книги съ родолюбиво съдържание. Организацията ни още се обслужваше отъ единъ инкасаторъ за София и провинцията.

Дружества и членове.

И тази година неможемъ да дадемъ точни изчерпателни сведения за дейността на дружествата и за движението на членовѣтъ, защото малко отъ тѣхъ се съобразиха съ чл. чл. 21 и 22 отъ устава.

Образуваха се нови дружества както следва: Скопско, Кумановско. Велешко, Прилепско, Крушовско, Битолско, Ресенско, Охридско, Кавдарско, Гевгелийско, Струмишко, Шипско, Св. Николско, Кочанско, Царево-селско, Беровско, Пехчевско и Цапарско — въ Македония и въ Добруджа-Добричко — всичко 19 нови друж. Тѣ всички проявиха по-усилена дейностъ и Ръководното тѣло вѣрва, че за въ бждеше съ по голѣмъ жаръ ще работятъ, за да прибератъ всички илинденци въ редовѣтъ на организацията. До сега сж записани 717 нови членове въ тия дружества. Въ старитѣ предѣли на царството имаме 550 членове, та всичко организацията ни брои 1267 членове. Проявили сж по-голѣма дейностъ отъ старитѣ др-ва и сж отчетени: Софийското, Варненското, Пловдивското, Плѣвенското, Ст. Загорското, Русенското и Сливенското; останалитѣ по една или друга причина не сж проявили особена дейностъ, а нѣкои съвсемъ слабо проявяватъ животъ. Отдѣлни лица почти въ всички по-голѣми селища бѣха на услугитѣ на организацията, като разпродаваха календара, Илинденски листъ, Илюстрацията и други наши издания. И презъ отчетната година много наши другари отъ провинцията се отзоваха на окръжнитѣ ни и изпрашаха сведения, спомени, портрети и др. изъ революционнитѣ борби на македонскитѣ българи. Тѣзи материяли, преработени, намиратъ мѣсто въ страницитѣ на „Илюстрация Илинденъ“, и представляватъ цененъ материалъ за историята на македонскитѣ освободителни борби.

Организационната дейностъ на ръководното тѣло се извършваше при по-благоприятни условия. Въ началото и презъ цѣлата година съ редъ окръжни то подканваше дружествата да проявятъ по-усилена дейностъ. Въ това отношение имаме голѣмъ напредѣкъ въ новообразуванитѣ дружества въ Македония. Въ Тракия и източна Македония селищата не сж още посетени, затова и нѣмаме тамъ др-ва.

Както е известно, нашата Организация е културно-просвѣтна, родолюбива и благотворителна и като такава тя се стреми съ легални сѣдства да постигне своята цель, да се грижи за улеснение поминѣка и живота на илинденци, да бжде полезна на Родината ни за нейното преуспѣване и пълно обединение къмъ Майката Отечество. За подобрене на тежкото материално положение на илинденци, Ръков. тѣло приготви обширни изложения до всички фактори, отъ които зависи решението на тѣзи въпроси — изложения подъ №

278 отъ 25. IV. 941 г. и № 965 отъ 16. XII. 941 г.

Освенъ писмено, делегация отъ четирма души — председателя Л. Томовъ, редактора К. Христовъ, предс. на контр. комисия Ив. Лъомчевъ и предс. на Илинд. д-ство въ Скопие — се яви предъ г. м-ритъ и нар. представители, и изложи тежкото положение на останалитъ живи ветерани отъ Илинденската епопея. Действува се да бждатъ признати за поборници-опълченци и илинденци. Сжщо така делегацията се застъпи да бждатъ оземлени илинденци, чието семейно положение позволява да се занимаватъ съ земедѣлие. Делегацията поиска да се дадатъ на илинденскитъ дружества въ Македония безстопанствени къщи за канцеларии, за да служатъ за музеи, въ които да се прибератъ останалитъ предмети, като, напр. оржие, архиви, дрехи и пр., запазени отъ героичнитъ борби за освобождението на Родината ни.

Наредъ съ горното, тя се застъпи още и за настаняването на бѣжанцитъ въ роднитъ имъ мѣста и поиска облекчение по задълженията имъ къмъ държавата. Отъ всѣкжде се дадохъ обещания, че ще се направи потрѣбното и фактически се удовлетвори голѣма частъ отъ исканията ни. Надѣваме се, че ще постигнемъ и другитъ ни искания въ кръга на възможното.

Ржководното тѣло винаги е било на услугитъ и на други наши съотечественици за настаняване на работа и много такива бидоха удовлетворени. Винаги Ржков. тѣло е било въ подкрепа на бедни и болни наши другари да бждатъ прегледани¹²³⁴⁵⁶⁷⁸⁹¹⁰¹¹¹²¹³¹⁴¹⁵¹⁶¹⁷¹⁸¹⁹²⁰²¹²²²³²⁴²⁵²⁶²⁷²⁸²⁹³⁰³¹³²³³³⁴³⁵³⁶³⁷³⁸³⁹⁴⁰⁴¹⁴²⁴³⁴⁴⁴⁵⁴⁶⁴⁷⁴⁸⁴⁹⁵⁰⁵¹⁵²⁵³⁵⁴⁵⁵⁵⁶⁵⁷⁵⁸⁵⁹⁶⁰⁶¹⁶²⁶³⁶⁴⁶⁵⁶⁶⁶⁷⁶⁸⁶⁹⁷⁰⁷¹⁷²⁷³⁷⁴⁷⁵⁷⁶⁷⁷⁷⁸⁷⁹⁸⁰⁸¹⁸²⁸³⁸⁴⁸⁵⁸⁶⁸⁷⁸⁸⁸⁹⁹⁰⁹¹⁹²⁹³⁹⁴⁹⁵⁹⁶⁹⁷⁹⁸⁹⁹¹⁰⁰¹⁰¹¹⁰²¹⁰³¹⁰⁴¹⁰⁵¹⁰⁶¹⁰⁷¹⁰⁸¹⁰⁹¹¹⁰¹¹¹¹¹²¹¹³¹¹⁴¹¹⁵¹¹⁶¹¹⁷¹¹⁸¹¹⁹¹²⁰¹²¹¹²²¹²³¹²⁴¹²⁵¹²⁶¹²⁷¹²⁸¹²⁹¹³⁰¹³¹¹³²¹³³¹³⁴¹³⁵¹³⁶¹³⁷¹³⁸¹³⁹¹⁴⁰¹⁴¹¹⁴²¹⁴³¹⁴⁴¹⁴⁵¹⁴⁶¹⁴⁷¹⁴⁸¹⁴⁹¹⁵⁰¹⁵¹¹⁵²¹⁵³¹⁵⁴¹⁵⁵¹⁵⁶¹⁵⁷¹⁵⁸¹⁵⁹¹⁶⁰¹⁶¹¹⁶²¹⁶³¹⁶⁴¹⁶⁵¹⁶⁶¹⁶⁷¹⁶⁸¹⁶⁹¹⁷⁰¹⁷¹¹⁷²¹⁷³¹⁷⁴¹⁷⁵¹⁷⁶¹⁷⁷¹⁷⁸¹⁷⁹¹⁸⁰¹⁸¹¹⁸²¹⁸³¹⁸⁴¹⁸⁵¹⁸⁶¹⁸⁷¹⁸⁸¹⁸⁹¹⁹⁰¹⁹¹¹⁹²¹⁹³¹⁹⁴¹⁹⁵¹⁹⁶¹⁹⁷¹⁹⁸¹⁹⁹200

Ржководното тѣло не пропускаше случая да се занимае съ неосвободенитъ още наши краища. Съ редъ изложения предъ надлежитъ фактори то излагаше тежкото положение на нашитъ братя тамъ и желанието имъ да бждатъ присъединени къмъ майката отечество. За тая цель Ржководното тѣло опълномощи председателя Л. Томовъ да взима редовно участие въ общи събрания съ председателитъ на съюза на братствата, на Македонския Наученъ институтъ, на македоно-одр. опълчение и на съюза на Македонскитъ женски дружби — задружно да обмислятъ всички мѣроприятия относно главния въпросъ — благо на родината ни. За тая цель се приготвиха изложения до всички фактори тукъ и въ чужбина за освѣтление на нашитъ неразрешени още въпроси. Организацията ни е била въ контактъ и съ всички родолюбиви организации въ страната: взимала е участие съ свои представители въ общи заседания, за да се обмислятъ и да се предприематъ мѣрки въ защита на общобългарскитъ въпроси. Презъ отчетната година председателитъ ни обиколи следнитъ градове въ Македония: Скопие, Велесъ, Прилепъ, Крушово, Битоля, Ресенъ, Охридъ, Кавадарци, Гевгели, Струмица, Щипъ, Кочани, Св. Николе, Куманово и на всѣкжде е говорилъ върху участието на Македонскитъ българи въ борбитъ за освобождение и обединение на българския народъ. Събранията ставаха или само отъ илинденци, или общо граждански, като завършваха съ основаването на илинденски дружества. Особено благотворно се изрази посещението на представители на Илинденската Организация презъ Илинденскитъ тържество въ почти цѣла Македония. Илинденци бѣха посрещнати масово отъ освободенитъ ни братя и бѣ отдадена подходяща почитъ къмъ дѣлото на падналитъ наши

другари и на живитъ такива борци.

Останалата организационна дейность на Ржководното тѣло се състоеше върху обикновената текуща работа, — грижи за събиране суми отъ разни длъжности, даване редовно писмени и устни нареждания, отговори на запитвания и заявления.

Културно-просвѣтната дейность

на р. т. презъ изтеклата година бѣ ограничена въ рамкитъ на възможното, поради оскъдитъ ни материални сръдства

Продължи се издаването на сп. Илюстрация „Илинденъ“ като се издадохъ 10 книжки — отъ юнига 1 (12) до 1) (130), съ отдѣлна брошура за „Даме Груевъ“. Списанието запази своя духъ на архивъ на македонскитъ освободителни борби. Редакционниятъ комитетъ се състоеше отъ Л. Томовъ, Хр. Танушевъ и В. Трифоновъ. Редакторъ на списанието и за изтеклата година остана г. Кирилъ Христовъ, върпрѣки настояването му да бжде освободенъ отъ този му дългъ. Р. комитетъ е работилъ и презъ отчетната год. при много трудни условия.

Грижитъ ни за подобрене на списанието и по-голѣмото му разпространение сж били постоянни.

Поканиха се писмено и устно видни наши общественици, писатели и журналисти да сътрудничатъ въ списанието. Мнозина се отзоваха на тази ни покана. Винаги сме разполагали съ спомени отъ разни лица за епичнитъ борби на македонскитъ българи за своето освобождение.

Съ писма и съ позиви помолиха се наши съотечественици и други родолюбиви хора да се запишатъ и станатъ абонати на списанието, но за голѣма скръбъ малцина се отзоваха на нашата покана.

Надѣваме се д-вата въ Македония да развиятъ по голѣма дейность въ това отношение — да се запишатъ повече абонати, за да се стабилизира списанието ни.

„Илинденъ“, макаръ и архивъ на миналото, дава хубави изгледи изъ нашата родина, сведения изъ миналото, за учебното дѣло, съвременни сведения и статии върху положението. Имахме одобрения и насърчения отъ много страни за доброто списване на илюстрацията при все това, обаче, ние не мислимъ, че сме постигнали пълно съвършенство. Като се иматъ предвидъ редъ мъжнотии, ограничения и т. н. списанието ни все пакъ постига своята голѣма цель — да служи за факелъ, освѣтляващъ историческото минало на нашитъ борби.

Календаръ Илинденъ презъ отчетната 1941 г. се красы съ ликоветъ на щаба на Илинденското възстание, а за 1942 г. — съ ликоветъ на войводитъ Лука Ивановъ, В. Чекаларовъ и Йорд. Пиперката. Календарътъ се отпечати въ 30,000 броя, които се прѣснаха навсѣкжде изъ България.

По случай освобождението на Македония и патронния праздникъ „Илинденъ“ издаде се Илинденски листъ въ 20000 екземпляра. Въ списването на листа взеха участие наши видни общественици и писатели, за което имъ изказваме благодарность.

Томъ II. отъ „Освободителнитъ борби на Македония“ отъ Хр. Силяновъ още не е отпечатанъ, върпрѣки многократнитъ ни постѣпки предъ надлежитъ власти, да ни се укаже съдействие за отпечатването му.

Патронниятъ ни праздникъ Илинденъ се от-

празнува презъ изтеклата година съ подобающа тържественост на всъкжде, а най-вече въ Македония. При участието на наши представители, които бѣха улеснени съ бесплатно пѣтуване, въ присѣдството на мѣстнитѣ власти и при спонтанното стечение на мѣстното население се отдаде почитъ и възхвала къмъ падналитѣ борци и къмъ останалитѣ живи дейци.

Въ София се отслужи панихида въ черквата Св. Недѣля при стечение на много народъ и представители на официалнитѣ власти и на родолюбивитѣ организации. Рѣковод. тѣло изказва най-голяма благодарностъ на всички, които му указаха съдействие, както и на всички присѣдствующи.

На 14 XII се отслужи панихида за Ив. Гарвановъ а на 21. XII за Д. Груевъ по случай 35 год. отъ смъртта му, въ черквата св. Недѣля въ присѣдството на много народъ. Уредени бѣха панихиди и въ цѣла България.

Презъ изтеклата година се даде въ София отъ любители въ Своб. театъръ пиесата „Камбанитѣ на Св. Климентъ“. Повече утра и вечеринки не се уредиха по понятни причини.

☩ Покойници ☩

Презъ отчетната 1941 г. изгубихме 12 другари илинденци. Рѣководното тѣло е взимало участие въ погребението на тѣзи наши хора и е издало некролози. Домашнитѣ на участвуващитѣ въ посмъртната каса навреме сж получили помощъ.

Поминаха се:

1. Теохаръ Михайловъ отъ Крушово.
2. Свещеникъ Димо Трайковъ отъ с. Смърдешъ Костурско, починалъ на 31. I. 1941 г.
3. Ив. Стефановъ Чековъ отъ с. Екши-Су, Леринско, на 5. IV. 1941 г.
4. Стоянъ Филиповъ Петровъ с. Горно Дреновени, Костурско, на 18. VII 1941 г.
5. Василъ Драгневъ отъ с. Ябланица (Тетевенско) на 10. VII. 1941 г.
6. Христо Анастасовъ Ивановъ отъ с. Истевникъ — Царево-сел ко — на 11. VIII 1941 г.
7. Султана Константинова Сарафова отъ гр. Кукушъ — на 6. VII.
8. Аристидъ Дамяновъ, членъ отъ Контр. комисия, род. въ с. Черешница (Костурско) — на 18 X. 1941 г.
9. Христо Ангеловъ отъ гр. Охридъ — на 11. IX. 1941 г.
10. Стефанъ Найденовъ Рабевъ отъ с. Церъ (Демир-Хисарско) — на 12 XII. 1941 г.
11. Гаврилъ Босилковъ отъ с. Янковецъ (Ресенско).
12. Ик номъ Григоръ п. Димитровъ отъ Кавадарци 21 XII 1941 г.

Да почегемъ паметта на починалитѣ наши другари съ ставане на краке и да кажемъ „Богъ да ги п ости и вѣчна имъ паметъ!“

Финансовата дейность

Рѣководното тѣло презъ изтеклата година се прояви главно въ грижи за увеличение на приходитѣ и въ икономии, до колкото бѣ възможно, безъ да се накърни дейността на организацията. Положението на приходитѣ и разходитѣ на организацията се вижда най-добре отъ приложената таблица въ края на отчета.

И тази година ни се предписа отъ държавния надзоръ върху осигурителнитѣ дружества да нагодимъ правилника съгласно исканията на закона Рѣководното т. внася този въпросъ въ днев-

ния редъ и ви предлага да се занимаете съ него и се вземе окончателно решение.

Въ благотворителния фондъ сж постѣпили суми отъ разни дарители всичко 4,701 лв.

На дарителитѣ изказваме сърдечна благодарностъ.

Благотворителность

По бюджета бѣха предвидени 69,000 лв.
Изразходвани сж 33,000 лв.

Мизерно е положението на много отъ нашитѣ другари, за това употребихме голѣми усилия да облекчимъ, колкото е възможно, страданията имъ.

И презъ тази година Рѣководното тѣло подари книги отъ своитѣ издания на читалища, библиотеки, организации и частни лица.

Отъ „Освободит. борби на Македония“ подарени сж 468 екз., отъ „Стари и нови писатели за Македония“ отъ Хр. Коцевъ—40 екз., отъ Илюстрация „Илинденъ“ 40 екз. и много календари, брошури и др

Библиотеката ни въ края на 1940 год. броеше 546 названия съ 1550 екз., а въ края на 1941 год. — 1650 екз. Книгитѣ се раздаватъ на читатели срещу разписки. На складъ отъ „Освобод. борби на Македония“ оставатъ 2,600 екз.

Отношенията ни къмъ всички родолюбиви организации сж били най-коректни. Съ македонскитѣ легални организации винаги сме били въ най-близки отношения. Председателитѣ на петтѣ организации продѣлжиха и презъ 1941 г. да работятъ задружно, да обмислятъ и разрешаватъ всички належащи въпроси относно напредѣка на Македония и цѣлокупната ни родина. Нашитѣ представители г. г. Томовъ и А. Кецкаровъ редовно сж посещавали общитѣ заседания на съюза „От. Паисий“, дето организацията ни колективно членува.

Въ комитета за издигане паметникъ на бележития воинъ Б. Дранговъ, нашъ представитель е предс. г. Л. Томовъ, който присѣдствува на годишната панихида, отслужена въ Скопие, дето говсри надъ гроба на Дрангова.

Г-да делегати,

Това е отчетътъ на Рѣководното тѣло за 1941 год. При времената, що преживяваме, това можахме да направимъ. Вашъ дългъ е да се произнесете и да дадете справедлива и обективна преценка на всичко, което сме извършили, както и да начертаете пѣтя за бждещата дейность на новото рѣководно тѣло въ полза на Организацията и Родината ни.

Отъ името на Рѣководното тѣло пожелавамъ на всички другари-илинденци, прѣснати изъ цѣлия свѣтъ, здраве и мощъ, за да дочакатъ по-свѣтли дни и щастливи бжднини на Родината.

Да бжде вѣчна и свободата на Македония.

Да живѣе и крепне въ шастие и напредѣкъ българския народъ и цѣлокупното ни отечество подъ мждротото рѣководство на любимия ни вождъ Негово Величество Царъ Борисъ III, нашиятъ любимъ царъ.

Председателъ: Л. Томовъ
Подпредседателъ: Хр. Танушевъ
Касиеръ: Ал. Кецкаровъ
Секретаръ: В. Трифоновъ

Членове: { Дим. Лазаровъ
Т. Кърчевъ
Лаз. Гошевъ

ПОЛОЖЕ

на смѣтките на Илинденската орга

ДА ДАВА

№ по редъ	Наименование на смѣтките	Презъ 1941 г.	Остатъкъ отъ 1940 год.	ВСИЧКО
1	I. Бюджетни			
	Общи разходи за:			
	а) Благотворителност	33.650		
	б) Наемъ	12.000		
	в) Канцеларски	7.137		
	г) Отопление, освѣтление, чистота	5.587		
	д) Служебни разноси	1.200		
	е) Праздненства, некролози, афиши	4.037		
	ж) 30,000 календари 1942 год.	65 399		
	з. Непредвидени	3,851		
	и) Илинденски листъ 1941 г.	22,741		
	к) Членство въ съюзъ	170		
	л) Брошури	2,500		
		158.272	33.975	192.247
2	Списанието			
	Илюстрация Илинденъ (9 книги)	84.635	—	84.635
3	Складъ			
	I томъ „Освоб. борби на Македония“ и др.	—	173.254	173.254
4	Длъжници			
	II томъ „Освоб. борби на Македония“ и др.	—	84.758	84.758
	II. Ф О Н Д О В Е			
1	Благотв. посмъртна каса	66.271	—	66.271
2.	Ф. „Благотворителност“	—	—	—
3.	Ф. „Братска могила“	—	—	—
	III. ПОКЖЩНИНА	—	54.323	54.323
	IV. ТЕКУЩИ СМѢТКИ			
1.	Макед. коопер. банка и дѣлове	22.128	175.368	197.496
2.	Макед. наученъ институтъ	30.128	554.135	584.263
3.	Пощенска чекова смѣтка	32.023	5.309	37.332
4.	Пощенска спестовна каса	8.000	34.283	42.283
5.	Македонска народна банка	265	5.680	5.945
	V. КАПИТАЛЪ	—	—	—
	Всичко	401.722	1.121.085	1.522.807
	VI. К А С А	401.891	214	402.105
	Всичко	803.613	1.121.299	1.924.912

Ржководно тѣло на Илинденската организация:

Председателъ : Лазаръ Томовъ
 Подпредседателъ : Христо Танушевъ
 Касиеръ-Счетоводителъ : Антонъ Кецкаровъ
 Секретаръ : Василь Трифоновъ

Съветници : { 1. Димитъръ Лазаровъ
 2. Лазаръ Гошевъ
 3. Тома Кърчовъ

НИЕТО

низация къмъ 31 декемврий 1941 год.

ДА ЗЕМА

№ по редъ	Наименование на смѣткитѣ	Презъ 1941 г.	Остатъкъ отъ 1940 г.	ВСИЧКО	Годишенъ балансъ	
					Активъ	Пасивъ
1.	I. БЮДЖЕТНИ					
	Общи приходи отъ:					
	а) Членски вносъ — София 5.650					
	" " — провинц. 1.780					7 430
	б) Именни дни					2.336
	в) Помощи, удостоверения					100
	г) Календари 1941 г.					41 024
	" 1942 г.					19.312
	д) Илинденски листъ					25.203
	е) Разни брошури					2.537
		97.942	—	97.942	94.305	
2.	Списанието					
	Абонаментъ, реклами, експедиция и др.	71.645	—	71.645	12.990	
3.	Складъ					
	I томъ „Освоб. борба на Македония“ и др.	21 368	—	21 368	151.886	
4.	Длъжности					
		527.	—	527	84.231	
	II. ФОНДОВЕ					
1.	Благотв. посм. каса (лихви, 10 лв. вноски)	33.780	723.933	757.713		691.442
2.	Ф. „Благотворителностъ“ (лихви, дарения)	12.701	121.906	134.607		134.607
3.	Ф. „Братска могила“ (лихви)	4.407	38 268	42.675		42.675
		—	—	—	54.323	
	III. ПОКЖЩНИНА					
	IV. ТЕКУЩИ СМѢТКИ					
1.	Макед. коопер. банка и дѣлове	97.500	—	97.500	99.996	
2.	Македонски наученъ институтъ	31.000	—	31.000	553.263	
3.	Пощенска чекова смѣтка	31.021	—	31.021	6.311	
4.	Пощенска спестовна каса	—	—	—	42.283	
5.	Македонска народна банка	—	—	—	5.945	
	V. КАПИТАЛЪ		237.192	237.192		237.192
	ВСИЧКО	401.891	1.121.299	1.523.190	1 105.533	1 105.916
	VI. КАСА					
		401.722	—	401.722	383	—
	ВСИЧКО	803.613	1.121.299	1.924.912	1.105.916	1.105.916

Контроленъ съветъ:

Председателъ: Иванъ Лѣомчевъ

Членъ: Траянъ Коновъ

ХРИСТО АНГЕЛОВЪ

Родителитѣ на Христо Ангеловъ сѣ били родени въ с. Селце, дебърско. Това село е родното мѣсто на Арсени Йовковъ и Войданъ Чернодрински — (авторъ на „Макед. кървава сватба“) и на други заслужили на народа ни.

Родителитѣ на Христо Ангеловъ не могли да се задържатъ въ родното си село, както мнозина отъ Селце и тѣ — за по-добъръ поминѣкъ — се преселили въ Охридъ, дето въ 1865 г. се е родилъ Христо. Въ Охридъ той е изкаралъ детинството и е завършилъ първоначалното си образование.

Христо Ангеловъ

Още отъ дете Христо е проявувалъ голѣма любознателност, честност, трудолюбие, предприемчивост, самостоятелност и смѣлост, — качества, които му дали възможност да се издигне и отличи много повече и по-всестранно отъ неговитѣ другари и връстници. Тѣсно е било за него въ Охридъ и недостатъчно му се е виждало занятието на родителитѣ му — хлѣбарството. Нѣмайки срѣдства да продѣлжи образованието си, той пожелалъ да се посвети на занаятъ и на търговия и за това заминалъ за Битоля да изучи свѣщарството, което е било много развито въ тоя градъ. Бързо и превъзходно изучилъ тоя занаятъ и всѣки отъ свѣщаритѣ го канилъ за съдружникъ Христо имъ отказалъ — тѣ сѣ били мнозина, а районътъ малѣкъ — и решилъ да открие свѣщоливница въ Леринско, кждето не е имало свѣщари, и се установява въ съдружие съ единъ отъ жителитѣ на селото въ с. Екшису — кръстопжтъ между Леринъ, Костуръ, Кайляри и Воденъ.

По всички споменати градове и въ по-голѣмитѣ села на тѣхнитѣ околии дюкянитѣ въведоха свѣщарски отдѣлъ и Христо остана известенъ и любимъ на много първи хора по тия мѣста: той спечели голѣмо довѣрие, като честенъ и развитъ младежъ и разви търговия и общественно-народна дейност. Отъ 1892 до 1902 г. Хр. Анг. се издигна до най-високото стѣпало като деецъ въ църковно-учил. и освободителното дѣло.

По събуденитѣ българи отъ тия мѣста не се обичаха и нѣмаха довѣрие по между си, но всѣки по-отдѣлно обичаше Христо и му се довѣрваше.

За това нѣма село въ тая област, което да се е борѣло противъ грѣцкото духовно иго, въ което Христо да не е взималъ живо и целесъобразно участие. Наравно съ богатитѣ хора той е жертвувалъ за съграждане на черкви и училища, наравно съ всички общественици е билъ преследванъ и гоненъ отъ турци и гъркомани, но предъ нищо не се е спиралъ.

Когато се основа освободителното движение, той взе живо участие и като съветникъ, и като агитаторъ, и като връзка най-напредъ въ Върбени и по после въ Суровичево и като посрѣдникъ между доставчицитѣ на орѣжие за Леринско, Кайлярко и Битолско и като разпредѣлител на орѣжието. Вкупомъ той е заплащалъ орѣжието и въ последствие му сѣ се връщали сумитѣ.

Бидейки развитъ, той бѣше усвоилъ грѣцки, турски и албански езици и бѣше посрѣдникъ между българското население и властъ имеюцитѣ — гърци и албанци на турска служба. Умѣеше да се постави предъ последнитѣ и хемъ държеше връзки съ тѣхъ, хемъ използуваше намѣренята имъ, та предотвратяваше отъ опасностъ наклеветени революционери.

Животътъ на Христо Ангеловъ — дълъгъ, сложенъ и много разнообразенъ, се дѣли на две главни части: 1) Въ първата часть на живота си той бѣше здравъ, бодъръ, оholenъ материално — доволенъ отъ всичко — отъ имотъ и пари, въ борба и заслуги къмъ частни лица и къмъ общенароднитѣ ни идеали, макаръ обезпокояванъ, клеветенъ, гоненъ, затварянъ и заточванъ отъ едно мѣсто на друго. 2) Много мжки, изневѣри на близки и познати, нѣмотия, тѣлесна слабостъ и болестъ, тѣлесни и душевни терзания изпита той въ втората часть на живота, следъ като биде изгоненъ отъ сърбитѣ и се установи въ свободна България, дето се отекчи съществуващието му и предизвика преждевременно смъртта му.

Както сѣ неописуеми неговитѣ дѣла презъ първата половина отъ неговия животъ, както сѣ всестранни неговитѣ заслуги къмъ българския народъ, така сѣщо сѣ неизразими неговитѣ тѣлесни и душевни мжчения презъ втората половина отъ живота му. Той почина отъ тежки оскърбления на близки и далечни и въ крайна мизерия въ частния животъ, който се сподѣляше само отъ старата му съпруга. Той предаде Богу духъ на 12 ноември т. г.

Нека изложа накратко заслугитѣ на Хр. Ангеловъ къмъ народа ни, за които той получи следнитѣ документи:

а) Отъ Леринското благ. братство, отъ 21. X. 1933 г., за заслугитѣ му по църковно-училищното му и общественно дѣло въ леринско

б) отъ главния учителъ въ гр. Леринъ и окол. инспекторъ — сега свещеникъ Икономъ Григорий Димитровъ, въ което се излагатъ борбитѣ му срещу грѣцката патриаршия и жертвитѣ му по тая борба. Тоя документъ е завѣренъ отъ Св. Синодъ съ № 6266 отъ 31/X 1933 год.

в) отъ горскитѣ началници на Охридския револуц. окрѣгъ, че следъ като избѣгалъ отъ охридския затворъ на 19 май 1903 г. взелъ е живо уча-

стие въ голѣми сражения презъ Илинденското възстание и въ време на самото възстание и че устроилъ и завеждалъ болница (горска подвижна) за болни и ранени възстаници.

г) отъ г-нъ Антонъ Кецкаровъ, директоръ на Бит. смѣсена прогимназия и членъ на реквизиционната комисија въ 1916 година, че Хр. Ангеловъ е събиралъ и откривалъ голѣми количества храни за българската войска, безъ да използва 10% отъ стойността на хранитѣ, както всички други. Свидетелството е завѣрено отъ Илинденската организация.

д) отъ Бит. окръженъ войвода — Миланъ Матовъ — завѣрено отъ Стружкото благотв. братство, че презъ 1896 г. Хр. Анг. на свой рискъ и на своя сметка е доставилъ циклостилъ, за отпечатване всички комитетски документи и в-къ „Пелистеръ“, и че е създавалъ връзки между главнитѣ революционери и итал. офицери (во главе полковникъ Лйоди), които допринесли голѣми заслуги на революционното дѣло.

е) отъ Видинския сѣдия — Йорданъ Наумовъ — запасенъ подпоручикъ — завѣренъ отъ запасното офицерство въ Вилинъ на 20. VI. 1933 г. — че Хр. Анг. презъ 1916 год. му е помогналъ да събере и въоръжи 30 млади българи, които да служатъ за предходници и разузнавачи задъ фронта, и самъ Христо на свои разноски е въоръжилъ 7 души за сѣщата цель.

ж) отъ затворника въ Битоля — Христо Георгиевъ отъ с. Смърдешъ, костурско, че Хр. Анг. който сѣщо е билъ въ Битолския затворъ заедно съ 200 души политически затворници българи и много турци, вулгарни престѣпници, узналъ за намѣрението на турцитѣ да убиятъ всички български затворници и посрѣдствомъ приятели извѣстилъ на руския и нѣмския консули, които заедно съ валията предотвратили тая затворнична трагедия.

Това удостоверение е завѣрено отъ Илинденската организация и е подадено въ канцеларията на Народното събрание на 22/II 1941 г.

з) отъ Соф. Голѣма община, че презъ 1932 год. изпълнявалъ честно и безкористо касиерска служба при нея и е уволненъ по старостъ.

и) удостоверения за благодарностъ и за услуги отъ Охридското братство и отъ Илинденската организация.

Тѣзи документи, уважаваниятъ отъ всички Хр. Ангеловъ представи въ Народното събрание, което му отпусна хиляда лева месечно народна пенсия, която възвеличи душата на добрия българинъ, но не му даде възможностъ да закрепи изгубени сили, та да поживѣе още нѣкоя година да се порадва на плодоветѣ добити чрезъ усилията на цѣлия български народъ.

За да се каже всичко за живота и дейността на Христо Ангеловъ и за голѣмитѣ му заслуги къмъ народа ни, трѣбваше още много факти да се изброятъ и по-голѣми похвали за него да се цвѣтно изразятъ; но азъ се постаряхъ, колкото е възможно по-кратко да се изкажа защото той бѣше пословично скромненъ и не обичаше възхвали за дѣлата и заслугитѣ му.

Читателитѣ сами нека му отдадатъ честь и похвала, каквато заслужава, и нека молимъ Бога да наспори такива българи по произходъ отъ село, съ сбразование основно, безъ никакви претенции, да се трудятъ и жертвуватъ за народно добруване, колкото него.

Богъ да го прости, вѣчна му паметъ! Богъ да се смили и върху всички близки заради прегрѣшенията имъ къмъ него.

Единъ отъ почитателитѣ паметъта на Христо Ангеловъ:

Сребренъ п. Петровъ

ДАМЯНЪ ГРУЕВЪ

35 години отъ смъртта му)

(Продължение отъ стр. 4)

не се е развѣвалъ, нѣма бука подъ която витязъ да не се е подслонявалъ. Борбата продължи цѣлъ половинъ вѣкъ — не остана семейство, което да не е дало изъ своята срѣда скѣпа своя жертва.

35 год. отъ тогава. Страната се разори — има села, които по нѣколко пѣти сѣ изгаряли: Смилево, Смърдешъ, Прекопана и колко други! Какъ не се намѣри нѣкой да охули постѣпката на смѣлитѣ водачи, които броеха между себе си почти първенци отъ свѣтската и духовна срѣда. Обща почитъ се отправи къмъ прѣсния гробъ на Даме. И унии не обхвана никоя срѣда. Напротивъ, борбата продължи и продължава и до днесъ и ние илинденци въ нашитѣ душевни съзерцания виждаме днесъ светитѣ Климента и Наума, светитѣ братя равноапостоли какъ представятъ предъ Великия Престолъ нашитѣ светители герои — всички, колѣничили предъ Всевишния, отправягъ Му горещи благодарности за чрезвичайното блаженство, съ което ги удостои.

Лжчезарнитѣ имъ чела херувими и серафими увѣнчаватъ съ ореолъ и лаври, а отъ лицата имъ

струи сияние, което освѣтява нашитѣ души и ни подканва да паднемъ на колѣне, и да отправимъ молитви топли, молитви сърдечни — да не угасва огъня имъ въ нашитѣ души, да огрѣва той сърдцата на всички български поколѣния и да ги напѣтва въ трудъ посветенъ на българското величие и мощъ.

Велий еси, Господи, чудна дѣла Твоя!

Страданията на македонската майка бѣха неистови, Христосови, но за туй пѣкъ радостъта на чадата ѝ отъ озарилата ги свобода е равна на радостъта, която светитѣ апостоли сѣ изпитали следъ възкресението на Исуса Христа!

И днесъ илинденци вече могатъ да кажатъ: „Нинѣ отпущаеши раба Твоего, Владико, по глаголу Твоему съ миромъ, якоже видѣста очи мои спасение рода болгарскаго“.

Да пребже въ вѣковетѣ славата на Даме и на плеадата негови последователи!

Вѣчна да бже тѣхната паметъ!

К. Хр. Сов.

ИЛИНДЕНЬ ВЪ ОХРИДЪ

Който не е изживял мъчителната раздяла отъ родина, бащинъ домъ и близки, и който не е вкусилъ горчевината на изгнаничеството и не познава острата болка на носталгията, той никога не ще разбере що значи *завръщане въ роденъ край*. А онзи, който е ималъ щастието да бжде свидетелъ на покъртителнитъ сцени, при заминаването на илинденци отъ София, тѣхното пътуване и посрещането имъ въ македонскитъ градове и села, е почувствувалъ дълбочината и величието на онова свещено чувство, което се казва *любовь къмъ родината*.

А. Е. Кецкаровъ говори за подвига на освобождения българинъ за свободата на Македония

Софийската гара е посрещала и изпращала не веднажъ и скъпи и знатни личности, но нейниятъ перонъ никога не е билъ овладѣванъ отъ тѣй стихийенъ и мощенъ възторгъ, както въ оная лѣтна привечеръ, когато илинденци заминаваха за Македония, изпращани отъ многоохлядно множество. И все пакъ, намъ е трудно да разберемъ напълно, какво бушуваше въ умоветъ и сърдцата на илинденци — тѣзи борци за свободата на роденъ край. Пожертвували младостъ и земно щастие, тѣ изживяваха въ мъжа последнитъ си дни, страдащи, че не ще дочакатъ деня на завръщането имъ въ родната земя, когато изведнажъ, като по Божие чудо, свободата залѣ българскитъ простори и даде сигналъ за свободенъ пътъ на югъ до Егея и на западъ до Охридъ синь.

Прозорцитъ на купетата, презъ които се подаваха лицата на скъпитъ пътници, напомняха възпоменателни табла, защото тоза бѣха лица на борци за народна свобода. Локомотивната свирка сѣкашъ даде знакъ едновременно за потеглянето на влака и за подемането въ единъ гласъ отъ хилядното множество на героичния македонски химнъ „Изгрѣй зора на свободата“. Влакътъ полетѣ гоненъ отъ звучитъ на волната пѣсенъ, който съ опияняващо чувство се лѣхча отъ устата на възбуденитъ изпращачи, чиито очи втречено следѣха летящото чудовище и ронѣха сълзи, сълзи на радостъ, сълзи бликнали отъ голѣма обичъ къмъ озарената отъ свобода родина. А пътниците, унесени въ спомени, пѣятъ пѣсни и нареждатъ думи, които възкрѣсватъ отдавна изминали дни. И тѣ се стрѣскаатъ, когато влакътъ спрѣ въ

родния имъ градъ, неловко слизатъ и съ детска почти наивностъ и едва ли не съ уплаха гледатъ хората, които ласкаво съ отворени обятия ги посрещатъ. Всѣка гара и всѣки градъ посрѣща своитъ любимци. Най-далечъ е Охридъ и последни ще видятъ родния си градъ охридчани. Влакътъ спира въ Битоля. Отъ тамъ съ нароченъ автобусъ илинденци заминаватъ за Охридъ. Пътя извира въ пазвитъ на живописни планински проходи. Здравчаваше се. Мълчаливи, старцитъ съзерцаваха езерото и хълмътъ коронясанъ отъ самуиловитъ кули, контурирани отъ пурпурния залѣзъ... Автобусътъ слиза въ града. При стария чинаръ едно внушително множество препречва пътя. Чаршията е затворена. Устроено е официално посрещане. Илинденци слизатъ. Чувствата наддѣляватъ: сърдечни възгласи, прегръщания и сълзи развалятъ реда на програмата... Гласътъ на кмета г-нъ Илия Коцаревъ въдвори пълно мълчание. Обръщайки се къмъ г-нъ Антонъ Кецкаровъ, въ чието лице приветствуваше пристигналитъ илинденци, той произнесе вдъхновено слово: „Никога, мили бойни учители, Охридъ нѣма да забрави тоя моментъ. Идванетоъ ви въ Охридъ ни прави много щастливи. Семето, което вие посѣхте преди 36 години, даде плодъ. Вашитъ ученици, които вие кръствахте въ борбата въ Горна и Долна Дебърца, въ Малесия, Ращанецъ и други мѣста п.и Охридъ и схридско, днесъ ви посрѣщатъ съ братска цѣлувка“... Следъ речта си г-нъ Ил. Коцаревъ прегърна и цѣлуна г-нъ Кецкаровъ и му поднесе разкошенъ букетъ. Отъ страна на пристигналитъ илинденци отговори г-нъ А. Кецкаровъ. Между другото той каза: „Вашитъ приветствия ни трогватъ до сълзи. Ний, случайно останалитъ живи илинденци, съ сѣнкитъ и духоветъ на нашитъ починали другари, ето ни между васъ. Дойдохме въ родната си страна, да прославимъ илин-

При костницата въ чегквата св. Константинъ и Елена

денската епопея, създадена чрезъ вашия идеализъмъ и въ тази крепостъ на българщината — считаме се за щастливи, въ преклонната ни възраст, да видимъ нарочния ни идеалъ почти осъщественъ. Днесъ, свободата, която справедливо получаваме, трѣбва да я заслужимъ съ истинско държавническо чув-

ство. Кждето и да ни е поставил животът — въ полето на труда ли, въ търгозията ли, въ производството ли, или на държавна служба — ний всички сме длъжни, за наше лично добро да жертвуваме всичко за величието на държавата ни.“ Тукъ г-нь Кецкаровъ толкова много се развалянува, че съ сълзи ча очи едва можа да каже: „Да живѣе Царь Борисъ III, да живѣе царствующиятъ домъ!“ Следъ това илинденци бѣха поканени да отседнатъ въ домовете на свои близки. На следния день (31 юлий) тѣ посетиха въ учрежденията имъ: околийския управителъ, коменданта на града, кмега и архирейския намѣстникъ.

ковъ и подпоручикъ Ангелъ Къневъ, убити на 26 августъ 1903 год. въ боя при Струга, се прочете упокоителна молитва, следъ която г-нь А. Кецкаровъ произнесе кратко слово, въ което изтъкна сплотеността на българския народъ и готовността му да се жертвува, за да извоюва свободата на братъ — робъ. Следъ това процесията се отправи къмъ кладенеца — гробъ, въ който сърбитъ сж хвърлили живи 13 души българи. Тамъ сжщо се отслужи упокоителна молитва. Шествието продължи къмъ Бей бунаръ гдето се поклониха предъ гроба на Таки Ивановъ, участникъ въ възстанието срещу сърбитъ презъ 1913 год. МанIFESTA-

Охридското братство „св. Климентъ“ въ София празнува патронния си празникъ въ Охридъ

* * *

Сияйно утро. Слънцето празнично свѣти надъ старинния градъ и гали огледалната повърхност на кристалното езеро. Камбаната на Св. Климентъ оглася въздуха и приканя за молитва. Илindenъ е. Преди 38 години на сжщия день избухна възстанието, което чрезъ жертвитъ освѣти идеала за народна свобода. Охридчани неуморно работиха, за да дойде денътъ, когато българското знаме ще се разваля отново надъ Самуиловитъ кули, когато български царъ отново ще бжде тѣхенъ вождъ . . . Следъ тържествената литургия въ престария св. Климентовъ храмъ, народътъ, начело съ духовенството и официалнитъ лица излѣзе на двора, гдето се отслужи панахида и молебенъ за починалитъ и живитъ илинденци. Следъ молебена произнесоха подходящи речи: архирейскиятъ намѣстникъ, г-нь Лука Групчевъ, Околийскиятъ управителъ г-нь Руси Радковъ комендантъ на града и г-нь Петъръ Савиновъ. Накрай ученици декламираха патриотични стихотворения. Отъ тукъ, духовенството последвано отъ народа се запъти къмъ черквата Св. Константинъ и Елена, гдето надъ общия гробъ на поручикъ Дим. Влад-

цията завърши при стария чинаръ.

На 3 августъ въ зори камбаната на Св. Климентъ огласи хълма съ сладкия си звънъ. Тя подкани гражданитъ да се отзоватъ на сборното мѣсто, за да тръгнатъ всички заедно къмъ лобното мѣсто — Рашанецъ. Въ подножието на възвишението, кждето сж били убити въ кръвопролитни сражения на 31 августъ 1903 год. Наумъ Златаревъ, Аргиръ Мариновъ, Андонъ Узуневъ, Дуле Пармаковъ и много други четници и мирно население, чакаха селяни отъ околнитъ села. Всички заедно поеха изкачването на стрмния каменистъ ридъ . . . Предъ единствения знаенъ гробъ на Аргиръ Мариновъ се отслужи панахида за всички паднали четници въ тази мѣстност. Една войскова часть отдаде военни почести. Околийскиятъ началникъ г-нь Руси Радковъ произнесе възтужено слово, а стари охридчанки оплакаха безсмъртнитъ герои. Следъ това множеството псе пжтя надолъ, и когато стигна въ низината, народна трапеза ги очкваше, да хапнатъ за Богъ да прости. Съ задушевност, селяни и граждани говорѣха за миналото, за жертвитъ, за страданията и благославяха свободата, която Богъ имъ изпрати. Накрай, тсва народно тържество завърши съ веселие, което

се изрази въ кръшни хора и пѣсни за свобода.

На 4 августъ по инициатива на мѣстното д-во „Илинденъ“ се състоя другарска среща на четници отъ града и околията въ локала „Санъ-Стефано“ на която присъствуваха: Лука Групчевъ, Ант. Кецкаровъ, Георги Бѣлевъ, Димче Спространовъ, Левъ Огненовъ, Левъ Чиновъ, Ал. Джиковъ, Евтимъ Апотчевъ, Хр. Илиевъ, Антонъ Шибаконъ, Димитъръ Бужбовъ, Митре Георгиевъ, Басо п Христовъ, Ташко Арсовъ, Янко Димитровъ, Ив Заровъ, Анча Руменова, Лямбо Митанъвъ, Петъръ Бѣлевъ, Григоръ Дуковъ и много други четници отъ Охридъ и селата.

На 10 августъ охридското братство „Св. Кли-

вано съ единъ великодушенъ жестъ отъ охридчанана Илия Гюрчевъ. Той подари на охридската община сумата 50,000 лв., отъ която той пожела да се образува фондъ „Мария и Илия Гюрчеви“, който да служи за подпомагане на бедни охридчани. Освенъ това той подари на охридската гимназия сумата 5,000 лв. за набавяне учебници и пособия на беднитѣ ученици. Да се надѣваме, че постъпката на г-нъ Илия Гюрчевъ ще бѣде последвана и отъ други охридчани.

Нека отбележимъ, че презъ изтеклото лѣто градътъ бѣше посетенъ освенъ отъ старитѣ илинденци и охридчани живущи въ предѣлитѣ на

Следъ сказката на Симеонъ Радевъ

ментъ“ въ София, отслужн панахида въ църквата Св. Климентъ за всички свои дарители. По починъ на сжщото, следъ панахидата биде устроено възпоменателно утро въ честь на голѣмия българинъ — охридчанинъ Григоръ Пърличевъ. Г-нъ Кл Скопачковъ говори за живота и дейността на Григоръ Пирличевъ, а г-ца Роза Бодлева за Св. Климентъ. Цвѣтанъ Чичановски и Борисъ Мешковъ рецитираха свои стихотворения и на край групата на охридскитѣ трабадури изпълни пѣсни съчинени отъ Григоръ Пърличевъ. Следъ утрото се състоя манифестация по главната улица до пристанището.

На 17 августъ по покана на читалището „Св. Климентъ“ г-нъ Георги Бѣлевъ изнесе сказка върху: **Какво Македония е дала на България.**

Събранието бѣ открито съ нѣколко думи отъ председателя на читалището г-нъ Левъ Огненовъ. Сказката на г-нъ Бѣлевъ бѣше изслушана съ голѣмъ интересъ и биде последвана отъ бурни аплодисменти. При закриване на събранието г-нъ Левъ Огненовъ взе думата. Той изказа много ценни и мъдри мисли съ философско патриотично съдържание. Той отправи сжщо така ласкави и топли думи къмъ своя другаръ Антонъ Кецкаровъ и къмъ околийския началникъ г-нъ Руси Радковъ, които отъ своя страна публично му благодариха.

Изминалото лѣто въ Охридъ бѣ означену-

стара България, но още и отъ любители на природнитѣ красоти и на старинитѣ. Хора на перото и на четката дойдоха да почерпятъ вдѣхновение и да събератъ материали за научно и художествено творчество. Между посетителитѣ нека да отбележимъ и гостуването на пълномощния министъръ г. Симеонъ Радевъ съ госпожата му. По покана на читалището, той изнесе сказка върху: „Македония въ българската история“.

Ний отбелязахме официалнитѣ моменти отъ пребиваването на илинденци въ Охридъ, като хроника, като протѣколъ, защото не е по силитѣ ни да изразимъ ония сложни интимни и дълбоко психологични моменти, когато илинденецътъ самъ или между близки, преизпълненъ отъ тежкитѣ спомени на миналото, опияненъ отъ щастието на момента, трѣпнещъ предъ неизвестността на бждещето, пролива сълзи, и презъ сълзи съ задавенъ гласъ говори слова, слова които звучатъ като заклинания слова имащи силата на заветъ.

Изминалото лѣто, което бѣше медения периодъ отъ свсбодата на Охридъ, — бихме го нарекли „Илинденско лѣто“, защото тѣ — илинденци почувствуваха може би най дълбоко радостта отъ свободата на родината имъ.

Дано Богъ имъ дари животъ, за да се порадуватъ на благодатната свобода.

М. К.

ДУХЪ И МЕСИАНСТВО НА МАКЕДОНИЯ

Превратноститѣ въ историческия животъ на народитѣ и държавитѣ имѣ сж явления обикновени и се обуславятъ отъ географското положение на страната имѣ, както и отъ вътрешни неуредици, които се използватъ отъ близки и далечни народи, за да имѣ наложатъ своето политическо господство. Неизмѣненъ, обаче, остава духътъ на народа, който, оформенъ отъ физическитѣ условия на страната и легналъ здраво въ битовия, духовния и стопански животъ, минава отъ поколѣние на поколѣние.

Македония, като частъ отъ цѣлокупната българска земя, заема срѣдището на Балканския п-овъ. Презъ нея отъ край време минаватъ важни пѣтища, които свързватъ срѣдна и източна Европа съ Азия и Африка. Поради това отъ тукъ сж минавали разни народи, нѣкои отъ които ѣ сж налагали политическото си владичество за повече или по-малко време. Отъ друга страна, тя заема югозападния дѣлъ на българската земя и въ продължение на вѣкове населението ѣ се е намирало подъ ударитѣ на три инородни съседи — гърцитѣ, сърбитѣ и албанцитѣ, които, съблазнявани отъ привилегированото ѣ географско положение и отъ богатството на почвата ѣ, правили сж въ нея чести мирни и военни набѣги и проникновения, поради което населението на Македония е било винаги на щрекъ и въ постоянна борба.

Когато презъ VII в. въ Македония се заселили компактно славяно-българитѣ, тукъ преди всичко се срещнали два свѣтогледа, две култури — елинската и славянобългарската, между които се почнала борба за поглѣщане и за самозащита. Елинската култура се стреми да поглѣне славянобългарската, а последната се бори да се запази. Предимството на елинската култура при срещата ѣ съ славянобългарската е, че тя има задъ себе си хилядолѣтенъ животъ, оформена е и отдавна бѣ достигнала своето съвършенство, поради което тя служи за образецъ на другитѣ народи. Но тя се е носила отъ малоброенъ и при това, морално вече изхабенъ народъ, поради което въ настѣпленията си носителитѣ ѣ сж често прибѣгвали къмъ жестокости, каквито историята ни посочва съ ослѣпяването отъ Василий Българоубиеца на 15,000 Самуилови войници, съ извършенитѣ жестокости презъ 1913 г., константирани отъ Карнегиевата анкетна комисия, както и съ проявенитѣ такива при властвуването на гърцитѣ въ източна и южна Македония отъ 1913 г. насамъ. Славянобългарската култура, напротивъ, е била млада, току що почваща да се оформява и засилва. Тя се е носила отъ младъ, трудолюбивъ, жизнеспособенъ и по-многоброенъ народъ, заселилъ се компактно по обширнитѣ полета, по рѣчнитѣ и планинскитѣ долини и котловини и по самитѣ многобройни планини на Македония. Тия планини и раждаемиятъ прирѣстъ на българитѣ сж главнитѣ условия, които сж помагали да попълватъ понесенитѣ загуби въ люде при настѣпленията на неприятеля презъ вѣковетѣ на историческото му съществуване. Въ тази именно вѣковна борба, която македонскиятъ българинъ водилъ съ съседи и инородни властници, се е калилъ и крепнѣлъ борческиятъ му духъ, който въ своитѣ прояви представлява българския Прометей. Тоя духъ се проявява

класически както въ борбитѣ му за политическа свобода, така и въ духовния и стопанския му животъ. Достатъчно е само да хвърлимъ бѣгълъ погледъ върху историческото ни минало, за да ни стане ясно това.

Скоро следъ настаняването на славянобългаритѣ въ Македония, безъ да притежаватъ самостоятелна държавно-политическа организация, на четири пѣти нападатъ Солунъ, за да го превзематъ. Макарь славянитѣ и да не можаха да станатъ политически господари на тая елинска крепостъ, тѣ, обаче, можаха да проникнатъ въ нея съ своя езикъ. Императоръ Михаилъ преди да изпрати Кирила и Методия въ Моравско, подчерталъ предъ тѣхъ, че *всички солунски граждани познаватъ и говорятъ отлично славянобългарскиятъ езикъ*. Но по-яркъ изразителъ на тоя борчески духъ представлява царъ Самуилъ, който като политикъ се стреми да обедини всички славяни въ полуострова и да прогони византийското влияние отъ източна България а като стратегъ се приближава до гения на Александра Македонски. Измѣната на военното щастие при Бѣласица, обаче, предизвика преждевременната му смъртъ. Следъ Самуила тоя духъ се изразява въ лицето на Иваца, Войтѣха и къмъ края на II бѣлг. царство въ лицето на Крали Марко, подвизитѣ на когото сж възпѣти отъ народа въ словесна пѣсенъ, крепяща духа на македонския българинъ презъ течение на вѣкове. Презъ петвѣковното турско робство снагата на Македония бѣ потискана безмилостно отъ новитѣ ѣ поробители, но тая снага не се превърна въ мърша, духътъ ѣ не умрѣ. Скритъ като жаръ въ гжстата си пепель, тоя духъ се прояви стихийно и съ всичката си мощъ на *Илинденъ 1903 г.*, когато въ продължение на три месечна борба даде да разбере европейската обществена съвѣсть, че духътъ на Македония не е загиналъ, че снагата, въ която той се носи, не е мъртва. Развихри се тоя духъ и презъ балканската война, който, изразенъ въ гордитѣ легиони на Македоно-одринското опълчение, грабна победата на вѣнеца съ пленяването армията на Яверъ-паша и съ отбиването на Шаркѣйския десантъ.

Тоя духъ сияе творчески победно не само въ въоруженитѣ действия на македонския българинъ, но и въ неговата културна област, дето е и неговата стихия. Гоненъ и преследванъ съ вѣкове въ историческата паметъ на народа, въ майчиния езикъ, въ черква и училище, унижаванъ въ домъ и по стѣди, битъ съ камшици и приклади по друмища и въ тъмници, затварянъ и оковаванъ въ вериги и изпращанъ на заточение въ далечни страни заради непокорство и силната му привързаностъ къмъ своя езикъ, своята народностъ и религия и заради вѣрата му въ вѣчната правда, борческиятъ духъ на Македония изразно се проявява въ лицето на Солунскитѣ братя Кирилъ и Методий, които създадоха славянобългарскитѣ писмени знаци, въ лицето на първитѣ български учители — педагози Климента и Наума Охридски, въ богослужбното движение при Бабуна и Мъгленско, съ което хвърли първитѣ семена на рационализма, появилъ се нѣколко вѣка по-късно въ западно-европейската философска мисль и литература; тоя необоримъ духъ тлѣе подъ жаравата на стра-

данията през 5-вѣковното двойно робство, мъждѣ и блѣсва подъ тихата атонска свещица въ историята на Паисия Хилендарски, въ творенията на Якима Кърчовски, Кирила Пейчиновича, братята Миладинови, гр. Пърличевъ и К. Шапкарговъ, въ печатното дѣло на Теодосия Синайски и Кирякъ Държиловичъ и въ буйния пламъкъ за просвѣта и нравствена възмога, мъдро ржководенъ отъ Екзархъ Иосифъ I. Творчески се проявява тоя духъ и въ архитектурното, въ живописното и въ рѣзбарското изкуство на дебърчанина и галичанина въ кожарското изкуство на охридчанина и костурчанина, въ металическитѣ издѣлия на прилепчанина и Неврокопчанина, въ търговската предприемчивостъ на велишанина и прилепчанина.

Най-после, творчеството на тоя духъ се проявява и въ земеделската областъ Нѣма страна на Балканитѣ, дето земеделското стопанство да е разграничено споредъ почвенитѣ и климатични условия и усъвършенствувано безъ каквото и да е научно ржководство, както въ Македония. Въ землищата около 41 паралелъ населението отъ Леринъ, Воденъ, Гумендже, Гевгели, Дойранъ, Пороитѣ и Демиръ-Хисаръ до Драма и отъ тамъ до Фере и Софлу българитѣ засажда черничеви дрѣвчета, отглежда копринената буба, която му дава милиони кгр. пашкули. Тукъ пакъ се отглежда лозата, която му дава десетки милиони литри доброкачествено вино. По овчеполието пъкъ и по Радовишкото и Струмишкото полета, както и въ Тиквешко е развито макопроизводството заедно съ другитѣ земеделски култури. А Тетовскитѣ и Мъгленскитѣ овошки се продаваха чакъ въ Цариградъ.

Твърдъ въ своята мжка, упоритъ въ мечталния си романтизмъ, омагьосанъ отъ изгубената свобода и гордъ въ постиженията си, тоя духъ въ най-ново време пилѣеше благороднитѣ си съкровища, смущаваше жаднитѣ за спокойствие сърдца, тропа на свѣтовната съвѣсть, моли се, гърми и тътне и, докато неподкупената човѣшка съвѣсть призна правото му за волень жи-

вотъ, балканскитѣ и свѣтовниятѣ ареопазии въ Букурещъ и Ньои не го зачитатъ и разкъсватъ неговото тѣло.

И въпрѣки това, и въпрѣки бруталнитѣ и варварски мърки на новитѣ поробители — гърцитѣ и сърбитѣ — духътъ на Македония не бѣ сломенъ. Той излжчи изъ себе си нови ратници, нови мъченици и херои, които съ дѣлата и подвижитѣ си сочеха на свѣта, че Македония е жива, че тя е мъченица, несправедливо и жестоко наказана че тя е разпната на кръстъ като Христосъ, че въ страданията си се възвисява, просвѣтлява и нравствено се пречистя, за да дочака тържественния день на своето възкресение.

Наистина, велико е страданието на Македония и велика е тя въ скръбта си, но още по велика е тя въ мисията си. И, ако въ страданията ѝ сияе нейното безсмртие, въ мисията ѝ се съзира величието и благоденствието на цѣлокупния български народъ. Чрезъ страданията си Македония изпълни първата половина на своето месианство, а чрезъ носената отъ своя духъ борба за национална самозащита и свобода, стоекки като стражъ на южнитѣ, западнитѣ и северозападнитѣ граници на българската земя, подържаше презъ вѣковетѣ унилия духъ на своитѣ братя. Днесъ тя е въ процеса на своето пълно освобождение и сграбчила ржцетѣ на другитѣ български краища и прегръщайки се сестрински съ Добруджа, Мизия, Тракия и Моравско, заживява свободно въ сговоренъ миренъ трудъ и творчество. Въ тая своя мисия Македония призовава днесъ всички българи да следватъ нейния духъ, който ни учи и назидва, че за напредъ сж потрѣбни грижи и усилия, трудъ и подвизи, постоянство и упоритостъ, разумъ и мъдростъ, разбирателство и сговоръ, за да възсияе на българската земя божията правда, чрезъ която въ вѣки да благоденствува цѣлокупний български народъ въ границитѣ, които историческата сждба му е опредѣлила още отъ преди тринадесетъ вѣка.

Хр Шлодевъ

С Ъ О Б Щ Е Н И Я

На 13 декемврий т. г. въ черквата „Св. Недѣля“ по починъ на Старо загорската дружба, следъ черковния разпусъ се отслужи панихида на видния македонски революционеръ Ива-тъ Гарвановъ, по случай годишнината отъ кончината му.

На тази панихида, отъ страна на Илинденската организация, говори за дѣлото и заслугитѣ на Гарванова, председателятъ ѝ г. Лазаръ Томовъ.

*

На 13 декемврий 1906 год. загина при върха „Петлецъ“, край Русиново Малашевско, апостолътъ на вътрешната македонска революционна организация Дамянъ Груевъ. По този случай ржководното тѣло на Илинденската организация е издало нарочно окржжено за по внушителното възпоменение трдесетъ и петъ годишнината отъ смърттѣ на Д. Груева.

Споредъ полученитѣ сведения отъ Македония и цѣла България, отслужени сж много панихиди, на които сж присъжествували официални лица при слонтанно стечение на народа. Държани сж подходящи слова за историческата роля и заслугитѣ на Дамянъ Груева.

На много мѣста сж устроени нарочни паметни вечеринки и утра Въ София, на 21 декемврий следъ църковната служба, се отслужи въ храма „Св. Недѣля“ панихида за великитѣ покойници. Говориха за личността и заслугитѣ на голѣмия апостолъ г. г. Соф. митрополитъ Стефанъ, председателятъ на Всебългарския съюзъ „От Паисий“ професоръ Г. П. Геновъ и г. нъ Кирилъ Христовъ Совичановъ, отъ Илинденската организация. Неговата речъ предаваме на друго мѣсто въ тази книжка на списанието.

*

Както е известно, на 18 ноемврий т. г. четричленна депутация отъ страна на Илинденската организация се яви предъ г-на министра на вътрешнитѣ работи, предъ когото изнесе всичкитѣ желаня и нужди на илинденци, изградили величавата македонска борба която допринесе за освобождението на родната земя. Всички тѣзи пожеланя на илинденци бѣха възприети отъ г-на министра на вътрешнитѣ работи и днесъ намиратъ своето осществяване въ издаденото отъ мин. съветъ постановление въ навечерието на коледнитѣ празници, което е обнародвано въ ежедневиия печатъ.

БИБЛИОТЕКА НА Б. З. К. БИГРА

